RIZNICA ZNANJA

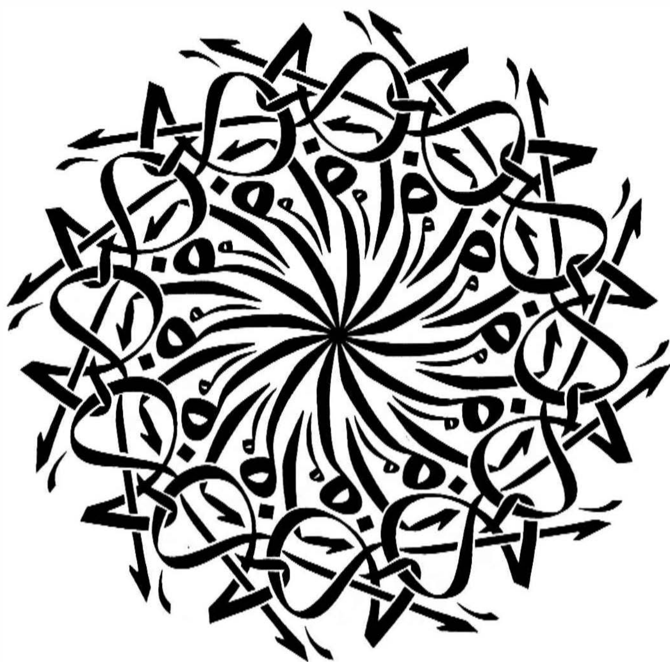
Ibn Kajjim el-Dževzijje

بسم الله الرحمن الرحيم

IBN KAJJIM EL-DŽEVZIJJE

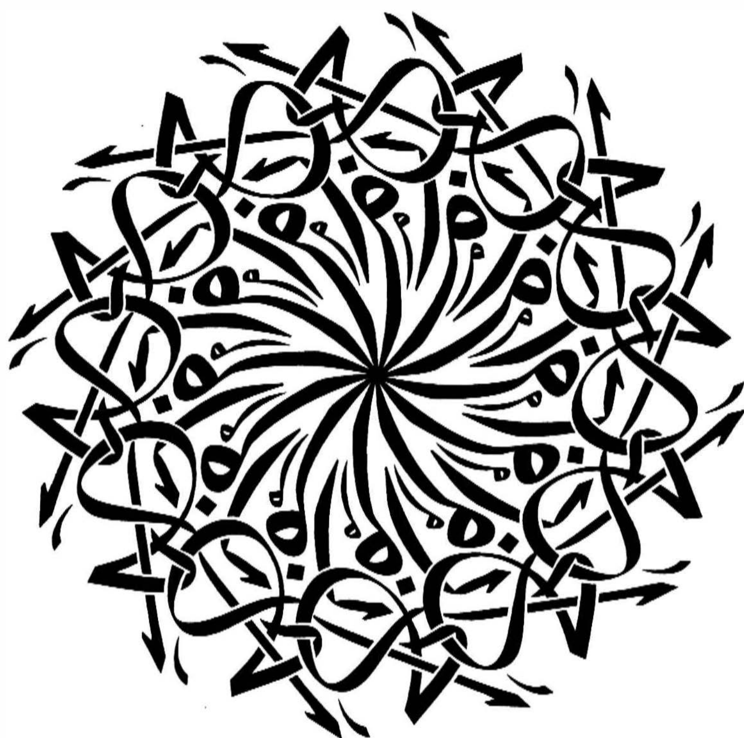
RIZNICA ZNANJA

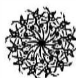
SARAJEVO, 2006.

PRVO POGLAVLJE

VJEROVANJE

ODLOMAK PRVI:
ISTINSKA PREDANOST ALLAHU

U riječima Allaha Uzvišenog: **"I ne postoji ništa čije riznice Mi ne posjedujemo..."**[1] skrivena je mudrost neprocjenljive vrijednosti, a to je da se svaka potreba traži samo od onoga koji posjeduje njene riznice, a ključeve tih riznica drži u svojim rukama. Tražiti to od nekoga drugog jeste traženje od nemoćnoga i onoga koji nije za to sposoban.

Drugi ajet: **"I, doista, kod Gospodara je tvoga skončanje"** *(el-munteha*[2]*)*[3] također sadrži veliku mudrost, a to je da je svaki cilj, ukoliko nije radi Allaha i nije u vezi s Njim, gubitak i propast, jer skončanje i kraj nisu kod ostvarenja tog cilja. Skončanje je kod Onoga gdje se sve završava i sve rješava, gdje sve ovisi o Njegovom stvaranju, htijenju,

[1] El-Hidžr, 21.
[2] *El-Munteha* u arapskom znači: skončanje, utočište, povratak, kraj, cilj (op. prev.)
[3] En-Nedžm, 42.

mudrosti i znanju, zbog toga je On cilj svake želje. Sve što srce voli, ako nije radi Njega zavoljeno, ta ljubav jeste samo teret i patnja. Svako djelo koje nije u Njegovo ime bezvrijedno je i propalo. Zato svako srce pati ako ne doseže do Njega i lišeno je svoje sreće i uspjeha.

Sve što se traži od Allaha, sabrano je u Njegovim riječima: "**I ne postoji ništa čije riznice Mi ne posjedujemo...**"[4] a sve što se čini radi Njega, spomenuto je u Njegovim riječima: "**I, doista, kod Gospodara je tvoga skončanje**" *(el-munteha)*.

Ne postoji neki veći cilj od Allaha, pa da se k njemu teži, niti pored Njega postoji cilj kod kojeg je kraj i utočište.

ODLOMAK DRUGI:

RELAKSACIJA SRCA I TIJELA JESU U POKORAVANJU ALLAHU

U tome je skrivena velika imanska tajna, a to je da srce neće postići smirenost, spokoj i stabilnost osim po uspostavljanju veze s Gospodarom. Sve što se želi ili voli mimo Allaha zapravo se želi i voli radi nečeg izvan toga, a samo se jedan voli i želi radi sebe samog. To je ljubav prema Onome kod Koga je kraj. Nemoguće je da kraj bude kod dvojice, kao što je također nemoguće da je nastanak stvorenja počeo od dvojice. Onaj čija ljubav, želje, htijenje i pokornost završe kod nekog drugog mimo Allaha, doista će mu to propasti i nestati u onom času kada mu je najpotrebnije. A onaj čija ljubav, strah, nada i cilj bude Allah Uzvišeni ostvarit će svoju vječnu blagodat, slast, vedrinu i sreću.

---

[4] El-Hidžr, 21.

ODREDBE VJERE (AHKAMUL-EVAMIR) I ODREDBE SUDBINE (AHKAMUN-NEVAZIL)[5]

Stanje je roba stalno uvjetovano njegovim odnosom prema dvome: odredbama vjere i odredbama sudbine. U izvršavanju odredbi vjere robu je potrebna pomoć i podrška **(el-avn)**, tačnije, to je za njega nužno. A u slučaju odredaba sudbine, on iziskuje blagost i samilost **(el-lutf)**.

Pa koliko je rob ustrajan i dosljedan u izvršavanju odredaba vjere, toliko zaslužuje i dobiva blagosti i milosti pri odredbama sudbine. Ukoliko ispoštuje sve odredbe vjere, formalno i suštinski, tada mu se daruje blagost i samilost **(el-lutf)**, formalno i suštinski. Međutim, ako odredbe vjere izvrši samo formalno, zapostavljajući njihovu suštinu i bit, tada je samilost koju dobiva ograničena samo na formalnost, dok u suštini njen utjecaj biva zanemarljiv.

UNUTRAŠNJA ILI SUŠTINSKA BLAGOST (EL-LUTF EL-BATIN)

Ako se pitaš šta je to unutrašnja ili suštinska blagost, može se reći da je to onaj osjećaj smirenosti i spokoja koji srce osjeća pri odredbi sudbine, te nestanak straha, tjeskobe i izgubljenosti iz srca koje se tada ponizi i pokloni pred svojim Gospodarem, gledajući u Njega. Rob se dušom i svojom nutrinom prikloni Gospodaru, i, obuzet promatranjem Allahove blagosti prema njemu, zapostavlja jačinu bola i tegobu koja ga je zadesila. A spoznaja da ga je njegov Gospodar izabrao kao običnog roba da na njemu sprovede Svoje odredbe, zadovoljio se on time ili rasrdio, još više doprinosi da ne primijeti bol i nezgodu. Ako sa zadovoljstvom prihvati odredbu, bit će nagrađen Allahovim

[5] Odredbe vjere; sve ono što vjera naređuje ili zabranjuje, a pod odredbama sudbine misli se na ono što čovjeka zadesi, bilo to dobro ili loše, "en-nevazil", u jednini: "en-nazile": događaj, nezgoda. (op. prev.)

zadovoljstvom. A u slučaju da se rasrdi, bit će mu uzvraćeno srdžbom. Ova unutarnja blagost jeste plod te unutarnje aktivnosti, te se shodno njezinom povećanju poveća, odnosno u obratnom slučaju smanjuje.[6]

ODLOMAK TREĆI:
OBAVEZE PRIZNAVANJA ALLAHOVE JEDNOĆE

Blago onome koji bude pravedan prema svome Gospodaru, pa prizna svoje neznanje i pored onoga što poznaje. Prizna mnoge manjkavosti u svojim djelima, lične mahane, propuste u obavezi prema Allahu i nepravedan odnos prema Njemu...

Ako ga Allah kazni zbog grijeha, u tome vidi Njegovu pravednost. A ako mu oprosti, kroz to spozna Njegovu blagost i dobrotu. Kada uradi neko dobro, zna da mu je to sadaka i blagodat od Allaha. A ako mu to djelo još i prihvati, to je druga, još jedna, sadaka i blagodat. U slučaju da Allah odbije urađeno djelo, to je iz razloga što takvo djelo[7] ne dolikuje da se radi Njega čini. Kada uradi loše djelo, u tome prepozna da ga je Allah, s pravom, ne čineći nasilja, ostavio i podigao Svoju zaštitu sa njega, pa na osnovu toga rob shvati da je ovisan o Allahu i da je sebi nasilje učinio, i ako mu Allah, nakon svega, opet oprosti, to je samo iz Njegove plemenitosti, dobročinstva i dobrote.

Suština i tajna ovog pitanja jeste to da rob stalno vidi svoga Gospodara kao dobročinitelja, a sebe kao grešnika, prestupnika ili nemarnika, da sve što ga čini sretnim i radosnim vidi kao Allahovu blagodat i dobročinstvo, a sve što mu je mrsko i tegobno vidi kao posljedicu svojih grijeha i Allahovu pravednost prema njemu.

[6] Enes b. Malik, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s, rekao: "Veličina nagrade srazmjerna je veličini iskušenja. Kada Allah zavoli neki narod, On ga stavi na iskušenje; pa ko ga prihvati sa zadovoljstvom biva nagrađen zadovoljstvom, a ko se rasrdi, zaslužuje srdžbu." Et-Tirmizi; 2404, Ibn Madža; 4031. Sened hadisa ocijenjen je kao hasen, dobar.

[7] Urađeno na takav način, bez iskrenosti ili uz neki grijeh. (op. prev.)

ODLOMAK ČETVRTI:
ALLAHOVA OBJAVLJENA I VASIONSKA PORUKA

Gospodar Svevišnji u Kur'anu poziva Svoje robove da Ga upoznaju na dva načina:

- promatranjem Njegova djelovanja,
- proučavanjem onoga što je objavio.

Prvo su vidljivi, vizuelni, znakovi, a drugo su čujni, pojmljivi, znakovi.

Za primjer prvog načina spoznaje navest ćemo riječi Milostivog: **"Stvaranje nebesa i Zemlje, smjena noći i dana, lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude, kiša koju Allah spušta s neba, pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina – po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena vjetrova, oblaci koji između neba i Zemlje lebde – doista su dokazi za one koji imaju pameti"**[8] ili Njegove riječi: **"U stvaranju nebesa i Zemlje i smjeni noći i dana jesu, zaista, znamenja za razumom obdarene."**[9] Sličnih ajeta u Kur'anu ima doista mnogo.

Kada je riječ o drugoj metodi, spomenut ćemo riječi Uzvišenog: **"A zašto oni ne razmisle o Kur'anu?"**[10]; **"Zašto oni ne razmisle o ovim riječima..."**[11] ili: **"Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili..."**[12] I ovakvih ajeta ima veoma mnogo.

Stvorenja upućuju na stvaralačko djelovanje, a djelovanje ukazuje na osobine Stvoritelja. Stvoreno upućuje na onoga koji ga je stvorio, a to nužno podrazumijeva postojanje Stvoritelja, te da On posjeduje snagu,

[8] El-Bekara, 164.
[9] Alu Imran, 190.
[10] En-Nisa', 82.
[11] El-Mu'minun, 68.
[12] Sa'd, 29.

htijenje i znanje. Zato što je nemoguće da *slobodno djelovanje*[13] potekne od onoga koji ne postoji, ne posjeduje snagu, život, htijenje i znanje.

Zatim, raznovrsne odlike stvorenja upućuju na htijenje Stvoritelja i činjenicu da Njegovo stvaranje nije ograničeno na jednoličnost, pa da to bude samo jedna vrsta pored koje ne može stvoriti drugu.

Interesi, mudrosti i pozitivne svrhe stvorenja upućuju na mudrost Svevišenjeg Stvoritelja.

Koristi i dobra stvorenja upućuju na milost Stvoritelja.

Srdžba i osvetoljubivost stvorenja upućuju na srdžbu Stvoritelja.

Gostoprimljivost, pažnja i briga stvorenja upućuju na ljubav Stvoritelja.

Međusobno odbacivanje, omalovažavanje i odricanje stvorenja upućuju na prijezir Stvoritelja.

Životni vijek stvorenja, koji počinje od slabosti i manjkavosti, pa se razvija do stanja snage i potpunosti, a zatim ide ka skončanju i smrti, upućuje na dan povratka.

A stanja stvorenja; bilja i životinja i kruženje vode upućuju na mogućnost povratka.

Očitost tragova Njegove milosti i blagodati prema stvorenjima ukazuje na istinitost vjerovjesnika.

Upotpunjenje osobina stvorenja, koje bi bez upotpunjenja bile manjkave i bezvrijedne, upućuju na činjenicu da Onaj Koji ih je upotpunio posjeduje veće pravo da bude potpun i savršen.

Zato su Allahova stvorenja najbolji pokazatelj Njegovih osobina (*sifata*) i najjača potvrda istinitosti onoga što Njegovi poslanici kazuju o Njemu.

Stvorenja svjedoče i potvrđuju objavljene, čujne ajete i podsjećaju na dokazivanje istine kosmičkim, vizuelnim ajetima.

---

[13] Slobodno djelovanje: osobina onoga koji radi šta hoće, kada hoće i kako hoće.

Uzvišeni je Allah rekao: "**Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samima, sve dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina. A zar nije dovoljno to što je tvoj Gospodar svjedokom svega.**"[14] Uzvišeni obavještava da je nužno da im putem svemirskih vizuelnih znakova dokaže istinitost objavljenih, čujnih, ajeta.

Zatim, na kraju ajeta, Uzvišeni obavještava, na osnovu iznesenih dokaza o iskrenosti Svoga Poslanika, s.a.v.s., da je Njegovo svjedočenje dovoljno kao potvrda ispravnosti Njegove objave.

Njegovi znakovi svjedoče o istinitosti Njegovih riječi, a On preko Svojih znakova svjedoči o istinitosti Poslanika, s.a.v.s. Allah je svjedok, i Njega sve svjedoči. On ukazuje i sve ukazuje na Njega. On je dokaz sam po Sebi. O tome neki poznavaoci (*arifin*) kažu: "**Kako da tražim dokaz za Onoga Koji je dokaz svega drugoga? Kakav dokaz tražiti o Njegovom postojanju, kad je Njegovo postojanje jasnije od svakog dokaza!**"

Zato su poslanici govorili svojim narodima: "**Zar se može sumnjati u Allaha?!**"[15] On je poznatiji od svega poznatoga i jasniji od bilo kojeg znaka ili dokaza. U zbilji su sve stvari preko Njega upoznate i otkrivene, iako smo, kroz promatranje i dedukciju, kroz stvari i Njegovo djelovanje na njih, upoznali Njega.

ODLOMAK PETI:
SPOZNAJA ALLAHA KROZ NJEGOVU LJEPOTU

Jedna od najuzvišenijih vrsta spoznaje jeste spoznaja Allaha Svevišnjega kroz Njegovu ljepotu. To je spoznaja odabrane skupine

[14] Fussilet, 53.
[15] Ibrahim, 10.

Njegovih stvorenja. Svako stvorenje upoznalo Ga je preko neke Njegove osobine, ali najpotpunija je spoznaja onih koji su Ga upoznali preko Njegovog savršenstva, veličine i ljepote. Ništa Mu nije slično u bilo kojoj Njegovoj osobini. Uz pretpostavku da su sva stvorenja na istom stupnju ljepote, poput najljepšeg što je Allah stvorio, a zatim da su njihovu zajedničku ljepotu usporedili s ljepotom Gospodara Uzvišenog; razlika bi bila mnogo veća od poređenja slabe svijeće s užarenim suncem.

Za predočavanje Njegove ljepote dovoljno je kazati da bi blistavost Njegovog lica, u slučaju podizanja zastora (*hidžaba*), spalila sve stvoreno do čega bi dopro Njegov pogled.[16]

Dovoljno je napomenuti da je svaka unutarnja i vanjska ljepota, na dunjaluku i ahiretu, nastala upravo Njegovim djelom. Pa kakva je tek ljepota Onoga Koji je izvor i uzrok poznate ljepote?

Kada govorimo o veličini Njegove ljepote, dovoljno je navesti da Njemu pripada sva veličina, sva moć, sva plemenitost, svako dobročinstvo, sve znanje i svaka dobrota. Nurom Njegovog lica rasvijetljene su tmine, kako navodi Vjerovjesnik, s.a.v.s., u svojoj dovi, prilikom povratka iz Taifa: *"Tražim zaštitu u nuru (sjaju) Tvoga lica, kojim su rasvijetljene tmine i uspostavljena dobra dunjaluka i ahireta."*[17]

Abdullah b. Mesud, r.a., veli: "Kod vašeg Gospodara ne postoji dan i noć, jer su i svjetlost nebesa i Zemlje od svjetlosti, nura, Njegovog lica."[18]

[16] Po predanju Ebu Musaa El-Eš'arija, koje je zabilježio imam Muslim u svom *Sahihu*, 293.

[17] Hadis su zabilježili Et-Taberi u *Tarihu*, 2/344, kao mursel-predanje. Et-Taberani u *El-Mu'džemul-kebiru*, 13/181, u predanju od Abdullaha b. Džafera, ali zbog Ibn Ishakovog prenošenja s "an", za koga El-Hejsemi smatra da spada u mudellise, one koji se služe obmanom, hadis se ne prihvata. El-Bejheki ga bilježi u djelu *Delailun-nubuvva*, 2/415, kao mursel-predanje od Ez-Zuhrija. Na osnovu spomenutog, hadis nije ispravan.

[18] Et-Taberani u *El-Mu'džemul-kebiru*, br. 8886, a autor u svom djelu *Idžtimaul- džujušil- islamijja* navodi da ga je zabilježio Et-Taberani u *Es-Sunne*, najvjerovatnije, drugim nizom prenosilaca. Ibn Tejmijja u djelu *Medžmuul-fetava*, 6/391, ocjenjuje hadis ispravnim i dodaje: "Potvrđeno je od Ibn Mesuda" (navodi hadis).

Allah Uzvišeni jeste svjetlost nebesa i Zemlje, i na Sudnjem danu, kada dođe da presudi stvorenjima, sva će Zemlja Njegovim nurom zablistati.

Jedno od Njegovih lijepih imena jeste El-Džemil (Lijepi). U Muslimovom *Sahihu,* stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, rekao: *"Allah je zaista lijep i voli ljepotu!"*[19]

Allahovu ljepotu možemo podijeliti na četiri nivoa, a to su: ljepota Zata (Bića), ljepota osobina (*sifata*), ljepota djela i ljepota imena.

Sva su Njegova imena lijepa, osobine savršene, a djela mudra, korisna, pravedna i milostiva.

Što se tiče ljepote Zata, Njegovog Uzvišenog bića, to je ono što razum ne može doseći, niti ga neko, osim Njega, može pojmiti. Stvorenja o Zatu imaju samo jezičke izraze, pa oni kojima On počast ukaže preko njih dolaze do Njegove spoznaje i otkrovenja. Ta Ljepota zaštićena je od izmjena, skrivena iza zastora Ogrtača i Plašta, kako nam Poslanik, s.a.v.s., prenosi u hadisi-kudsiju: *"Veličina je Moj ogrtač, a moć je Moj plašt!"*[20] S obzirom da je veličina obuhvatnija i šira osobina od moći, imala je prioritet da bude nazvana: ogrtačem koji je veći od plašta, jer je On, Svemogući *El-Kebir El-Muteal* (Veliki, nad svim Uzvišen). I On je *El-Alijj El-Azim* (Visoko iznad svega, Svemoćni).

Abdullah b. Abbas, r.a., veli: "Svojim osobinama prekrio je Zat, a osobine je prekrio Svojim djelima!

Pa može li se i zamisliti Ljepota, Koja je prekrivena apsolutno savršenim svojstvima i skrivena iza opisa veličine i uzvišenosti?!

Kroz ova izlaganja možemo razumjeti neka značenja ljepote Njegovog zata, jer rob se, doista, spoznajom Njegovih djela, uspinje na stepen upoznavanja Njegovih osobina, a zatim, upoznavajući Njegove osobine podiže se na stepen upoznavanja Njegovog zata.

[19] *Sahihu Muslim*, u predanju od Abdullaha b. Mesuda, br. 91.

[20] Ahmed u *Musnedu*, 2/248, Ebu Davud u *Sunenu*, br. 4090, i Ibn Madža u *Sunenu*, br. 2174, u predanju od Ebu Hurejre, r.a., s ispravnim senedom.

Kada rob primijeti neke ljepote Njegovih djela, to mu postaje dokaz o ljepoti Njegovih osobina, a potom ljepotom Njegovih osobina dokazuje ljepotu Njegovog zata.

Na osnovu spomenutog, postalo je jasno da svaka zahvala (*el-hamd*) pripada samo Njemu, Uzvišenom, i da Ga nijedno stvorenje ne može, na Njemu doličan način, pohvaliti ili Mu se u potpunosti zahvaliti. On je onakav kako je Sebe pohvalio. Zbog samoga Sebe, On posjeduje apsolutno pravo da bude obožavan, voljen i hvaljen. On, Svevišnji, voli Sebe, pohvaljuje se i zahvaljuje Sebi. I ta ljubav, pohvala, zahvala i očitovanje jednoće, jeste upravo stvarna ljubav kakvu zaslužuje, stvarna pohvala, zahvala i stvarno priznavanje Njegove jednoće!

On je onakav kako se pohvalio i On je iznad onoga kako Ga hvale Njegova stvorenja. On, Svevišnji, kao što voli Svoj zat, voli i Svoje osobine i djela. Sva su Njegova djela dobra i lijepa, iako od djela stvorenja koja stvara i dopušta ponešto prezire i ne voli. Ali od Njegovih djela ništa nije prezreno i pokuđeno.

Ne postoji ništa što se, samo po sebi, voli i hvali, osim Allaha Uzvišenog. Sve drugo čemu se poklanja ljubav i pažnja, ako nije u sklopu ljubavi koja se Njemu Svevišnjem poklanja i ne voli se radi Njega, to je bezvrijedna i ništavna ljubav.

Ovo je suština Božanstva, jer se samo Istiniti Bog voli i hvali zbog Sebe Samoga. I ako na to još dodamo i Njegovo dobročinstvo prema stvorenjima, blagodati, Njegovu blagost, oprost, ne kažnjavanje zbog grijeha, milost i dobrotu, obožavanje postaje nužnije!

Obaveza roba jeste da zna da nema drugog boga osim Allaha, pa Ga, zbog toga i zbog Njegovog savršenstva, voli i hvali. Također treba znati da u stvarnosti ne postoji dobročinitelj koji obasipa raznovrsne vidljive i nevidljive blagodati osim Allaha, pa Ga zbog Njegovog dobročinstva i blagodati voli i zahvaljuje Mu se. Jednom riječju, obaveza je roba da

voli svoga Gospodara u oba slučaja; zbog Njegovog savršenstva i zbog Njegovog dobročinstva.

Kao što Allah nije ničemu sličan, tako i ljubav prema Njemu nije slična nekoj drugoj ljubavi. Ljubav krunisana pokornošću jeste *ubudijjet* – ibadet radi kojeg je Allah stvorio sva stvorenja. On se ogleda kroz ispoljavanje beskrajne ljubavi koja uzrokuje totalnu poniznost. Ovakav ibadet dolikuje samo Allahu Uzvišenom. Pripisivanje suparnika Allahu u ovome jeste širk, koji On neće oprostiti, a uz to ni sva druga djela neće uvažiti.

Hvaljenje Allaha (*el-hamd*) podrazumijeva dvije stvari: prvo: spominjanje Njegovih lijepih osobina i svojstava savršenstva, i drugo: ispoljavanje ljubavi prema Njemu na osnovu tih osobina i svojstava. Naime, onaj ko govori o nečijoj ljepoti bez ispoljavanja ljubavi prema njemu nije ga pohvalio. A onaj ko voli nekoga, ali ne kazuje o njegovoj ljepoti, ne smatra se, također, od onih koji hvale voljenoga. Potrebno je objediniti obje stvari: ljubav i lijepo spominjanje.

Allah Uzvišeni pohvaljuje se Svojim riječima i onim čime Ga hvale pohvalnici: meleki, vjerovjesnici, poslanici i robovi pravovjerni. U biti, Allah se u oba slučaja osobno pohvaljuje, jer njihova pohvala kojom Ga hvale jeste uz Njegovu dozvolu, htijenje i stvaranje. Ta On je pohvalnika učinio pohvalnikom, muslimana muslimanom, klanjača klanjačem, pokajnika pokajnikom. Blagodati od Njega potječu i Njemu se vraćaju. Dolaze uz Njegovu hvalu i koriste se uz Njegovu pohvalu. On roba Svoga nadahnjuje pokajanjem, a zatim s velikom radošću prima pokajanje. Ono spada u Njegovu dobrotu i plemenitost. On roba Svoga nadahnjuje pokornošću i dobrim djelima, a zatim ga pomaže u tome, pa ga na kraju nagradi. Sve je to od Njegovog dobra i plemenitosti.

Allah je Svevišnji apsolutno neovisan (*El-Ganijj*) o bilo kome, a sve drugo mimo Njega jeste potpuno ovisno (*fekir*) o Njemu, u svakom smislu. Rob je ovisan o Allahu u svim svojim ciljevima i uzrocima koji

ga približavaju ciljevima, jer ono što Allah ne dadne, neće ni biti, a ono što nije radi Njega, neće koristiti.

ODLOMAK ŠESTI:
DOZVOLJENO UKRAŠAVANJE

Riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s: *"Allah je, uistinu, lijep i voli ljepotu"*[21] podrazumijevaju ljepotu i urednost odjeće, što je bilo i povodom izricanja ovog hadisa. Međutim, jezička općenitost teksta ne isključuje poimanje drugih vrsta ljepote, kao što se navodi u hadisu: *"Allah je čist i voli čistoću!"*[22] U Muslimovom je *Sahihu* zabilježeno: *"Allah je dobar, i od djela samo dobra prihvata!"*[23] U zbirkama sunneta navodi se: *"Allah zaista voli da vidi trag Svoje blagodati na Svome robu!"*[24] Od Ebu el-Ahvasa el-Džušemija, r.a, se prenosi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio je na meni istrošenu, staru odjeću, pa me upitao: *'Da li imaš imetka?'* 'Da', odgovorio sam. A on opet upita: *'Šta posjeduješ?'* Rekao sam: 'Od svega po nešto. Ovaca i kamila koje mi je Allah podario.' Na to mi Poslanik, s.a.v.s., reče: *'Neka se onda na tebi vidi Allahova blagodat i plemenitost koju ti ukazuje!'*"[25]

Allah Uzvišeni voli da se na Njegovom robu vide tragovi Njegove blagodati. To je ljepota koju On voli, i time Mu se zahvaljujemo na

[21] Izvor hadisa spomenuli smo u prethodnom odlomku.
[22] Hadis je veoma slab. Et-Tirmizi u *Sunenu*, br. 2799, i kaže da u senedu hadisa ima mahana. Ibn El-Dževzi u djelu *El-Ilelul-mutenahija*, 2/223-224, o hadisu kaže: "Hadis nije ispravan." A Ibn El-Hadžer u djelu *El-Metalibul-alije'*, u vezi s hadisom navodi: "U senedu hadisa spominje se Halid b. Ijjas, a on je ocijenjen kao slab prenosilac.
[23] Muslim u predanju od Ebu Hurejre, r.a.. Hadis br. 1015.
[24] Et-Tirmizi, hadis br. 218, Et-Tajalisi, hadis br. 2261, Ahmed, hadis br. 678, El-Hakim, 4/135, i kaže da je sahih. Svi su hadis prenijeli nizom do Amra b. Šuajba, od njegovog oca, od djeda. El-Munziri u *Et-Tergibu*, 3/142, o senedu hadisa kaže: "Prenosioci do Amra dobri su i prihvaćeni u *Sahihu*. Hadis je hasen.
[25] En-Nesai, hadis br. 5238, Ebu Davud, hadis br. 4063, Ahmed, 3/473 i El-Hakim, 4/181. A sened hadisa je ispravan.

ukazanim blagodatima. Zahvala na blagodatima jeste unutarnja, suštinska ljepota. On voli da na Svome robu vidi vanjsku ljepotu, u blagodatima, i unutarnju ljepotu, u zahvalnosti na tim blagodatima.

Zbog ljubavi prema ljepoti i ukrašavanju Allah Svevišnji darovao je robovima Svojim odjeću koja će ukrašavati njihovu vanjštinu, tijelo. A darovao im je takvaluk, bogobojaznost, da ukrašava njihovu unutrašnjost, srce i dušu. U tom kontekstu, Uzvišeni je objavio: "**O sinovi Ademovi, dali smo vam odjeću koja će pokrivati stidna mjesta vaša, a i raskošna odijela, ali odjeća čestitosti (bogobojaznosti), to je ono najbolje.**"[26] O stanovnicima Dženneta Allah je rekao: "**Blaženstvo i radost će im darovati i Džennetom i svilom ih, za ono što su trpjeli, nagraditi.**"[27] Lica će im uljepšati blaženstvom, srca radošću, a tijela svilom.

Allah Uzvišeni kao što voli ljepotu u riječima, djelima, odjeći i izgledu, tako isto prezire sve ono što je ružno: ružan govor, djela, odjeću i izgled. Allah prezire ružnoću i one koji je predstavljaju, a voli ljepotu i one koji se njome kite.

VRSTE LJEPOTE

U objašnjavanju ljepote i ukrašavanja susret ćemo se s dvije skupine koje su zapale u zabludu. Prva skupina zagovara da je sve što je Allah stvorio lijepo i da On voli sve što je stvorio. Zbog toga kažu: "Mi volimo sve što je On stvorio, i ništa od toga ne preziremo." Sva Njegova stvorenja koja vidimo smatramo lijepim. U tom kontekstu, njihov je pjesnik spjevao:

"I stvorenja kad zapaziš, onakva kakva jesu,
Znaj ljepotom da sve zrači u pojavnom svijetu!"

[26] El-E'raf, 26.
[27] El-Insan, 11-12.

Svoju tvrdnju dokazuju riječima Uzvišenog: "...**koji sve savršeno stvara.**"[28], zatim: "**To je Allahovo djelo, Koji sve savršeno stvara.**"[29] i ajetom: "**Ti u onome što Milostivi stvara ne vidiš nikakva nesklada!**"[30] *Arif* (onaj koji je dosegao spoznaju) njihova reda zastupa ideju o apsolutnoj ljepoti, po kojoj u stvorenom svijetu ne postoji ništa ružno.

Oni su izgubili osjećaj ljubomore, mržnje i neprijateljstva radi Allaha. Ne odvraćaju od loših djela. Za njih ne postoji borba na Allahovom putu, niti sprovođenje Njegovih kaznenih mjera (*hududa*). Ljudsku tjelesnu ljepotu smatraju ljepotom koju Allah voli, pa se bez ustručavanja naslađuju pogledom, smatrajući to još ibadetom. Ekstremisti među njima smatraju da se Allah utjelovljuje u likove stvorenja, i na taj se način otkriva i pokazuje. A oni koji podržavaju ideju *ittihada*[31] kažu: "Stvorenja su raznolike manifestacije Boga, i nazivaju ih "manifestacijama Ljepote".

Druga skupina zanemaruje vanjsku ljepotu i ukrašavanje, te kaže: "Allah Uzvišeni pokudio je vanjsku tjelesnu ljepotu i konstituciju. O munaficima je rekao: '**Kada ih pogledaš, njihov te izgled ushićuje.**'[32] U drugom ajetu rekao je: '**A koliko smo Mi prije njih naroda uništili koji su blagom i izgledom divljenje izazivali.**'"[33] U komentaru ajeta, Hasan el-Basri kaže da se "**izgled**" odnosi na njihove likove i tjelesnu vanjštinu.[34]

U Muslimovom *Sahihu* zabilježene su riječi Vjerovjesnika, s.a.v.s.: "*Allah ne gleda u likove i imetke vaše, nego gleda u vaša srca i u ono što radite.*"[35]

Oni vele: "Poznato je da Allah ne osporava istraživački pogled i promatranje, već pogled naslađivanja i ljubavi. Allah nam zabranjuje

[28] Es-Sedžda, 7.
[29] En-Neml, 88.
[30] El-Mulk, 3.
[31] *Ittihad*: sjedinjenje Boga sa stvorenim (op. prev.)
[32] El-Munafikun, 4.
[33] Merjem, 74.
[34] *Tefsir* Ibn Kesira, 5/252-253.
[35] *Sahihu* Muslim, hadis br. 2564.

nošenje svile i zlata i korištenje zlatnog i srebrenog posuđa, a to spada u najvrednije dunjalučke ukrase i ljepote. U Kur'anu je objavio: '**I nikako ne gledaj dugo ljepote ovoga svijeta, koje Mi kao užitak raznim kategorijama nevjernika pružamo, da ih time na kušnju stavimo.**'[36] A u hadisu stoji: '*Skromnost je od vjere.*'[37] Allah kudi one koji pretjeruju. Pretjerivanje može biti u hrani i piću, ali i u odijevanju i ukrašavanju."

Da bismo prekinuli raspravu ove dvije zalutale skupine, kazat ćemo sljedeće: "Ljepota odjeće, tijela i izgleda može se podijeliti u tri vrste, a to su: pohvalna ljepota, pokuđena i neutralna ljepota.

Pohvalna ljepota ili ukrašavanje jeste ona koja je radi Allaha, koja podstiče na pokornost Allahu, izvršenje Njegovih imperativa i odazivanje Njemu. Poslanik, s.a.v.s., ukrašavao se za doček delegacija.[38] To je poput oblačenja ratne odore za boj, oblačenja svile u ratu ili oholi hod i prikazivanje pred bitku. Sve spomenuto pohvalno je ako je s ciljem uzdizanja Allahove riječi, pomaganja Njegove vjere i izazivanja gnjeva Njegovih neprijatelja.

Pokuđena ljepota ili ukrašavanje jeste ona koja je radi dunjaluka, vlasti, ugleda i udovoljavanja prohtjevima i strastima. To je ljepota koja je postala cilj i svrha za čovjeka, jer neke ljudske duše, zaista, i ne posjeduju drugu brigu i cilj do pukog ukrašavanja.

A treća vrsta ljepote jeste ona koja se ne može podvesti ni pod jednu od prethodne dvije vrste, jer ne posjeduje karakteristike nijedne od njih.

Ono što je za nas važno u vezi s hadisom: "*Allah je, uistinu, lijep i voli ljepotu*" jeste to da hadis otkriva dva velika principa u vjeri. Prvi govori o načinu spoznaje Allaha, a drugi je praktične prirode. Prvi nas podučava da spoznamo Allaha Uzvišenog kroz Njegovu ljepotu, po kojoj Mu niko nije ravan, a drugi nas upućuje da Ga obožavamo putem ljepote koju

---

[36] Ta-Ha, 131.

[37] Ibn Madža, hadis br. 4118, El-Hakim, 1/9, Ebu Davud, hadis br. 4161, svi ga bilježe u predanju od Ebu Umame, r.a, s različitim senedima koji se međusobno osnažuju.

[38] U Buharijevom *Sahihu*, hadis br. 848, navodi se da je Omer, r.a, Poslaniku, s.a.v.s, donio ogrtač od brokata, te mu rekao: "Kupi ovo da se njime ukrasiš za Bajram i doček delegacija."

voli u riječima, djelima i karakteru. Allah Svevišnji voli da Njegov rob uljepša svoj jezik iskrenošću, srce predanošću, ljubavlju i tevekulom, da organe uljepša ibadetom, tijelo Njegovim blagodatima dostojnom odjećom i čistoćom od svega ružnog, nečistoga i neugodnog.[39]

Na takav će način rob spoznati svoga Gospodara kroz ljepotu, jednu od Njegovih osobina, i obožavat će Ga putem ljepote, suštine Njegove vjere i Vjerozakona.

Tako je hadis obuhvatio oba principa: spoznaju i praksu.

ODLOMAK SEDMI:

SPOZNAJA ALLAHA U PRIMJERU VJERNIKA I PRIMJERU MUŠRIKA

Spoznaju Allaha Uzvišenoga dijelimo na dvije vrste. Prva vrsta jeste spoznaja priznavanja Allahovog postojanja, i u ovome se svi ljudi slažu: dobri i loši, pokorni i grešnici. A druga vrsta spoznaje jeste ona koja obavezuje čovjeka na stid od Allaha, ljubav prema Njemu, vezivanje srca za Njega, čežnju za susretom s Njim, strah od Njega, oslanjanje na Njega, smirenost uz Njega i bježanje od svijeta u Njegovo okrilje. Ovo je posebna vrsta spoznaje o kojoj govore pobožnjaci i zahidi.

Razlike između ljudi u pogledu ove spoznaje mogu izraziti samo oni koji su ih sami spoznali i čijim je srcima otkrivena spoznaja koja je drugima skrivena. Svako o ovoj spoznaji kazuje srazmjerno visini svoga stepena, mekama, i u onolikoj mjeri koliko mu je spoznaje otkriveno.

Onaj s najvećom spoznajom o Njemu, Uzvišenom, rekao je: "Ne moguTe pohvaliti kako Tebi dolikuje. Ti si onakav kako si se pohvalio."[40] Poslanik, s.a.v.s., obavijestio nas je da će ga Allah na Sudnjem danu nadahnuti pohvalama koje u ovodunjalučkom životu ne može izreći.[41]

39 Neugoda: rezanje noktiju, higijensko obrezivanje (sunećenje), brijanje pubesa i pazuha.

40 Dio hadisa koji je zabilježio Muslim u svom *Sahihu*, u predanju od Aiše, r.a., br. 496.

41 Aludira na hadis o zagovorništvu na Sudnjem danu. Pogledaj: *Sahihu* Muslim, hadis br. 193., i *Sahihul*-Buhari, hadis br. 4206., u predanju od Enesa b. Malika, r.a.

PUTEVI SPOZNAJE

Do stjecanja ove spoznaje vode dva široka puta. Prvi se ogleda u razmišljanju i promatranju svih kur'anskih ajeta, i u posebnom izvrsnom razumijevanju Allahovih riječi i riječi Njegovog Poslanika, s.a.v.s.

Drugi put, način, podrazumijeva razmišljanje o Allahovim svemirskim znakovima, traženje mudrosti koju je u njima utkao, zapažanje Njegove snage, dobročinstva, milosti, pravednosti i pravednog odnosa prema onome što je stvorio.

Sve to objedinjuje razumijevanje značenja Allahovih lijepih imena, njihove savršenosti i veličine, shvatanje da samo On posjeduje takva imena čija se značenja odražavaju na sudbinu stvorenja i propise koje im objavljuje. Spoznaja zahtijeva da rob razumije Allahove naredbe i zabrane, da razumije sudbinu i odredbe, da razumije Allahova imena i osobine, da razumije odredbe vjere i odredbe sudbine i stvaranja.

"To je Allahova blagodat koju će dati onome kome On hoće; a u Allaha je blagodat velika."[42]

ODLOMAK OSMI:

RAZLIKA MEĐU LJUDIMA PO STEPENU VJEROVANJA U ALLAHOVU JEDNOĆU

Vjerovanje u Allahovu jednoću ili tevhid jeste veoma osjetljiva, čista, bistra i jasna stvar. Svaka sitnica može ga potresti, raniti, ukaljati i ostaviti traga na njemu. Vjerovanje je poput izrazito bijele odjeće na kojoj se primijeti i najmanja nečistoća, ili kao blistavo čisto ogledalo na kojem i najblaži dodir ostavlja mrlju. Zbog toga vjerovanje u Allahovu jednoću može biti okaljano u jednom trenu, jednom riječju ili jednom

[42] El-Hadid, 21.

prikrivenom strašću. Pa ukoliko se rob prene i požuri s dobrom koje će izbrisati biljeg grijeha s vjerovanja – dobro i jeste, u suprotnom trag će se urezati i postati biljeg, a kasnije će ga biti mnogo teže odstraniti.

Od ovih tragova i biljega koji pogađaju vjerovanje, neki se brzo pojave, ali brzo i nestaju. Drugi se brzo pojave, a sporo prolaze. Ima ih koji se rijetko jave, ali brzo nestaju. A neki se sporo javljaju, ali sporo i prolaze.

O VJEROVANJU U ALLAHOVU JEDNOĆU I GRIJESIMA

Ima ljudi čije je vjerovanje čvrsto i veliko, pa kada takvog pogodi i mnoštvo sitnica koje kaljaju vjerovanje, njihov trag nestane u veličini vjerovanja, poput nečistoće koja se pomiješa s velikom količinom čiste vode, pa se i ne primijeti.[43] U takvog Allahovog roba ugleda se čovjek sa slabijim vjerovanjem, te pomiješa svoje slabo vjerovanje s onim što je pogodilo vjerovanje prvoga, pa mrlje i biljezi dođu do izražaja koji se nisu primijetili na većem i jačem vjerovanju.

Također, nositelj izrazito čistog vjerovanja primijeti na čistom svaki utjecaj i mrlju, te ih s lahkoćom odstrani, što neće uspjeti onaj čiji je iman slabiji, jer u zamućenosti mrlja neće se moći primijetiti, pa kako ih onda očistiti?!

Dodajmo ovome da ukoliko je snaga vjerovanja doista moćna, odstranjuje i savladava sve što je loše, što nije slučaj sa slabim imanom.

Zatim, vlasniku dobrih osobina oprostit će se nenamjerni grijeh, dok se tako neće postupiti prema onome koji učini isti prestup, ali ne posjeduje dobre osobine. Pjesnik je rekao:

---

[43] Ibn Tejmija u kontekstu ovoga izjavio je: "Mnoštvo grijeha uz ispravo vjerovanje bolje je od malo grijeha uz kvarno vjerovanje."

"Kad se desi da voljeni jedan grijeh učini,
sto isprika za njega će dobročinstva naći!"

Uz to, iskren trud, snaga volje i potpuna vjerska predanost sve loše pojave i prepreke usmjeravaju ka snazi koja poziva ka vjerovanju u Allahovu jednoću, kao što laž, loša namjera i slaba vjerska predanost usmjeravaju dobra djela i lijepe riječi ka snazi koja poziva zabludi i lošem. Primjer toga jeste kao primjer izražene poremećenosti koja dobrom ishranom vraća čovjeka u prvobitno stanje.

ODLOMAK DEVETI:

OVODUNJALUČKE I AHIRETSKE KORISTI VJEROVANJA U ALLAHOVU JEDNOĆU

Vjerovanje u Allahovu jednoću ili tevhid jeste pribježište Allahovih dobrih robova, ali i Njegovih neprijatelja. Njegovi neprijatelji u tevhidu traže zaštitu i zaklon od ovodunjalučkih tegoba i nedaća: **"Kad se u lađe ukrcaju, iskreno se mole Allahu, a kad ih On do kopna dovede, odjednom druge Njemu ravnim smatraju."**[44]

Međutim, Njegovi dobri robovi, evlije, u tevhidu traže zaštitu od svih dunjalučkih i ahiretskih tegoba i nedaća. Zbog toga je zavapio Junus, a.s., pa ga je Allah izbavio iz tmina mora i utrobe kita. Na isti način pomoć su tražili sljedbenici poslanīka, a.s., pa ih je Allah zaštitio od svih patnji koje je pripremio idolopoklonicima na dunjaluku i ahiretu.

A kada se faraon očevidno uvjerio u svoju smrt i potopljenje[45], zavapio je i od Allaha pomoć počeo prizivati, ali mu to nije koristilo, jer se vjerovanje u takvom stanju ne prihvaća.

[44] El-Ankebut, 65.

[45] Autor aludira na ajet: **"I Mi prevedosmo preko mora sinove Israilove, a za petama su im bili faraon i vojnici njegovi progoneći ih ni krive ni dužne. A on, kad se poče daviti, uzviknu: 'Ja vjerujem da nema drugog boga osim Onoga u Koga vjeruju sinovi Israilovi, i ja se pokoravam!' 'Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao?! Danas ćemo izbaviti samo tijelo tvoje da bi bio poučan primjer onima poslije tebe', ali mnogi su ljudi ravnodušni prema Našim poukama!"** Junus, 90-92.

VJEROVANJE U ALLAHOVU JEDNOĆU JESTE PUT SPASA I USPJEHA

Ovo je Allahova zakonitost koja se sprovodi nad Njegovim robovima. Zbog toga se svaka dunjalučka tegoba najlakše otklanja i ublažuje vjerovanjem u Allahovu jednoću - tevhidom. Iz toga razloga, dova za otklanjanje teške muke (*duaul-kerb*) oličena je tevhidom[46], pa je i dova Junusa, a.s.,[47] kojom nije molio niko ko se našao u nevolji, a da iz nje nije izbavljen, ispunjena tevhidom.

U velike nevolje dovodi samo širk, pripisivanje Allahu sudruga, a izbavlja i spašava samo tevhid, vjerovanje u Allahovu jednoću. Tevhid je utočište i pribježište svih stvorenja, snažan zaklon i potpora.

A Allah na Pravi put izvodi i podršku u dobru daje!

ODLOMAK DESETI:
OBAVEZA POKORNOSTI (UBUDIJJETA) I NJENI STEPENI

Allah Svevišnji kod Svoga roba ima tri stvari: obaveze koje mu propisuje, sudbinu koju mu određuje i blagodat kojom ga obasipa. Od ovoga troga rob ne može pobjeći.

Sudbina jeste dvostruka: kušnje i ljudske slabosti.

Rob je obavezan pokoriti se Allahu i dokazati svoj *ubudijjet* u svemu od prethodno spomenute tri stvari, a to su ujedno i stepeni pokornosti.

Najdraži rob Allahu jeste onaj koji spozna svoju obavezu pokornosti u sva tri njena stepena i ispuni je. Takav je rob najbliži svome Gospodaru.

[46] "La ilahe illellah, el-azimul-halim, la ilahe illellah, Rabbul-arši'l-azim, la ilahe illellah, Rabbus-semavati, ve Rabbul-erdi, ve Rabbul-aršil-kerim." ("Nema boga osim Allaha, Velikoga i Blagoga, nema boga osim Allaha, Gospodara Arša Velikoga, nema boga osim Allaha, Gospodara nebesa i Zemlje, Gospodara Arša plemenitog!") El-Buhari, 7/154, i Muslim, 4/2092 (op. prev.)

[47] Dova Junusa, a.s., u utrobi kita: "La ilahe illa Ente, subhaneke, inni kuntu minez-zalimin. (Nema boga osim Tebe, slavljen Ti si! Ja sam se prema sebi ogriješio.") Et-Tirmizi, 5/529, pogledaj: *Sahih* Et-Tirmizi od Albanija, 3/168. (op. prev.)

A najudaljeni rob od Allaha jeste onaj koji ne sazna i zanemari svoju obavezu pokornosti u njena tri stepena.

Pokornost Allahu u **obavezama** koje On propisuje ogleda se kroz njihovo izvršavanje s iskrenošću i po uzoru na Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s., ako se radi o imperativu, ili kroz sustezanje iz poštivanja i ljubavi prema Allahu i straha od Njega, ako je obaveza u formi zabrane.

Pokornost Allahu u **kušnjama sudbine** zahtijeva strpljivo podnošenje te sudbine. Prihvatiti nedaću s osjećajem zadovoljstva jeste još viši stepen pokornosti od stepena strpljivosti. A stepen iznad toga jeste popratiti određenu nedaću zahvalom Allahu Svevišnjem. Ovaj stepen dolazi tek onda kada se u srcu roba učvrsti ljubav prema Allahu Uzvišenom i kada rob spozna da mu je Allah dobar izbor napravio i time mu dobrohotnost iskazao, kad rob spozna da tom nedaćom Allah iskazuje Svoju blagost i dobročinstvo, makar i prezirao nedaće i iskušenja.

Pokornost Allahu kod **ispoljavanja slabosti** zahtijeva užurbano pokajanje od te slabosti i ponizno traženje oprosta, prisjećajući se u podsvijesti da ga samo Allah može spriječiti u činjenju tog grijeha i sačuvati ga od njegovog zla. Jer ukoliko se grijeh ne zaustavi, udaljit će roba od Allahove blizine i otjerat će ga s Njegove kapije. Zbog toga rob gleda na grijehe kao na najveću štetu koju ne može otkloniti niko drugi osim Allaha. Šteta koju oni uzrokuju za njega veća je i od svake druge tjelesne štete i povrede.

Zato rob traži zaštitu u Allahovom zadovoljstvu od Njegove srdžbe, u Njegovom oprostu od Njegove kazne. Traži utočište kod Njega od Njega. Rob se sklanja kod Allaha i Njemu pribjegava. Zna da ako ga Allah napusti i prepusti samome sebi, da će ponoviti iste grijehe i učiniti još gore. Svjestan je da ne postoji način sustezanja od grijeha i pokajanje osim uz Allahovu uputu i podršku, jer to je u Allahovoj moći, a ne u moći roba.

Rob je toliko slab, nemoćan i mali da ni sam sebe ne može upraviti ka pravoj stazi, niti zadobiti zadovoljstvo svoga Gospodara bez Njegove dozvole, htijenja i podrške. On mu je utočište. Njemu se predaje. Pred Njim je skrušen, ponizan i bespomoćan. Potpuno je ovisan o Njemu. Pred Njegovom kapijom živi. Pred Njim je najponizniji, najslabiji i najnemoćniji. Allah mu je najveća nada i želja. A od njega, roba slabašnoga, ništa ne zavisi. On ništa ne posjeduje i ne utječe na bilo što. Svako je dobro kod Allaha, u Njegovim rukama. Dobra su od Njega i s Njim. Allah je vlasnik svih blagodati roba. On mu ih od Sebe daje, mada ih ne zaslužuje, On mu ih konstantno daruje, iako Ga rob svojim odmetanjem, nemarom i grijehom rasrđuje.

Allahu pripada samo pohvala, zahvala i veličanje, a robu kuđenje, manjkavosti i mahane, i On je uzeo za Sebe pohvale, hvale i veličanja, a prepustio robu korenje, manjkavosti i mahane. Svaka zahvala pripada samo Njemu. Svako je dobro kod Njega. Dobrota je u Njega. Svaka pohvala i slava jeste za Njega, a i svaka je blagodat samo od Njega.

On robu ukazuje dobro, a rob uzvraća lošim. On se robu približava blagodatima, a rob, kroz grijehe, pokazuje prezir. On savjetuje roba, a rob Ga, u svom odnosu prema Njemu, pokušava prevariti.

Pokornost Allahu kroz blagodati kojima obasipa Svoga roba zahtijeva, prije svega, priznanje da je to Allahov dar i traženje Njegove zaštite da neki dio te blagodati u svome srcu ne pripiše nekom drugom pored Allaha Uzvišenog, makar neko i bio povodom u njenom stjecanju. Allah je stvarni uzročnik i darovatelj blagodati. Blagodati su u svakom smislu samo od Njega Svevišnjeg. Zatim, druga obaveza glede ovog pokoravanja jeste zahvala Allahu i iskazivanje ljubavi zbog ukazane blagodati, da bi rob zaslužio Allahovu podršku u iskorištavanju darovane blagodati u onome čime će Mu pokornost iskazati.

Jedna od lijepih stvari u vezi s ovim stepenom pokornosti jeste smatrati i male blagodati velikim, i omalovažavati veličinu zahvale zbog darovane blagodati, ma koliko se zahvaljivali. Naime, rob mora znati da mu je blagodat došla od Njegovog Gospodara bez ikakve nadoknade, bez njegovog uzroka i zasluge. Treba znati da ona u stvarnosti pripada Allahu, a ne robu. Konstantno obnavljanje blagodati kod roba treba prouzrokovati sve veću i veću pokornost, poniznost i ljubav prema Darovatelju. Kada god se blagodat obnovi, rob uzvrati obnovljenom ljubavlju, pokornošću i poniznošću. A kada god Allah uskrati blagodat, rob uzvrati osjećajem zadovoljstva i smirenosti. Kada mu Allah odredi grijeh, rob uzvrati pokajanjem i traženjem oprosta. To je primjer razborita roba (*kejjis*), a lahkouman (*adžiz*) daleko je od toga.[48]

A Allah u dobru podržava!

ODLOMAK JEDANAESTI: VJEROVANJE U ALLAHOVU JEDNOĆU I ROBOVANJE (UBUDIJJET)

U Ahmedovom *Musnedu* i Ebu Hatemovom *Sahihu* navodi se predanje od Abdullaha b. Mesuda, r.a., u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nijednog roba neće snaći briga ili tuga, a da mu Allah to ne otkloni i ne zamijeni radošću, ako pri takvom stanju zamoli riječima: 'Moj Bože, ja sam Tvoj rob! Sin roba Tvoga i robinje Tvoje! Moj je život[49] u Tvojoj Ruci. Tvoja se odluka nada mnom sprovodi, a pravedna je odredba Tvoja! Molim Te svakim Tvojim imenom,

[48] Prenosi se od Šeddada b. Evsa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Razborit (*kejjis*) jeste onaj ko se preispituje i radi za život poslije smrti, a lahkouman (*adžiz*) jeste onaj ko dušu prepusti strastima a od Allaha se dobru nada!" Et-Tirmizi, hadis br. 2461, i Ibn Madža, hadis br. 4260. U senedu hadisa navodi se Ebu Bekr b. Ebi Merjem koji je okarakterisan kao slab prenosilac.

[49] U hadisu se navodi: "...*nasijeti*...", što bukvalno znači: "moje čelo, kika, perčin", ali se time aludira da je cijeli čovjek, odnosno njegov život u Allahovoj vlasti. (op. prev.)

kojim si Sebe nazvao, ili ga u Svojoj knjizi objavio, ili ga nekom Svom stvorenju obznanio, ili ga u znanju gajba kod Sebe ostavio, da Kur'an učiniš proljećem srca moga, svjetlom grudi mojih, lijekom tuge moje i odnosiocem moje brige i more!' Prisutni upitaše: 'O Allahov Poslaniče, hoćemo li ih naučiti?' On, im odgovori: 'Svakako! Svako ko ih čuje treba ih i naučiti!'"[50]

Ovaj veličanstveni hadis sadrži mnoge koristi vezane za spoznaju, tevhid, vjerovanje u Allahovu jednoću, i ubudijjet, robovanje Allahu.

Od toga izdvajamo: da rob počinje svoju molbu riječima: '*Bože moj, ja sam Tvoj rob! Sin roba Tvoga i robinje Tvoje!*', a one podrazumijevaju sve očeve i majke koji su mu prethodili, uključujući i Adema, a.s., i njegovu suprugu Havu. To predstavlja čin veličanja i dodvoravanja Allahu, kao i potpunu poniznost pred Njim. Zatim tu je priznavanje da je on Njegov rob kao i njegovi preci, te da robu ne preostaje ništa drugo do stajanje pred vratima svoga Gospodara, Njegova dobrota i dobročinstvo, jer ako ga njegov Gospodar ostavi, propast će. Niko ga neće prihvatiti i na njega se sažaliti, već će se beznadno izgubiti.

Kroz spomenute riječi iskazuje se veliko priznanje roba da ni koliko iznosi treptaj oka on nije neovisan od svoga Gospodara, niti pored Njega, čiji je on rob, ima neko drugo utočište i pribježište.

Također se kroz njih iskazuje priznanje roba da ima Gospodara, Koji se brine o njemu, Koji mu sve određuje, zabranjuje i naređuje. I u skladu s tim, postupci roba ograničeni su normama *ubudijjeta*, a nisu prepušteni njegovoj slobodnoj volji i izboru.

Ovo se ne odnosi samo na zemaljske robove, već obuhvata i vladare i slobodne ljude. A pravi istinski robovi jesu oni čija su djela usmjerena

---

[50] Ahmed u *Musnedu*, 1/391, Ibn Hibban, hadis br. 972, i El-Hakim, 1/509-510, s ispravnim senedom.

ka suštinskom *ubudijjetu*, robovanju. To su oni pokorni i poslušni robovi koje Allah vezuje za Sebe, rekavši: **"Ali, ti, doista, nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim!"**[51], ili u ajetu: **"A robovi Milostivoga jesu oni koji po Zemlji mirno hodaju."**[52]

Drugu skupinu robova čine neposlušni robovi. Oni se vezuju za Allaha kao što se druge kuće pripisuju Allahu, tj. u Njegovoj su vlasti, dok se ranije spomenuti vezuju za Allaha, kao što se vezuje i Bejtullah (Ka'ba), ili deva, ili Džennet, ili kao što se *ubudijjet* Poslanika, s.a.v.s., pripisuje Njemu: **"A ako sumnjate u ono što objavljujemo robu Svome..."**[53] ili: **"Hvaljen neka je Onaj Koji je u jednom času noći preveo Svoga roba u Hram daleki."**[54], ili: **"A kad je Allahov rob ustao da Mu se pomoli."**[55]

ODLOMAK DVANAESTI:
ZNAČENJE POKORNOSTI I NJENO ISPOLJAVANJE SAMO ALLAHU

S ciljem potvrde riječi: "Ja sam Tvoj rob"[56] čovjek se obavezuje na pokornost Allahu koja podrazumijeva: poniznost, poslušnost, vraćanje Allahu, izvršavanje Njegovih naredbi, poštivanje zabrana, stalna ovisnost o Njemu, pribjegavanje Njemu, oslanjanje na Njega, traženje pomoći i utočišta kod Njega, zaklanjanje iza Njega, te da se njegovo srce, osjećajima ljubavi, straha ili nade, ne vezuje ni za koga drugog pored Allaha.

U navedeno se uvrštava i to da čovjek bude istinski pokorni *abd*, rob, u pravom smislu te riječi; u mladosti i starosti, za života i u času

[51] El-Isra, 65.
[52] El-Furkan , 63.
[53] El-Bekara, 23.
[54] El-Isra, 1.
[55] El-Džinn, 19.
[56] Dio prethodno citiranog hadisa.

smrti, u pokornosti i grijehu, u časovima sigurnosti i u iskušenju, dušom i srcem, jezikom i tijelom.

To podrazumijeva da imetak i život roba pripadaju Allahu, jer rob i sve ono što on posjeduje pripadaju njegovom vlasniku.

U to se ubraja i priznanje roba da su sve blagodati koje uživa Allahovi darovi Svome robu.

Također tu je i priznanje roba da raspolaganje svime: imetkom i životom biva po Allahovim nalozima, kao što u robovlasničkom sistemu rob ničim ne raspolaže osim uz dozvolu svoga vlasnika, i priznanje da svojom moći ne može sebi korist priuštiti, ni naškoditi, te da njegov život, smrt i proživljenje nisu u vlasti njegovoj.

Pa ukoliko rob sve ovo istinski posvjedoči, onda je s pravom izjavio: "Ja sam Tvoj rob!"

Zatim rob, u nastavku dove, kaže: "Moj je život[57] u Tvojoj ruci", tj. Ti upravljaš mojim životom onako kako želiš, a ja nemam nikakve vlasti nad sobom.

A kako bi i imao upravu i vlast nad sobom kad mu je život u posjedu Gospodara, njegova kika u Allahovoj ruci, a srce između Njegova dva prsta!?[58] Njegov život i smrt, vječna sreća ili nesreća, zdravlje i iskušenja, sve to pripada Allahu Uzvišenom. Rob nema nikakva utjecaja na to. Cijelo je biće roba u ruci njegovog Gospodara. On je slabiji od svakog nemoćnog poniženog roba sluge. Njegova je kika u ruci Silnog Gospodara, njegovog Vlasnika, u Njegovoj moći i upravi. Zapravo, taj odnos ne može se ni opisati!

U onom trenutku kada rob posvjedoči da su njegova kika i kike svih drugih ljudi samo u Allahovoj ruci, pa On njima upravlja kako hoće, od

[57] U hadisu se navodi: "...*nasijeti*", što bukvalno znači: "moje čelo", "kika", "perčin", ali se time aludira da je cijeli čovjek, odnosno njegov život u Allahovoj vlasti. (op. prev.)

[58] Aludira na hadis koji je zabilježio Muslim u *Sahihu* pod brojem 2.654, u predanju od Abdullaha b. Amra, r.a.

tada se više ne plaši ljudi, niti se od njih nečemu nada. Ne uzdiže ih na položaj vladara i vlasnika, već na stepen pokorenih i poniženih robova. A Onaj Koji nad njima stvarno upravlja i sve im određuje nije od njih.

Čije srce ovo posvjedoči i ugleda ovakav prizor, njegova nužnost za Gospodarom i ovisnost o Njemu postat će mu stalna lična osobina. A kada spozna ljude, zasigurno neće ovisiti o njima niti će svoje nade i čežnje vezivati za njih. Tada će upotpuniti svoje vjerovanje u Allahovu jednoću, ostvarit će tevekkul, pouzdanje, i ispunit će svoj ubudijjet, pokornost Allahu.

Zbog toga je Hud, a.s., rekao narodu svome: **"Ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj. Gospodar moj zaista postupa pravedno!"**[59]

Potom u dovi slijedi izjava: "Tvoja se odredba nada mnom sprovodi, a pravedna je odluka Tvoja!"[60], a ona ukazuje na dvije stvari. Prva od njih jeste primjena Allahove odredbe nad Njegovim robom, a druga stvar jeste Allahova pravednost i zahvala koju Mu iskazuje rob. On je stvarni Vladar i Njemu pripada zahvala.

Istu poruku nalazimo u riječima Huda, a.s., koje prenosi Kur'an: **"Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj"**[61], a zatim dodaje: **"Gospodar moj zaista postupa pravedno!"**[62] Želi nam reći: iako je Vladar, Snažni, i iako su životi i sudbine svih stvorenja u Njegovoj ruci, On je pravedan. Pravedan u Svojim riječima, djelima, odredbi sudbine, naredbama i zabranama, nagradi i kazni. Sve što kaže, istina je! Sve što odredi, pravedno je! Sve što naredi, korisno je! Sve što zabrani, štetno je! Koga nagradi zbog dobra, to je iz Njegove milosti i dobrote, a koga kazni zbog grijeha, iz pravednosti i mudrosti je to učinio!

---

[59] Hud, 56.

[60] Dio hadisa u predanju od Ibn Mesuda, r.a, koji je autor ranije naveo.

[61] Hud, 56.

[62] Hud, 56.

ODLOMAK TRINAESTI:

POSMATRANJE KADERA, ODREDBE, IZMEĐU DVIJE KRAJNOSTI: PRETJERIVANJA I ZANEMARIVANJA

Allah Uzvišeni pravi razliku između dvije stvari: odluke (*hukma*) i odredbe (*kadaa*). Karakteristika je odluke primjena, a karakteristika odredbe jeste pravednost. Pod Njegove odluke uvrštavaju se šerijatske odluke (*hukm šer'ijj-dinijj*) i odluke sudbine i stvaranja (*hukm kevnijj-kaderijj*). Obje odluke tiču se roba, i nad njim se sprovode. On nema svog izbora glede njih. One se primjenjuju bez obzira da li ih rob prihvatao ili odbijao. Odluke sudbine rob ne može kršiti, ali šerijatske odluke ponekad i krši.

Kada ili odredba znači upotpunjenje ili dopunjavanje nečega, a to nastaje tek nakon njegova ispunjavanja i izvršenja. Rob u dovi izjavljuje: "Tvoja se odluka nada mnom sprovodi, a pravedna je odredba Tvoja!"[63], što znači: Tvoja odluka koju sada upotpunjuješ kroz odredbu pravedna je prema meni.

A što se tiče Allahove odluke (*hukma*), ponekad je hoće sprovesti i primijeniti, a nekada to i ne učini. Ako je riječ o vjerskoj odluci, ona za roba važi i nad njim se primjenjuje. Ali ako se radi o odluci sudbine; u slučaju da je Allah primijeni, onda se dogodila i prošla, a u slučaju da je ne primijeni, tada je nju i njene posljedice otklonio od roba.

Allah Uzvišeni sprovodi i ispunjava ono što odredi, ali svi dugi mimo Njega često odrede nešto, ali to ne mogu sprovesti i ispuniti. Međutim, On, Svemogući, određuje i ispunjava, jer Njemu pripada svaka odredba i svako ispunjenje.

Izjava: "Tvoja se odluka nada mnom sprovodi, a pravedna je odredba Tvoja!" podrazumijeva sve odredbe koje se tiču roba, sva stanja koja

[63] Autor nastavlja s komentarom hadisa koji prenosi Abdullah b. Mesud, r.a.

odredba prouzrokuje: zdravlje i bolest, bogatstvo i siromaštvo, užitak i bol, život i smrt, kaznu i oprost itd. Uzvišeni je rekao: "**Kakva vas god bijeda zadesi, to je zbog grijehova koje ste zaradili, a On mnoge i oprosti!**"[64] U drugom ajetu rekao je: "**A kad ga zadesi kakva nesreća zbog onoga što su uradile ruke njegove, onda čovjek blagodati ne priznaje.**"[65]

Zato je svaka Njegova odredba glede roba apsolutno pravedna!

STAVOVI FRAKCIJA O PITANJU KADERA, ODREDBE

U slučaju prigovora: «Tvrdite da je i činjenje grijeha uz Allahovu odredbu! Kako onda dokazati Njegovu pravednost ako kazni roba zbog grijeha koji je odredio?», reći ćemo da je ovo veoma važno pitanje. Zbog njega su zalutale mnoge skupine. Jedni su kazali: «Samo je pravednost Njemu moguća. Nepravdu (*zulm*) nemoguće je pripisati Allahu, jer je nepravda, po svojoj definiciji, upravljanje ili raspolaganje onim što pripada drugom, a Allah je vlasnik svega. Na osnovu toga, Njegovo upravljanje onim što je stvorio jeste apsolutno pravedno!»[66]

Druga skupina[67] kaže: «Pravednost nalaže da Allah ne kažnjava zbog onoga što je odredio robu. A s obzirom da smatramo da je Allahovo kažnjavanje roba zbog grijeha Njemu dolično (*hasen*) djelo, to znači da grijeh nije propisan Njegovom odredbom. Stoga je Njegovo kažnjavanje za grijeh, bilo to na dunjaluku ili ahiretu, potpuno pravedno!»

Nijedna od tih grupacija nije uspjela[68] usaglasiti vjerovanje u kader i vjerovanje u Allahovu pravednost. Smatraju da onaj ko potvrdi kader ne

---

[64] Eš-Šura, 30.
[65] Eš-Šura, 48.
[66] Ovo je stav džebrija, koji smatraju da čovjek nema slobode izbora i da je na sve prisiljen kaderom.
[67] Mu'tezile, oni negiraju kader.
[68] Autor nastavlja govoriti o mu'tezilama.

može dokazati Allahovu pravednost, kao što onaj koji vjeruje u Allahovu pravednost ne može prihvatiti i dokazati Allahov kader, odredbu.

Također nisu uspjeli usaglasiti vjerovanje u Allahovu jednoću, tevhid, i potvrđivanje Njegovih osobina (*sifata*). Zagovaraju da se ne može dokazati Allahova jednoća osim uz negiranje osobina.[69] Njihov tevhid okarakterisan je negiranjem sifata, a Allahova pravednost koju zagovaraju poricanjem odredbe, kadera.

Za razliku od prve dvije skupine, sljedbenici ehlu-sunneta potvrđuju oboje: i odredbu i Allahovu pravednost. Oni nepravdu (*zulm*) definišu kao činjenje nedoličnog ili ružnog, npr. kao što je kažnjavanje poslušnoga ili onoga koji nije počinio grijeh. Allah je Uzvišeni čist od ovakvih postupaka, što se u Kur'anu naglašava na više mjesta. Ako Allah Svevišnji i odvede u zabludu onoga koga hoće i odredi grijeh kome hoće, to je opet apsolutna pravednost, jer je to odredio onima koji to zaslužuju. Kako da takva odredba ne bude pravedna, a jedno od Njegovih lijepih imena jeste i *'El-Adl',* Pravedni[70], čija su sva djela mudra, ispravna, s mjerom i pravilna.

Allah Uzvišeni pokazao je Pravi put, poslao je poslanike, objavio Svoje knjige, odstranio prepreke i omogućio priliku svakome da posredstvom vida, sluha i razuma pođe putem upute i pokornosti. To je Njegova pravednost. Pored toga, nekome ukaže još više pažnje i potpomogne ga u dobru. To je od Njegovih blagodati i dobročinstva. Neka stvorenja, koja ne zaslužuju Njegovo dobročinstvo i podršku, zapostavi i prepusti ih samima sebi. Ne ukaže im Svoje dobročinstvo i ostavi ih bez podrške, ali ostaje pravedan prema Njima.

[69] Kažu: "Ako Allahu pripišemo osobine, onda ćemo Ga uporediti sa stvorenjima", što nije tačno. (op. prev.)

[70] Imam Ebu Abdullah El-Kurtubi, Allah mu se smilovao, u svojoj knjizi '*El-Esma fi šerhi esmaillahil-husna*, kaže: "Allah Uzvišeni veli: 'Riječi tvoga Gospodara vrhunac su istine i pravde.'(El-En'am, 115.), pa ako su Njegove riječi pravda, onda je On Pravedni!"

DVIJE VRSTE LJUDI ALLAH OSTAVLJA BEZ PODRŠKE

Prva vrsta jesu oni koje Allah Uzvišeni zapostavlja zbog njihovog odmetanja od Njegove vjere, zbog pretpostavljanja pokornosti šejtanu nad pokornošću Milostivom, zbog savezništva s Iblisom i zbog zanemarivanja zikra, veličanja Allaha, i nezahvalnosti Njemu. Takvi zaslužuju da budu zapostavljeni i prepušteni samima sebi.

Druga vrsta zapostavljenih jesu oni koji načelno ne zaslužuju Allahovu podršku i dobročinstvo, jer Allah Uzvišeni zna da oni ne bi cijenili blagodat upute, ne bi zahvaljivali. On zna da Ga ne bi veličali, niti bi Ga zavoljeli kako to Njemu Svevišnjem dolikuje. Iz tog razloga Allah im i ne ukazuje blagodat jer je nisu dostojni.

Allah Uzvišeni veli: "**...i tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: 'Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?' A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni?!**"[71] U drugom ajetu, Svevišnji veli: "**Da Allah zna da od njih može biti ikakva dobra, učinio bi da čuju!**"[72]

Ako Allah Uzvišeni na osnovu ovoga nekome i odredi zabludu i grijeh, to je apsolutna pravednost. Primjer ovoga jeste poput Njegove pravedne odredbe koja nalaže da se ubijaju bijesni psi, zmije i škorpioni, iako su ove životinje stvorene s osobinama zbog kojih se ubijaju.[73]

---

[71] El-En'am, 53.

[72] El-Enfal, 23.

[73] Imam El-Buhari u svom *Sahihu* bilježi hadis (1830) u predanju od Abdullaha b. Mesuda, r.a, u kojem stoji da su sjedili u društvu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u pećini na Mini, kad na njih zasikta zmija, a Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ubijte je!" A što se tiče ubijanja bijesnog psa i škorpiona, u Muslimovom *Sahihu* (hadis br. 1200) i u El-Buharijevom *Sahihu* (hadis br. 1829), u predanju od Hafse, r.a., stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko ubije neku od pet vrsta životinja neće biti ukoren ..." a od njih je spomenuo bijesnog psa i škorpiona. Imam Malik u *El-Muvettau*, 1/357, kaže: "Bijesan pas jeste svaka životinja koja napada i zastrašuje ljude poput lava, tigra, pume i vuka."

O ovome smo opširnije govorili u knjizi o odredbi i sudbini.[74]

Riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., iz ranije citiranog hadisa: *"Tvoja se odluka nada mnom sprovodi, a pravedna je odredba Tvoja!"* pobijaju stavove obje zalutale skupine o pitanju Allahove odredbe i pravednosti.

Hadis pobija stav kaderija, koji osporavaju utjecaj Allahove odredbe na djela robova, smatrajući da djela robova ne određuje i ne stvara Allah Uzvišeni, zagovarajući da se kader, odredba, odnosi samo na Allahovo htijenje da robovi ispoštuju Njegove naredbe i zabrane.

Hadis pobija i stav džebrija, koji smatraju da je sve što je određeno pravedno. U tom slučaju riječi Poslanika, s.a.v.s.: *"... a pravedna je odredba Tvoja!"* ne bi imale nikakva smisla. Džebrije definišu pravednost kao djelo koje Allah može uraditi, a nepravdu, zulm, po njihovoj definiciji, nemoguće je pripisati Allahu. Prema tome, riječi Poslanika, s.a.v.s. *"... a pravedna je odredba Tvoja!"* tumačile bi se kao da je izjavio: a odredba se Tvoja sprovodi! Međutim, prethodna rečenica hadisa upravo je ovakve formulacije.

ODLOMAK ČETRNAESTI:
POSREDNIŠTVO *(TEVESSUL)* ALLAHOVIM IMENIMA

Riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: *"Molim Te svakim Tvojim imenom kojim si Sebe nazvao..."*[75] pa nadalje, ukazuju na posredništvo (*tevessul*) kod Allaha Njegovim lijepim imenima koje je rob saznao i onima koje ne poznaje. Ovo je Allahu najdraže posredništvo; jer su Njegova djela i osobine sredstvo posredovanja, a njih izvodimo iz Njegovih imena.

[74] Pogledaj: *Šifaul-alil*, 2/271-279.

[75] Autor nastavlja kazivati o hadisu u predanju Abdullaha b. Mesuda, r.a.

A u vezi s Poslanikovim riječima: *"...da Kur'an učiniš proljećem srca moga i svjetlom grudi mojih"* podsjetit ćemo da se izraz *"proljeće"* (u arapskom tekstu: *rebī'*) odnosi na kišu koja oživljava zemlju. Vjerovjesnik, s.a.v.s., usporedio je Kur'an s kišom, kako ga i Allah opisuje, jer on oživljava srca. Zatim primjećujemo da je Poslanik, s.a.v.s., u dovi spojio dvije stvari: kišu, koja donosi život, i svjetlo, koje razgoni tamu i obasjava, poput njihovog spomena u Allahovim riječima: **"On spušta kišu s neba, pa rijeke teku koritima s mjerom, i bujica nosi otpatke koji plivaju po površini. I ono što ljudi tope na vatri u želji da dobiju nakit ili oruđe ima također otpatke, slične onima"**[76], ili u ajetu: **"Slični su onima koji potpale vatru, i kad ona osvijetli njihovu okolicu, Allah im oduzme svjetlo...."**[77], a zatim kaže: **"...ili, oni su nalik na one koji za vrijeme silnog pljuska s neba..."**[78] ili u Allahovim riječima: **"Allah je izvor svjetlosti nebesa i Zemlje!"**[79], a onda u nastavku sure: **"Zar ne vidiš da Allah razgoni oblake, a onda ih spaja i jedne nad drugima gomila, pa ti vidiš kišu kako iz njih pada."**[80]

Dova je fokusirana na traženje oživljenja srca s "kur'anskom proljetnom kišom" i na osvjetljenje prsa nurom[81] Objave, spajajući na taj način blagodat života i blagodat nura. Allah Uzvišeni veli: **"Zar je onaj koji je bio u zabludi, a kome smo Mi dali život i svjetlo pomoću kojeg se među ljudima kreće, kao onaj koji je u tminama iz kojih ne izlazi?"**[82]

S obzirom da su prsa veća od srca, svjetlo koje im je darovano prelijeva se u srce; jer su i prsa mala da prihvate toliku blagodat svjetla.

Imajući u vidu da život tijela i svih organa u njemu ovisi o životu srca, duh života pretače se iz srca u prsa, pa se iz prsa širi na ostatak

[76] Er-Ra'd, 17.
[77] El-Bekara, 17.
[78] El-Bekara, 19.
[79] En-Nur, 35.
[80] En-Nur, 43.
[81] Nur: svjetlo. (op. prev.)
[82] El-En'am, 122.

tijela, Poslanik, s.a.v.s., u dovi tražio je oživljenje srca proljetnom kišom koja je u osnovi izvorna i početna supstanca života.[83]

A uz činjenicu da tuga, briga i mora prigušuju srce i njegovo blještavilo, Vjerovjesnik, s.a.v.s., u dovi traži da njihovo odstranjivanje bude putem Kur'ana, jer se tako teže mogu ponovno vratiti. Međutim, ako budu odstranjene na neki drugi način; kroz zdravlje, dunjaluk, vlast, ugled, uz suprugu, djecu itd., opet se iznova vraćaju s nestankom toga.

Nedaće koje napadaju srce jesu: tuga, mora i briga. Ako se radi o nečemu što je prošlo, onda srce pati od tuge. Ako se radi o nečemu trenutno aktuelnom, onda srce pati od more i misli. A ako je u pitanju nešto što dolazi u budućnosti, tada srce pati od brige.[84] A Allah najbolje zna!

ODLOMAK PETNAESTI:

STATUS ČOVJEKA IZMEĐU SLOBODNE VOLJE I PRISILE

Džahili, nepoznavaoci Allaha, Njegovih imena i osobina, koji ih iskrivljuju i odbacuju, i ne osjećajući, omražavaju Allaha, dž.š., Njegovim stvorenjima. Prekidaju im put Njegove ljubavi i udobrovoljavanja kroz poslušnost.

Navest ćemo neke primjere.

Oni u srca slabašnih ljudi ulijevaju ideju da je Allah Uzvišeni takav da pokornost, ma koliko se rob trudio da je ispoštuje formalno i suštinski, i ma koliko ona drugo trajala, nimalo ne koristi. Tvrde da rob nije siguran od Allaha i Njegove odmazde. Govore im da Allah veoma lahko može pokornoga roba izvesti iz mihraba u mejhanu, iz čvrstog

---

[83] "... **i da Mi od vode sve živo stvaramo.**", (El-Enbija, 30.-op. prev.)

[84] Rob od svoga Gospodara putem dove traži zaštitu od sve tri nedaće koje zamaraju srce, kako bi njegovo srce bilo predano Njemu u svim stanjima; u vezi s onim što je prošlo, u sadašnjosti i budućnosti.

vjerovanja i zikra odvesti ga u širk i muziku, a njegovo srce s čistim imanom uputiti u kufr, nevjerstvo!

Svoje ideje potvrđuju ispravnim predanjima od Poslanika, s.a.v.s., koja nisu razumjeli, i neistinama koje nije izrekao Nepogrešivi. To još smatraju suštinom tevhida, vjerovanja, i u kontekstu toga citiraju riječi Uzvišenog: **"On neće biti pitan za ono što radi"**[85]; **"Zar oni mogu biti sigurni od Allahove kazne? Allahove se kazne ne boji samo narod kome propast predstoji!"**[86]; **"... i neka znate da se Allah upliće između čovjeka i srca njegova."**[87] Primjer Iblisovog prokletstva uzimaju za dokaz svoje tvrdnje, kazujući da je on bio melekski paun.[88] Još dodaju da nema pedlja na Zemlji, ni na nebu, a da Iblis na njemu nije učinio sedždu ili ruku, ali ga je pokosila ruka sudbine i odredba se nad njim sprovela, te se njegovo plemenito biće pretvorilo u najružniju stvar! Neki "pobožnjaci" iz njihovih redova govore: «Moraš strepiti od Allaha kao što strepiš od lava koji te napada bez ikakva povoda ili učinjenog grijeha.»

Od hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., navode: *"Doista će neki od vas raditi djela koja vode ka Džennetu, sve dok između njega i Dženneta ne bude koliko jedan lakat, a onda će ga preteći sudbina, te će početi raditi djela koja vode ka vatri, i u nju će biti uveden!"*[89] Od nekih predstavnika selefa spominju izjavu: «Najveći je grijeh biti siguran od Allahove odmazde i izgubiti nadu u Njegovu milost.»[90]

Imam Ahmed b. Hanbel navodi od Avna b. Abdullaha da je ovaj čuo nekog čovjeka kako moli: «Bože, nemoj me zaštititi od Svoje

---

[85] El-Enbija, 23.
[86] El-E'raf, 99.
[87] El-Enfal, 24.
[88] Sva predanja o ovome slaba su, pogledaj: *Tefsir* Ibn ebu Hatem, 365.
[89] Bilježi ga El-Buhari, hadis br. 3208, i Muslim, hadis br. 2643, u predanju od Abdullaha b. Mesuda, r.a.
[90] Izjavu navodi Es-Sujuti u djelu *Ed-Durrul-mensur*, pripisujući je nekolicini predstavnika selefa.

odmazde!», pa mu je Avn to osporio, rekavši: «Reci: 'Bože moj, ne učini da budem od onih koji su sigurni od Tvoje odmazde!'»

Sve su ovo usvojili oslanjajući se na pogrešan princip, poricanjem mudrosti, razloga i povoda u Allahovim djelima, zagovarajući da On, Svevišnji, ne radi ništa s razlogom i iz mudrosti!, nego da su Njegova djela lišena mudrosti, povoda i razloga! Ništa ne čini radi nečega i zbog nečega! Kažu da nije isključeno da Bog najtežom kaznom kazni pokorne, ili da velikom nagradom nagradi grešnike i Svoje neprijatelje. Obje su mogućnosti za Njega podjednake. Zapreku neke mogućnosti možemo saznati samo putem Božijeg Poslanika, i tada bi znali da On neku mogućnost neće uraditi, ne zbog toga što je data mogućnost sama po sebi neprihvatljiva ili nepravedna, nego zbog poslaničke dojave da to On neće učiniti, jer je nasilje, zulm, samo po sebi, u Božijim djelima nepojmljivo i nemoguće. Nemogućnost nasilja u Njegovim djelima jeste poput nemogućnosti nalaženja jednog tijela na dva mjesta u isto vrijeme, ili nemogućnosti spoja dana i noći u istom vremenu, ili nemogućnosti postojanja i nepostojanja neke stvari ili pojave u jednom vremenu!

Ovo je njihovo poimanje nepravde. Pa kada se trudbenik osobno zapita: «Onaj čiji postupci nisu uravnoteženi i stabilni, od čije odmazde nisi siguran, kako onda da budem pouzdan u približavanju Njemu? Kako će uzvratiti na pokornost i izvršavanje Njegovih naredbi, a mi ne posjedujemo ništa drugo do ovaj kratkotrajni dunjalučki život? Ako u dunjalučkom životu odbacimo užitke i prohtjeve, a obavežemo se bremenom ibadeta, bez ikakve garancije da nam vjerovanje neće zamijeniti nevjerstvom, tevhid sa širkom, pokornost s neposlušnošću, dobročinstvo s razvratom, zatim nas za stalno kazni, onda smo stvarni gubitnici i na dunjaluku i na ahiretu!»

U slučaju da se ovakvo uvjerenje ustali u njihovim srcima i zatvori u njihovim dušama, kada se pozovu na pokornost ili odricanje užitaka, bit će poput čovjeka koji savjetuje svoga sina riječima: «Ako budeš poslušan svom učitelju, sve zapisivao i ne protivio mu se, možda će te opet kazniti. A ako budeš neposlušan, nepažljiv i lijen, možda će te nagraditi i počastiti!» Neka se poslije ovakvih riječi ne nada da će dječak obratiti pažnju na učiteljevu prijetnju kaznom ili na njegovo obećanje nagrade.

Kada dječak poraste i stasa da sam privređuje i ophodi se prema drugima, kaže mu: «Ovo je upravnik našeg grada, on izvodi lopova iz tamnice i postavlja ga na mjesto ministra doupravitelja, a razboritog i poštenog čovjeka doživotno baca u tamnicu, muči ga i ubija!» Te će riječi napraviti jaz između dječaka i upravitelja. Neće biti siguran od upraviteljevog postupka, u njegovu pohvalu ili prijetnju. Neće ga voljeti, nego će ga se bojati kao silnika koji kažnjava bezgrešne i muči dobročinitelje!

Zbog toga će ovaj siromah, smatrajući da djela ne koriste niti štete, postati vječni gubitnik, ne čineći dobra koja bi ga tješila, niti loša zbog kojih bi strahovao.

Može li se na gori način udaljiti od Allaha i omraziti Njegova vjera? Da su se prkosni nevjernici ma koliko trudili, ne bi mogli u ovoj mjeri udaljiti ljude od Allaha i ogrditi im Njegovu vjeru.

Začetnik ove ideje misli da potvrđuje kader i tevhid, pobija stavove novotara i osnažuje Allahovu vjeru!

Tako mi Allaha, razborit je neprijatelj manje štetan od prijatelja neznalice. I sve Allahove objavljene knjige, a naročito Kur'an, i Njegovi poslanici svjedoče protiv ovakvih ideja.

Kada bi daije, pozivači u Allahovu vjeru, slijedili metod kojim su pozivali Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., u islam; doista bi svijet osvanuo u dobru iza kojeg ne bi bilo smutnje!

Allah Uzvišeni obavijestio nas je, a On govori istinu i obećanje ispunjava, da se prema ljudima odnosi spram njihovog truda, a nagrađuje ih spram njihovih djela. Dobročinitelj se ne treba bojati nepravde ili zakidanja, oštete ili globe. Allah Milostivi ni u kom slučaju neće obezvrijediti djela dobročinitelja. On neće zakinuti roba ni za trun dobrog djela, niti bi mu za toliko nasilja učinio. U Kur'anu je objavio: **"Allah neće nikome ni trunku nepravde učiniti: dobro djelo On će umnogostručiti i još od Sebe nagradu veliku dati!"**[91] Kada bi dobro djelo bilo veličine zrna gorušice, Allah ga nebi zanemario, nego bi mu i za njega nagradu dao. On za jedno dobro djelo deset puta više nagrađuje, a nekada nagradi i do sedam stotina puta više, pa i preko toga.

Allah Svemilosni popravlja ljude loše ćudi, priziva srca odmetnika, oprašta grešnicima, upućuje zalutale, izbavlja propale, podučava neznalice, rasvjetljava razum izbezumljenima, podsjeća nehajnike i pruža utočište bjeguncima! A kada kažnjava, Njegova kazna slijedi tek onda kada rob pokaže svoje jasno odmetanje i opiranje. On neće spustiti kaznu prije nego što pozove roba da Mu se vrati i dokaže mu Svoje pravo na njegovu pokornost, jer je On njegov gospodar. Tako učini više puta, pa kada iščezne nada da će se rob odazvati pozivu i priznati Allahovu jednoću, tevhid i Njegov položaj gospodara, *rububijjet*, Allah kazni roba za dio njegovog nevjerstva, odmetanja i bahatosti. Tako postupa iz razloga da rob ne bi mogao prigovoriti da mu je njegov Gospodar nasilje učinio, nego da prizna i shvati da sam sebi nasilje nanosi. U tom kontekstu, Allah Uzvišeni o stanovnicima Vatre kaže: **"I oni će priznati da su bili nevjernici, pa, stanovnici Džehennema ognjenog daleko bili!"**[92] O onima koje je na dunjaluku uništio, Allah,

[91] En-Nisa, 40.
[92] El-Mulk, 11.

dž.š., prenoseći njihov vapaj, kada su jasne znakove ugledali i kaznu osjetili, objavio je: "**Teško nama!, oni bi govorili: 'Mi smo, zaista, nevjernici bili!' I kukali bi tako sve dok ih ne bismo učinili, kao žito požnjeveno, nepomičnim.**"[93] A vlasnici vrta koji je Allah u noći uništio, kada ga ugledaše, rekoše: "**'Hvaljen neka je Gospodar naš!' rekoše, 'mi smo, uistinu, nepravedni bili!'**"[94] Hasan el-Basri u vezi s ovim kaže: «Ušli su u Vatru, a u srcima im stoje riječi zahvale Allahu, ali nemaju povoda i načina da se u tom stanju obrate Allahu! Zbog toga Allah Uzvišeni u ajetu kaže: '**... i zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova!**'[95], tj. neka nestane spomena o narodu koji je zlo činio, a sva će hvala opet Allahu pripasti. Njihovo uništenje Mu ništa nije umanjilo dostojnost pohvale. I pored toga što nekoga kazni ili uništi, Njemu se, Gospodaru Uzvišenom, i dalje zahvaljuje i *hamd*, pohvala, upućuje, jer su Njegova mudrost i pravednost apsolutno savršeni. Njega hvalimo jer je kaznu spustio na one koji je istinski zaslužuju. Poznavalac kažnjenih kazao bi: 'Oni samo kaznu zaslužuju, i kazna samo njima dolikuje!'»

Zbog toga Allah Svevišnji, nakon kazivanja o presudi među robovima na Sudnjem danu, kada će sretnici biti vođeni ka Džennetu, a nesretnici ka Vatri, kaže: "**... i svima će se po pravdi presuditi i reći će se: 'Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!'**"[96] U ajetu Allah ne spominje ko će izjaviti pohvalu, nego koristi pasivni oblik; podsjećajući da će sva stvorenja, kada vide Njegovu pravednost i dobrotu, povikati: «Hvaljen neka je Allah!» Iz istog razloga, Allah Uzvišeni koristi pasivni oblik u obraćanju osuđenicima Vatre: "**I reći će se: 'Ulazite**

[93] El-Enbija, 14-15.
[94] El-Kalem, 29.
[95] El-En'am, 45.
[96] Ez-Zumer, 75.

na džehennemske kapije..."'[97] kao da će sva stvorenja uzviknuti ove riječi. Čak će i tjelesa nesretnika i njihove duše uzvikivati ove riječi! I nebo iznad njih i zemlja na kojoj stoje također će uzvikivati ove riječi.

A na drugoj strani, Allah Milostivi obavještava da će sačuvati Svoje štićenike i odabranike prilikom kažnjavanja Svojih neprijatelja. Neće ih kazniti kada volja Njegova bude da kazni Njegove neprijatelje.

Kada je Nuh, a.s., zamolio Allaha da mu spasi sina, On ga je obavijestio da će ga potopiti zbog nevjerstva i lošeg postupanja, a nije rekao: «Potopit ću ga jer to želim! Bez grijeha i razloga!»

Allah Uzvišeni garantuje dodatnu i postojaniju uputu borcima na Njegovom putu, a nije rekao da će ih u zabludi ostaviti i djela im uništiti.

Također, Milostivi obećava dodatnu i postojaniju uputu bogobojaznima koji Njegovo zadovoljstvo traže, a naglašava da ne ostavlja nikoga u zabludi osim grešnike koji prekidaju ugovor s Njime, nakon što su ga s obećanjem prihvatili. On u zabludi ostavlja samo onoga koji stranputici daje prednost nad uputom, i takvome On sluh i srce zapečati.

Od Sebe okreće srce onoga koji odbija uputu kada mu dođe, u Njega ne vjeruje i odbacuje Ga. Allah mu vid i srce okreće; kao kaznu što Ga odbacuje i ne prihvata ono što je spoznao i u Njega se uvjerio.

Da Allah zna da u tim tjelesima, kojima je zabludu i vječnu nesreću odredio, ima ikakva dobra, On bi ih urazumio i uputio, ali ona ne zaslužuju Njegovu blagodat i nisu dostojna Njegove počasti.

Allah Svemogući otklonio je sve prepreke, podigao dokaze, olakšao put upute i pojasnio njene uvjete. Obavijestio je da u zabludi ostavlja samo razvratnike i silnike. Ne pečati srca nikome drugome osim onima koji granice prekoračuju. U smutnju baca samo licemjere zbog djela

[97] Ez-Zumer, 72.

njihovih. Sve je onako kako je u Svojoj knjizi kazao: **"A nije tako (kako govore)! Ono što su radili, prekrilo je srca njihova."**[98] A o jevrejima je objavio: **"... i šta su govorili: 'Naša su srca okorjela!' Allah im je, zbog nevjerovanja, njihova srca zapečatio."**[99]

Za onoga koga je Pravim putem upravio, Allah kaže da ga neće u zabludu odvesti dok mu ne pokaže čega se treba čuvati, pa on sobom, zbog svoje loše prirode i nesreće, izabere zabludu nad uputom, stranputicu nad Pravim putem, te sa šejtanom svojim i Allahovim neprijateljima stane protiv Gospodara svoga.

ODLOMAK ŠESNAESTI:
ALLAHOVO UZVRAĆANJE NA SPLETKARENJE - *MEKRULLAH*

Mekr (spletka, zamka) koji Allah pripisuje Sebi jeste Njegovo uzvraćanje posredstvom poslanika i odanika na spletke i obmane varalica. Na taj način Allah njihove loše spletke suzbija Svojim dobrim zamkama. Njihove spletke su nešto najružnije i podlije, a Allahove zamke su nešto najbolje i najvrjednije; zato što su pravedne i s ciljem uzvraćanja. Također je i Allahova *muhada'a* (prevara, obmana) odgovor i uzvraćanje nevjernicima na njihovo varanje Allahovih poslanika i dobrih robova. Tako možemo ustvrditi da ne postoje bolje zamke i obmane od Njegovih.[100]

---

[98] El-Mutaffifun, 14.

[99] En-Nisa', 155.

[100] Allah u Kur'anu navodi primjere nevjerničog spletkarenja (*mekra*) i njihove prevare (*muhadaa*), te za Svoje otklanjanje njihovih spletki i prevara koristi iste termine: *mekrullah* (Allahova spletka) i *muhadaatullah* (Allahova obmana). Pogledaj izvorni arapski tekst sura: El-Enfal, 30., El-E'raf, 99., En-Nisa, 142. Spletka je pogrdna i zla od strane onoga ko je prvi, bez povoda, čini iako je nepravedna. Međutim Allah, dž.š., iako koristi isti termin, On uzvraća na spletkarenje i obmanu i Njegov *mekr* i *muhadaa* pravedni su. (op. prev.)

A što se tiče onog čovjeka koji radi dobra djela, sve dok između njega i Dženneta ne bude koliko jedan lakat, pa ga pretekne propisana sudbina, možemo kazati da je on u očima ljudi radio djela stanovnika Dženneta. Međutim, da su to u stvarnosti bila djela koja uvode u Džennet, Allah bi ga zavolio i njime zadovoljan bio, i ne bi mu uništio ta dobra djela.

A u vezi hadiskog navoda: "... sve dok između njega i Dženneta ne bude koliko jedan lakat"[101], čije tumačenje nekima predstavlja problem, kažemo da je nesretnik u sebi nosio skrivenu mahanu koja ga je pri kraju života upropastila i iznevjerila u presudnom času. Mahana ga je prevladala i svoja je djela po njoj uskladio. Da u njemu nije bilo te mahane i utajene obmane, Allah ne bi izobličio njegov iman. Njegova dobra djela, uz iskrenost i predanost, dovela su ga u očima ljudi do Dženneta. Uz njih nije bilo nikakva povoda zbog kojeg bi mogla biti uništena. Međutim, Allah Sveznajući upućen je u sve tajne Svojih robova koje oni međusobno ne vide i ne poznaju.

Ako u razmatranje uzmemo i Iblisov slučaj, Allah Svevišnji kazao je melekima: "**Ja znam ono što vi ne znate!**"[102] Gospodar Uzvišeni znao je kakvo se nevjerstvo, zavist i oholost krije u Iblisovom srcu, ali to meleki nisu znali. I kada im svima bi naređeno da Ademu, a.s., naklon učine; u srcima se meleka potaknula ljubav, strahopoštovanje, poslušnost i predanost, te su pohrlili izvršiti Allahovu naredbu. A na drugoj strani, u srcu Allahovog neprijatelja razotkrila se oholost, obmana i zavist, te je odbio poslušati naredbu i učinio je nevjerstvo.

Što se tiče straha Allahovih odabranika, evlija, od Njegovog *mekra*, i on je s pravom. Oni se boje da ih Allah Uzvišeni zbog njihovih grijeha i

---

[101] Izvor i ocjena hadisa spomenuti su ranije.
[102] El-Bekara, 30.

prijestupa ne odbaci, pa im skončanje bude u vječnoj nesreći. Njihovi su grijesi izvor njihovog straha, a Allahova milost izvor je njihove nade.

A riječi Uzvišenog: **"Zar oni mogu biti sigurni od Allahovog mekra (kazne)"**[103] odnose se na velike grešnike i nevjernike, dok je poruka ajeta da niko ne može griješiti, a u isto vrijeme biti siguran da mu Allah na spletkarenje i obmane neće uzvratiti Svojim *mekrom* (zamkama), osim onih kojima očita propast predstoji.

Ono čega se plaše vjernici u vezi s Allahovim *mekrom*, jeste to da im On ne odloži kaznu za prijestupe koje su počinili, pa se time zanesu i naviknu na griješenje, a onda im iznenada nakon nekog vremena stigne Allahova kazna.

A druga stvar koje se boje jeste zanesenost i zaborav na Allaha, pa da i njih Allah zbog toga zapostavi i napusti, i tada ih snađu nevolje i smutnja, da Allahov *mekr* prema njima bude njihovo zapostavljanje.

Treća stvar koje se boje jeste da ne primijete i ne upoznaju sve svoje mahane i grijehe, koje Allah poznaje i vidi, pa zbog toga iskuse kaznu Allahovog *mekra* i ne znajući zašto ih je to snašlo.

Četvrta stvar koje se boje jeste da ih Allah Uzvišeni ne iskuša onim što ne mogu strpljivo podnijeti, pa klonu pred iskušenjem. To bi značilo da su kažnjeni *mekrom*.

ODLOMAK SEDAMNAESTI:
PLODOVI VJEROVANJA U ALLAHOVE OSOBINE, *SIFATE*

Kur'an je Allahov govor i u njemu se Uzvišeni otkriva Svojim robovima. Ponekad se otkriva u ogrtaču dominantnosti, veličine i moći, od čega se glave robova povijaju ka zemlji, duše ponizno priklanjaju,

[103] El-E'raf, 99.

glasova nestaje, a oholost i gordost rastapaju se kao što se so rastapa u vodi. Drugom prilikom Allah Uzvišeni otkriva Se u osobinama ljepote i savršenstva. Otkriva Se u savršenosti Svojih imena i ljepoti Svojih osobina.

Ljepota Njegovih djela kazuje o ljepoti Njegovog zata (bića). Pa kada Ga rob upozna, neodoljiva ljubav prema Njemu iz srca roba iscrpi svu snagu voljenja. Iscrpi je za onoliko koliko rob upozna od osobina Njegove ljepote i savršenosti. I kada Ga srce roba istinski zavoli, ono se oslobodi od svake druge ljubavi i želje. Ako bi neko i pokušao tu ljubav usmjeriti na drugu stranu, srce i sve njegove pore bi to izričito odbacile, upravo onako kako pjesnik opisuje:

«Od srca se traži da vas zaboravi,
al' navike tijela na to ne pristaju!»

Tako ljubav prema Njemu u srcu roba postaje navika, a ne obaveza!

Kada se Uzvišeni otkrije u osobinama milosti, plemenitosti, blagosti i dobročinstva, kod roba se probude osjećaji nade i ojača njegova ambicija. Tada rob, predvođen nadom, krene svome Gospodaru i sve što su osjećaji nade jači, trud roba bolji je i veći. Sličan je rataru koji sve što se više nada boljem rodu, više se trudi oko obrade usjeva, ali kada njegova nada klone, nevoljan je u obradi usjeva.

Kada se Svevišnji otkrije u osobinama pravednosti, srdžbe, ljutnje i Onoga Koji strogo kažnjava, tada se ljudska duša, koja navraća na zlo, prene, i splasne njena pobuda za zabavom i nedopuštenim, oslabi njena snaga strasti i srdžbe, nestane pomagača njene gluposti i bezbrižnosti, a obuzme je strah, uznemirenost i panika.

Kada se Gospodar Moćni otkrije u osobinama Onoga Koji naređuje i zabranjuje, uzima zavjete i oporučuje, šalje poslanike, objavljuje knjige i propisuje norme ponašanja, u duši se probudi osjećaj za izvršavanjem

Njegovih naloga, njihovim prenošenjem i oporučivanjem drugim ljudima. Probudi se osjećaj uvjerenosti u istinitost toga, te želja za ispunjavanje naređenog i ostavljanje zabranjenog.

Kada se Milostivi otkrije u osobinama Onoga Koji sve čuje i sve vidi, kod roba se probudi osjećaj stida. Stidi se da ga njegov Gospodar vidi u onome što prezire, ili da od njega čuje ono što ne voli, ili da u srcu svome pritaji ono što Ga rasrđuje!

U takvom stanju, pokreti roba, njegove riječi i misli nisu zapostavljeni i prepušteni volji strasti i naravi, nego bivaju uređeni po šerijatskim nalozima.

Kada se Svemilosni otkrije u osobinama Opskrbitelja i Onoga Koji je dovoljan zaštitnik i pomagač, Onoga Koji udovoljava sve ljudske potrebe, otklanja nedaće od ljudi, pomaže i štiti Njemu odane, uz koje On stalno stoji, kod roba se pojavi osjećaj tevekkula, iskrenog oslanjanja na Allaha, prepuštanja Njemu, zadovoljstva uz Njega i zadovoljstva svim onim što određuje Svom robu.

Tevekkul, pouzdanje u Allaha, rađa se, u suštini, iz saznanja roba da mu je njegov Gospodar dovoljan, da mu On najbolje odabire i dosuđuje, te iz povjerenja u Njega i zadovoljstva u ono što On radi i odabire Svom robu.

Kada se Allah otkrije u osobinama moći i veličine, smirena duša roba dariva cijelu svoju poniznost Njegovoj veličanstvenosti, svu skrušenost Njegovoj moći, potpunu pokornost Njegovoj gordosti, i bogobojaznost srca i tijela rob poklanja samo Njemu. Tada stanje smirenosti i dostojanstva obuzme roba, ispuni njegovo srce, jezik i druge dijelove tijela i dojmi se u njegovoj pojavi.

ALLAHOVE OSOBINE BOŽANSTVA *(SIFATUL-ULUHIJJE)* I ALLAHOVE OSOBINE GOSPODARSTVA *(SIFATUR-RUBUBIJJE)*

Jednom riječju, Allah Uzvišeni otkriva se Svojim robovima nekada kroz osobine Božanstva, a nekada kroz osobine gospodarstva. Priznavanje Allahovih osobina Božanstva kod roba mora probuditi posebnu ljubav prema Allahu, čežnju za susretom s Njim, smirenost i radost uz Njega, zadovoljstvo u Njegovom služenju, natjecanje u stjecanju Njegove blizine, želju za udobrovoljavanjem Njemu kroz pokornost, ustrajnost u Njegovom veličanju i želju za udaljavanjem od ljudi radi osame s Njim, da samo Allah, pored svega drugoga, postane želja i cilj roba. A kada rob prizna Allahove osobine gospodarstva, to mu nalaže da se pouzda u Njega, pokaže svoju ovisnost o Njemu, od Njega pomoć traži, pred Njim se ponizi i Njemu pokori.

Upotpunjenje i kruna svega spomenutog jeste priznanje Allahovog gospodarstva u Njegovim odredbama i odlukama (*kadai-kaderu*); priznanje Njegovog dobročinstva u iskušenju, Njegovih darova u oskudici, Njegove milosti, dobrote i blagosti u nadziranju i izdržavanju svih stvorenja, Njegove pravednosti u kazni, Njegove plemenitosti i dobrote u praštanju i prikrivanju sramota i grijeha, zatim priznanje Njegove mudrosti i blagodarja u naredbama i zabranama, Njegove moći u srdžbi i zadovoljstvu, Njegovog dostojanstva u odgađanju kazne, Njegove plemenitosti u prihvatanju i Njegove neovisnosti u odbacivanju čovjeka!

PROUČAVANJE KUR'ANA VODI KA SPOZNAJI MILOSTIVOG

Ako dobro promatraš kur'anske ajete, čuvajući ih od iskrivljivanja, ideja apologetičara i usiljenih mišljenja, oni će ti prikazati Veličanstvenog Vladara iznad sedam nebesa na prijestolju Njegovom, koji upravlja

stanjima Svojih robova; naređuje i zabranjuje, šalje poslanike, objavljuje knjige, dariva Svoje zadovoljstvo nekima, a na druge se srdi, pruža postojanost, kažnjava, daje i uzima, uzvisuje i ponižava, podiže i spušta, iznad sedam nebesa sve vidi i čuje, poznaje tajne i javu, čini šta hoće, okićen svakim savršenstvom, čist od svake mahane, ni sićušna praška, a i ono veće od nje, ne pomjeri se bez dozvole Njegove, ni list ne opadne, a da On za to ne zna, niko se pred Njim ne zauzima za drugoga osim uz dopuštenje Njegovo, i robovi Njegovi, pored Njega, drugog zaštitnika i pomagača nemaju!

ODLOMAK OSAMNAESTI:
KUR'ANSKA METODA U OPISIVANJU MILOSTIVOGA

Promatraj kur'ansku retoriku, zapazit ćeš Vladara, Koji u potpunosti svim vlada. Njemu pripada svaka zahvala, a konci svih stvari i odredbi u Njegovim su Rukama. Od Njega potječu i Njemu se naposljetku vraćaju. Uzdigao se iznad prijestolja Svoga i ništa mu nije skriveno od "zemalja" Njegovog kraljevstva. On poznaje sve što je u dušama Njegovih robova, zna njihove tajne i javu. Samostalno upravlja Svojim kraljevstvom: sve vidi i sve čuje, daje i uskraćuje, nagrađuje i kažnjava, ukazuje počasti i ponižava, stvara i opskrbljuje, oživljuje i usmrćuje, određuje, presuđuje i uređuje!

Sve odredbe; velike i male, spuštaju se od Njega i Njemu se vraćaju! Praška se ne pomjeri bez dozvole Njegove, niti list opadne, a da to On ne zna.

ALLAHOVA SAMOPOHVALA

Razmisli kako Allah Svevišnji hvali Sebe, veliča Sebe i pohvaljuje, kako savjetuje Svoje robove, upućuje ih na ono u čemu je njihova sreća i uspjeh i podstiče ih na to, te ih upozorava na ono što im šteti i uništava ih, kako im otkriva Svoja imena i osobine, kako im pokazuje Svoju ljubav i blizinu kroz darivanje blagodati, i preporučuje im ono čime će kod Njega steći upotpunjenje blagodati, kako ih upozorava na Svoju srdžbu i kaznu, i podsjeća ih na počasti koje im je pripremio ako Mu se pokore ili na kazne ako pokažu neposlušnost, zatim kako im predočava šta je uradio sa Svojim štićenicima, *evlijama*, a šta s neprijateljima, te kakvo je bilo skončanje i jednih i drugih.

Allah Svevišnji najljepšim opisima hvali Svoje odabranike zbog njihovih dobrih djela, a kudi Svoje neprijatelje njihovim najružnijim osobinama zbog njihovih hrđavih postupaka. On navodi primjere, dostavlja raznovrsne dokaze i argumente, i na najljepši način odgovara na sumnje i dileme Svojih neprijatelja. Allah Uzvišeni potvrđuje istinu iskrenoga, a proziva i razotkriva neistinu lažljivca. Govori istinu, upućuje na Pravi put, poziva u Džennet, Kuću mira, opisujući njegove ljepote, blagodati i dobrotu, kao što odvraća od Džehennema, Kuće propasti, spominjući njegove patnje, boli i neugodnost. On podsjeća Svoje robove na njihovu potpunu ovisnost i zavisnost o Njemu, tako da se ni za treptaj oka ne mogu osamostaliti od Njega. Njihov Gospodar spominje im Svoju samostalnost i neovisnost od njih i od bilo čega drugoga. On ni od koga ne zavisi, a sve mimo Njega ovisi o Njemu. Allah ih podsjeća da niko ne okusi ni koliko trun dobra i više, a da to nije Njegovom milošću i dobročinstvom, niti neko osjeti koliko trun zla ili više od toga, a da to nije po pravdi i mudrosti Njegovoj!

O ALLAHU I NJEGOVIM ROBOVIMA

Promatrač će u kur'anskoj retorici zapaziti kako Allah kori Svoje miljenike na blag i dostojanstven način, ali, i pored ukora, On im prašta greške, prelazi preko njihovog spoticanja, traži im isprike, popravlja njihove mahane i manjkavosti, štiti ih, brani i potpomaže. On im je zagarantovao svako dobro, izbavlja ih iz teških muka i ispunjava Svoje obećanje prema njima. On im je istinski zaštitnik, pored koga nemaju drugog zaštitnika, i On ih protiv njihovih neprijatelja potpomaže. Divan li je On zaštitnik i divan pomagač!

Pa kada srca posvjedoče i u Kur'anu upoznaju Lijepog, Plemenitog, Milostivog i Veličanstvenog Vladara, Koji ovako postupa, kako onda da Ga ne zavole? Kako da se ne natječu u stjecanju Njegove blizine? Kako da ne utroše svoje uzdahe u dokazivanju pred Njim radi Njega. Kako da im On ne bude draži od svega drugoga, a Njegovo zadovoljstvo prioritetnije od zadovoljstva svih stvorenja?

Kako, onda, da srce ne ustraje u Njegovom veličanju i spominjanju, a da ljubav i čežnja prema Njemu i smiraj uz Njega ne postanu hrana, snaga i lijek srca? Ako pak rob to izgubi, srce se kvari i umire, i više mu život ništa ne znači!

ODLOMAK DEVETNAESTI:

SVE SU BLAGODATI OD ALLAHA, A GRIJESI OD ŠEJTANA

Razmišljao sam o ovodunjalučkom životu, pa sam zaključio da je svrha življenja priznati da su sve blagodati samo od Allaha; bilo da se radi o blagodatima pokornosti Allahu ili o blagodatima uživanja, a zatim tražiti od Allaha da nam podari nadahnuće kojim ćemo se sjećati svih podarenih blagodati i, na kraju, biti Mu zahvalni na njima.

Allah je Svevišnji rekao: "**Od Allaha je svaka blagodat koju uživate, a čim vas nevolja kakva zadesi, opet od Njega glasno pomoć tražite.**"[104] U drugom ajetu rekao je: "**I neka su vam zato uvijek na umu Allahove blagodati, da biste postigli ono što budete željeli.**"[105] I kazao je: "**... i budite zahvalni Allahu na blagodatima Njegovim, ako se samo Njemu klanjate.**"[106]

Znajući da je Allah izvor svih tih blagodati, koje samo zbog dobrote Svoje daje, u tom slučaju spominjanje blagodati i zahvala na njima postići će se samo uz Allahovu pomoć i uputu.

GRIJESI SU PROPAST I PONIŽENJE

Grijesi su posljedica Allahovog napuštanja i ostavljanja roba bez pomoći, prepuštajući ga samome sebi. I ako Allah Uzvišeni ne oslobodi roba takve sudbe, on to neće moći samostalno učiniti. U takvom stanju rob je u neophodnoj potrebi da preklinje i ponizno moli Allaha Uzvišenog da od njega otkloni povode i uzroke grijeha kako ih više ne bi činio.

U slučaju da se grijesi odredbom kadera i zbog slabosti ljudske duše opet ponove, rob je u neophodnoj potrebi da preklinje Allaha Uzvišenog i moli Ga da od njega otkloni posljedice grijeha i kaznu za njih propisanu.

Rob se nikada ne može osloboditi neophodne potrebe i ovisnosti od ove tri stvari, niti će bez njih uspjeh doživjeti zahvalu Allahu, traženje zaštite od grijeha i iskreno pokajanje.

---

[104] En-Nahl, 53.
[105] El-E'raf, 69.
[106] En-Nahl, 114.

NADA I STRAHOPOŠTOVANJE KAO TEMELJNI PRINCIPI

Zatim sam nadalje razmišljao, pa sam primijetio da se sve prethodno spomenuto temelji na principu strahopoštovanja i nade. Ali ni ovo dvoje nije u vlasništvu roba, nego je u rukama Onoga Koji upravlja srcima stvorenja, pa ih usmjerava kako On hoće. On Svome robu dodjeljuje podršku, upućuje njegovo srce k Sebi i ispunjava ga nadom i strahopoštovanjem. Ali ako napusti roba i prepusti ga samome sebi i ne uputi njegovo srce k Sebi, rob će i zaboraviti to tražiti i moliti od Allaha. Što Allah hoće to bude, ali ono što neće, neće se ni dogoditi.

UZROCI STJECANJA ALLAHOVE PODRŠKE I UPUTE *(TEVFIKA)*

Razmišljao sam da li Allahova podrška i uputa (*tevfik*) i Njegovo napuštanje i ostavljanje roba (*hizlan*) imaju neke povode ili se dešavaju po pravilima sveopćenitog Allahovog htijenja, nevezano za neki povod? Međutim, spoznao sam da se dešavaju po principu podobnosti stvorenja za jednu ili drugu sudbu. Allah Svevišnji učinio je da se stvorenja uveliko razlikuju po mogućnostima i prihvatanju nečega. Mrtva priroda ne posjeduje snagu prihvatanja koju imaju živa bića. Zatim se živa bića, opet, međusobno mnogo razlikuju po snazi prihvatanja; razumna bića imaju znatno veću snagu prihvatanja u odnosu na nerazumna bića. Također primjećujemo različitost u snazi prihvatanja među jedinkama jedne vrste, ali se nijedna vrsta međusobno toliko ne razlikuje koliko je primjetna različitost u ljudskoj vrsti.

Ukoliko je rob podoban prihvatiti blagodat; cijenit će je i, koristeći je na dopušten način, zahvaljivat će Darovatelju, hvalit će Ga i veličati. Priznat će da je blagodat od Allahovog neizmjernog dobra, a ne njegova zasluga. Svjedočit će da blagodat ne pripada njemu i da nije plod

njegovog truda, nego da pripada Allahu i da je samo od Njega. Zbog svoje iskrenosti prema Allahu posvjedočit će Njegovu jednoću. Iz zahvale Allahu iskoristit će blagodat u onome čime je On zadovoljan. Iz dostojnosti prema Allahu posvjedočit će da su blagodati samo od Njegove plemenitosti, a uz to će upoznati svoju nemoć, slabost, nemarnost i nedosljednost u zahvali na ukazanim blagodatima. Pa ako mu Allah stalno šalje blagodati, to je, u svakom slučaju, samo Allahova sadaka, dobročinstvo i plemenitost prema robu. A ako mu Uzvišeni uskrati blagodati, to je ono što zaslužuje i što mu dolikuje.

Kako mu Allah Uzvišeni povećaje blagodati, on povećaje svoju poniznost i predanost Allahu. Još više pokazuje svoju pokornost i zahvalu Allahu, strahujući da mu Allah ne uskrati blagodati zbog toga što se nije dovoljno zahvalio, kako što je uskratio Svoje blagodati onima koji ih nisu priznali i ispunili svoje obaveze spram njih. Jer onaj ko ne bude zahvalan na blagodatima i prihvati ih na nedoličan način, Allah Uzvišeni će mu ih, bez sumnje, uskratiti. Svemoćni je rekao: **"I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: 'Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?' A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni?!"**[107] A "zahvalni", to su oni koji su saznali vrijednost blagodati, pa su ih kao takve s dragošću prihvatili, zahvaljujući Darovatelju pri tome i pokazujući Mu svoju ljubav i zahvalu. Uzvišeni je objavio: **"A kada njima dokaz dolazi, oni govore: 'Mi nećemo vjerovati sve dok se i nama ne da nešto slično onome što je Allahovim poslanicima dano.'"**[108]

[107] El-En'am, 53.
[108] El-En'am, 124.

UZROCI ALLAHOVOG NAPUŠTANJA I OSTAVLJANJA ROBA *(HIZLAN)*

Uzrok Allahovog napuštanja roba jeste u pokvarenosti i nepodobnosti roba da prihvata blagodati. Kada bi mu se ukazala blagodat, rekao bi: **"Ovo je moje, a dato mi je jer ja to zaslužujem i meni to priliči!" O tome je Uzvišeni objavio: "'Ovo što ja imam stekao sam znanjem svojim!', govorio je on "**[109], tj. znanjem koje je Allah vidio kod mene, a ono kod Njega zavrednjuje i obavezuje spuštanje blagodati. El-Ferra u vezi s ovim ajetom veli: "Stekao sam vrlinama svojim, zato što zaslužujem blagodati!"[110] A Mukatil kaže: "Govorio je: 'Stekao sam to dobrotom svojom koju je Allah vidio u meni!'"

Allahov poslanik Sulejman, sin Davuda, a.s., kada je pobrojao blagodati i kraljevstvo koje mu je Allah dao, citirao je riječi Uzvišenog: **"Ovo je blagodat Gospodara moga, Koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti."**[111] Nije rekao: "Ovo je zbog moje plemenitosti!" A potom u ajetu slijedi spomen Karuna i njegovih riječi: **"Ovo što ja imam stekao sam znanjem svojim!"**[112] Poruka glasi da je Sulejman, a.s., sve blagodati pripisao Allahu, Koji ga iskušava hoće li biti zahvalan na njima ili će ih poreći, dok je Karun, na drugoj strani, smatrao blagodati svojom zaslugom i trudom.

U tom su kontekstu i riječi Milostivog: **"Kada ga obaspemo milošću Našom, poslije nesreće koja ga zadesi, on govori: 'Ovo sam i zaslužio!'"**[113], tj. blagodat meni pripada i ja sam je zaradio. Ona mi je svojstvena kao što vlasniku pripada njegov posjed.

Međutim, vjernik zna da su blagodati vlasništvo njegovog Gospodara i dobročinstvo koje, bez obaveze, ukazuje Svom robu. To je

[109] El-Kasas, 77.
[110] *Meanil-Kur'an*, 2/311.
[111] En-Neml, 40.
[112] El-Kasas, 77.
[113] Fussilet, 50.

milostinja koju Allah dariva Svome robu. On je uz puno pravo može i uskratiti, a da to i učini, ništa ne bi uskratio robu što on zaslužuje.

U slučaju da rob previdi i ne posvjedoči ovu istinu, nego misli da on zaslužuje i zavređuje blagodati, diveći se samome sebi, poričući vrijednost blagodati i žudeći za povišicom, sve što će mu blagodati donijeti jeste umišljenost i razmetljivost. Allah Svevišnji o tome kaže: **"Ako čovjeku milost Našu pružimo, pa mu je poslije uskratimo, on pada u očajanje i postaje nezahvalan. A ako ga blagodatima obaspemo, poslije nevolje koja ga je zadesila, on će sigurno reći: 'Nevolje su me napustile!' On je doista umišljen i razmetljiv."**[114] Kada ga Allah iskuša neimaštinjom i oskudicom, pokaže se u lošim osobinama: nezahvalnosti i očaju, a kada ga Allah iskuša u blagostanju, on bude umišljen i razmetljiv. Kada mu Allah otkloni nevolje, umjesto da Mu se zahvali, veliča Ga i hvali, on govori: "Nevolje su me napustile!" A kamo sreće da je kazao: "Nevolje su me Allahovom milošću i dobrotom napustile!", tada ne bi ukor zaslužio, nego bi pohvalu dobio. No, on je, pošto su nevolje od njega otišle, zaboravio na Darovatelja blagodati, i sam odlazak nevolja nevoljama pripisuje, a zatim se razmeće i umišljenost pokazuje.

I kada Allah u srcu Svoga roba vidi ove osobine, to je najveći uzrok da ga napusti i ostavi, jer takav rob nije podoban za prihvatanje upotpunjene i neograničene blagodati. Uzvišeni je rekao: **"Najgora bića kod Allaha jesu ona koja su gluha i nijema, koja neće da shvaćaju. Da Allah zna da od njih može biti ikakva dobra, učinio bi da čuju, a da je učinio i da čuju, oni bi se opet okrenuli, jer oni i inače glave okreću."**[115] Allah Svevišnji obavještava da takvi nisu podobni prihvatiti Njegovu blagodat, ali, i pored tog uzroka, oni imaju još jedan uzrok

[114] Hud, 9-10.
[115] El-Enfal, 22-23.

koji onemogućava da im Allahova blagodat bude data, a to je njihovo usiljeno odmetanje i okretanje kada blagodat dobiju i upoznaju je.

Potrebno je znati da su svi uzroci Allahovog napuštanja i ostavljanja roba (*hizlan*) uvijek skriveni u čovjeku, i dolaze od njega, bez obzira na ljudsku narav s kojom je rob stvoren i čovječije slabosti i mahane, dok su uzroci Allahove upute i podrške (*tevfik*) od Njegovog dobra i milosti, time što nekoga učini podobnim za prihvatanje Njegove blagodati. Allah stvara i daje i jedno i drugo, kao što je stvorio cijelu zemlju, pa učinio da jedna bude podobna za sjetvu, a druga nepodobna. On je stvorio i drveće, pa su neka stabla podobna za izbacivanje plodova, a druga su nepodobna. Stvorio je pčele. Nekima od njih dao je mogućnost da iz trbuha svojih izlučuju med, ali je trutovima uskratio tu podobnost. Stvorio je sve duše. Neke su podobne prihvatiti blagodat Njegovog veličanja i zahvale, ljubavi, slavljenja, uzdizanja, svjedočenja Njegove jednoće i izvršavanja ibadeta, ali druge, loše duše, nisu podobne za to, nego im je prikladnije i bliže sve ono što je suprotno tome. A On je Mudri i Sveznajući.

ODLOMAK DVADESETI:
OPSKRBA I ČAS SMRTI (*EDŽEL*)

Usmjeri svoje misli na brigu o onome što ti je naređeno, a ne upošljavaj ih onim što ti je zagarantovano. Znaj da su opskrba i čas smrti zagarantovani i veoma blizu. Sve dok *edžel*, čas smrtni, ne dođe, opskrba će pristizati.

Ako ti iz mudrosti Svoje zatvori neki put opskrbe, budi uvjeren da će ti iz milosti Svoje otvoriti i ukazati korisniji put od prethodnoga.

Razmisli o zametku u materici, dok je još ugrušak, kako mu putem pupčanice dospijeva potrebna hrana. Pa kada se dijete rodi, taj se put ishrane zatvara, ali mu se otvaraju dva druga puta ishrane iz kojih teče ukusnija i ljepša opskrba nego prije; čisto i pitko mlijeko. I kada se i ova dva puta ishrane, po završetku dojenja, zatvore, Allah mu otvara četiri nova i potpunija puta opskrbe. Allah mu daje dvije vrste hrane i dvije vrste pića: dopušta mu da jede stoku i bilje, a poji ga mlijekom i vodom, a uz ovo četvero jesu i mnogi drugi ukusni dodaci. Zatim, kada umre, prekidaju se ova četiri puta opskrbe.

Međutim, Allah Svevišnji otvara mu, ako je od sretnika, osam puteva opskrbe, osam vrata Dženneta, pa da uđe na koja god hoće.

Ovako postupa Gospodar Veličanstveni. Nikada ne uskrati Svome robu nešto od dunjaluka, a da mu to mnogostruko, i za roba korisnije, ne nadomiri.

UDIO – NAGRADA VJERNIKA

Takve privilegije imaju samo vjernici, s obzirom da Allah vjernicima ne daje mizerni i malen udio, jer On, Svevišnji, nije zadovoljan da to pripadne vjerniku, već želi da mu dodijeli plemenit i vrijedan udio. Međutim, rob, ne znajući šta je bolje i korisnije za njega i ne poznavajući Allahovu plemenitost, mudrost i milost, ne može ni pojmiti razliku i omjer vrijednosti između onoga što mu je uskraćeno na dunjaluku i onoga što mu je pripremljeno i sačuvano na ahiretu. No, čovjek je plahovit u čežnji za ovodunjalučkim brzim užitkom, makar on bio i mizeran, a nemaran je u stjecanju ahiretskih užitaka, makar bili i veličanstveni.

Da je rob pravedan prema svome Gospodaru, no, kako da to bude?!, zaista bi se uvjerio da je Allahova dobrota prema njemu u onome što

mu je uskratio od dunjaluka mnogo veća u poređenju s dobrotom koju mu je ukazao kroz ono što mu je podario na dunjaluku. Sve što mu je Allah uskratio na dunjaluku, to je s ciljem da mu dadne na ahiretu. Stavlja ga na ispit da bi ga sačuvao. Iskušava ga, da bi ga očistio. Usmrćuje ga, da bi ga oživio. Izveo ga je na ovaj svijet kako bi ga pripremio za povratak Njemu, i da bi krenuo putem koji Njemu vodi. **"On čini da se noć i dan smjenjuju, to je pouka za onoga koji hoće razmisliti ili želi biti blagodaran"**[116], **"Ali nevjernici samo poriču"**[117]

Neka nam Allah pomogne!

POUKE

- Ko upozna svoju dušu zapostavit će tuđe mahane i trudit će se da je popravi!

- Ko spozna svoga Gospodara odbacit će hirove svoje duše u zanosu za Njim!

- Najbolje je ono djelo u kojem te predanost odvoji od ljudi, a svjedočenje Allahove blagodati odvoji te od sopstvene duše, pa u njemu, onda, ne osjećaš sebe niti druge!

ODLOMAK DVADESET I PRVI:

SUŠTINA OSLANJANJA NA ALLAHA I STVARNOST OLAKŠANJA I OPUŠTENOSTI

Ko se prođe odabiranja i planiranja kod nadanja povećanju, ili kod straha od gubitka, ili kod traženja zdravlja, ili kod bježanja od bolesti;

---

[116] El-Furkan, 62.

[117] El-Isra, 99.

znajući da je Allah moćan sve učiniti, da On jedini posjeduje pravo na odabiranje i planiranje, te da je Njegovo planiranje korisnije i bolje za roba od onoga što on za sebe lično planira, da On bolje poznaje od roba šta je za njega najkorisnije, da je On moćniji od roba da mu priušti i dadne blagodati koje treba, da je On veći dost robu nego što je to rob sam sebi, da je milostiviji prema robu od milosti roba prema samom sebi, da mu je veći dobročinitelj nego što je to rob za sebe; priznajući uz to da ne može učiniti i jedan korak bez Njegovog planiranja, niti ga od onoga što mu je Gospodar planirao može nešto zaobići, niko mu ne može korist priuštiti, niti nauditi, osim onoga što je Allah odredio i propisao; potom se predajući pred Njim, prepuštajući sve odredbe Njemu, naklanjujući Mu se poput najslabijeg kupljenog sluge pred moćnim vladarom koji svim kako hoće upravlja, a sluga samo ograničeno upravlja dijelom onoga što mu vladar dopusti, ako tako postupi, doživjet će olakšanje i opuštenost od svih briga, misli, gorčina i tegoba, a svoju slabost, potrebe i koristi prepustit će Onome Kome ništa nije teško, i Koji se zbog toga ne uzrujava. On će to riješiti umjesto roba, pokazujući mu Svoju blagost, milost i dobročinstvo, i neće tražiti od njega nikakvu brigu, trud ili pažnju. Zbog toga što je rob svu svoju pažnju usmjerio i predao Njemu, Uzvišenom, On je, da bi ga nagradio, od roba preuzeo njegove brige, dunjalučke potrebe i koristi, prazneći ih iz njegova srca. A kako je lijep takav život! Ima li išta ljepše od takvog srca, i ima li veće radosti i sreće od one koju to srca uživa?!

U slučaju da rob ne prihvata ništa drugo osim da se sam o sebi brine, sobom sve planira i stara se sam o svom životno-sudbinskom udjelu, ne priznajući Allahovo pravo u tome, Allah će ga ostaviti i prepustiti onome što je izabrao. Dat će mu brige, patnju, umor, strah, beznađe i teško stanje; pa se srce roba neće moći očistiti i odmoriti, posao ka

dobru završiti, nadu ugledati, bezbrižnost i olakšanje ostvariti i slast neku postići. Štaviše, izgubit će radost, veselje i zadovoljstvo duše, i morat će se boriti za život poput zvijeri, ali mu život neće pružati nade niti će u njemu nešto zaraditi za dan povratka.

STANJE ROBA IZMEĐU ALLAHOVE NAREDBE I GARANCIJE

Allah Uzvišeni propisao je Svojim robovima obaveze i dao im je određene garancije. Ako rob s iskrenošću, predanošću, zadovoljstvom i u granicama svojih mogućnosti ispoštuje Allahove naredbe, Uzvišeni će uzvratiti onim što mu je obećao i zagarantovao. Pružit će mu opskrbu, zaštitu, pomoć, ako se u Njega pouzda i pomoći zatraži, utočište, ako mu Allah bude cilj i težnja, oprost, ako se za grijehe pokaje, i udovoljit će mu sve potrebe, ako je njihovo stjecanje čvrsto vezao za Allaha, uzdajući se u Njegovu dobrotu i plemenitost.

Razborit i mudar rob brine se kako da ispoštuje i izvrši Allahove naredbe, a ne brine se o onome što mu je Allah Uzvišeni obećao, jer On govori istinu i obećanje ispunjava. A ko to bolje od Allaha svoj zavjet ispunjava?!

PREDZNACI SREĆE

Među predznacima sreće za roba jesu njegova zaokupljenost Allahovim naredbama i bezbrižnost prema Njegovim garancijama, dok su predznaci propasti i uskraćivanja Allahove blagodati zaokupljenost roba Allahovim garancijama, nemarnost srca prema Njegovim naredbama i gubljenje strahopoštovanja i ljubavi prema Allahu Uzvišenom. Neka nam Allah bude na pomoći!

Bišr b. el-Haris[118] veli: "Tri su vrste ahiretskih sretnika: pobožnjak (*abid*), koji robuje Allahu uz prihvatanje dunjalučkih blagodati, zatim asketa (*zahid*), koji obožava Allaha uz odbacivanje dunjalučkih blagodati i istinoljubivi (*siddik*) koji se Allahu pokorava uz Njegovo zadovoljstvo i pristanak. Ako mu Allah Uzvišeni dadne znak da prihvati dunjaluk, on ga i prihvati, a ako ga uputi da ga se odrekne, on tako i postupi!

ODLOMAK DVADESET I DRUGI:
VRSTE TEVEKKULA, OSLANJANJA NA ALLAHA

Dvije su vrste oslanjanja na Allaha.

Prva vrsta jeste oslanjanje na Allaha u stjecanju životnih potreba i želja ili u otklanjanju ovodunjalučkih nedaća i nevolja.

Druga vrsta jeste oslanjanje na Allaha u ispunjavanju onoga što Allah voli i čime je zadovoljan: poput imana, čvrstog uvjerenja, borbe na Njegovom putu, poziva u islam itd.

Između ove dvije vrste tevekkula postoji ogromna razlika u vrijednosti koju ne može precizirati i znati niko drugi osim Allaha Uzvišenog. Kada se god rob istinski osloni i pouzda u Allaha u drugoj vrsti tevekkula, Allah Svemilosni zagarantuje mu i dodijeli podršku i u prvoj vrsti. A kada se rob osloni na Allaha samo u prvoj vrsti tevekkula, Allah mu Uzvišeni opet zagarantuje i dadne podršku i u drugoj vrsti, s tim što u ovom slučaju rob gubi nagradu onoga koji se oslanja na Allaha u onome što On, Svevišnji, voli i čime je zadovoljan.

•

[118] Poznatiji kao Bišr El-Hafi (Bosonogi), umro 227. god. po Hidžri.

NAJVREDNIJE OSLANJANJE

Najvrednije oslanjanje na Allaha jeste ono oslanjanje kada se rob prepusti Allahu u uputi, svjedočenju Njegove jednoće, slijeđenju Poslanika, s.a.v.s., i borbi protiv zagovarača neistine. Ovo je oslanjanje poslanika, a.s., i njihovih odabranih sljedbenika.

Oslanjanje može biti neophodno i s ciljem ostvarenja utočišta, pri čemu rob ne nalazi drugog izlaza i skloništa osim u oslanjanju na Allaha, kada nestane načina i mogućnosti za izbavljenje i spas, kada čovjek sam sebi teret postane, i uvjeri se da ne postoji pribježište i sklonište od Allaha, osim u bježanju i privijanju Njemu.

Ovakvo oslanjanje na Allaha, bez imalo sumnje, zavređuje i osigurava olakšanje i spas.

U drugom slučaju, oslanjanje na Allaha jeste stvar izbora, a ne neophodne potrebe. To je oslanjanje uz postojanje i poznavanje uzroka koji dovode do željenog cilja. Ukoliko je uzrok koji vodi do cilja opravdan i vjerski naređen, njegovo izostavljanje povlači ukor. Međutim, ukoliko rob slijedi uzroke, ali pri tome izostavi oslanjanje na Allaha, opet je zaslužio ukor, jer to je, po konsenzusu islamskog ummeta i kur'anskim tekstovima šerijatska obaveza i dužnost. Obaveza je slijediti uzroke i oslanjati se na Allaha bez njihovog razdvajanja.

POSEZANJE ZA NEDOPUŠTENIM UZROCIMA

Ukoliko je neki uzrok nedopušten, robu je zabranjeno slijediti ga, i ostaje mu samo da se osloni i pouzda u Allaha Uzvišenog, jer drugi uzrok i način ne postoji. Treba znati da je oslanjanje na Allaha jedan od najjačih uzroka u ostvarivanju želja i otklanjanju nedaća. Zapravo, to je, bez pramca, najjači i najdjelotvorniji uzrok i način.

Ako je uzrok dopušten, treba pogledati da li njegovo slijeđenje i korištenje slabi samo oslanjanje na Allaha Uzvišenog ili ne?!

U situaciji da uzrok slabi oslanjanje na Allaha, šteti srcu i zasjenjuje nakanu i cilj, onda ga je bolje izostaviti.

Međutim, ako uzrok ne šteti oslanjanju, bolje ga je prihvatiti, jer je mudrost Najpravednijeg učinila da pasivni uzroci budu vezani za Njegovo htijenje. Zato ne treba, koliko god se može, zapostavljati mudrosti koje je On uredio. Naročito ako se to radi s ciljem pokornosti Allahu Uzvišenom. Srce pokazuje svoju pokornost putem oslanjanja na Allaha, a tijelo putem slijeđenja uzroka koje olakšava pokornost.

KAKO OSTVARITI *TEVEKKUL*

Tevekkul se ostvaruje preko slijeđenja i upražnjavanja vjerom naređenih uzroka, pa ko ih zapostavi, njegovo oslanjanje na Allaha neće biti ispravno, upravo kao što slijeđenje uzroka koje vode ka stjecanju nekog dobra ostvaruju nadu u Allahovu milost, dok će nada onoga ko ih zapostavi biti puko maštanje. Zbog toga zapostavljanje uzroka čini oslanjanje slabošću, pa onda slabost postaje oslanjanje.

Tajna i suština oslanjanja na Allaha jeste totalno pouzdanje srca u Allaha. Tada mu neće štetiti slijeđenje i upražnjavanje uzroka, jer se srce ne oslanja i ne pouzdaje u uzroke, niti im je podložno, isto kao što čovjeku ne koristi izjava: "Oslonio sam se na Allaha!", a uz to se pouzdaje u drugoga i njemu vjeruje.

OSLANJANJE JEZIKOM I OSLANJANJE SRCEM

Oslanjanje je jezikom jedno stanje, a oslanjanje srcem drugo, baš kao što je pokajanje jezikom jedna stvar, a pokajanje srcem, makar

se jezikom i ne prelomile riječi, druga stvar. Zbog toga su riječi roba: "Oslonio sam se na Allaha!", uz oslanjanje njegovog srca na nešto drugo pored Allaha, poput riječi onoga koji kaže: "Pokajao sam se Allahu!", a još uvijek čini grijeh i ne prolazi ga se.

ODLOMAK DVADESET I TREĆI: UVJERENJE U USLIŠANJE DOVE

Temelj svakoga dobra jeste znati da ono što Allah hoće, to i bude, a ono što On ne želi, neće ni biti! Na osnovu toga rob treba biti čvrsto uvjeren da su sva dobra djela koja čini zapravo od Allahovog dobra, pa Mu se na tome treba zahvaljivati i ponizno Ga moliti da mu ih ne uskrati i prekine. Međutim, loša su djela znak Allahovog napuštanja i ostavljanja roba, i u tom Ga stanju rob treba moliti i preklinjati da ga sačuva griješenja i da ga u činjenju dobra i ostavljanju lošeg ne prepusti samome sebi.

Složili su se poznavaoci srčano-duhovnih znanja da je osnova svakog dobra Allahova podrška i uputa, a temelj svakog zla i propasti jeste Allahovo napuštanje i ostavljanje roba.

POIMANJE *TEVFIKA*, ALLAHOVE PODRŠKE ROBU

Saglasni su da je *tevfik,* Allahova podrška robu, da Uzvišeni ne prepusti roba samome sebi, a da je *hizlan,* Allahovo odbacivanje roba, ustvari Njegovo prepuštanje roba samome sebi. Ranije smo rekli da je osnova svakog dobra u Allahovoj podršci robu, a podršku samo Svevišnji daje i pruža, a ne robovi, dok je ključ za stjecanje Allahove podrške iskrena dova, priznavanje ovisnosti o Allahu, predano traženje

utočišta kod Allaha, ljubav i strahopoštovanje prema Njemu. Kada god Allah sudbinom podari robu ovaj ključ, to znači da mu želi otvoriti riznice Svoga dobra. A kada god mu uskrati ovaj ključ, to upućuje da su Allahova vrata dobra pred robom zatvorena.

Vođa pravovjernih Omer b. el-Hattab, r.a., veli: "Ja se ne brinem da li će mi dova biti primljena. Mene brine kako ću dovu uputiti, pa ako mi Allah dadne nadahnuće u dovi, znam da će mi i dova biti primljena!"

ALLAHOVA PODRŠKA, *TEVFIK*, SRAZMJERNA JE NIJETU

Srazmjerno nijetu, te energičnosti, ambiciji i čežnjama roba, Allah Uzvišeni mu pruža pomoć i podršku. Allah Svevišnji dijeli Svoju podršku robovima proporcionalno njihovim težnjama, postojanosti u vjeri, ljubavi i strahopoštovanju prema Njemu. A na takav način ih i ostavlja bez podrške i prepušta samima sebi.

Allah Uzvišeni, a On je najmudriji i najupućeniji u sve što postoji, Svoju podršku daje onima koji je zavrjeđuju, a zapostavlja one koji to zaslužuju. On je Mudri i Sveznajući!

ZAHVALA ZA DOBRO I DOVA

Niko nije iskusio neku nedaću, a da uzrok tome nije njegovo zapostavljanje zahvale Allahu na dobrima, poricanje svog položaja ovisnosti o Allahu i zanemarivanje traženja od Njega. A niko nije ništa stekao uz Allahovo dopuštenje i pomoć osim putem zahvaljivanja Allahu na dobrima, iskrene dove i priznavanja svoje ovisnosti o Njemu.

Ključ svega spomenutog jeste u strpljivosti, jer je položaj strpljivosti u imanskom zdanju poput položaja glave spram tijela.[119] Ako glava bude odvojena od tijela, ni tijelo ne može opstati!

[119] U predanju okarakterisanom kao *merfu* prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., nešto slično ovom navodu, ali je predanje slabo.

ODLOMAK DVADESET I ČETVRTI: PROMJENA I SNAGA SAMO SU UZ ALLAHA

U pojavnom realnom svijetu ne postoji niti jedan uzrok koji samostalno djeluje i vrši utjecaj, nego to biva uvijek uz još neki dodatni uzrok i uklanjanje smetnji za njegovo djelovanje. Ovo je zakonitost koja važi za jasne i okom vidljive uzroke.

NEVIDLJIVI UZROCI

Što se tiče nevidljivih ili apstraktnih uzroka, poput utjecaja sunčeve svjetlosti i toplote na biljke i životinje, također i odražavanje njihovog utjecaja zahtijeva mnoge uzroke kao što je, naprimjer, postojanje adekvatnog objekta uz druge dodatne uzroke, ili kao što je rođenje djeteta, pri čemu se, pored spolnog odnosa, uvjetuje postojanje i drugih uzroka.

To važi i za sve ostale uzroke koji su neodvojivi od posljedica.

Svako stvorenje koga se čovjek pribojava, ili se u njega uzda, najviše što može učiniti jeste da bude dio nekog uzroka koji, opet, ne djeluje samostalno.

Nema uzroka koji je samostalan u utjecaju, nego uvijek ovisi o utjecaju nekog drugog uzroka, osim Allaha, Jednog i Svemoćnog. Zbog toga se strahopoštovanje samo Njemu ukazuje i samo se od Njega dobru nadamo.

NADA I STRAH

Ovo je eksplicitan i neoboriv dokaz da je ukazivanje strahopoštovanja i vezivanje nade za nekoga drugog pored Allaha Uzvišenog, zaista neispravno uz pretpostavku da je neki uzrok samostalan u utjecaju, i

tada njegov utjecaj na nešto ne bi bio od njega, nego od uzročnika – onoga koji je potakao dati uzrok. Uzrok sam po sebi nema snagu kojom bi utjecao na nešto. Samo Allah Svevišnji posjeduje snagu i On u stvarnosti izmjenjuje stanja. U Njegovoj je ruci sva snaga i svaka promjena. Snaga i izmjena nekog stanja, koja se očekuje i nada od stvorenja, u stvarnosti pripada Allahu. Zbog toga se postavlja pitanje: kako da se nada u onoga koji ne posjeduje snagu niti moć promjene?!

NEKI UZROCI USKRAĆIVANJA ALLAHOVE PODRŠKE

Osjećaj strahopoštovanja prema nekom stvorenju ili polaganje nade u njega zaista je jedan od razloga zbog kojih Allah Svevišnji propisuje Svome robu nedaće i uskraćuje mu Svoju podršku i pomoć. Onoliko koliko rob ukaže strahopoštovanja nekom stvorenju, za toliko ga Allah Uzvišeni ponizi pred stvorenjima. A onoliko koliko rob položi nade u neko od stvorenja, u toj mjeri mu Allah uskrati od Svoje pomoći i podrške.

Ovo je Allahova zakonitost koja važi za sva Njegova stvorenja, iako većina njih to stvarno ili praktično ne zna. Ono što Allah hoće, to će se, bez imalo sumnje, i desiti, a ono što On, Svevišnji, ne želi, to neće ni biti, makar se sva stvorenja trudila to ostvariti!

ODLOMAK DVADESET I PETI:
ČOVJEKOVO POŠTIVANJE I VELIČANJE ALLAHA

Najveća nepravda i neupućenost jeste tražiti od ljudi uvažavanje i poštivanje, a u srcu ne osjećati nikakva uvažavanja i poštivanja prema Allahu Svevišnjem. To je zato što čovjek uvažava stvorenje pribojavajući se da ga ne vidi u nedoličnom stanju, a uz to, bez uvažavanja, ne strahuje

da ga Allah Uzvišeni vidi u takvom stanju. Svevišnji je u Kur'anu rekao: **"Šta vam je, zašto se Allahove sile ne bojite?!"**[120], tj. zašto se prema Njemu ne ophodite kao prema onome koga uvažavate i cijenite?! *Tevkir*, (uvažavanje) znači: veličina i moć. U tom kontekstu Allah za Poslanika, s.a.v.s., kaže: **"... i da ga veličate!"**[121] Hasan el-Basri, r.a., u tumačenju prethodnog ajeta, rekao je: "Šta vam je pa ne poznajete svoju obavezu prema Allahu i ne zahvaljujete Mu?!" Mudžahid, r.a., kazao je: "Kako to o Allahovoj veličini ne promišljate?!" Ibn Zejd, r.a., pak veli: "Zar ne smatrate da Allahu morate biti pokorni?!" A Abdullah b. Abbas, r.a., veli: "Zar ne poznajete Njegovo pravo uvažavanja i veličanja?!"[122]

Sva spomenuta mišljenja ukazuju na istu stvar: da su uvažavali i veličali Allaha Uzvišenog, te upoznali Njegovo pravo na veličanje i uvažavanje; zasigurno bi priznali Njegovu jednoću, pokorili Mu se i bili Mu zahvalni!, jer su pokornost Allahu, ostavljanje grijeha i stid od Allaha srazmjerni veličini uvažavanja i poštivanja prema Allahu u srcu roba. Zbog toga su neki naši dobri prethodnici, Allah im se smilovao, govorili: "Neka vaše uvažavanje i veličanje Allaha u srcu bude veliko do te mjere da Ga ne spominjete u nedoličnim situacijama, da uz Njegovo ime ne spominjete nešto ružno i bijedno, poput riječi: 'Allah je psa, svinju i smrad doista ružnim i odbojnim učinio.' I ovo spada u uvažavanje i veličanje Allaha."

PRIZNAVANJE ALLAHOVE JEDNOĆE JESTE VID NJEGOVA POŠTIVANJA I VELIČANJA

Poštivanje i veličanje Allaha jeste ne izjednačavati Ga s nekim od Njegovih stvorenja, bilo u govoru, poput riječi: 'Tako mi Allaha i tvoga života!'; 'Ja nemam nikoga osim Allaha i tebe!'; 'Što hoće Allah i ti!', ili u

[120] Nuh, 13.
[121] El-Feth, 9.
[122] Pogledaj: Tefsir *Ed-Durrul-mensur* (Razasuto biserje), 7/516.

ljubavi, veličanju, slavljenju, ili u pokoravanju: izvršavati naredbe i kloniti se zabrana nekog stvorenja, kao što se postupa prema Allahovim naredbama i zabranama, ili čak i dosljednije, kako to čini većina silnika i razvratnika, ili u strahopoštovanju i nadi obezvređujući Allahov nadzor i promatranje.

U poštivanje i veličanje Allaha spada i neomalovažavanje Njegova prava, govoreći: "Allah sve oprašta!", zatim, nedavanje prednosti stvorenjima nad Allahom, rezervišući za Allaha samo ostatke i ono što pređe lične potrebe; potom, ne ostavljajući Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., na jednoj strani, a ljude na drugoj, pa da Allahova strana i strana Njegovog Poslanika, s.a.v.s., bude ispod strane ljudi. U ovo također spada i to da se u obraćanju ljudima ne daju srce i razum, a u služenju Allahu samo tijelo i jezik, bez srca i razuma, kao i to da prohtjeve i želje svoga tijela čovjek ne stavi ispred onoga što Allah Uzvišeni želi.

Sve navedeno ukazuje na nepostojanje poštivanja i veličanja Allaha u srcu, a ako neko bude takav, Allah Svemoćni neće u srca ljudi spustiti poštivanje i uvažavanje prema njemu. Naprotiv, Allah Uzvišeni uništit će u njihovim srcima poštivanje i uvažavanje prema njemu. I ako mu uvažavanje i veličanje, iz straha od njegove zlobe, budu i ukazivali, to je prezirno uvažavanje, a ne iskreno uvažavanje iz ljubavi.

U uvažavanje i veličanje Allaha spada i to da se rob stidi zbog spoznaje da mu Allah Uzvišeni gleda u dušu i tajne srca, pa u njima vidi ono što prezire.

Također, to je i da Ga se rob stidi u samoći više nego što se stidi u društvu uvaženih i najuglednijih ljudi.

VEZA IZMEĐU POŠTIVANJA ALLAHA I POŠTIVANJA NJEGOVIH STVORENJA

Kako onaj koji ne uvažava i ne veliča Allaha, ne poštuje Njegove objavljene riječi, znanje i mudrost kojima ga je obdario, može očekivati i tražiti od ljudi da ga poštuju i uvažavaju?

Kur'an, znanje i upute Poslanika plemenitog, s.a.v.s., jesu veze s istinom, te upozorenja, prijetnje i ukori koji se čovjeku dostavljaju. Sijede vlasi u njegovoj glavi podsjećaju ga i trijezne. Ali ono što mu se dostavlja nije ga opametilo, a ono što je na njemu nije mu dovoljno kao savjet bilo! No, on, opet, pored svega toga, traži od ljudi da mu poštivanje i veličinu ukazuju! Takav je sličan onome koji je kakvu nedaću doživio, ali ga ona nije trezvenosti vratila, a traži od drugih koji ga promatraju da iz toga pouku izvuku. Udarac sudbine nije ga osvijestio, a traži od onih koji udarac vidješe da opomenu uzmu!

Onaj ko čuje o patnji, kazni i Allahovim znakovima, koji su spušteni na nekoga, nije isti kao onaj koji to očima svojim vidi, a ne da usporedi s onim koji je to i doživio. **"Mi ćemo im pružati dokaze (znakove) Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samima!"**[123]

Njegovi Znakovi u svemiru jasni su i čulni, a znakovi u samom čovjeku vidljivi su i osjetilni, pa neka nas Allah Uzvišeni sačuva od Njegovog napuštanja i ostavljanja roba na cjedilu. On je rekao: **"A oni na kojima se ispuni riječ Gospodara tvoga zaista neće vjerovati, makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu!"**[124] U drugom ajetu, rekao je: **"Kad bismo im meleke poslali, i kad bi im mrtvi progovorili, i kad bismo pred njih očigledno sve dokaze sabrali, oni opet ne bi vjerovali, osim ako bi Allah htio."**[125]

NEKE OSOBINE RAZBORITOG ROBA

Razuman i razborit rob koji uživa blagodat Allahove podrške uzet će pouku i s mnogo manje truda i dokaza od ovoga, te će vrlinama

[123] Fussilet, 53.
[124] Junus, 96-97.
[125] El-En'am, 111.

islamskog morala i dobrim djelima upotpuniti mahane svoje prirode. Onoliko koliko se koji trag mahane izbriše iz njegove prirode, za toliko se ureže i poveća trag imana. Kada se god smanji njegova tjelesna snaga, poveća se snaga imana, čvrstog uvjerenja i čežnje za susretom s Allahom i za ahiretom. Ako stanje roba ne bude ovako, onda mu je smrt bolja od života, jer on onda preživljava određenu patnju i nalazi se na određenom stupnju iskvarenosti, ne uzimajući u obzir mahane i manjkavosti koje će mu s nastavkom života produžavati i dodatno donositi brigu, bol i nesreću. Dug život jeste pohvalan i koristan samo u slučaju da rob prihvati opomenu, pokuša sustići propuštena dobra i iskreno se pokajati, kao što je Uzvišeni objavio: "**A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi onaj koji je trebao razmisliti imao vremena da razmisli...**"[126]

Kome dug život ne posluži u ispravljanju mahana, sustizanju propuštenog i iskorištavanju preostalih uzdaha, radeći na oživljenju svoga srca i stjecanju vječnih blagodati, takvome njegov život ničemu ne vrijedi.

PRIBLIŽAVANJE ROBA DŽENNETU ILI DŽEHENNEMU

Rob je u neprekidnom putovanju; približava se Džennetu ili Džehennemu. Ako mu bude darovan dug život, a njegova djela kreposna, onda je njegovo dugo putovanje dodatna blagodat kojom stječe vredniji vječni užitak i dobro. Što se putovanje više produžava, spremište dobrih djela roba veće je i vrednije. Ako se život roba odulji, a njegova djela budu hrđava, onda je njegovo dugo putovanje samo povećavanje patnje i kazne, i poniranje u provaliju. Svaki putnik ka

[126] Fatir, 37.

ahiretu ili se uspinje ili ponire. U *merfu* predanju navodi se: "Najbolji među vama jeste onaj koji dugo živi a radi dobra djela, a najgori među vama jeste onaj koji dugo živi, a čini loša djela!"[127]

POSTUPAK ISKRENOG TRAGAOCA ZA AHIRETOM

Kada god iskreni tragalac za ahiretom osjeti slabost duha ili tijela, to mu bude razlog za dodatno oživljavanje srca i duše; kada izgubi nešto od dunjaluka, to učini povišicom za ahiret; kada mu bude uskraćeno nešto od dunjalučkih užitaka, to prihvati kao povećanje slasti na ahiretu; kada god ga spopadne briga, tuga, žalost i nedoumica, to učini srećom i radošću na ahiretu!

Stradanje tijela, gubitak dunjaluka i njegovih užitaka, nestanak vladavine i ugleda, ukoliko bude radi zamjene i nadoknade svega toga na ahiretu, to je onda dobro za roba i iz milosti prema njemu, dok je u protivnom to uskraćivanje milosti prema robu i kazna zbog tajnih ili javnih grijeha, ili zbog zapostavljanja javne ili tajne obaveze. Gubitak dunjalučkih i ahiretskih dobara posljedica je činjenja nekog od ova četiri prijestupa.

Neka nas Allah Svemilosni podrži u dobru!

ODLOMAK DVADESET I ŠESTI: POSLANIKOVO ZAGOVORNIŠTVO, ŠEFAAT, POSTIŽE SE POKORNOŠĆU NJEMU

S obzirom da je Allahov poslanik Muhammed, s.a.v.s., izvršio i upotpunio obaveze koje zahtijeva položaj ovisnosti o Allahu

[127] Bilježi ga Ibn Hibban, hadis br. 483, Ibn Ebu Šejba, 13/254, El-Bezzar, hadis br. 1971, Ahmed, 2/235, u predanju od Ebu Hurejre, r. a., u verziji: "Najbolji među vama jeste onaj koji najduže živi i radi najbolja djela!"

(*mekamul-iftikar*), Allah Uzvišeni učinio je da sva druga stvorenja, i na dunjaluku i na ahiretu, imaju potrebu za Poslanikom, s.a.v.s.[128]

Potreba stvorenja za Poslanikom, s.a.v.s., na dunjaluku veća je od njihove potrebe za hranom, pićem i disanjem; a bez toga ne bi mogla ni živjeti.

Njihova potreba za Poslanikom, s.a.v.s, na ahiretu ogleda se u tome da će ljudi tražiti od svojih poslanika, a.s, da se zauzimaju kod Allaha da ih On izbavi iz tegobe koja ih je snašla, ali će svi ustuknuti od zagovorništva, a istupit će Muhammed, s.a.v.s., i on će se za sve zagovarati. On će za sve džennetlije tražiti otvaranje kapija vječnog uživanja.

ODLOMAK DVADESET I SEDMI:
POSTOJANOST VJERNIKA U SMRTNOM ČASU

Izgovaranje šehadeta: "La ilahe illellah" ("Nema boga osim Allaha"), u smrtnom času zaista ima veličanstven utjecaj na brisanje i praštanje grijeha; jer je to svjedočenje roba koji je uvjeren u šehadet i koji poznaje šta on znači i podrazumijeva. Zbog šehadeta je umrla njegova strast i smekšala njegova jogunasta i buntovna duša; pa se povela za dobrom nakon odbijanja, privila se nakon odmetanja, pokorila se nakon gordosti, nestalo je njene težnje za dunjalukom i njegovim bezvrijednim ukrasima, najskrušenije se ponizila pred Gospodarom, Stvaraocem i Istinskim Vladarem svojim vapeći za oprost, milost i prelazak preko hrđavih djela. Iz te duše izvilo se svjedočenje Allahove jednoće koje odbacuje sve uzroke širka uz znanje da je širk najveća potvora i laž.

Kada se duša očistila od tih zabuna kojima je bila zaokupljena, a potom svezala svoje misli za Onoga Kome se, bez sumnje, vraća; kada

[128] Na dunjaluku im je potreban da im pojasni propise Allahove vjere, a na ahiretu im treba njegovo zagovorništvo kod Allaha (šefaat).

je rob okrenuo svoje lice Allahu Uzvišenom, predajući Mu svoje srce, dušu i misli; kada se formalno i suštinski predao Allahu, pa njegova java i osama postale izjednačene, izgovarajući: "La ilahe illellah!", iskreno iz srca koje se ni za koga drugog, pored Allaha, ne vezuje i ne pouzdaje, tada je sav dunjaluk izašao iz srca roba, a srce se ispelo gledajući na put povratka Allahu, ugasio se plamen strasti, a duša se ispunila širinom ahireta gledajući samo u njega, dok je dunjaluk bacila iza leđa.

Tada je iskreni šehadet bio završnica dobrih djela roba koji ga je očistio od grijeha i izveo pred Gospodara njegova, jer je to iskreni i predani šehadet, čija se suština ne razlikuje od forme, i tajna manifestacija od javne.

Kada bi ovakav šehadet rob doživio u periodu zdravlja i snage, doista bi se na dunjaluku i među njegovim stanovnicima osjećao usamljeno. Pobjegao bi od ljudi Allahu Uzvišenom, osjećajući smiraj samo uz Njega.

Međutim, rob izgovara šehadet, a srce mu je ispunjeno strastima, ljubavlju prema ovodunjalučkom životu i onome što ga ukrašava, dok duša vrvi od stjecanja dunjalučkih uspjeha i zagledanja u ono što je stvoreno zaboravljajući na Stvoritelja.

Da se srce i duša oslobode svojih tereta kao u časovima pred smrt, doista bi imali drugu zbilju i život drugačiji od ovog životinjskog!

Neka nam Allah bude na pomoći!

ALLAH I NJEGOV ROB

Šta posjeduje onaj čija je kika u ruci Allahovoj, a i njegov život?!, čije je srce između dva prsta Njegova, pa ga usmjerava kako On hoće?![129], čiji je život u Allahovoj ruci, i smrt, i vječna sreća ili nesreća?!, čiji su pokreti,

[129] Kako se navodi u hadisu koji prenosi Abdullah b. Amr b. El-As, r.a., a zabilježio ga je Muslim, hadis br. 2.654.

mirovanje, djela i riječi uz dozvolu i htijenje Njegovo; pa se ne kreće osim uz dopuštenje Njegovo i ništa ne radi osim po htijenju Njegovu?!

Ako ga Gospodar njegov prepusti samome sebi, prepustio ga je slabosti, nemoći, propasti, grijehu i greškama.

Ako ga prepusti nekome drugome, prepustio ga je onome koji mu ne može korist pribaviti niti štetu otkloniti, ne može mu život dati ili ga oduzeti, niti ga poslije smrti oživiti.

Ako ga Allah Svevišnji ostavi, zaposjedne ga njegov neprijatelj[130] i učini ga svojim zarobljenikom!

Rob se ni za treptaj oka ne može osamostaliti od svoga Gospodara, već mu je On, uz svaki njegov uzdah, formalno i suštinski, uvijek nužno potreban. Čovjekova ovisnost o Allahu jeste apsolutna, no čovjek se opet odmeće od Allaha, suprotstavlja Mu se i rasrđuje Ga svojim grijesima. I pored svoje ogromne potrebe za Allahom Uzvišenim, rob zaboravlja na Allaha i zapostavlja Ga!, a Njemu će se vratiti i pred Njim će račun za svoja djela polagati!

ODLOMAK DVADESET I OSMI: O STVARANJU ADEMA, A.S.

Prva stvar koju je Allah Uzvišeni stvorio bilo je pero (*kalem*)[131], da bi zapisalo sudbinu svih stvorenja prije njihovog stvaranja.

Adem, a.s., bio je, međutim, posljednje Allahovo stvorenje[132], u čemu se nazire više mudrosti:

- uređenje boravišta za Adema, a.s., i njegove potomke prije nego što u njemu budu nastanjeni;

[130] Šejtan i njegovi saveznici (op. prev.)

[131] Pogledaj: *El-Evail* od Ibn Ebi Asima, broj 1, 2 i 3, sa komentarom od Muhammeda Nasira El-Adžmija.

[132] Ovo je sa stanovišta poređenja svih vrsta stvorenja, ne jedinki u jednoj vrsti.

- radi čovjeka stvorena su druga stvorenja: nebesa, Zemlja, Sunce, Mjesec, kopno i mora ...;

- najvještiji tvorac završava svoje djelo najljepšim i najvrednijim činom, baš kao što vješto i otpočinje temelje i osnove tog završnog čina;

- sva bića iščekuju i gledaju uvijek na ishod i završnicu. Iz tog je razloga Musa, a.s., rekao sihirbazima: "**Bacite ono što želite da bacite!**"[133], pa kada ljudi vidješe šta ovi napraviše, s pozornošću stadoše iščekivati ono što slijedi;

- Allah Uzvišeni objavio je na kraju dunjalučkog vijeka najvredniju Knjigu, poslao najodabranijeg Poslanika i izveo najbolji ummet, a dolazeći ahiretski život učinio je boljim od prolaznog dunjalučkoga. Završnice su potpunije i savršenije od početaka. A koliko je tek vremena proteklo od Džibrilovog obraćanja Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: "**Uči! Čitaj!**", a Poslanik, s.a.v.s., odgovara: "Ja ne znam čitati!", do objavljivanja ajeta: "**Sada sam vam vjeru vašu usavršio...**"?![134];

- Allah Svemogući sabrao je u Ademu, a.s., sve ono što je razasuo među svojim nebrojenim stvorenjima, učinivši ga malim svijetom u kojem ima sve ono što ima i u velikom svijetu;

- Adem, a.s., jeste najbolje stvorenje, a njegov položaj u nizu stvorenja jeste poput lijepog ploda na drvetu, pa je bilo prigodno da njegovo stvaranje dođe poslije stvaranja drugih stvorenja;

- među počastima koje je Ademu, a.s., ukazao njegov Stvoritelj, jeste uređenje svih uvjeta, pomagala, potreba i interesa koji su mu potrebni za život. Adem, a.s., nije ni podigao svoju glavu nakon stvaranja, a sve to bilo je već spremno i uređeno;

- Allah Svevišnji želio je ukazati vrijednost i prednost Adema, a.s., nad drugim stvorenjima, pa je iz tog razloga sve drugo stvorio prije

[133] Eš-Šuara', 43.

[134] El-Maida, 3.

njega. Meleki su govorili: "Šta god da stvori naš Gospodar, neće stvoriti ništa plemenitije i vrednije kod Njega od nas!" Međutim, kada je Allah Uzvišeni stvorio Adema, a.s., i naredio melekima da mu se naklone, oni uvidješe da je Adem, a.s., zbog znanja koje mu je dato plemenitiji i vredniji od njih. A kada Adem, a.s., počini grijeh, meleki pomisliše da su mu plemenitost i vrijednost oduzeti. No, oni nisu bili upoznati sa skrivenim ibadetom pokajanja, pa kada se Adem, a.s., pokaja svome Gospodaru i pokaza taj vid ibadeta, meleki saznaše da Allah Uzvišeni u Svojim stvorenjima ima tajne koje ne poznaje niko drugi osim Njega;

- Allah Uzvišeni otpočeo je stvaranje svijeta stvaranjem pera (*kalema*), i doista je bilo najprikladnije da zaključi stvaranje stvaranjem čovjeka; jer je pero sredstvo za stjecanje znanja, a čovjek usvaja i nosi znanje, pa je zbog toga Allah Uzvišeni pokazao melekima prednost Adema, a.s., nad njima, darujući mu znanje koje oni nisu posjedovali.

ODLOMAK DVADESET I DEVETI:
ODNOS IBLISA PREMA ADEMU, A.S.

Razmisli kako je Allah Svevišnji odredio i zapisao ispriku Adema, a.s, prije nego što ga je i spustio na Zemlju. Podsjetio je meleke na njegovu vrijednost i plemenitost. Aludirao je na Adema, a.s., prije nego što ga je i stvorio: **"Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti!"**[135]

Razmisli kako mu dodjeljuje namjesništvo, hilafet, prije nego što ga je i stvorio. Iznalazi mu ispriku za grijeh prije nego što će ga spustiti na Zemlju, na što upućuju Njegove riječi: "**... na Zemlji...**" Onaj ko dariva svoju ljubav nekome, on mu pronalazi isprike prije nego što i počini

---

[135] El-Bekara, 30.

grijeh. Kada je Allah Uzvišeni oblikovao Adema, a.s., ostavio ga je na ulazu u Džennet četerdeset godina[136], jer je običaj zaljubljenika da stoji na vratima onoga koga voli. Zatim ga je Allah podsjetio na fazu ništavnosti kroz koju je prošao: "...**kad nije bio spomena vrijedan!**"[137]

Iblis je prolazio pored Ademova tijela i u čudu je govorio: "Zaista si radi nečega stvoren?!" Zatim bi ulazio na njegova usta i izlazio na anus, komentarišući: "Kada bi meni bio prepušten, bez sumnje bi te savladao! A ako ti budeš meni nadređen, ja ti se neću povinovati!"[138], ne znajući da će zbog tog stvorenja zaslužiti propast!

Iblis je vidio gomilu zemlje pa ju je obezvrijedio, a kada je ona oblikovana, pozavidio joj je, a kada u zemljani lik duša bi udahnuta, Iblis doživi propast i prokletstvo!

Kada Allah Uzvišeni ukaza počast Ademu, a.s., izvede pred njega sva stvorenja, a zatim one koji su osporavali Ademovu počast, govoreći: "A mi Tebe veličamo i hvalimo!", privede sudu: "Obavijestite Me!", ne pokazujući im dokaz njegove počasti: "I pouči On Adema!" Tada meleki "glave optužbe" oboriše na "prsa priznanja", i glasnik, koji je čas ranije poređenje počasti pravio, povika kroz melekske skupove : "Naklonite se!" i očistite se od prljavosti prigovora: "A mi Tebe veličamo i hvalimo..." vodom isprike iz posude. "Mi znamo samo ono čemu si nas Ti podučio!" I meleki očišćeni pokornost pokazaše, dok se Iblis u stranu izdvoji i ne htjede se Ademu, a.s., nakloniti, jer je Iblis nečist, ukaljan nečistoćom odbijanja Božije zapovijedi. Njegova nečistoća nije se mogla odstraniti

---

[136] Predanje navodi Ibn Džerir et-Taberi u svom *Tefsiru*, pod brojem 606, i u svojoj *Historiji*, 1/99, u predanju od Abdullaha b. Abbasa, r.a. Ahmed Šakir u komentaru spomenutog *Tefsira* ne iznosi ocjenu predanja, iako je u tom *Tefsiru* osporio ranije predanje br. 137, s istim senedom kao i citirano predanje. Ibn Kesir u svom *Tefsiru* spominje isto predanje, 1/107, od Ibn Džerira u nešto dužoj verziji od ovdje citirane, a iza predanja dodaje komentar: "Lanac predanja čudan je i upitan!"

[137] Dio ajeta: "**Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio pomena vrijedan?!**" (El-Insan, 76.)

[138] Ovo je nastavak prethodno spomenutog predanja koje je zabilježio Ibn Džerir et-Taberi.

čišćenjem, jer je njegova nečistoća stvarna i prirodna, a ne stečena. Kada je Adem stvoren, rečeno je: "Mora se pokazati ruglo onoga koji se ne pokori naredbi: 'Naklonite se!', te sudbina odredi da padne grijeh kako bi se dokazala veličina iskazivanja poniznosti u ibadetu."

POUKE

- O Ademe, da ti je bio oprošten taj zalogaj sa zabranjenog stabla, zavidnici bi kazali: 'Kako je nad nama počastovan pokvarenjak, onaj koji se nije mogao strpjeti ni od plodova jednog stabla?!'"

- Da nije tvoga spuštanja na Zemlju, ne bi bilo ni onih koji se duboko uzdišući uzdižu ka nebu!, niti bi se poruke Božanske spuštale: "Ima li onoga koji nešto traži?!"[139] Ne bi se ni najljepši mirisi širili: "*Zadah iz usta postača kod Allaha ljepše miriše od mirisa miska!*"[140], što dokazuje da zalogaj sa zabranjenog stabla nije bio iz pokvarenosti!

- O Ademe, tvoja radost u Džennetu bit će samo tvoja, ali tvoje plakanje na dunjaluku i nama je koristilo!

- Koga slomi Moja snaga, neće mu škoditi ako ga popravi Moja dobrota!

- Plašt moći najbolje dolikuje skrušenom tijelu!

- Ja sam s onima čija su se srca slomila radi Mene!

- Taj zabranjeni zalogaj pratio je Adema, a.s., i na Zemlji, sve dok bolest koju je nosio u sebi ne zarazi i njegove potomke. Ali Blagi i Onaj o svemu Obavješteni posla im lijek s liječnicima duša: "**Od Mene će vam uputa dolaziti, i onaj ko bude slijedio uputu Moju neće zalutati i neće nesretan biti.**"[141] Liječnici su ih zaštitili od zabranjenog, sačuvali njihovu

[139] Ukazuje na hadis o Allahovom spuštanju na ovozemno nebo u zadnjoj trećini noći, pri čemu Uzvišeni govori: "Ima li onoga koji nešto traži, da mu udovoljim?!, i onoga koji oprost ište, da mu oprostim?!" Ovaj je hadis prenesen u mutevatir-predanju.

[140] Bilježe ga El-Buhari, hadis br. 1903, i Muslim, hadis br. 1151, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

[141] Ta-Ha, 123.

snagu putem naređenog, te očistili loše i pokvareno s tevbom. Pa zdravlje i čistota dođoše sa svake strane!

Gubitnik je onaj ko uništi snagu, a ne sačuva je, onaj ko u bolesti svojoj dobro i loše pomiješa a ne zaštiti se, ko strpljivo podnosi gorčinu povraćanja; jer takav kao da poriče blizinu uništenja, a bolest je korak do propasti!

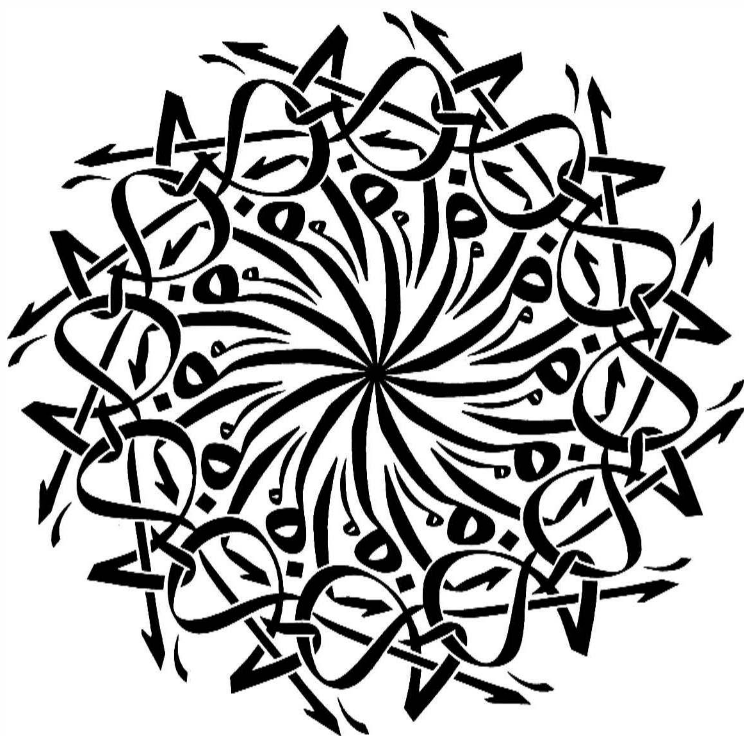
- Ako bi te sudbina potpomogla, pa da liječniku kroz zaštitu od strasti pružiš podršku u iscjeljenju svoje duše, zaista bi ti raznovrsni užici i slasti bili dati. Međutim, magla strasti prekrila je oči razuma, pa si pomislio da je mudro prodati Božije obećanje za novac.

- O kako je duša slijepa; izgubila je nadu da izdrži jedan čas, a onda se obremenila vječnom poniženošću, podigla se stjecati dunjaluk, a s njega zasigurno odlazi, i prekinula je put ka ahiretu, a njemu, doista, u susret ide!

- Kada vidiš čovjeka da skupo plaća bezvrijedno i prodaje vrijedno za ništavno, znaj da je to bezumnik!

DRUGO POGLAVLJE

O KUR'ANU I TEFSIRU

ODLOMAK PRVI:

ODNOS LJUDI PREMA KUR'ANU

Mnogobrojni su načini izbjegavanja i odbacivanja Kur'ana, i ovdje ćemo nabrojati neke od njih:

prvi način: izbjegavanje slušanja i predanosti Kur'anu, i nevjerovanje u njega;

drugi način: nepostupanje po kur'anskim odredbama, te odbacivanje njegovih granica dopuštenog i zabranjenog makar ga iščitavao i vjerovao u njega;

treći način: odbijanje i izbjegavanje kur'anskog suda i presude u sporovima oko temeljnih i sekundarnih pitanja vjerske prakse i vjerovanja ili vjerovanje da njegovi ajeti nemaju osobenost eksplicitnog i neosporivog dokaza, nego da su samo formalni jezički dokazi na osnovu kojih se ne može ustanoviti naučna činjenica;

četvrti način: zapostavljanje razmišljanja o kur'anskim ajetima i njihovog proučavanja te saznanja šta je Govornik Svojom porukom htio reći;

peti način: izbjegavanje liječenja svih bolesti i slabosti srca Kur'anom, tražeći lijek u nečemu drugom pored njega.

Kur'anski ajet: "**Poslanik je rekao: 'Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava!'**", podrazumijeva sve spomenute načine odbacivanja i izbjegavanja Kur'ana iako su neki načini blaži od drugih.

Također imamo više vrsta tegoba koje nastaju u grudima zbog objavljivanja i postojanja Kur'ana[142], kao npr:

- tegoba zbog objavljivanja Kur'ana i zbog toga što je on istina koja dolazi od Allaha Uzvišenog;

- tegoba zbog onoga koji izgovara Kur'an, ili što je taj Allahovo stvorenje koje je i druga stvorenja podučilo da ga izgovaraju;

- tegoba zbog mišljenja da je Kur'an dovoljan ili nedovoljan za uputu; da nije dovoljan ljudima da se uprave na pravoj stazi nego su im pored Kur'ana potrebne neke filozofije, logike, učenja ili politike;

- tegoba zbog kur'anskih indicija i ispravnosti formalnog značenja njegovih tekstova koji se ne mogu dvosmisleno tumačiti i iskrivljivati;

- tegoba zbog toga što Kur'an potvrđuje prihvatanje formalnog stvarnog značenja ajeta, iako se iz konteksta nekih ajeta može pomisliti da je to samo radi osiguravanja neke općedruštvene koristi.

Svi oni zbog Kur'ana osjećaju tegobu u svojim grudima, i njima je to jasno jer se tako i osjećaju.

Nećeš pronaći nekog novatora u vjeri a da u svojim grudima ne osjeća tegobu zbog onih kur'anskih ajeta koji osporavaju njegovu novotariju, kao što također nećeš vidjeti nepravedna vladara ili razvratnika a da u

---

[142] Autor aludira na kur'anski ajet: "**Objavljuje ti se Knjiga – i neka u grudima tvojim ne bude nikakve tegobe zbog nje da njome opominješ i da vjernicima bude pouka.**" El-E'raf, 2.

svojim grudima ne nosi tegobu i nelagodnost prema onim ajetima koji se suprotstavljaju njihovim postupcima.

Razmotri ovo što smo naveli, a zatim odluči gdje ćeš svrstati svoju dušu!

ODLOMAK DRUGI:
NEKE TAJNE I SADRŽAJI SURE EL-FATIHA

Čovjek ima dvije sposobnosti: sposobnost spoznaje i razumijevanja i sposobnost djelovanja i izbora. Njegova stvarna sreća neće se ostvariti osim uz upotpunjenje obje ove sposobnosti.

Upotpunjenje spoznajne sposobnosti bit će uz čovjekovu spoznaju njegovog Stvoritelja i Opskrbitelja, te upoznavanje Njegovih imena i osobina, zatim upoznavanjem puta koji vodi ka Njemu i opasnosti koje vrebaju na tom putu, a također i upoznavanjem svoje duše i mahana koje ona nosi.

Upoznavanjem ovih pet osnova čovjek upotpunjava svoju spoznajnu sposobnost. A najučeniji među ljudima jeste onaj koji je najbolje upoznao ove osnove i najbolje ih razumije.

Dok se čovjekova sposobnost djelovanja i izbora neće upotpuniti bez izvršavanja dužnosti i obaveza prema Allahu Uzvišenom, obavljajući ih iskreno radi Njega, s predanošću, primjerno, na doličan način, slijedeći uputu Poslanika, s.a.v.s., te svjedočeći kroz to Allahove blagodati, i priznavajući svoje propuste u izvršavanju dužnosti prema Allahu Uzvišenom, čovjek se stidi takva djela izložiti Allahu Uzvišenom, jer zna da nisu dostojna i dovoljna za udovoljavanje Allahovog prava. On zna da ne postoji način da upotpuni svoje dvije sposobnosti osim

uz Allahovu podršku. On je u neophodnoj potrebi da ga Allah Uzvišeni izvede na Pravi put, na koji On izvodi Svoje štićenike i odabranike, i da ga zaštiti od skretanja s tog puta; da ne iskvari svoju sposobnost spoznaje, pa zapadne u zabludu, ili da iskvari sposobnost djelovanja i izbora, pa izazove Allahovu srdžbu i prokletstvo.

TEMELJI UPUTE SADRŽANI U SURI EL-FATIHA

Čovjek neće doseći svoje savršenstvo i stvarnu sreću ako u potpunosti ne ispuni ove uvjete. Svi oni su sadržani u suri El-Fatiha usklađeni i poredani savršenim redoslijedom. U riječima Uzvišenog: "Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo, Milostivog Samilosnog, Vladara Dana sudnjeg!" sadržan je prvi temelj: spoznaja Gospodara Uzvišenog, Njegovih imena, osobina i djela.

Allahova imena koja su spomenuta u ovoj suri, zapravo su temelj *esmaul-husna*, Božijih lijepih imena, a to su: Allah (Bog, Obožavani), Er-Rabb (Gospodar) i Er-Rahman (Milostivi).

Ime Allah upućuje na osobine božanstvenosti.

Ime Er-Rabb upućuje na osobine gospodarstva.

Ime Er-Rahman upućuje na osobine dobrote, dobročinstva i blagosti.

A značenja svih Božijih lijepih imena vezuju se za ove tri osobine.

Riječi Uzvišenog: "Tebi se klanjamo i od Tebe pomoć tražimo!" podrazumijevaju upoznavanje puta koji vodi ka Allahu Svevišnjem. Taj put jeste iskreno pokoravanje Allahu (*ibadet*) onim što On voli i čime je zadovoljan, tražeći od Njega da nas pomogne i podrži na tom putu.

Riječi Uzvišenog: "**Uputi nas na Pravi put!**" pojašnjavaju da rob neće doživjeti stvarnu sreću osim preko ustrajavanja i uspravljanja na

Pravom putu, dok je skretanje s Pravoga puta u neku stranu zapadanje u zabludu, koja podrazumijeva iskrivljenost u vjerovanju, ili izazivanje Allahove srdžbe, što opet znači iskvarenost namjere i djela.

Početak sure jeste milost, sredina uputa a kraj blagodat.

POLOŽAJ ROBA IZMEĐU UPUTE I BLAGODATI

Udio roba u blagodatima jeste spram njegovog udjela u uputi, a njegov udio u uputi ravan je njegovom udjelu u Allahovoj milosti. Cijela stvar vezana je za Allahovu milost i blagodat, a i jedno i drugo osobenosti su Allahovog gospodarstva (*rububijjeta*). Gospodar je Onaj Koji je milostiv i Koji blagodati daje. A gospodarstvo (*rububijjet*) iziskuje i obavezuje na pokornost i obožavanje (*ulubijjet*). Allah je istinski bog, makar to poricali nevjernici i druge s Njim izjednačavali idolopoklonici.[143]

Onaj ko sazna, nauči, primijeni i doživi sva značenja sure El-Fatiha zaista je dosegao najviši stupanj ljudske savršenosti, a njegovo pokoravanje Allahu Uzvišenom više nije obični ibadet, nego je na stepenima onih koji su visoko iznad ibadeta običnih pobožnjaka.

A Allah u svemu podršku daje!

ODLOMAK TREĆI:
ONI KOJI SE SJEĆAJU ALLAHOVIH AJETA

O riječima Uzvišenog: **"I oni koji, kada budu opomenuti dokazima Gospodara svoga, ni gluhi ni slijepi ne ostanu!"**[144] Mukatil,

[143] Aludira na ajet: **"Hvaljen neka je Allah, Koji je nebesa i Zemlju stvorio i tmine i svjetlo dao, pa opet oni koji ne vjeruju – druge s Gospodarom svojim izjednačuju"** (El-En'am, 1.)
[144] El-Furkan, 73.

r.a., kazao je: "Kada ih Kur'an opomene, oni ne budu gluhi i slijepi, nego ga poslušaju, osvjedoče se i čvrsto povjeruju u njega."

Abdullah b. Abbas, r.a., o istom ajetu veli: "Nisu bili gluhi i slijepi prema Kur'anu, nego su ga sa strahopoštovanjem i bogobojaznošću prihvatili!"

Imam El-Kelbi, r.a., u vezi toga veli: "Sluh i vid svoj predaju kur'anskim ajetima."[145]

A El-Ferra, r.a., pak kaže: "Kada im se uče kur'anski ajeti oni ne postupaju kao nekada kada su se pretvarali da ne čuju njegovo učenje!"[146]

ZAKLJUČAK

Na osnovu spomenutog ajet znači: Pri slušanju kur'anskih ajeta nisu ostajali ravnodušni kao da su slijepi i gluhi.

Ez-Zedždžadž, r.a., o značenju ajeta iznosi: "Kada im se uče ajeti, oni u plaču ničice padaju, pomno slušajući i gledajući", tj. onako kao im se i naređuje.

A Ibn Kutejba, r.a., kaže: "Nisu zanemarivali Kur'an kada im se učio kao da su gluhi, pa ga i ne čuju, i slijepi, pa ga i ne vide."

PITANJE I NEDOUMICA

U ajetu se kaže: "**...ni gluhi ni slijepi ne ostanu!**", da li se pod tim misli na pokornost srca ili tijela?! Da li to znači da se srce odazvalo, pa nije ostalo gluho i slijepo, nego se pokorilo, ili se u stvarnosti tijelo naklonilo odbacujući neposlušnost koja se ogledala u tome da se pretvara da se ne čuje i ne vidi? Ili je ovo samo metaforički izraz nevezano za način iskazivanja pokornosti prema ajetima koji se čitaju?

---

[145] Pogledaj: *Ed-Durrul-mensur*, 6/184. i *Tefsirut-Taberi*, 11/51.
[146] *Meanil-Kur'an*, 2/274.

ODLOMAK ČETVRTI:

OSVRT NA SURU KAF

POTREBNI UVJETI DA BI SE OKORISTILI KUR'ANOM

Ako se želiš okoristiti Kur'anom, onda priberi svoje srce pri slušanju i učenju Kur'ana. Predaj mu sav svoj sluh i koncentriši se tako kao da si ti onaj kome se Allah Uzvišeni obraća u datom trenutku, jer Kur'an je u stvarnosti Allahovo obraćanje tebi preko Svoga Poslanika, s.a.v.s. Svevišnji je rekao: **"U tome je, zaista, pouka za onoga ko razum ima ili ko sluša, a priseban je!"**[147]

S obzirom da je potpuni utjecaj na slušaoca uvjetovan postojanjem utjecajnog činioca, objektom podobnim da prihvati utjecaj činioca, uvjetom za ostvarenje utjecaja i nepostojanjem neke prepreke za djelovanje utjecajnog činioca, ajet je sabrao sve spomenuto i na najkraći, najlakši i najjasniji način sve to objasnio.

U riječima Uzvišenog: **"U tome je, zaista, pouka...**", podsjećajući na sadržaj sure od samog početka pa nadalje pronalazimo utjecajni činilac.

Riječi Uzvišenog: "**... za onoga ko razum ima, ...**" govore o objektu podobnom da prihvati utjecaj činioca, a to je živo srce koje razumije i shvaća Allahovu poruku, kao što je Allah Uzvišeni objavio: **"Ovo je samo pouka – Kur'an jasni, da opomene onoga ko ima pameti..."**[148], tj. onoga čije je srce živo.

A riječi Uzvišenog: "**... ili ko sluša, ...**" odnose se na koncentrisanje sluha na ono što se govori, a to je uvjet za ostvarenje utjecaja.

I na kraju, Njegove riječi: "**... a priseban je**" odnose se na pribranost i prisustvo srca.

Ibn Kutejba, r.a., rekao je: "To je onaj koji pomno, prisustvom srca i razuma, sluša učenje Allahove knjige, ne padajući u nemar i odsutnost.

[147] Kaf, 37.

[148] Ja-Sin, 69-70.

Ajet ukazuje na prepreku koja onemogućava ostvarenje utjecaja, a to je odsutnost i nemar srca prema onome što mu se kazuje, pa ga čovjek čije je srce takvo ne razumije i ne razmišlja o njemu.

Ako se pronađe utjecajni činilac, a to je Kur'an, pa podobni objekat za prihvatanje utjecaja, a to je živo srce, zatim se ispuni uvjet, a to je pomno i predano slušanje, i na kraju ne bude ničega što bi moglo osporiti i omesti utjecaj činioca, primjera radi da srce bude zaneseno nečim drugim, pa ne razmišlja o riječima koje mu se upućuju - tada će se utjecaj činioca ostvariti, a to je okorištavanje Kur'anom i prihvatanje opomene i pouke.

ODLOMAK PETI:
ŽIVO SRCE I KUR'AN

Ako kažemo da se stvarni utjecaj postiže uz ispunjavanje svih ranije spomenutih uvjeta, zašto se u ajetu spominje veznik '**ili**': "**...ili ko sluša ...**" iako se u kontekst ajeta bolje uklapa veznik '**i**', koji podrazumijeva zbir navedenog, a ne veznik '**ili**', koji upućuje na izbor jedne od dvije stvari?

ODGOVOR NA PITANJE

Kazat ćemo: "Ovo je veoma dobro pitanje", a odgovor ćemo navesti.

Veznik 'ili' upotrijebljen je zbog različitosti slušalaca kojima se Kur'an obraća, jer ima ljudi čija su srca živa i razumna, a uz to je i njihova priroda ili narav neiskvarena i potpuna. Ako u takvom stanju čovjek aktivira i uposli svoje srce i razum, oni će mu pokazati istinitost i ispravnost Kur'ana. Srce će posvjedočiti i prihvatiti ono što Kur'an iznosi, a Kur'an će za takvo srce biti svjetlost koja upotpunjuje svjetlost zdrave ljudske prirode. Ovo je osobina onih o kojima Kur'an kaže: "**Oni kojima je**

dato znanje dobro znaju da je ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga istina."[149] A u drugom ajetu, Uzvišeni je o njima kazao: "**Allah je izvor svjetlosti nebesa i Zemlje! Primjer svjetlosti Njegove jeste udubina u zidu u kojoj je svjetiljka, svjetiljka je u kandilju, a kandilj je kao zvijezda blistava koja užiže blagoslovljenim drvetom maslinovim, i istočnim i zapadnim, čije ulje gotovo da sija kad ga vatra ne dotakne; sama svjetlost nad svjetlošću! Allah vodi ka svjetlosti Svojoj onoga koga On hoće."**[150]

SVJETLOST NAD SVJETLOŠĆU

Ovo je spoj svjetlosti zdrave ljudske prirode sa svjetlošću Objave, a to je zapravo stanje onoga koji posjeduje živo i razumno srce.

Vlasnik živog srca spaja svoje srce s porukama i značenjima Kur'ana, doživljavajući takav osjećaj kao da je sam Kur'an ispisan u njegovom srcu, pa ga čita i uči iz svoje memorije.

Međutim, ima i onih ljudi koji nisu spremni prihvatiti svjetlost Kur'ana, ne posjeduju razumno i potpuno živo srce, te im je dodatno potreban dokaz koji će razdvojiti istinu od laži. Njihova srca nisu dosegla onaj stepen razboritosti i svjetlosti koji uživaju vlasnici potpuno živog i razumnog srca, niti je čistota njihove prirode kao u onih iz prve skupine. Njihov put za stjecanje Božanske upute, hidajeta, zahtjeva da sluh uposle pomnim praćenjem Objave, a srca razumijevanjem i razmišljanjem o značenjima Objave, pa će na taj način saznati da je Kur'an istina.

Prva je skupina jasno i očevidno prepoznala ono u što se poziva i o čemu Objava obavještava.

---

[149] Sebe, 6.
[150] En-Nur, 35.

Druga je skupina, međutim, prvo upoznala ono o čemu Objava govori, a zatim se u to i uvjerila. Oni su na stupnju imana, vjerovanja, dok su pripadnici prve skupine na stupnju *ihsana*, perfekcije u vjeri.[151] Njihova su srca bila na stupnju pouzdanog znanja (*ilmul-jekin*), a zatim su dosegla stupanj očevidnog uvjerenja (*ajnul-jekin*). No, pripadnici druge skupine samo su ostvarili stabilno vjerovanje koje ih je izvelo iz tmine nevjerstva i uvelo u svjetlo islama.

OČEVIDNO UVJERENJE *(AJNUL-JEKIN)*

Očevidno uvjerenje dijelimo na dvije vrste: jedno je na dunjaluku, a drugo na ahiretu. Očevidno uvjerenje na dunjaluku za srce predstavlja isto što dokaz i jasan znak predstavlja za oko. Ono što su poslanici, a.s., nagovještavali i govorili o gajbu, skrivenom, na ahiretu će se vidjeti očima, a na dunjaluku se to vidi srcem i razumom. A u oba slučaja to je očevidno uvjerenje, *ajnul-jekin*.

ODLOMAK ŠESTI:
ZNAKOVI UPUTE U SURI KAF

Ova sura sadrži toliko temelja vjerovanja a to je dovoljno da se zanemari svako teoretisanje teologa i umovanje razboritih i mudrih.

Sura govori o priznavanju nastanka stvorenja i njihovog povratka Allahu, zatim o Allahovoj jednoći, poslanstvu, vjerovanju u meleke, o podjeli ljudi na: propale, nesretnike i sretnike, uspjele, te o osobinama svake kategorije.

---

[151] Autor aludira na Džibrilov hadis u kojem stoji: "(...) 'Obavijesti me o *ihsanu* (perfekciji u vjerovanju)?' A Poslanik, s.a.v.s., na to mu odgovori: 'Da robuješ Allahu kao da Ga vidiš, pa iako ti Njega ne vidiš, On tebe, zaista, vidi!'" (op. prev.)

U suri je sadržano potvrđivanje Allahovih svojstava savršenstva, *kemala*, i negiranje svih mahana i manjkavosti koje bi mogle osporiti Njegovo savršenstvo.

U suri su spomenuta dva kijameta: veliki i mali, dunjalučki i ahiretski.

Zatim se spominje stvaranje čovjeka, njegova smrt i ponovno oživljenje. Govori se o čovjekovom stanju u času smrti i poslije toga, do Dana proživljenja. Sura kazuje o Allahovom obuhvatanju čovjeka sa svih strana, te da On poznaje čak i ono na što čovjeka nagovara njegova duša. Sura kazuje o čovjekovim pratiocima, melekima, koji pobrajaju i svaku njegovu riječ, o čemu će na Sudnjem danu biti obaviješten, kada će imati svog vodiča i svjedoka koji će svjedočiti i potvrđivati sve ono što je čovjek uradio. Kada ga vodič dovede do mjesta određenog, kazat će: "**Ovaj, pored mene, spreman je!**"[152], tj. ovaj za koga sam zadužen da ga dovedem, evo ga, tu je! Ja sam izvršio naređeno. A onda će biti kazano: "**Baci u Džehennem svakog nezahvalnika, inadžiju!**"[153], kao što se prestupnik izvodi pred vladara, pa se kaže: "Ovo je taj i taj, doveo sam ga!" A vladar naredi: "Odvedite ga u pritvor i kaznite ga onako kako je zaslužio!"

O ČOVJEKOVOM STVARANJU I PROŽIVLJENJU U SURI KAF

Razmisli kako ova sura jasno i konkretno govori da će Allah Uzvišeni oživiti ovo isto tijelo koje je griješilo ili pokoravalo se. Zatim će Allah Uzvišeni nagraditi ili kazniti tijelo kao što će i duše koje su boravile u tim tijelima nagraditi za vjerovanje ili kazniti zbog nevjerstva. Allah Svevišnji neće stvoriti neke nove duše pa ih kazniti ili nagraditi, kako to zagovaraju oni koji ne poznaju stvarno oživljenje koje su nagovijestili Allahovi poslanici, a.s.! Oni zagovaraju da će Allah

[152] Kāf, 23.
[153] Kāf, 24.

Uzvišeni stvoriti neko novo ljudsko tijelo, ne ovo dunjalučko, pa će to tijelo uživati nagradu ili osjećati kaznu. I smatraju da je duša samo svojstvo tijela, a ne samostalni bitak, pa će time biti stvorena i nova duša kao i novo tijelo. Međutim, ovakva zagovaranja suprotna su istovjetnim nagovještajima poslanika, a.s, i onome na što upućuje Kur'an, sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i druge nebeske objave.

U stvarnosti, ovakva su zagovaranja očito poricanje proživljenja i slaganje s izjavama javnih poricatelja proživljenja. Oni ne poriču Allahovu moć da stvori nova tijela, ne ova dunjalučka, koja će nagraditi ili kazniti, jer svakodnevno svjedoče postepeno stvaranje i razvijanje u ljudskoj vrsti! U svakom trenutku Allah Svemogući stvara nove duše i tijela pored onih koja su smrt okusila. Kako bi se mogli i čuditi onome što svojim očima vide?! No, njima je čudno i nepojmljivo da oni lično, s ovim dunjalučkim tijelima, budu proživljeni i izvedeni pred sud Božiji! Zato su, kako Kur'an prenosi, rekli: "**Zar kad poumiremo i kad kosti i zemlja postanemo, zar ćemo mi, zaista, biti oživljeni?!**"[154], a u drugom ajetu rekli su: "**Nezamisliv je to povratak!**"[155]

U slučaju da nagrada ili kazna bude vezana za neka druga tijela, to onda nije njihovo proživljenje niti povratak, nego početno stvaranje. Tada riječi Svemoćnoga: "**Mi znamo šta će od njih zemlja oduzeti, u Nas je Knjiga, u kojoj se sve čuva!**"[156] ne bi imale nikakva smisla. Allah Uzvišeni objavio je ove riječi kao odgovor na pitanje koje se može postaviti, pojašnjavajući da je On moćan da razdvoji i sabere rastvorene dijelove čovječijeg tijela koji su se izmiješali sa zemljom i razložili u supstance koje se zasebno ne mogu prepoznati. Allah Uzvišeni zna šta će zemlja uništiti od njihovih tjelesa, kostiju i kose. Kako su mu poznati ti sućušni dijelovi čovječijeg tijela, On Uzvišeni moćan je sabrati ih nakon njihovog

---

[154] Es-Saffat, 16.
[155] Kaf, 3.
[156] Kaf, 4.

razlaganja i iznova ih sjedini u tijelo. Allah Svevišnji savršenstvom Svoje mudrosti, Svoje moći i Svoga znanja potvrđuje istinitost proživljenja. A dileme i sumnje poricatelja proživljenja temelje se na tri stvari:

prva: sjedinjenje dijelova čovječijeg tijela sa zemljom, tako da je nemoguće razlučiti i prepoznati dijelove jednog čovjeka od dijelova drugog;

druga: Allahova moć ne može se povezati s tim;

treća: nema nikakve koristi od ponovnog proživljenja. Mudrost je htjela da ljudska vrsta živi vječno, skupina iza skupine. Kada god izumre jedna generacija naslijedi je druga, i tako unedogled. Međutim, da izumre cijeli ljudski rod, a zatim da bude oživljen, to zaista nema nikakve mudrosti!

PRINCIPI DOKAZIVANJA PROŽIVLJENJA

Dokazi o istinitosti proživljenja u Kur'anu zasnivaju se na tri principa:

prvi princip: potvrđivanje savršenstva Allahovog znanja, kao što se navodi u ajetu koji odgovara na pitanje: **"'Ko će oživiti kosti, kad budu truhle?!' Reci: 'Oživit će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio. On dobro zna sve što je stvorio!'"**[157] Na drugom mjestu, rekao je: **"Čas će oživljenja zacijelo doći, zato ti velikodušno oprosti, Gospodar tvoj sve stvara i On je Sveznajući."**[158] I također je objavio: **"Mi znamo što će od njih zemlja oduzeti!"**[159];

drugi princip: potvrđivanje savršenstva Allahove moći, kao u riječima Uzvišenog: **"Zar Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične?"**[160] ili u ajetu: **"Hoćemo, Mi možemo stvoriti jagodice prstiju njegovih ponovo"**,[161] ili u drugom ajetu: "**... zato što Allah postoji, i što je On kadar da mrtve oživi, i što On sve može.**"[162]

---

[157] Ja-Sin, 78-79.
[158] El-Hidžr, 85-86.
[159] Kaf, 4.
[160] Ja-Sin, 81.
[161] El-Kijama, 4.
[162] El-Hadždž, 6.

Allah Uzvišeni spominje obje Svoje osobine u ajetu: "**Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući**"[163];

treći princip: potvrđivanje savršenstva Allahove mudrosti, kao u riječima Uzvišenog: "**Mi nismo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih da bismo se igrali**"[164], ili u Njegovim riječima: "**Mi nismo uzalud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih.**"[165] Na drugom mjestu pak stoji: "**Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati?**"[166], ili: "**Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete vratiti? I neka je uzvišen Allah, Vladar istiniti!**"[167], ili u drugom ajetu: "**Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao s onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju!**"[168]

Zbog svega ovoga proživljenje je potvrđeno i razumom, pored njegove potvrde Objavom, kao što savršenstvo Gospodara Uzvišenog, te savršenstvo Njegovih imena i osobina potvrđuju i nužno obavezuju proživljenje. A Allah Uzvišeni čist je od svega onoga što iznose i govore poricatelji proživljenja, kao što je On, Uzvišeni, čist od svih mahana i nedostataka.

Allah Uzvišeni obavještava nas isto tako da su poricatelji proživljenja, nakon što su odbacili istinu, postali izbezumljeni i izgubljeni: "**Oni, međutim, poriču Istinu koja im dolazi i smeteni su**"[169], tj. sve su pomrsili i nikako da se priberu.

---

[163] Ja-Sin, 81.
[164] Ed-Duhan, 38.
[165] Sa'd, 27.
[166] El-Kijama, 36.
[167] El-Mu'minun, 115-116.
[168] El-Džasija, 21.
[169] Kāf, 5.

Zatim Allah Uzvišeni poziva poricatelje proživljenja da promatraju nebeski svijet: kako je sagrađen, podignut, usklađen, lijep i cjelovit. Zatim da pogledaju u zemaljski svijet: kako je Zemlju uredio pogodnom za sve što je njenim stanovnicima potrebno. On je kopno brdima učvrstio, a onda po njemu razasuo mnoga dobra i dao da naraste mnogovrsno korisno bilje različitih boja, osobina, kvaliteta, oblika i veličina.

To je doista dovoljan znak i pouka. Kada Allahov predani rob razmisli o svemu tome, on prihvati pouku i kroz to se prisjeti onoga o čemu su kazivali poslanici, a.s., vezano za Allahovu jednoću i Dan proživljenja. Pomni posmatrač Allahovih nebeskih i zemaljskih znakova prvo primijeti znakove, a zatim se podsjeti i pouku primi. No, ovo će doživjeti samo istinski rob koji je svoje srce i tijelo predao Allahu Uzvišenom.

Allah Uzvišeni zatim poziva poricatelje proživljenja da razmisle o osnovnoj materiji svoje opskrbe, hrane, plodova, odjeće i vrtova. Nije li to voda koju Allah Uzvišeni blagoslovljenu spušta sa neba pa daje da uz pomoć njenu izniknu vrtovi različitog voća i plodova: i bijelog, i crvenog, i crnog, i žutog, neki slatkog a neki kiselkastog okusa?! I još mnogo, mnogo toga, različitih vrsta i oblika. Spuštajući kišu Allah Uzvišeni iz zemlje izvodi raznovrsne žitarice različite po kvaliteti, koristi, osobinama, veličini i oblicima. Onda, između svih plodova, izdvaja palmu kao poseban znak i pouku koju će primijetiti svaki promatrač.[170] **"Allah vodu s neba spušta i njome život mrtvoj zemlji vraća!"**[171]

Poslije toga, Uzvišeni iznosi zaključak: **"... tako će biti i oživljenje!"**[172], tj. kao što iz zemlje izvodimo plodove, bilje, žito i voće, tako ćemo i vas izvesti i oživiti nakon što ste se u zemlji raspali.

Potom Allah Uzvišeni prelazi na potvrđivanje vjerovjesništva, govoreći o tome na jednostavan i najljepši način koji isključuje svaku

[170] Autor govori o ajetima iz sure Kāf, pogledaj ajete 9-11.
[171] En-Nahl, 65.
[172] Kāf, 11.

sumnju i dilemu. On navodi da je izaslao poslanike Nuhovu narodu, Semudu, Adu, Lutovom narodu i faraonu, ali ih oni u laž ugoniše. Zbog toga ih je Allah Svemoćni na različite načine kaznio potvrđujući prijetnju kojom su ih upozoravali njihovi poslanici ako ne povjeruju. Ovo je potvrda vjerovjesništva tih poslanika kao i potvrda vjerovjesništva onoga koji to o njima prenosi, iako to on nigdje nije naučio od nekoga ili iz neke knjige pročitao, a iznosi tako precizne i opširne vijesti prethodnicima, koje se slažu s navodima sljedbenika Knjige.

Ovako nešto ne može biti upitno i sporno, osim od oholih koji poriču i očitu nužnu istinu, pa da kažu da se od toga ništa nije desilo ili konstatuju da je spomenute narode uništila katastrofa kao što se to dešavalo i drugim narodima!

Međutim, onaj ko ovako postupi u dubini svoje duše zna da se uzdiže nad istinom i poriče očevidne i potvrđene činjenice koje se stoljećima prepričavaju i prenose s generacije na generaciju. Njegovo je poricanje poput negiranja postojanja nekih poznatih vladara, učenjaka ili nekih dalekih zemalja.

ODLOMAK SEDMI:

POJAŠNJENJE POJMA *EL-IJJ* IZ SURE KAF

Zatim se Uzvišeni ponovo vraća na potvrđivanje proživljenja, navodeći: **"Pa zar smo prilikom prvog stvaranja malaksali?"**[173]

U ajetu se kaže: «Efe ajiina», od «el-ijj», što znači: nemati snage ili moći za nešto. U tom kontekstu navodi se i drugi ajet: **"Zar ne znaju da je Allah Onaj Koji je nebesa i Zemlju stvorio i Koji nije, stvarajući ih, iznemogao..."**[174]

[173] Kāf, 15.

[174] El-Ahkaf, 33.

Abdullah b. Abbas, r.a., o značenju ajeta: "Zar smo malaksali?!" kaže: «Zar smo nemoćni?!» A isto mišljenje zastupa i Mukatil.

Moje je mišljenje da se spomenuto tumačenje izraza «el-ijj» odnosi samo na jezičko značenje riječi, dok je njegova suština mnogo općenitija i šira od toga.

Arapi koriste isti izraz kada žele reći da nešto ne mogu pronaći, postići ili kada nešto ne znaju i nisu vješti tome.

Ovaj izraz u navedenom ajetu nije upotrijebljen u značenju umora ili malaksalosti, kao što to misle nepoznavaoci tumačenja Kur'ana, jer je to značenje Allah Uzvišeni odbacio od Sebe na kraju sure Kāf, kada je rekao: "**... i nije Nas ophrvao nikakav umor.**"[175]

U nastavku ajeta Allah Uzvišeni obavještava: "**...oni u ponovno stvaranje sumnjaju**", tj. oni su zbunjeni od toga da se stvorenja mogu ponovo oživiti.

Potom Allah Uzvišeni podsjeća na najveći znak Svoje moći, najupečatljiviji dokaz Svoga gospodarstva i najsnažniji argument ponovnog oživljenja, a to je stvaranje čovjeka - jer on je od najboljih dokaza Allahove jednoće i ponovnog oživljenja.

Koji je to dokaz uvjerljiviji i jasniji od oblikovanja i stvaranja ovakvog čovječijeg lika: sa svim tim dijelovima, snagom, osobinama, sa mesom i kostima, arterijama, živcima, vezama, otvorima, sa svim mogućnostima, spoznajom, htijenjem, umjećima... stvorenog od zanemarive kapi sjemena?! Kamo sreće da je rob pravedniji i realniji prema svome Gospodaru, doista bi mu bilo dovoljno od dokaza da samo bolje razmisli o sebi. To bi mu dokazalo i postojanost svega drugoga, o čemu su govorili poslanici, a.s., u vezi Allaha Uzvišenog, Njegovih osobina i imena.

Zatim Allah Uzvišeni u suri govori da On Svojim znanjem u potpunosti obuhvata čovjeka, čak poznaje i ono na što ga njegova duša nagovara.

---

[175] Kāf, 38.

Onda naglašava koliko je Svojim znanjem i moći blizu robovima. Bliži im je od vratne žile kucavice, koja je u njihovim tijelima.

Naš učitelj[176] u vezi s ajetom: "... **jer Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice**"[177] kaže da se pod tim misli se na blizinu meleka, kao što je u ajetu: "**A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo**"[178], tj. kada ga čita Naš izaslanik melek Džibril.

On veli: «A dokaz da se ajet odnosi na meleke jesu riječi Uzvišenog: '**Kad se dvojica sastanu...**'[179] jer je Uzvišeni spomenutu '**blizinu**' uvjetovao sastajanjem dvojice (meleka).»

U slučaju da se ajet odnosi na blizinu Allaha Uzvišenog, tada 'blizina' ne bi bila uvjetovana vremenom susretanja dvojice meleka.

Tako *hululijje*[180] i *muatile*[181] ne mogu koristiti ajet za dokazivanje svojih tvrdnji.

ODLOMAK OSMI: VELIKI I MALI SMAK SVIJETA (KIJAMET)

Zatim Allah Uzvišeni u suri obavještava da se s desne i lijeve strane čovjeka nalazi po jedan melek koji piše njegove riječi i djela.

Allah Uzvišeni naglašava zapisivanje riječi u odnosu na djela, jer je broj djela mnogo manji u poređenju s izgovorenim riječima, i djela su mnogo utjecajnija od riječi. Zapravo, djela su krajnji cilj riječi i govora.

Potom, Allah Uzvišeni u suri govori o malom smaku svijeta, odnosno o smrtnim mukama koje će zbilja doći. To je susret s Gospodarom

---

176 Šejhul-islam Ibn Tejmijja.
177 Kāf, 16.
178 El-Kijama, 18.
179 Kāf, 17.
180 Oni koji prizivaju sjedinjenje Boga sa stvorenjem.
181 Oni koji negiraju da Allah ima osobine.

Uzvišenim, izlazak pred Njega i izlaganje duše pred Njim, te dodjela nagrade ili kazne prije nego što nastupi veliki smak svijeta.

Nakon toga, Allah Uzvišeni spominje veliki smak svijeta: "**I u rog će se puhnuti – to je Dan kojim se prijeti.**"[182]

A onda govori o stanjima ljudi u tome danu, te da će svaki čovjek doći, a uz njega će biti njegov vodič i svjedok koji će protiv njega svjedočiti. Ovo je posebno svjedočenje, ne ono svjedočenje njegovog poslanika i vjernika. Allah Svevišnji protiv ljudi uzimat će za svjedoke poslanike, meleke pratioce, mjesta u kojima su radili dobro ili loše i njihove kože u kojima su prema Njemu griješili. Neće im presuditi samo na osnovu Svoga znanja, jer On je najpravedniji sudija.

Zbog toga je i Njegov Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao da među ljudima sudi po njihovim priznanjima i dokazima koje od njih čuje[183], a ne na osnovu onoga što lično poznaje. Odakle onda pravo sudiji da presuđuje samo na osnovu svoga ličnog poznavanja parnice, ne tražeći dokaze i priznanja?!

Zatim Allah Uzvišeni obavještava da čovjek ne mari za ponovnim oživljenjem, iako je taj događaj vrijedan spomena, sjećanja i pažnje. Uzvišeni je rekao: "**Ti si nemar prema ovome pokazivao...**"[184] a nije rečeno: «Ti si ovo zanemario.» Također je rekao: "**... jer oni sumnju prema njemu mnogo iskazuju**"[185], a nije rekao: «... jer oni u njega mnogo sumnjaju.» Uzvišeni je u obje jezičke konstrukcije ajeta koristio infinitiv, a ne glagol s ciljem da naglasi da su nemar i sumnja načelno rođeni i potekli u samom robu, bez nekog vanjskog uzroka. Ono što je trebalo biti izvor podsjećanja i uvjerenja postalo je izvor nemarnosti i sumnje.

Zatim Uzvišeni obavještava da će zastor nemara i sumnje biti uklonjen s očiju poricatelja u tom danu, kao što se zavjesa sna podiže

[182] Kāf, 20.

[183] Kako je izjavio u hadisu koji prenosi Ummu Selema, r.a: "Ja vam presuđujem na osnovu onoga što čujem od vas!" Hadis su zabilježili El-Buhari, hadis br. 6967. i Muslim, hadis br. 1713.

[184] Kāf, 22.

[185] Hud, 110.

sa srca, pa se spavač budi i ustaje, a oko se otvara. Podizanje zastora sa srca poricatelja, u onom času kada istina postane očevidna, u odnosu na stanje prije toga, može se usporediti s budnošću naspram stanja sna.

ODLOMAK DEVETI:

PRATILAC *(EL-KARIN)* I NJEGOVO RASPRAVLJANJE S ČOVJEKOM

Zatim Allah Uzvišeni obznanjuje da će čovjekov pratilac, melek koji ga je pratio u dunjalučkom životu i zapisivao njegove riječi i djela, na Sudnjem danu kazati praćenome: "Ovo si mi povjerio na dunjaluku. Ja sam ti donio i danas to tebi predajem!"[186]

Ovo je mišljenje Mudžahida, dok Ibn Kutejba veli[187] da ajet znači: "Ovo su njegove riječi i djela koje sam zapisao i pobrojao, spremno je kod mene!"

Međutim, možemo konstatovati da ajet govori o dvije stvari: o osobi za koju je zadužen melek i o njenim djelima koje je zabilježio. Nakon toga bit će kazano: **"Baci[188] u Džehennem svakog nezahvalnika, inadžiju!"**[189]

Ovaj je imperativ, možda, upućen čovjekovom vodiču i pratiocu na Sudnjem danu, ili pak meleku zaduženom za kažnjavanje privedenog. Iako je imperativ u ajetu spomenut u obliku dvojine, može se odnositi i na jednog meleka, jer je takav način naredbe poznat u govornoj praksi Arapa, ili je harf Elif u glagolu (*elkija*) u službi potvrde glagolske radnje, a ne u službi dvojine.

---

[186] Autor govori o 23. ajetu sure Kāf: **"A drug njegov reći će: 'Ovaj, pored mene, spreman je!'"** (op. prev.)
[187] Više v.: Ibn Kutejba, *Tevilu muškilil-Kur'an*, str. 422.
[188] Imperativ je spomenut u obliku dvojine: **"Vas dvojica bacite ..."** (op. prev.)
[189] Kāf, 24.

OSOBINE NEZAHVALNIKA-NEVJERNIKA INADŽIJE *(EL-KEFFARUL-ANID)*

Poslije toga Uzvišeni pobraja osbine privedenog koji će biti bačen u Džehennem, i među njima izdvaja šest osobina:

prva osobina: on poriče Allahove blagodati i Njegova prava. Niječe Allahovu vjeru, Njegovu jednoću, lijepa imena i savršene osobine. Ne vjeruje u Allahove poslanike, a.s., Njegove meleke i u susret s Allahom;

druga osobina: on očevidno i iz prkosa odbacuje istinu;

treća osobina: on sprečava da se čine dobra djela; uskraćuje dobročinstvo samome sebi tako što zapostavlja pokornost i približavanje Allahu Uzvišenom, a i prema drugim stvorenjima ne čini nikakvo dobro. Beskoristan je za sebe a i za druge ljude, kao što je to slučaj većine stvorenja;

četvrta osobina: on je, pored toga što sprečava činjenje dobra, nasilan prema ljudima. Svojim jezikom i rukama čini im nepravdu i tiraniju;

peta osobina: on je podozriv i sumnjičav, i kao takav prihvata svaku sumnju;

šesta osobina: uz sve navedeno, on u druga božanstva pored Allaha vjeruje. Njima se priklanja, ljubav daruje, radi njih voli ili prezire, njihovim se imenima zaklinje i njima zavjet daje. A na Sudnjem danu nevjernik inadžija prepirat će se sa svojim sudrugom od šejtana prebacujući svoju odgovornost na njega, i govoreći da ga je on u zabludu i stranputicu odveo. Na to će se njegov sudrug Allahu Uzvišenom obratiti: **«Ja nisam imao nikakve moći nad njime pa da ga zavedem, 'sam je u velikoj zabludi bio!'[190] Lično je krivi put, nad istinom, izabrao.»** Sudrug će govoriti poput Iblisa kada se stanovnicima Džehennema obrati: "**Ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali!**"[191]

U ovom slučaju, sudrug (*el-karin*) jeste šejtan koji prati čovjeka, i njih dvojica će raspravljati pred Gospodarom Svevišnjim.

---

[190] Kāf, 27.

[191] Ibrahim, 23.

KO JE SUDRUG *(EL-KARIN)*

Jedni kažu da je sudrug u ovoj suri melek koga privedeni optužuje da mu je dopisao neka djela koja nije počinio, pa mu je tako nepravdu učinio. Zagovara da je melek požurivao sa zapisivanjem njegovih djela ne ostavljajući mu vremena da se pokaje za ono što je učinio. Na to će melek odgovoriti: **«Ja ništa nisam dodao na ono što je stvarno uradio, niti sam požurivao s bilježenjem djela prije nego što se on pokaje. No, 'sam je u velikoj zabludi bio!'"**[192] Na to će Allah Uzvišeni reći: **"Ne prepirite se preda Mnom!"**[193]

A o raspravljanju između nevjernika i šejtana pred Allahom Uzvišenim govori se u surama Es-Saffat i El-E'raf.

O međusobnom raspravljanju ljudi pred Njim Allah Uzvišeni govori u suri Ez-Zumer, dok o međusobnom raspravljanju stanovnika Džehennema u Džehennemu Allah Svevišnji govori u surama Eš-Šuara i Sa'd.

PROMJENA ZADATE RIJEČI (OBEĆANJA) KOD ALLAHA

Zatim Allah Uzvišeni govori da On Svoju riječ ne mijenja[194], a to se, kako je kazano, odnosi na ajet: **"I ispunit će riječ Gospodara tvoga: 'Napunit ću, zaista, Džehennem džinovima i ljudima – zajedno!'"**[195], kao i na Njegovo obećanje vjernicima da će ih uvesti u Džennet. Ova se obećanja ne mijenjaju i neće biti iznevjerena. Abdullah b. Abbas, r.a, veli: "Ajet znači: 'Moje obećanje pokornima, a i grešnicima bit će ispunjeno!'" A Mudžahid ajet tumači ovako: "Ja sam već odredio kako će biti!"[196]

---

[192] Kāf, 27.
[193] Kāf, 28.
[194] Autor govori o 29. ajetu sure Kāf i kaže da ajet znači: "Kod Mene se riječ ne mijenja!" (op. prev.)
[195] Hud, 119.
[196] Pogledaj *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 26/167-168.

Ovo su dva najispravnija tumačenja spomenutog ajeta. Mada se uz njih spominje još jedno tumačenje koje glasi: Lažima i podvalama ničije svjedočenje, riječ neće moći biti promijenjena kod Mene kao što se to događa pred zemaljskim vladarima i kraljevima! Po ovom mišljenju koje zastupa el-Ferra i Ibn Kutejba[197], "riječ" se odnosi na raspravljanje između čovjeka i njegovog sudruga šejtana.

El-Ferra kaže da ajet ima sljedeće značenje: preda Mnom se ne može slagati jer Ja poznajem sve skriveno.

A Ibn Kutejba veli da ajet znači: kod Mene se svjedočenje ne može iskriviti, nešto dodati ili oduzeti od njega! A dokaz za ovakvo tumačenje Ibn Kutejba nalazi u istom ajetu, i kaže: "Allah Uzvišeni je rekao: 'Kod Mene se riječ ne mijenja', a nije rekao: 'Moja se riječ ne mijenja.'" Jezički sklop ajeta jeste poput izjave: "Preda mnom se ne može slagati!"

Na osnovu prvog tumačenja, riječi Uzvišenog: **"I Ja nisam prema robovima Svojim nepravičan!"**[198] bit će nastavak Njegovim riječima: "Moja se riječ ne mijenja", koji zaokružuje jedno značenje, tj. ono što sam rekao i obećao Svojim robovima to se mora ispuniti, i to je pravedno, bez imalo nasilja ili nepravilnosti.

Na osnovu drugog tumačenja, Allah Uzvišeni opisuje se s dvije osobine:

prva osobina: da Njegovo apsolutno znanje i poznavanje svega sprečavaju da nečije svjedočenje ili riječi budu izmijenjene pred Njim ili da laž i obmana imaju prohođu kod Njega;

druga osobina: da Njegova apsolutna pravednost i nezavisnost od stvorenja sprečavaju da On učini i nanese nepravdu Svojim stvorenjima.

197 *Meanil-Kur'an*, 3/79. i *Tevilu muškilil-Kur'an*, 423.
198 Kāf, 29.

STANJE DŽEHENNEMA

Potom Uzvišeni govori o prostranstvu Džehennema i da svaki put kada neka skupina bude bačena u njega, on poviče: **"Ima li još?!"**[199]

A pogriješili su oni koji tvrde da je ovo pitanje u smislu negacije: "Zar ima još?!", kao da se Džehennem već napunio. To mišljenje opovrgava autentični hadis.[200]

ODLOMAK DESETI:

OSOBINE STANOVNIKA DŽENNETA[201]

U nastavku sure Allah Uzvišeni govori o primicanju Dženneta bogobojaznima i o četiri osobine kojima se odlikuje nagrađeni džennetom:

prva osobina: on je *el-evvab*, tj. onaj koji se nakon grijeha vraća pokornosti Allahu Uzvišenom i iz gafleta Allahovom veličanju.

Ubejd b. Umejr veli: "el-Evvab (povratnik Allahu) jeste onaj koji se prisjeti svojih grijeha, pa za njih traži oprosta od Allaha Uzvišenog."

A Seid b. el-Musejjeb kaže: "To je onaj koji se kaje iza počinjenog grijeha, pa ako učini novi grijeh, opet obnovi svoje pokajanje";

druga osobina: on je *el-hafiz*, tj. onaj koji se čuva i pazi.

Abdullah b. Abbas, r.a., kaže: "Čuva i drži obaveze koje mu je Allah Uzvišeni povjerio i propisao."[202]

---

[199] Kāf, 30.

[200] Autor najvjerovatnije aludira na hadis koji je zabilježio imam El-Buhari, hadis br. 4.568, u predanju od Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Džehennem će biti upitan: 'Jesi li se napunio?' pa će odgovoriti: 'Ima li još?!' Zatim će Gospodar Veličanstveni staviti Svoje stopalo na Džehennem, a on će odgovoriti: 'Dosta je! Dosta je!'" Muslim navodi isto predanje u nešto izmjenjenoj verziji, pogledaj hadis br. 2.846.

[201] Autor govori o 32. i 33. ajetu sure Kāf (op. prev.)

[202] Pogledaj ovo mišljenje, a i druga, u djelu *Ed-Durrul-mensur*, 7/604.

Katada o ovoj osobini kaže: "Pazi na Allahovo pravo i čuva Njegove blagodati koje mu je povjerio."

S obzirom da ljudska duša ima dvije težnje: težnju za postizanjem i težnju za suzdržavanjem, prva osobina nagrađenog Džennetom (*el-evvab*) odnosi se na težnju postizanja kako bi se nagrađeni povratio Allahu, pokornosti i zaslužio Allahovo zadovoljstvo, dok se druga osobina nagrađenog Džennetom (*el-hafiz*) odnosi na težnju za suzdržavanjem kako bi se nagrađeni suzdržao od grijeha i Allahovih zabrana.

El-hafiz jeste onaj koji sputava svoju dušu od onoga što je Allah Uzvišeni zabranio. A *el-evvab* jeste onaj koji se posredstvom dobrih djela vraća Allahu Svevišnjem;

treća osobina: spomenuta je u riječima Uzvišenog: **"...koji se Milostivoga bojao, iako Ga nije vidio"**[203], a podrazumijeva priznavanje Allahove jednoće, Njegovog gospodarstva, moći, sveobuhvatnog znanja i poznavanja svih pojedinosti stanja roba, kao što podrazumijeva priznavanje Allahovih objavljenih poslanica, Njegovih poslanika, a.s., zabrana i naredbi, Njegove nagrade, kazne i susreta s Njim. Bojažljivost od Milostivoga ne može se ostvariti ničim drugim osim uz prethodno pobrojano;

četvrta osobina: spomenuta je u riječima Uzvišenog: **"...i koji je srce odano donio."**[204]

Abdullah b. Abbas, r.a., tumačeći ovaj ajet, veli: "Koji se prolazi onoga što je Allah zabranio, prihvata pokornost Allahu, voli Allaha Uzvišenog i Njemu žuri."

Potom Allah Uzvišeni spominje nagradu onoga koji se odlikuje ovim svojstvima: **"Uđite u nj, u miru, ovo je dan vječni! U njemu će imati što god zažele – a od Nas i više."**[205]

---

[203] Kāf, 33.
[204] Kāf, 33.
[205] Kāf, 34-35.

ALLAHOVO ZASTRAŠIVANJE ROBOVA

Zatim Allah Uzvišeni zastrašuje robove da će ih zadesiti propast, kao što je zadesila one prije njih, iako su ovi bili mnogo moćniji od njih, ali njihova moć ih nije mogla zaštititi od propasti. Oni su zemljom hodili i tražili spasa. A ima li utočišta i skloništa od kazne Allahove?!

Katada je rekao: "Allahovi neprijatelji bježali su i skrivali se, ali su se uvjerili da ih Allahova odredba ipak sustiže!"

Ez-Zedždžadž veli: "Bježali su i tražili zaklona, ali vidješe da od smrti nema spasa!"

Suština njihovog truda jeste da su tražili spasa od smrti, ali ga ne pronađoše.

Nakon ovog kazivanja, Allah Uzvišeni iznosi zaključak: **"U tome je, zaista, pouka za onoga ko razum ima ili ko sluša, a priseban je."**[206]

Potom Allah Uzvišeni obznanjuje da je stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih u šest vremenskih razdoblja, a nije se umorio ili klonuo, demantujući izjave Svojih neprijatelja jevreja koji su rekli da se Allah Uzvišeni sedmi dan odmarao!

POTPOMAGANJE STRPLJIVOŠĆU[207]

A onda Allah Uzvišeni naređuje Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s., da se potpomogne strpljivošću zbog riječi koje protiv njega iznose njegovi neprijatelji, kao što je i On, Uzvišeni, strpljivo slušao klevete jevreja: "On se sedmi dan odmarao!" "A niko strpljivije ne podnosi uvrede koje čuje do On!"[208]

---

[206] Kāf, 37.

[207] Autor govori o 39. i 40. ajetu iz sure Kāf.

[208] Hadis je zabilježio imam Muslim, hadis br. 2.804., u predanju od Ebu Musaa El-Eš'arija, r.a.

Zatim naređuje Vjerovjesniku, s.a.v.s., da Ga veliča i zahvaljuje Mu prije izlaska sunca i prije zalaska, i noću, i poslije obavljanja namaza, jer će mu to olakšati i osnažiti strpljenje.

Namaz na koji se odnosi ova naredba, po mišljenju jednih, jeste vitr-namaz, a drugi vele da je to akšamski sunnet.

Abdullah b. Abbas, r.a., zastupa prvo mišljenje, a iza drugog mišljenja stoji Omer, Alija, Ebu Hurejra, Hasan b. Ali i Abdullah b. Abbas, r.a., po drugoj verziji.

Od Abdullah b. Abbasa, r.a., prenosi se i treća verzija, a to je da se to odnosi na zikr poslije svih pet propisanih namaza.[209]

DAN POVRATKA

Allah Uzvišeni završava suru Kāf podsjećanjem na Dan povratka i poziv glasnika da se duše vrate u svoja tijela kako bi se ljudi sabrali na mahšeru. Allah Uzvišeni kazuje da će poziv glasnika biti iz mjesta koje je blizu i svako će ga čuti: "**...Dan kada će oni čuti istinit glas**"[210] za proživljenje i susret s Allahom. Na dan kada se zemlja nad njima rascijepi kao što se rascjepljuje nad biljkama koje izniču, ljudi će iz grobova pohrliti žurno, bez zastajanja i oklijevanja! To je oživljenje za Allaha Svemoćnog lahko!

Zatim Allah Uzvišeni obavještava da On zna šta govore Njegovi neprijatelji, a to nam ukazuje na Njegovo prelaženje preko onoga što oni govore, jer to Allahu Uzvišenom nije skriveno i On spominje Svoju moć i znanje kako bi ih kasnije kaznio.

Nakon toga Allah, Uzvišeni navodi da Njegov Poslanik, s.a.v.s., nema nikakve moći i vlasti nad nevjernicima, te da on nije poslan da ih silom

---

[209] *Ed-Durrul-mensur*, 7/610-611., *Tefsiru Ibn Kesir*, 7/386-387. i *Tefsir Ibn Džerir*, 7/610-611.
[210] Kāf, 42.

uvede u islam, nego mu On naređuje da Kur'anom opomene onoga koji se Allahove prijetnje boji, jer samo takvim robovima koristi opomena.

Međutim, onaj ko ne vjeruje u susret s Allahom ne boji se Njegove prijetnje, niti se nada Njegovoj nagradi, pa takvom čovjeku opomena neće koristiti!

ODLOMAK JEDANAESTI:
NAČINI KUR'ANSKOG IZLAGANJA

U Kur'anu se na više mjesta spominje činjenica da su aktivnosti srca i fizičke aktivnosti razlogom čovjekove upute ili zablude. Neka srčana i fizička djela očiti su znakovi upute ili zablude, baš kao što svaki uzrok kao rezultat ima posljedicu, ili kao što svaki utjecaj iza sebe ostavlja trag. Plod dobrih djela jeste uputa, a sve što ih je više, uputa je veća i postojanija. Loša djela imaju isti učinak, samo u drugom pravcu. To je zato što Allah Uzvišeni voli dobra djela i za njih nagrađuje uputom i uspjehom, a prezire loša djela i za njih kažnjava zabludom i nesrećom.

Dodajmo ovome da je jedno od Allahovih imena *El-Berr* (Dobročinitelj). On voli dobročinitelje i njihova srca drži u Svojoj blizini na onom stepenu koliko vrijede njihova dobra djela koja su uradili. Allah Uzvišeni prezire loša djela i one koji ih čine, i njihova srca udaljava od Sebe onoliko koliko su zapali u grijeh i zlo.

O prvom temelju, odnosno o uzročno-posljedičnoj vezi između dobrih djela i upute, Allah Uzvišeni kaže: **"Elif-Lam-Mim! Ovo je Knjiga, u koju nema nikakve sumnje, uputstvo je svima onima koji se budu Allaha bojali"**[211], a to ukazuje na dvije činjenice:

[211] El-Bekara, 1-2.

prva činjenica: Allah Uzvišeni upućuje Kur'anom onoga ko se i prije objavljivanja Kur'ana bojao i čuvao da ne izazove Allahovu srdžbu; jer su ljudi, bez obzira na različitost njihovih vjera i pravaca, znali da Allah Uzvišeni ne voli nasilje, nepravdu, razvrat, remećenje reda na Zemlji, te da prezire one koji tako postupaju. A voli pravednost, dobročinstvo, plemenitost, istinu i popravljanje stanja na Zemlji, te da su Mu d·agi oni koji ka ovome teže. Pa kada je Uzvišeni objavio Kur'an, zbog dobra i pokornosti, On je nagradio dobročinitelje podržavši ih da povjeruju u Njega. A na drugoj strani, Uzvišeni je ostavio aktere zla, razvrata i nasilja, ne omogućivši da se s takvim nedjelima domognu upute;

druga činjenica: kada rob povjeruje u Kur'an i općenito ga prihvati za svoju uputu, uvažavajući njegove naloge i vjerujući u ono o čemu govori; to biva uzrokom za stjecanje druge detaljnije i potpunije upute, jer je uputa neograničeno stanje. Ma koliki stepen upute da postigne neki rob, iznad toga je, opet, neki viši stepen upute, i tako u nedogled.

ODNOS BOGOBOJAZNOSTI I UPUTE

Kako raste bogobojaznost roba pred njegovim Gospodarom, tako se rob uspinje na više stepene upute. Robu će se stalno povećavati uputa, sve dok on povećava bogobojaznost.

Uvijek kada rob propusti priliku da poveća svoju bogobojaznost, u tolikoj mjeri izgubi i udjel u uputi. Kada god se poveća njegova bogobojaznost, poveća se i uputa, a kada se poveća uputa, poveća se i bogobojaznost. Uzvišeni je rekao: **"Došao vam je poslanik Naš da vam ukaže na mnogo toga što vi iz Knjige krijete, i preko mnogo čega će i preći. A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna kojom Allah upućuje na puteve spasa one koji nastoje steći zadovoljstvo**

Njegovo i izvodi ih, po volji Svojoj, iz tmina na svjetlo i na Pravi put im ukazuje."[212] On je rekao: "**Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati."**[213] Također je rekao: "**Dozvat će se onaj koji se Allaha boji!"**[214] Njegove su riječi i ove: "**One koji vjeruju i čine dobra djela Gospodar njihov će na Pravom putu podržati; zato što vjeruju!"**[215]

Allah ih je prvo uputio da povjeruju, a kada su povjerovali, On ih postepeno upućuje ka novim i višim imanskim uputama.

O istoj stvari govori i kur'anski ajet: "**A onima koji su na Pravom putu Allah njihovu uputu povećaje!"**[216], kao i ajet: "**O vjernici, ako se budete Allaha bojali, On će vam sposobnost darovati, pa ćete istinu od neistine moći rastaviti."**[217] U taj dar, kako ga neki tumače, može se ubrojati svjetlo koje Allah daje vjernicima, pa pomoću njega raspoznaju istinu od zablude, kao i pomoć i snaga putem kojih vjernici uspijevaju održati istinu i savladati laž.

Uzvišeni je objavio: "**To je, zaista, pouka svakom robu koji je odan."**[218] A u surama: Lukman, Ibrahim, Sebe i Eš-Šura, On je rekao: "To su, zaista, pouke za svakog strpljivog i zahvalnog."[219]

Allah Uzvišeni naglašava da vidljivi i očiti Njegovi znakovi koriste samo strpljivima i zahvalnima. Zatim ukazuje da kur'anski imanski znakovi, opet, koriste samo bogobojaznima, odanima i onima koji traže Allahovo zadovoljstvo. Iz tih znakova, kako Uzvišeni kaže, pouku uzimaju samo oni koji Ga se iskreno boje: "**Ta-Ha! Ne objavljujemo**

212 El-Maida, 15-16.
213 Eš-Šura, 13.
214 El-E'la, 10.
215 Junus, 9.
216 Merjem, 76.
217 El-Enfal, 29.
218 Sebe, 9.
219 Lukman, 31.; Ibrahim, 5.; Sebe, 19. i Eš-Šura, 33.

Kur'an da se mučiš, već da bude pouka onome koji se boji."[220] A u drugoj suri On je rekao: **"Tvoja će opomena koristiti samo onome koji Ga se bude bojao."**[221]

No, onome koji ne vjeruje u Sudnji dan, ne nada mu se i ne preza od njega ne koriste ni očiti vidljivi dokazi i znakovi, niti oni kur'anski.

Zbog toga je Uzvišeni, nakon što je u suri Hūd spomenuo kaznu i poniženja koja su na dunjaluku zadesila prijašnje narode koji su poricali i u laž ugonili Allahove poslanike, a.s., kazao: **"To je pouka za one koji se plaše patnje na onom svijetu."**[222]

Ali za one koji ne vjeruju u drugi svijet i ne boje se kazne ahiretske, ta kazivanja neće biti pouka i znak upozorenja. I ako čuju ta kazivanja, oni će reći: "I pored tih događaja, mi u svijetu nalazimo i dobro i loše, i blagodati i bijedu, i sretne i nesretne?!" A možda će sve navedeno pripisati "višim kosmičkim silama" i psihološkim moćima!!

ISKAZIVANJE ALLAHOVE JEDNOĆE VRHUNAC JE ZAHVALNOSTI *(ŠUKRA)*

Strpljivost i zahvalnost, za onog ko ih posjeduje, uzrok su prihvatanja pouke iz Allahovih znakova i ajeta, jer je *iman*, upravo, utemeljen na ove dvije osobine. Vrhunac zahvalnosti jeste iskazivanje Allahove jednoće, tevhida, a vrhunac strpljivosti jeste oglušivanje na pozive strasti. Zbog toga se za mušrika, mnogobošca, koji slijedi svoje strasti ne može kazati da je jedan od zahvalnih, niti strpljivih robova. Iz tog razloga, Allahovi znakovi i ajeti njemu nisu od koristi, niti će u njemu pobuditi čežnju za vjerovanjem.

---

220 Ta-Ha, 1-3.
221 En-Naziat, 45.
222 Hud, 103.

A što se pak tiče drugog temelja, odnosno uzročno-posljedične veze između razvrata, oholosti, grijeha i laži, s jedne strane, i zablude, s druge strane; Kur'an o tome govori na više mjesta. Uzvišeni je rekao: **"Tim On mnoge u zabludi ostavlja, a mnogima na Pravi put ukazuje; ali, u zabludi ostavlja samo velike grešnike, koji krše već čvrsto prihvaćenu obavezu prema Allahu i prekidaju ono što je Allah naredio da se održava, i prave nered na Zemlji; oni će nastradati."**[223] Rekao je: **"Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludi ostaviti; Allah radi što hoće."**[224] Rekao je: **"Zašto se podvajate kada su u pitanju licemjeri koje je Allah vratio u nevjernike zbog postupaka njihovih?!"**[225] Rekao je: **"Oni govore: 'Naša su srca okorjela!' A nije tako, nego je Allah njih prokleo zbog nevjerovanja njihova, i zato je vrlo malo njih koji vjeruju."**[226] On je rekao: **"... i da Mi srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti, i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali...?"**[227]

Allah Uzvišeni kazuje da je kaznio nevjernike jer su odbacili vjerovanje kada im je ono ponuđeno i kada su ga upoznali. On im je srca i oči zapečatio, a između njih i vjerovanja pregradu postavio. U vezi s tim Uzvišeni veli: **"O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraži da činite ono što će vam život osigurati; i neka znate da se Allah upliće između čovjeka i srca njegova."**[228] Allah Uzvišeni poziva ih da se odazovu Njemu i Poslaniku Njegovu, s.a.v.s., kad ih on poziva u ono što za njih život predstavlja. Potom ih Allah Uzvišeni upozorava da ne zakasne u odzivu, pa da to bude razlog da im On srca zapečati. Uzvišeni

223 El-Bekara, 26-27.
224 Ibrahim, 27.
225 En-Nisa, 88.
226 El-Bekara, 88.
227 El-En'am, 110.
228 El-Enfal, 24.

je rekao: **"I kad oni skrenuše u stranu, a Allah učini da i srca njihova u stranu skrenu, a Allah neće ukazati na Pravi put narodu koji je ogrezao u grijehu."**[229] Također je rekao: **"A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova."**[230] Allah Uzvišeni pojašnjava da su djela njihova zasjenila njihova srca i spriječila ih da povjeruju u Allahove ajete i znakove, pa su za Objavu govorili: **"To su samo izmišljotine naroda davnašnjih!"**[231]

Allah Uzvišeni o dvoličnjacima kaže: **"Zaboravljaju Allaha, pa je i On njih zaboravio."**[232] On im na njihovo zaboravljanje uzvraća Svojim zaboravljanjem; nije se "sjetio" da im ukaže Svoju uputu i milost. Uzvišeni je učinio da sami sebe zaborave[233], tako da ne stječu korisno znanje i ne čine dobra djela: a te dvije stvari, zapravo, predstavljaju samu uputu i vjeru istinsku Allah je Uzvišeni, zbog toga što su Ga zaboravili, učinio da zaborave na ove dvije stvari: na ljubav prema njima i na njihovu spoznaju.

Uzvišeni je rekao: **"To su oni čija je srca Allah zapečatio i oni koji se za strastima svojim povode. A one koji su na Pravom putu On će i dalje voditi i bogobojaznost će im povećati."**[234] Nevjernicima je spojio slijeđenje strasti i zabludu koju, upravo, uzrokuje i donosi povođenje za strastima, dok Uzvišeni vjernicima dariva i spaja uputu i bogobojaznost.

UPUTA JE PRATILAC MILOSTI, A ZABLUDA PRATILAC NESREĆE

Kao što Uzvišeni povezuje i zajedno spominje uputu i bogobojaznost, zabludu i zlo, na isti način povezuje i zajedno spominje uputu i milost, te zabludu i nesreću. O prvom primjeru Uzvišeni je rekao:

---

229 Es-Saff, 5.
230 El-Mutaffifun, 14.
231 El-En'am, 25.
232 Et-Tevba, 67.
233 Kao u suri El-Hašr, 19.
234 Muhammed, 16-17.

"Njima će Gospodar njihov na Pravi put ukazati i oni neće ono što žele ostvariti."[235] I rekao je: **"Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na Pravom putu!"**[236]

O vjernicima, On je objavio: **"Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu kad si nam već na Pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost: Ti si, uistinu, Onaj Koji mnogo daruje!"**[237] Mladići vjernici skriveni u pećini zavapili su: **"Gospodaru naš, daruj nam Svoju milost i pruži nam u ovom postupku našem prisebnost."**[238] U drugom ajetu Uzvišeni veli: **"U kazivanjima o njima pouka je za one koji su razumom obdareni. Kur'an nije izmišljena besjeda, on priznaje da su istinite knjige prije njega objavljene, i objašnjava sve, i putokaz je i milost narodu koji vjeruje."**[239] Također je rekao: **"Mi tebi objavljujemo Knjigu da bi im objasnio ono oko čega se razilaze, i da bude vjernicima uputa i milost."**[240] U istoj suri veli: **"Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji jedino u Njega vjeruju."**[241] I On je rekao: **"O ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg i lijek za vaša srca i uputstvo i milost vjernicima."**[242] Zatim Allah Uzvišeni nakon prethodnog ajeta u suri Junus nanovo spominje zajedno uputu i milost: **"Reci: 'Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju.'"**[243]

---

[235] El-Bekara, 5.
[236] El-Bekara, 157.
[237] Alu Imran, 8.
[238] El-Kehf, 10.
[239] Jusuf, 111.
[240] En-Nahl, 64.
[241] En-Nahl, 89.
[242] Junus, 57.
[243] Junus, 58.

FADL (ALLAHOVA DOBROTA) I MILOST

Različiti su izrazi naših dobrih prethodnika, *selefus-saliha*, u tumačenju Allahove dobrote, *fadla* i Njegove milosti. Najispravnije tumačenje ova dva pojma jeste da su to: uputa i blagodat; Allahova dobrota – *fadl* je Njegova uputa, a Njegova milost jesu Njegove blagodati.

Zbog toga Allah Uzvišeni povezuje uputu s blagodatima kao u Njegovim riječima u suri El-Fatiha: "**Uputi nas na Pravi put, na put onih kojima si milost Svoju darovao.**"[244]

Primjer za to jesu i riječi Uzvišenog kad podsjeća Svoga Poslanika, s.a.v.s., na blagodati kojim ga je obasuo: "**Zar nisi bio siroče, pa ti je On utočište pružio, i za pravu vjeru nisi znao, pa te je na Pravi put uputio, i siromah si bio, pa te je imućnim učinio.**"[245] Uzvišeni spominje uputu uz blagodati koje mu je dao: imetak i utočište.

U tom kontekstu možemo spomenuti i riječi Nuha, a.s.: "'**O narode moj', govorio je on, 'da vidimo! Ako sam ja na jasnom putu i ako mi je On od Sebe milost ukazao...'**"[246]

Kao i riječi Šuajba, a.s.: "'**O narode moj', govorio je on, 'shvatite da je meni jasno ko je Gospodar moj i da mi je On dao svega u obilju.'**"[247]

Allah Uzvišeni, u kazivanju o Musau, a.s., i Hidru, kaže: "**I nađoše jednoga Našeg roba kome smo milost Našu darovali i onome što smo Mi znali naučili.**"[248]

Svome Poslaniku, s.a.v.s., rekao je: "**Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu da bi ti Allah ranije i kasnije krivice oprostio, a da bi blagodat Svoju tebi potpunom učinio, da bi te na Pravi put uputio i**

---

[244] El-Fatiha, 6-7.
[245] Ed-Duha, 6-8.
[246] Hūd, 28.
[247] Hūd, 88.
[248] El-Kehf, 65.

da bi te Allah pobjedonosnom pomoći pomogao."[249] Također je rekao: "**Tebi Allah objavljuje Knjigu i mudrost i uči te onome što nisi znao; velika je Allahova blagodat prema tebi."**[250]

Uzvišeni je rekao: "**A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, nijedan se od vas ne bi nikad od grijeha očistio."**[251]

Iz prethodnih ajeta zaključujemo da je Allahova dobrota, *fadl,* uputa koju daje Svojim robovima, a Njegova su milost blagodati, dobročinstvo i dobra kojima ih obasipa.

Allah Uzvišeni veli: "**Od Mene će vam uputa dolaziti, i onaj ko bude slijedio uputu Moju neće zalutati i neće nesrećan biti."**[252] Allahova uputa znači da će roba sačuvati od zablude, a Njegova milost znači da robu neće odrediti nesreću u vječnosti.

Ovo je Allah Uzvišeni spomenuo i na početku sure Ta-Ha: "**Ta-Ha. Ne objavljujemo Kur'an da se mučiš!"**[253], dajući Poslaniku, s.a.v.s., dva dobra: objavljivanje Kur'ana njemu i garancija da neće biti jedan od nesretnih. A na kraju ove sure Allah Uzvišeni govori o sljedbenicima Njegovog Poslanika, s.a.v.s.: "**... neće zalutati i neće nesrećan biti."**[254]

UPUTA I BLAGODATI

Allahova Uputa, dobrota, blagodati i milost nerazdvojne su stvari koje nužno idu jedna uz drugu, isto kao što su zabluda i nesreća nerazdvojne i idu jedna uz drugu. Svevišnji je objavio: "**Grešnici su doista u zabludi i u ognju će biti."**[255] Oganj u kojem će biti teška je kazna, a to je vrhunac

[249] El-Feth, 1-3.
[250] En-Nisa, 113.
[251] En-Nur, 21.
[252] Ta-Ha, 123.
[253] Ta-Ha, 1-2.
[254] Ta-Ha, 123.
[255] El-Kamer, 47.

poniženja i nesreće. Uzvišeni je rekao: "**Mi smo za Džehennem mnoge džinove i ljude stvorili; oni pameti imaju, a njima ne shvaćaju, oni oči imaju, a njima ne vide, oni uši imaju, a njima ne čuju; oni su kao stoka, čak i gori – oni su zaista nemarni.**"[256] U drugom ajetu, Uzvišeni je o njima rekao: "**I reći će: 'Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima Džehennema u ognju bili!'**"[257]

U primjere povezanosti Allahove upute i Njegovih blagodati spada i spominjanje upute s osjećajem širokogrudnosti i smirenosti i lijepim životom, te spominjanjem zablude s tjesnogrudnošću i tegobnim životom na drugoj strani. Uzvišeni je rekao: "**Onome koga Allah želi uputiti, On srce (grudi) njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi u zabludi ostaviti, On srce (grudi) njegovo stegne i umornim učini.**"[258] Također je rekao: "**Zar je isti onaj čije je srce (grudi) Allah učinio sklono islamu, pa on slijedi svjetlo Gospodara svoga?...**"[259]

Allah Svevišnji, uz Svoju uputu koju dariva robu, spominje i osobinu priklanjanja i obraćanja Njemu. On je rekao: "**Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati.**"[260] A u drugom ajetu Uzvišeni je rekao: "**Teško onima čija su srca neosjetljiva kad se spomene Allah, oni su u pravoj zabludi!**"[261]

STANJE ROBA PRILIKOM DARIVANJA ILI USKRAĆIVANJA

Allahova uputa i milost, i sve ono što ide uz njih od Allahove dobrote i blagodati, potpadaju pod Allahovo svojstvo darivanja, a zabluda i

[256] El-E'raf, 179.
[257] El-Mulk, 10.
[258] El-En'am, 125.
[259] Ez-Zumer, 22.
[260] Eš-Šura, 13.
[261] Ez-Zumer, 22.

kažnjavanje, i sve ono što ide uz njih, uvrštavaju se u Allahovo svojstvo uskraćivanja.

Allah Uzvišeni mijenja stanja Svojih robova na osnovu ova dva svojstva: darivanja i uskraćivanja, a svaka promjena učinjena je iz mudrosti i s mudrošću, u apsolutno neograničenoj Allahovoj vlasti, uz potpunu hvalu koja Mu dolikuje, i zato svjedočimo da nema drugog boga osim Allaha Jedinoga.

ODLOMAK DVANAESTI:

ODAZIVANJE ALLAHU I NJEGOVOM POSLANIKU, S.A.V.S.

Allah Uzvišeni veli: "**O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad vas pozove u ono što će vam život osigurati; i neka znate da se Allah upliće između čovjeka i srca njegova, i da ćete se svi pred Njim sakupiti.**"[262]

Ovaj ajet upućuje na više stvari.

Prvo je da se koristan i vrijedan život postiže putem odazivanja Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., dok onaj ko se ne odazove on u stvarnosti i ne živi makar i proživljavao onaj život koji proživljavaju i najprezrenije životinje. Jer pravi i ugodni život jeste onaj život koji je oličen javnim i unutarnjim odazivanjem Allahu i Poslaniku Njegovu, s.a.v.s. Ljudi koji žive takav život živi su i poslije svoje smrti, dok su drugi mrtvi makar njihova tijela bila živa.

Na osnovu ovoga, najpotpuniji život imali su oni koju su se najbolje odazivali pozivu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jer sve u što je pozivao bilo je od značaja za život i upotpunjavalo ga je. Onaj ko bi propustio nešto od Poslanikovog poziva, propustio bi dio života, a život mu je

---

[262] El-Enfal, 25.

bio potpun i vrijedan u onolikoj mjeri koliko se odazivao na poziv plemenitog Poslanika, s.a.v.s.

Mudžahid, tumačeći ajet: "... **kad vas pozove u ono što će vam život osigurati**", kaže: "Kad vas pozove u istinu."

A Katada smatra da se to odnosi na Kur'an, jer on donosi život, povjerenje, spas i zaštitu na dunjaluku i ahiretu.

Es-Suddi veli: "To je islam, jer ih je Allah njime oživio nakon što ih je savladala smrt nevjerstva."

Ibn Ishak i Urva b. ez-Zubejr, a citat je od drugoga, kažu: "Ajet: '... **što će vam život osigurati**' odnosi se na ratovanje kojim vas je Allah uzdigao nakon poniženja, osnažio nakon slabosti i zaštitio od neprijatelja koji vas je u prošlosti ugnjetavao."[263]

Sva tumačenja govore o istoj činjenici: javnom i unutarnjem prihvatanju i izvršavanju svega onoga s čime je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s.

El-Vahidi veli: "Većina učenjaka smatra da se riječi Uzvišenog: '... **što će vam život osigurati**' odnose na džihad, borbu na Allahovom putu. To je stav Ibn Ishaka i preferirajuće mišljenje među jezikoslovcima."[264]

El-Ferra je u vezi s ajetom rekao: "Kad vas pozove da oživite svoje stanje putem borbe s vašim neprijateljem, hoće se reći da je snaga skrivena u borbi i džihadu, pa ako muslimani zapostave i napuste džihad, postat će slabiji i opast će im položaj, te će se neprijatelj lahko odvažiti da ih napadne.[265]

Džihad je djelo koje najviše oživljava muslimane, kako na dunjaluku, tako i u berzahu i na ahiretu. Snaga muslimana na dunjaluku i njihovo prevladavanje neprijatelja jeste kroz džihad. Za stanje vjernika u berzahu Uzvišeni je rekao: "**Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na**

[263] Pogledaj: *Tefsirut-Taberi*, 13/463-467.; *Tefsiru Ibni Kesir*, 3/574. i *Ed-Durrul-mensur*, 4/44.
[264] *El-Tefsirul-vesit*, 2/452.
[265] *Meanil-Kur'an*, 1/407.

Allahovom putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga."[266] A na ahiretu će šehidi i borci na Allahovom putu imati najpotpunije živote i uživat će najveće i najbolje blagodati, za razliku od drugih vjernika u Džennetu. Zbog ovoga je Ibn Kutejba rekao da se ajet: "... **što će vam život osigurati**" odnosi na pogibiju na Allahovom putu.

Neki mufessiri pak smatraju da se ajet: "... **kad vas pozove u ono što će vam život osigurati**" odnosi na Džennet, tj. odazovite se onome što će vam Džennet osigurati, jer to je stvarna kuća života u kojoj je život ugodan i vječan. Ovo je mišljenje iznio Ebu Ali el-Džurdžani.

Kazat ćemo da ajet podrazumijeva i obuhvata sva ova mišljenja, jer i vjerovanje, i obredoslovlje, i Kur'an i džihad; sve to oživljava srca i osigurava ugodan i lijep život. Najveće uživanje i osjećanje života bit će u Džennetu, a Poslanik, s.a.v.s., poziva u vjerovanje i poziva u Džennet. On poziva u lijep i ugodan život na dunjaluku i na ahiretu.

Čovjek ima neophodnu potrebu za dvjema vrstama života:

Za životom tijela posredstvom kojeg razlikuje korisno od štetnog, i uzima korisno, a odbacuje štetno. Kad god mu oslabi ova vrsta života, spopadne ga bol i slabost u onolikoj mjeri za koliko mu je oslabio život tijela. Iz tog je razloga život bolesnika, i tužnog, i zabrinutog, i uplašenog, i siromašnog, i poniženog, različit i slabiji od života onoga koji je spašen od ovih iskušenja; i on je u neophodnoj potrebi za životom srca i duše posredstvom kojeg raspoznaje istinu od laži, Pravi put od zablude, uputu od stranputice, a potom izabire istinu nad svim onim što joj oprečno. Ova vrsta života daje čovjeku moć raspoznavanja korisnog od štetnog u raznim znanostima, željama ili stremljenjima i djelima. Ona osnažuje vjerovanje i želju i ljubav za istinom, te podstječe na prezir i mržnju zablude i laži.

---

[266] Alu Imran, 169.

Osjećaji čovjeka i njegova sposobnost raspoznavanja, zatim ljubav prema istini i prezir zablude bit će izraženi onoliko koliki je njegov udio u životu srca i duše. Kao što živo tijelo potpunije i jače osjeća ono što mu koristi ili nanosi boli, pa na osnovu toga više i teži ka korisnom i kloni se bolnog, a sve to ovisi o jačini života tijela, potpuno isto događa se i sa životom srca i duše. U slučaju da oslabi život srca, oslabi i snaga srčanog raspoznavanja stvari. Ako u srcu i ima života, to je nedovoljno da bi utjecalo na izbor korisnog nad štetnim. Znamo da je čovjekovo tijelo u utrobi majke beživotno sve dok melek, Božiji izaslanik, u njega ne udahne dušu, nakon čega zametak postaje živ, a do tada je bio u skupini mrtvih. U istom su stanju srce i duša sve dok Allahov Poslanik, s.a.v.s., u njih ne udahne duh onoga što mu je objavljeno. Uzvišeni je rekao: "**On šalje meleke s Objavom (bir-ruhi min emrihi), po volji Svojoj, onim robovima Svojim kojima hoće!**"[267] I rekao je: "**... koji šalje Objavu, riječi Svoje (er-ruha min emrihi), kome hoće od robova Svojih.**"[268] Također je rekao."**Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje (ruhan min emrina). Ti nisi znao šta je Knjiga niti si poznavao vjerske propise, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo.**"[269] Allah Uzvišeni pojašnjava da je Njegova objava ruh (duh) i svjetlo. Zbog toga su život i osvjetljenje uvjetovani udahnjivanjem melekskog i ljudskog Božijeg izaslanika. Onaj ko doživi udahnjivanje od oba Božija izaslanika uživat će blagodat oba života: tjelesnog i srčanog, dok onaj ko doživi samo melekskо udahnjivanje, ali ne i ljudsko, živjet će samo jednu vrstu života, a druga će ga zaobići.

Uzvišeni je rekao: "**Zar je onaj koji je bio u zabludi, a kome smo Mi dali život i svjetlo pomoću kojeg se među ljudima kreće kao onaj**

[267] En-Nahl, 2.
[268] Gafir, 15.
[269] Eš-Šura, 52.

koji je u tminama iz kojih ne izlazi?!"[270] Allah Svevišnji vjernicima daje i spaja život i svjetlo, a onima koji se odmeću od Njegove vjere spaja tmine s mrtvilom srca.

Abdullah b. Abbas, r.a., i svi mufesiri[271] u vezi s ovim ajetom vele da ajet znači: bio je nevjernik izgubljen u zabludi, pa smo ga Mi uputili.

A riječi Uzvišenog: "**... a kome smo Mi dali život i svjetlo pomoću kojeg se među ljudima kreće...**" podrazumijevaju više stvari:

prvo: on se pomoću svjetla kreće među ljudima, dok su oni u tminama. Njihov primjer sličan je primjeru skupine ljudi koji su bili na putu, a onda ih zateče noć i oni se izgubiše i nikako puta da nađu, dok je pored njih čovjek koji ima svjetiljku pa se pomoću nje kreće putem; on vidi stazu i vidi sve ono čega se treba čuvati na njoj;

drugo: on se među njima kreće pomoću svjetla koje ima, a oni se dijelom koriste njegovom svjetlošću zbog njihove neophodne potrebe za istim svjetlom;

treće: on će na Sudnjem danu, pomoću svjetlosti koju ima, bez teškoće ići po Siratu, dok će se mnogobošći i licemjeri zbog svojih hrđavih djela izgubiti i ostati u tminama.

A što se tiče riječi Uzvišenog: "**...i neka znate da se Allah upliće između čovjeka i srca njegova...**"[272], poznato i prihvaćeno tumačenje ovog ajeta jeste to da se "uplitanje" odnosi na Allahovo sprečavanje vjernika da počini nevjerstvo i na onemogućavanje nevjerniku da prihvati Allahovu vjeru, kao što sprečava Njemu pokorne da počine grijeh i otežava grešnicima da Mu pokažu pokornost. Ovo je stav Abdullaha b. Abbasa, r.a., i većine mufessira.[273]

---

[270] El-En'am, 122.
[271] Više v.: *El-Muharrirul-vedžiz*, 6/141-142.; *Nazmud-durer*, 7/252-253., i *El-Bahrul-muhit*, 4/213-214.
[272] El-Enfal, 24.
[273] Više v.: *Ed-Durrul-mensur*, 4/45.

O istom ajetu postoji i drugo tumačenje koje kaže da se to odnosi na Allahovu blizinu do srca Njegovog roba, tako da mu od tajni srca ništa nije skriveno. On je između roba i njegovog srca. Ovo navodi el-Vahidi[274] pripisujući ga Katadi.

Kao da je ovo tumačenje prikladnije kontekstu ajeta, jer se odazivanje na poziv, odnosno prihvatanje nečega, u osnovi vezuje za srce, tako da nema nikakve koristi od tjelesnog odazivanja ako u tome izostaje srce. Allah je Uzvišeni između Svoga roba i njegovog srca, pa zna da li Mu se njegovo srce odazvalo ili nije?! Da li srce skriva iskreno odazivanje ili ne?!

Na osnovu prvog mišljenja, veza između prvog dijela ajeta i njegovog završetka glasila bi: Ako vam je teško odazvati se na poziv Allaha i poziv Njegovog Poslanika, s.a.v.s., onda ne budite sigurni da se Allah neće uplesti između vas i vaših srca, nakon čega vam više neće pružiti priliku da se odazovete kao vid kazne zbog toga što se ste istinu jasno i nakon upoznavanja ostavili i odbili. Bila bi u kontekstu riječi Uzvišenog: "**... i da Mi srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti, i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali...?**" i Njegovih riječi: "**... i kad oni skrenuše u stranu, a Allah učini da i srca njihova u stranu skrenu**"[275], kao i Njegovih riječi:"**... ali oni nisu htjeli povjerovati u ono u što prije nisu vjerovali.**"[276]

Ajet upozorava na zapostavljanje odazivanja srcem, makar se rob tijelom i odazvao.

ODNOS KADERA (PREDODREĐENJA) I ŠERIJATA (VJERSKIH NALOGA)

Ovaj ajet sadrži i još jednu tajnu, a to je da je Allah Uzvišeni u njemu spojio i uvezao dvije stvari: Šerijat, vjerske naloge i propise, koje obave-

[274] Nisam ga pronašao u knjizi *Et-Tefsirul-vesit.*
[275] Es-Saff, 5.
[276] El-E'raf, 101.

zuje Svojim robovima, a to je ustvari odazivanje spomenuto u ajetu, i kader, predodređenje u koje moraju povjerovati. To je kao u ajetu: "... **onome od vas koji hoće da je na Pravom putu, a vi ne možete ništa htjeti ako to Allah, Gospodar svjetova, neće!**"[277] ili u riječima Uzvišenog: "...**i ko hoće, na umu će ga imati, a na umu će ga imati samo ako Allah bude htio.** "[278]

A Allah Uzvišeni najbolje zna!

ODLOMAK TRINAESTI:

TUMAČENJE AJETA: "NEVJERNIK JE ŠEJTANOV SAUČESNIK PROTIV NJEGOVOG GOSPODARA."

Riječi Uzvišenog: "**Nevjernik je šejtanov saučesnik protiv njegovog Gospodara**"[279] zaista su iz reda blage kur'anske retorike i najjasnije i najupečatljivije kur'anske semantike, koje upućuju da je vjernik, uvijek uz svoga Gospodara, u stalnoj borbi protiv sebe, svojih strasti, svoga šejtana i neprijatelja svoga Gospodara. To je zapravo pojašnjenje robove pripadnosti Allahovoj strani[280], i da je on od Njegovih vojnika i odabranih robova, evlija. Rob se uz svoga Gospodara bori protiv svoga unutarnjeg i vanjskog neprijatelja. Rob se radi Allaha Uzvišenog bori protiv njih, ophodi se neprijateljski i prezire ih. Primjer dobrog roba koji se bori uz svoga Gospodara jeste kao primjer osobne i najbliže kraljevske svite koja se bori uz svoga kralja, dok se oni drugi, koji su daleko od kralja, ne bore uz njega i ne brinu se o tome, dok je nevjernik uz svoga

[277] Et-Tekvir, 28-29.

[278] El-Muddessir, 55-56.

[279] El-Furkan, 55.

[280] Kako se navodi u riječima Uzvišenog: "**Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime. Oni su na Allahovoj strani, a oni na Allahovoj strani uspjet će sigurno.**" (El-Mudžadela, 22.)

šejtana, svojim bićem i hirovima u borbi protiv svoga Gospodara.

Tumačenja ovog ajeta od naših prethodnika, selefa, ne izlaze iz okvira ovog značenja.[281]

Ibn Ebu Hatem u predanju od Ataa b. Dinara navodi da je Seid b. Džubejr, u vezi s ajetom rekao: "**Nevjernik svojim neprijateljstvom i širkom potpomaže šejtana protiv njihovog Gospodara.**"

Lejs o ovome prenosi riječi Mudžahida: "**Nevjernik pomaže šejtanu u neposlušnosti prema Allahu Uzvišenom.**"

Zejd b. Eslem tumačeći riječ "**sudrug**" ("*zahiren*"), rekao je da to ustvari znači pomagač i saveznik.

Hoće kazati da je nevjernik saveznik Allahovog neprijatelja u pokazivanju neposlušnosti prema Allahu i pripisivanju Allahu sudruga. On potpomaže Allahovog neprijatelja u izazivanju Allahove srdžbe.

POJAŠNJENJE ALLAHOVE BLIZINE I PAŽNJE PREMA VJERNIKU

Allahova posebna blizina i pažnja prema vjerniku kod nevjernika i razvratnog grešnika pretvorila se u blizinu sa šejtanom, prohtjevima duše i strastima; pa zbog toga prethodno citirani ajet i počinje riječima Uzvišenog: "**Umjesto Allahu oni se klanjaju onima koji im nisu u stanju neku korist pribaviti ni od njih kakvu štetu otkloniti.**"[282]

To njihovo klanjanje, ibadet nekom drugom pored Allaha, jeste iskazivanje savezništva, ljubavi i zadovoljstva onima kojima se klanjaju, što podrazumijeva posebnu vrstu bliskosti i pažnje između nevjernika i njihovih lažnih božanstava. Time oni pomažu Allahove neprijatelje u mržnji prema Allahu Uzvišenom, u susprotstavljanju Njemu i u

---

[281] Više v.: *Tefsirut-Taberi*, 19/26-27. i *Ed-Durrul-mensur*, 6/267.
[282] El-Furkan, 55.

izazivanju Njegove srdžbe. Međutim, Allahov štićenik i miljenik uvijek je uz svoga Gospodara boreći se protiv prohtjeva svoje duše, svog šejtana i svojih strasti.

Ova poruka i značenje, za onog ko ih razumije i shvati, uistinu je veliko bogatstvo iz riznice kur'anskog blaga.

A Allah ka dobru vodi!

ODLOMAK ČETRNAESTI:

SLJEDBENICI UPUTE I SLJEDBENICI ZABLUDE

Allah Uzvišeni veli: **"Tako Mi potanko izlažemo dokaze, i da bi očevidan bio put kojim idu grešnici."**[283] I rekao je: **"Onoga ko se suprotstavi Poslaniku, a poznat mu je Pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustit ćemo da čini što hoće."**[284]

Allah Uzvišeni pokazao je u Svojoj knjizi jasno i precizno put kojim idu vjernici i put kojim idu nevjernici. Obavijestio je o skončanju i rezultatu i jedne i druge skupine, kao što je precizirao djela i jednih i drugih. On je ukazao na zaštitnike i saveznike obje skupine. Zarekao se da će prvu skupinu podržavati; govoreći o uvjetima kada ukazuje Svoju pomoć i podršku, a drugoj će skupini uskratiti Svoju pomoć i ostavit će ih na cjedilu.

JASNOST PUTA UPUTE I PUTA ZABLUDE

Allah Svevišnji u Svojoj knjizi sasvim je bjelodano pojasnio, otkrio i ukazao na oba puta, tako da ih ljudska srca, bez teškoće, mogu vidjeti kao što njihove oči vide svjetlo i tamu.

---

[283] El-En'am, 55.
[284] En-Nisa, 115.

Oni koji poznaju Allaha Uzvišenog, Njegovu knjigu i vjeru, detaljno su upoznali put vjernika i put nevjernika. Oba su im puta potpuno jasna, kao što je putniku jasan put koji ga vodi do cilja, i put koji ga može odvesti u propast.

Takvi su ljudi najučeniji među stvorenjima, najviše im koriste i najbolje ih mogu posavjetovati. Oni su vodiči i upućivači ka Pravom putu.

VRIJEDNOST ASHABA

Otuda se i istječe vrijednost i veličina drugova Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nad svim drugim ljudima koji će doći iza njih do Sudnjega dana. Ashabi, r.a., odrasli su na putu zablude, nevjerstva, mnogoboštva, i na putevima koji vode u propast. Sve su ih potanko upoznali, a onda im je došao Poslanik, s.a.v.s., koji ih iz tih tmina izvodi na put upute i na Allahovu pravu stazu. Izašli su iz mrklih tmina u potpuno svjetlo, iz praznovjerja i mnogoboštva u vjeru monoteizma, iz neznanja u znanje, iz zablude u uputu, iz nepravde u pravednost, iz izgubljenosti i sljepila u razboritost i otkrovenje. Time su saznali veličinu onoga što su dobili, i bezvrijednost onoga na čemu su bili, jer se ljepota nečega zapaža kroz njegovu suprotnost. To saznanje povećalo im je ljubav i čežnju za onim što su prihvatili. Prihvatanjem islama, imana i vjerovanja u jednog Boga postali su najvoljeniji i najdraži među ljudima, jer u detalje poznaju oba puta. A bez ovoga oni su najomraženiji kod ljudi.

PUT RAZVRATNIKA I PUT VJERNIKA

A što se tiče onih koji su došli poslije ashaba, r.a., neki od njih, iako su odrasli u islamu, nisu u potpunosti upoznali ono što mu je suprotno. Zbog toga su im ostale nejasne neke pojedinosti puta kojim idu vjernici miješajući ih s putem koji slijede razvratnici. Ovakve stvari dešavaju se u

situaciji kada poznavanje oba puta ne bude upotpunjeno, ili jednog od njih, baš kao što je rekao Omer b. el-Hattab, r.a.:"Islam će nestajati sve dio po dio kada u njemu budu uzrastali oni koji nisu upoznali džahilijet."

Ovo je primjer Omerovog upotpunjenog znanja, r.a., jer onaj ko ne poznaje džahilijet i njegovu stvarnost, a to je sve ono što je suprotno Objavi, koja je dostavljena Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i sam takav čovjek pripada džahilijetu. Džahilijet se vezuje za džehl, neznanje, a sve što je suprotno uputama Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zapravo je džehl, neznanje i zabluda.

Onaj ko ne poznaje put razvratnika, i on mu ne bude sasvim jasan, moguće je da pomisli da su neka njihova djela ili dio puta koji su izabrali ustvari put koji slijede vjernici.

Mnogo toga se i desilo sljedbenicima ovog ummeta. Kada je u pitanju vjerovanje, islamsko znanje i praksa, naći ćemo da su nepoznavaoci puta razvratnika, nevjernika i neprijatelja Allahovih poslanika, a.s., prihvatili mnoge od ovih stvari pod izgovorom da to spada u praksu i put vjernika. Takvi muslimani pozivali su u prihvatanje svega toga: Štaviše, oni su proglašavali nevjernikom svakog onoga ko bi to odbacivao, i prema takvom čovjeku odobravali su ono što zabranjuje Uzvišeni Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s. Takvo nešto dešavalo se većini novatora u ovom ummetu; poput džehmija, kaderija, haridžija, šija, rafidija, i njima sličnim koji su dolazili s novotarijama i u njih pozivali, a poricatelje i osuđivače novotarija proglašavali su otpadnicima od islama.

Po načelu poznavanja puta vjernika i puta razvratnika i nevjernika, ljude možemo podijeliti u četiri skupine:

prva skupina: oni koji su jasno i u detalje, teoretski i praktično, upoznali put vjernika i put razvratnika i nevjernika. I ovo su najučeniji među ljudima;

druga skupina: oni koji su, poput stoke, totalno slijepi prema oba puta, mada su bliži i privrženiji putu razvratnika i nevjernika;

treća skupina: oni koji su svu pažnju usmjerili na upoznavanje puta vjernika zapostavljajući upoznavanje puta razvratnika i nevjernika. Oni samo uopćeno poznaju ono što je suprotno putu vjernika, vjerujući da sve što je suprotno Pravom putu zapravo samo zabluda, pa makar stvar koju odbacuju i ne poznavali potanko. Kada čuju nešto što se kosi s putem vjernika, oni okreću glave od toga i ne zamaraju se da to shvate i upoznaju razlog njegove pokvarenosti i štetnosti. Oni su slični onome koji je oslobođen strastvenih prohtjeva duše te mu to nikada i ne pada na um, niti ga duša k tome poziva, za razliku od onih iz prve skupine; oni poznaju ono čemu teže i naginju njihove duše, ali ih oni sputavaju u tome i bore se protiv njih da se radi Allaha Uzvišenog odreknu tih prohtjeva i želja.

Omer b. el-Hattabu upućeno je pismo u kojem su ga pitali koji je od dvojice ljudi bolji: čovjek kome strasti ne naumpadaju, niti o njima razmišlja, ili čovjek koga njegova duša poziva na strasti, a on ih ostavlja radi Allaha Uzvišenog? Omer, r.a., u odgovoru je napisao: "Onaj čija duša čezne za grijesima, a on ih radi Allahova zadovoljstva ostavlja zaista je od onih '**...čija je srca Allah prekalio u bogobojaznosti. I njih čeka oprost i nagrada velika.**'"[285]

To je slučaj s onim koji poznaje novotarije u vjeri, ono što vodi u širk, zabludu i puteve koji vode k njoj, pa sve to zamrzi, čuva se toga, druge na to upozorava, odbacuje to od sebe i ne dopušta da ti grijesi oskrnave *lice* njegovog imana, ili da mu u srcu izazovu sumnju ili dilemu. Naprotiv, upoznavanjem tih stvari on jasnije vidi uputu i više se vezuje za nju, kao što se povećava njegov prezir i udaljavanje od tih grijeha.

285 El-Hudžurat, 3.

Takav rob bolji je od onoga kome spomenuti grijesi nikada i ne padaju na um niti mu kroz srce prostruje. Kada god se ovom robu predoče ti grijesi i kada ih osjeti, njegova ljubav prema Istinitom poveća se, a spoznaja o Njegovoj moći proširi. Još više osjeti smirenost uz Njega, Uzvišenog, a iman mu dodatno ojača.

Isti je slučaj i s onim robom kome grijesi i strasti naviru u misli, ali ih on odbacuje čineći ono što je njima suprotno; pa se time povećava njegova želja, čežnja i nastojanje za činjenjem dobra.

Allah Uzvišeni nikada nije iskušao Svoga roba vjernika ljubavlju prema strastima i grijesima, i naginjanjem njegove duše k njima, a da ga time nije želio uputiti ka boljoj, ljepšoj, trajnijoj, i za roba korisnijoj, ljubavi; da bi se rob borio protiv svoje duše te da svu svoju ljubav rezerviše za Allaha Svevišnjega. Taj vid borbe roba dovodi do Onog Najvećeg, Kome se dariva ljubav. Kada god duša roba posegne ka strastima, i poraste njena želja i čežnja za njima, rob preusmjeri tu čežnju, želju i ljubav ka nečem uzvišenijem, većem i vrednijem. U takvom stanju duša s mnogo više čežnje posegne ka Voljenom i uz dosta potpuniju marljivost. No, takvo nešto ne dešava se kada je u pitanju hladna i nemarna duša koja je osiromašena od osobina prethodne duše. Iako ova duša, ima za cilj ono najvrednije, ipak je ogromna razlika između njenih želja i želja prethodne duše. Zar ne primjećujemo da je onaj koji po žeravici i trnju hrli svom voljenom bolji i vredniji od onoga koji to čini jašući na kamili?!

Nisu jednaki onaj ko daje prednost voljenome uprkos stremljenjima ega (*nefsa*) i onaj ko daje prednost voljenome, a ego ga ne poziva ničemu drugom. Allah Uzvišeni zbog dva razloga iskušava Svoje robove strastima; da bi na taj način nekome ostao skriven i nepoznat, ili da nekoga zakloni i dovede u Svoju blizinu, zadovoljstvo i počast;

četvrta skupina: skupina koja je detaljno upoznala put razvrata, grijeha, novotarija i nevjerstva, a put vjernika samo načelno. Ovo je slučaj s onima koji su zapali u iskušenje raznih beskorisnih teorija i polemika koje bolje poznaju od onoga s čime je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s. Kome su dostupne njihove knjige može se u to jasno uvjeriti.

U istoj je poziciji i onaj ko potanko poznaje put zla, razvrata, nasilja i nereda, jer je to činio pa se pokajao i vratio putu pravovjernih; on će nedovoljno i samo načelno poznavati put vjernika, a ni u kojem slučaju kao onaj koji je cijeli svoj život proveo u praktikovanju i izvršavanju djela koja se svrstavaju pod put vjernika.

Cilj ovog pobrajanja jeste želja da ukažemo da Allah Svemogući hoće da ljudi upoznaju put nevjernika kako bi ga prezirali i njega se klonili, i da upoznaju put vjernika kako bi ga prihvatili i u skladu s njim postupali.

Upoznavanjem ova dva puta pred robom otvaraju se vrata tajni i koristi čiju vrijednost ne poznaje niko osim Allah Uzvišeni. Kroz to dolazimo do spoznaje o Allahovom apsolutnom gospodarstvu i mudrosti. Do spoznaje o savršenstvu Njegovih imena i osobina koje se odražavaju i ostavljaju prepoznatljiv trag na stvorenjima. To su doista najveći znakovi Njegovog gospodarstva, vlasti, Božanske prirode, ljubavi ili prezira prema stvorenjima i Njegove nagrade ili kazne.

A Allah, opet, najbolje zna!

RAZLIKA IZMEĐU ALLAHOVIH ŠTIĆENIKA I ALLAHOVIH NEPRIJATELJA

Oni koji imaju neku potrebu stoje na vratima Vladara i mole da im te potrebe budu udovoljene.

A oni odabrani, štićenici, čija je želja, preokupacija i ljubav usmjerena samo prema Vladaru i koji su stalno uz Njega i u Njegovom

društvu, kada nekom od njih On hoće da udovolji neku potrebu, On dopusti da se još neko iz reda odabranika zagovara za onoga koji je tražio udovoljenje potrebe; kako bi ovome bila ukazana što veća milost, dok je zagovorniku to počast i poštovanje, međutim drugi ljudi bivaju odbijeni s vrata Vladara.

ODLOMAK PETNAESTI:

O ONOME ŠTO ROB VOLI ILI PREZIRE

Uzvišeni je rekao: "**Propisuje vam se borba, mada vam nije povolji! – Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas; nešto volite, a ono ispadne zlo po vas. – Allah zna, a vi ne znate.**"[286] U drugom ajetu Uzvišeni veli: "**A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao.**"[287]

Prvi ajet govori o borbi na Allahovom putu kroz koju se ispoljavaju najjači osjećaji mržnje i prezira.

Drugi ajet govori o bračnoj vezi kroz koju se ispoljavaju najjači osjećaji strasti i uživanja.

Rob iz straha za svoj život prezire, svojim snagama srdžbe, susresti se sa svojim neprijateljem, iako je stvar koju prezire za njega pozitivna u ovozemnom životu, a i poslije smrti i oživljenja. Rob voli odgađanje i ostavljanje obaveza, iako je to za njega pogubno i štetno kako na dunjaluku tako i na ahiretu.

Desi se da rob također prezire i ne voli svoju suprugu zbog nekih njenih osobina ili svojstava, pa joj daje razvod iako mu je u bračnom životu s njom zapisano svako dunjalučko i ahiretsko dobro. Ili pak voli

---

[286] El-Bekara, 216.
[287] En-Nisa, 19.

neku ženu, a u bračnom životu s njom za njega se krije veliko zlo koje ne može ni zamisliti.

Čovjek je baš onakav kakvim ga je opisao njegov Stvoritelj: "**A on je, zaista, prema sebi nepravedan i lahkomislen.**"[288] Zbog toga čovjek ne treba uzimati kao mjerilo ono što mu šteti ili koristi, zatim svoje osjećaje ljubavi ili prezira prema nečemu ili na osnovu onoga čemu naginje ili od čega preza. Njegovo mjerilo dobrog i štetnog treba biti ono na što ga Allah Uzvišeni obavezuje ili ono što mu zabranjuje.

Najkorisnije za čovjeka, u svakom smislu, jeste pokazivanje pokornosti srcem i tijelom svome Gospodaru, dok je za njega bezuvjetno najštetnije iskazivanje neposlušnosti srcem i tijelom prema svome Gospodaru. Ukoliko čovjek s predanošću ispuni svoju obavezu pokornosti i obožavanja prema Allahu Uzvišenom, tada će u svemu onome što ga sudbinom zadesi od onoga što prezire i ne voli biti dobro za njega. Ali, ako se ogluši o obavezu pokornosti i robovanja prema Allahu Uzvišenom, tada će sve ono što čovjek voli postati loše za njega.

Ko ispravno upozna svoga Gospodara i pravilno razumije Njegove savršene atribute i lijepa imena, uistinu će saznati da nedaće koje ga zadese i iskušenja koja proživi sa sobom donose koristi i dobra koja ne može u cijelosti dokučiti čovjekova spoznaja i razmišljanje. Bez imalo sumnje, koristi i dobra čovjeka u onome što prezire i ne voli mnogo su veća od koristi i dobara koje mu dolaze u onome što on voli.

OSVRTANJE NA ISHOD I REZULTATE

Većina koristi i dobara duše jesu u onome što ona prezire, kao što je većina štete i razloga propasti duše upravo u onome što ona voli. Pogledaj u nekog iskusnog i vještog vrtlara koji je zasadio vrt, a zatim ga

[288] El-Ahzab, 72.

je natapao vodom i uređivao sve dok nisu izbili izdanci usjeva. Nakon toga vrtlar je čupao i razdvajao spojene mladice i kresao krošnje; jer zna da mladice kao takve ne bi donijele ukusan i dobar plod, pa je okalemio mladice s već poznatog stabla koji daje lijep plod. Pa kada su se mladice stopile i sjedinile s kalemima i donijele prve plodove, vrtlar je isjekao zakržljale i slabe grane koje ugrožavaju i usporavaju rast stabla; nanoseći bol i tegobu stablu, ali s ciljem razvoja i dobra za samo stablo kako bi se njegovi plodovi mogli iznijeti i pred kralja. Zatim je vrtlar zalijevao stablo vodom, ali se nije obazirao na stalnu potrebu stabla za vodom, nego ga je napajao s vremena na vrijeme, iako bi se uz stalno prisustvo vode stablo brže razvijalo, i listovi bi mu bili zeleniji i svježiji. Zatim je vrtlar oduzeo stablu njegov ukras; pokidao mu je mnogo lišća, jer je uz njihovo prisustvo otežano potpuno sazrijevanje plodova, kao u slučaju sa vinovom lozom. Vrtalar je sjekao stablo i oduzimao dio njegovih ukrasa, ali sve je to činio radi koristi i dobra samog stabla. Kada bi stablo imalo osjećaje poput kakve životinje, pomislili bismo da je to nanošenje štete i sakaćenje stabla, međutim sve što je vrtlar činio zaista je sušta korist i dobro za stablo.

U istom je položaju brižni otac prema svome djetetu i on najbolje poznaje šta je dobro za dijete. Ako zaključi da je puštanje stare krvi za njega dobro, on mu načini nekoliko posjekotina na koži iako je to bolno za dijete. Ako vidi da je lijek za njegovo dijete amputacija nekog dijela tijela, otac ga i amputira. Sve to čini iz milosti i brige za svoje dijete.

Ako otac primijeti da je za njegovo dijete najbolje da mu uskrati novac i darove, on mu to i uskraćuje, te mu ne daje više od potrebnog, jer je svjestan da su novac i darovi najveći uzrok njegovog stradanja i kvarenja. Također mu uskraćuje neke užitke i zabave, ne iz škrtosti prema njemu, već u cilju njegovog dobra i zaštite.

Kada Sveznajući, Najpravedniji i Najmilostiviji, Koji je prema robovima Svojim milostiviji i od njihovih očeva, majki i njih samih prema sebi, odredi Svojim robovima ono što preziru i ne vole, to je za njih bolje nego da ih je mimoišlo, jer to je Allahovo dobročinstvo i pažnja prema njima. Kada bi ljudima bilo ostavljeno da sebi biraju dobra i koristi, zaista bi i znanjem, i htijenjem i djelom posustali i klonuli u izboru toga. No, Allah Uzvišeni ostavio je da On po Svome znanju, mudrosti i milosti određuje dobra Svojim robovima, bez obzira sviđao se njima izbor ili ne. Ova je činjenica poznata onima koji su razumjeli Allahova lijepa imena i Njegove savršene osobine. Ali oni drugi pokušavaju oduzeti Allahu Uzvišenom određivanje dobra robovima, osporavaju Njegovu mudrost, ne povode se za Njegovom presudom, te se svojim iskvarenim razumima, neosnovanim promišljanjima i nepravednim postupcima suprotstavljaju Allahovoj odredbi. Nisu upoznali svoga Gospodara, niti su neku korist i dobro privrijedili. A Allah Uzvišeni daje podršku za dobro!

Kada rob dosegne ovu spoznaju, doživjet će blagodat smiraja i postojanosti na dunjaluku, prije one stvarne blagodati na ahiretu, u dunjalučkom džennetu, kojem ne sliči nijedna druga blagodat osim vječnog Dženneta. U takvom stanju rob će biti zadovoljan uz svoga Gospodara, a zadovoljstvo je dunjalučki džennet i odmaralište onih koji su spoznali Gospodara Uzvišenog. Rob je smirene i dobre duše bez obzira šta mu sudbina donosila jer je svjestan da ga Allah Uzvišeni time samo kuša. Zatim njegova duša sa zadovoljstvom i smirenošću prihvata i vjerske obaveze koje nalaže Allah Svemogući, i takvo stanje možemo opisati kao stvarno zadovoljstvo roba kojim prihvata da mu Allah Uzvišeni bude gospodar, islam vjera, a Muhammed, s.a.v.s., poslanik. Slast imana, iskrenog vjerovanja u Allaha Uzvišenog, doista neće okusiti onaj ko ne dosegne ovaj stepen.

Veličina zadovoljstva koje uživa rob bit će srazmjerna njegovoj spoznaji Allahove pravednosti, mudrosti, milosti i ljepote Njegove odredbe i odabira prema robovima. Što spoznaja roba bude veća, toliko će biti zadovoljniji svojim Gospodarom. Odredba Gospodara Uzvišenog koja se odnosi na Njegovog roba ne izlazi iz okvira četiri osobine: Allahove pravednosti i milosti prema robu, dobrobiti za njega i Allahove mudrosti. U svakoj odredbi Uzvišenog prema robu neminovno se pojavljuje neka od spomenutih osobina, što se u kontekstu riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., može i zapaziti: "'*Bože, ja sam Tvoj rob! Sin roba Tvoga i robinje Tvoje! Moj je život u Tvojoj ruci. Tvoja se odluka nada mnom sprovodi, a pravedna je odredba Tvoja! Molim Te svakim Tvojim imenom kojim si Sebe nazvao, ili ga u Knjizi Svojoj objavio, ili ga nekom Svom stvorenju obznanio, ili ga u znanju neiskustvenog (gajba) kod Sebe ostavio da Kur'an učiniš proljećem srca moga, svjetlom grudi mojih, lijekom tuge moje i odnosiocem moje brige i more!*' Prisutni upitaše: 'O Allahov Poslaniče, hoćemo li ih naučiti?' On im odgovori: '*Svakako! Svako ko ih čuje treba ih i naučiti!*'"[289]

Riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "*... a pravedna je odredba Tvoja!*" odnose se na svaku Allahovu odredbu koju sudbinom propiše Svome robu; bilo da to bude kazna ili bol, kao što Uzvišeni propiše i uzrok te nedaće. Jer Allah Uzvišeni propisuje i uzrok i posljedicu, i On je pravedan u svemu što propiše i odredi Svome robu. Ovakvo poimanje Allahove odredbe vjerniku donosi samo dobro, a sve što Allah odredi za vjernika je uvijek samo dobro, što je i Allahov Poslanik, s.a.v.s., potvrdio svojim riječima:"Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, Allah nikada ne odredi neku stvar, a da to za vjernika nije dobro. Ali to je samo za vjernika!"[290]

[289] Hadis je sahih. Ranije smo spomenuli njegov izvor.

[290] Autor je najvjerovatnije prenio značenje hadisa, ne navodeći njegov izvorni tekst. Pogledaj hadis u ovom kontekstu u djelu *Sahihu* Muslim, hadis br. 2.999.; *El-Musned*, od Ahmeda b.

Pitao sam svog učitelja: "Da li Allah Uzvišeni određuje i grijeh Svome robu?!" A on mi je odgovorio: "Da, ali pod uvjetom!"

Pod uvjetom da određivanje grijeha ostavlja mogućnosti robu da se pokaje Allahu Uzvišenom za taj grijeh, da Mu se vrati, pred Njim ponizi, zaplače iz strahopoštovanja i tome slično, i čini ona djela koja su draga Allahu Svevišnjem.

ODLOMAK ŠESNAESTI:
TUMAČENJE AJETA: "NE VOLITE NEŠTO, A ONO MOŽE BITI DOBRO ZA VAS."

Uzvišeni je rekao:"**Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas; nešto volite, a ono ispadne zlo po vas. – Allah zna, a vi ne znate.**"[291]

Ovaj ajet sadrži mnoge mudrosti, tajne i koristi za predanog Allahovog roba.

Ako rob spozna da ono što prezire i ne voli često sa sobom donosi i ono što mu je drago i milo, dok ono što voli i priželjkuje ponekad prouzrokuje i ono nevoljno i nepoželjno, onda u takvom stanju nikad nije siguran da ga neće od željenog i dragog zadesiti i neka nevolja, kao što neće gubiti nadu da će mu se sreća i priželjkivano pojaviti od onoga što ne voli. A to sve iz razloga što rob unaprijed ne poznaje skončanje i završetak stvari. Samo Allah Uzvišeni poznaje kako će završiti stvari i stanja, a o tome rob nimalo nije obaviješten.

Ova činjenica obavezuje roba na sljedeće:

Hanbela, 3/117 i 3/184.

[291] El-Bekara, 216.

ISPUNJAVANJE ALLAHOVIH NAREDBI

Robu nema ništa korisnije od ispunjavanja Allahovih naredbi, makar u toku izvršavanja neke naredbe osjećao i nailazio na poteškoće, jer završnica i posljedica takvog djela jesu samo dobro, radost, užitak i ushićenost.

Nasuprot toga, nema ništa štetnije i pogubnije za roba od činjenja grijeha, makar duša naginjala i čeznula za njim, jer kraj i završnica takvog čina samo su bol, tuga, patnje i zlo. Osobina razboritosti ogleda se u podnošenju malog kratkotrajnog bola radi nemjerljivog dobra i velikog uživanja koji će uslijediti, i odricanje kratkotrajne i bezvrijedne sreće i uživanja zbog neizdržive patnje i dugovječnog zla.

Pogled neznalice, zalutaloga, zadržava se na formama stvari ne sežući do njihove suštine, dočim razborit i mudar rob kroz zastor formalnosti i privida stvari gleda u njihovu suštinu i posljedice koje mogu prouzrokovati. On iza zastora formalnosti vidi sve pogubne i loše posljedice određenih stvari i djela. On Allahove zabrane doživljava kao naizgled lijepu i ukusnu hranu koja je pomiješana sa smrtonosnim otrovom. Kada god ga njen ukus pozove da je kuša, svijest o zatrovanosti te hrane sputa ga da je okusi, dok Allahove naredbe doživljava kao neprijatan lijek koji donosi iscjeljenje i zdravlje. Kada god ga neprijatnost lijeka odvrati od njegovog uzimanja, njegova korist i djelotvornost potaknu ga na korištenje lijeka.

Međutim, ovakvo ponašanje i odnos prema stvarima zahtijevaju posjedovanje blagodati znanja putem kojeg će rob kroz formu stvari spoznati njihovu suštinu i krajnju svrhu, kao i posjedovanje strpljivosti koja će, zbog onoga čemu se rob nada, osnaživati i bodriti njegovo tijelo na podnošenje svih nedaća i iskušenja na Pravom putu. U situaciji kada rob izgubi jekin, čvrsto uvjerenje, i osobinu strpljivosti, onda mu cilj postaje nedostižan. A u situaciji da mu se jekin i strpljivost ustale

i ojačaju, tada će mu sve prepreke i tegobe na putu stjecanja vječnog dobra i vječnog uživanja postati bezvrijedne i zanemarive.

PREPUŠTANJE STVARI ALLAHU

Navest ćemo neke od mudrosti i tajni sadržanih u ovom ajetu.

Ajet upućuje roba da sve što ga se tiče prepusti Onome Koji poznaje kako će se stvari završiti, te da bude zadovoljan onim što mu On izabere i odredi; zbog toga što se rob nada lijepoj i za njega radosnoj završnici.

Ajet upućuje na to da rob ne predlaže svome Gospodaru šta da mu odredi, da svoj izbor ne stavlja ispred izbora koji mu kaderom Njegov Gospodar daje, da od Njega ne traži ono o čemu nema znanja i upute; jer to može biti razlogom njegove propasti, a da to i ne osjeti. Rob ne treba ispred Allaha Uzvišenog izabirati ono što on voli, nego moliti svoga Gospodara da mu dadne ono što je najbolje za njega, pa da ga učini zadovoljnim onim što mu je izabrao i odredio, jer je za roba to najkorisnije.

Ajet, također, upućuje na to da ako rob prepusti stvari svome Gospodaru i zadovolji se Njegovim izborom i odredbom, Gospodar mu za nagradu dariva snagu, odlučnost i strpljivost u prihvatanju onoga što mu je odredio, i otklanja od njega mahane i slabosti koje su nužna posljedica kada rob, mimo Allahovog izbora, izabire sudbinu za sebe. A povrh svega, Allah Svevišnji ovakvom predanom robu ukazuje i dariva lijep završetak onoga što mu je izabrao i odredio, a što rob, da je sam sebi izabirao i određivao sudbinu, ne bi nikada, pa ni djelimično, postigao.

OSLOBAĐANJE SRCA OD SVEGA ŠTO GA ZAOKUPLJA

Ajet ukazuje na to da Allah Uzvišeni oslobađa roba od zamarajućih razmišljanja u vezi s mnogobrojnim i različitim odabirima i odredbama

koje se tiču roba, i rasterećuje njegovo srce od uređivanja i određivanja koji bi ga doveli do nesavladivih prepreka.

Ali, i pored svega toga, rob ne može pobjeći od onoga što mu je određeno i dosuđeno. Ako se zadovolji onom što mu je Allah Uzvišeni izabrao, kada ga zadesi Božija odredba, bit će zahvalan a ona će mu biti blaga i lahka. Dočim, ako bude nezadovoljan, Allahovu će odredbu teško prihvatiti, bez blagosti i lahkoće, jer je on ostao uz svoj izbor.

Kada rob iskreno prepusti stvari Allahu Uzvišenom i zadovolji se onim što mu On, Svemoćni određuje, tada kroz tu odredbu uživa blagodat dvije Allahove osobine: milost i blagost. Tada rob živi između Allahove milosti i blagosti. Njegova milost štiti ga od onoga čega se pribojava, a Njegova mu blagost ublažuje ono što mu je dosuđeno.

Kada se kader, Božija odredba, počne sprovoditi nad robom, najveći razlog njenog potpunog ispunjenja jeste upravo pokušaj roba da izbjegne i odbaci tu odredbu, zato je najkorisnije za roba potpuno se predati odredbi i poput strvine baciti se pred ono što mu je određeno; jer zvijeri ne mare za jelom lešine!

ODLOMAK SEDAMNAESTI:
VELIKI DŽIHAD – BORBA S PROHTJEVIMA DUŠE

Uzvišeni je rekao: "**One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti.**"[292]

Allah Uzvišeni uvjetovao je uputu borbom na Njegovom putu; zbog toga su najupućeniji robovi upravo oni koji se najviše bore.

Za roba je najobaveznija borba – džihad, borba sa svojim strastima, borba s egom, borba sa šejtanom i borba s dunjalukom. Ko bude u

[292] El-Ankebut, 69.

stalnoj borbi protiv ova četiri neprijatelja, Allah će mu ukazati puteve Svoga zadovoljstva koje će ga dovesti do Njegovog Dženneta. S druge strane, onaj ko zapostavi ovu borbu, propustit će onoliko upute koliko bude zanemario tu borbu.

Džunejd[293] je, tumačeći ovaj ajet rekao da je njegovo značenje: Koji se pokajanjem budu borili protiv svojih strasti, Mi ćemo, sigurno, putevima iskrenosti i predanosti Nama uputiti. Onaj ko ne savlada svoje unutarnje neprijatelje ne može se boriti ni protiv stvarnih vanjskih neprijatelja. Ko savlada svoje unutarnje neprijatelje savladat će i vanjskoga. A koga pobijede njegovi unutarnji neprijatelji, pobijedit će ga i vanjski.

ODLOMAK OSAMNAESTI:
DOVA EJJUBA, A.S.

Uzvišeni je objavio: **"I Ejjubu se, kada je Gospodaru svome zavapio: 'Mene je nevolja snašla, a Ti si od milostivih najmilostiviji', odazvasmo!"**[294]

U ovoj se dovi zajedno spominje iskazivanje stvarnog i iskrenog priznavanja Allahove jednoće, *tevhida,* i pokazivanje ovisnosti i potrebe roba za svojim Gospodarom. Zatim se u dovi nazire i osjećaj predane ljubavi roba u dodvoravanju prema svome Gospodaru, te priznavanje da je On Uzvišeni milostiv, i to najmilostiviji od svih drugih. Spominje se, zatim, posredovanje, *tevessul,* roba kod Allaha Uzvišenog putem Njegovih

[293] Umro je 298 god. po Hidžri. Njegovu biografiju možete vidjeti u djelu *Hil'jetul-evlija'*, 10/255. Jedna od njegovih izreka jeste i ova: "Naše znanje omeđeno je Kur'anom i sunnetom, pa onaj ko ne poznaje Kur'an i ne zapisuje hadis taj i ne poznaje vjeru. I takav se ne slijedi." U drugoj izreci stoji: "Naše znanje vezuje se za hadise Allahovog Poslanika, s.a.v.s." Pogledaj djelo *Sijeru a'lamin-nubela,* 14/67.
[294] El-Enbija', 83.

savršenih osobina, kao što se kroz dovu uviđa veličina ovisnosti roba o Allahu Svevišnjem i robova malenkost pred Gospodarom Svemoćnim.

U svakoj situaciji kada iskušani rob u svojoj dovi i odnosu prema Allahu Uzvišenom doživi i osjeti ove osobine, teret će iskušenja u istom trenutku nestati.

Iz iskustva se navodi da onaj ko prouči ovu dovu sedam puta, a naročito uz ovakvu spoznaju i ove osobine, Allah Uzvišeni otklonit će mu odmah nedaću i iskušenje.[295]

ODLOMAK DEVETNAESTI:
TUMAČENJE AJETA: "TI SI ZAŠTITNIK MOJ NA OVOM I NA ONOM SVIJETU."

Allah Uzvišeni prenosi dovu Svoga poslanika Jusufa, a.s.: **"Ti si Zaštitnik moj na ovom i na onom svijetu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri."**[296]

Spomenuta dova sadrži priznanje Allahove jednoće, prepuštanje Jedinom Gospodaru uz naglašavanje ovisnosti o Njemu i odricanje svake ljubavi i privrženosti nekom drugom pored Njega Uzvišenog. U dovi se istječe i da je umrijeti kao musliman najveća želja i cilj roba, ali da je to samo uz Allahovo odobrenje, a ne po volji čovjeka. Zatim se u dovi navodi priznavanje drugog vječnog života poslije smrti i molba za pridruživanje sretnicima.[297]

---

[295] Ne postoji dokaz iz Kur'ana ili sunneta za ovakvu tvrdnju...

[296] Jusuf, 101.

[297] Imam es-Sa'di u svom *Tefsiru* u vezi s ovim ajetom kaže: "Učini me muslimanom u životu i podrži me u vjeri sve dok me smrt ne zatekne u takvom stanju."
U ovoj dovi ne požuruje se smrt kako su to neki razumjeli. A riječ: "sretnici" odnosi se na poslanike i čiste pravovjernike.

ODLOMAK DVADESETI:
TUMAČENJE AJETA: "ON VAM JE ZEMLJU POGODNOM UČINIO."

Uzvišeni je rekao: "**On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim, i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati.**"[298]

Svevišnji nas u ovom ajetu obavještava da je On Zemlju učinio pogodnom. Pogodna je za kretanje po njoj, za usjeve, za iskopavanje, za gradnju na njoj, i nije je učinio nepristupačnom i čvrstom da se na njoj ne mogu izvoditi spomenuti poslovi.

Uzvišeni nas podsjeća da je Zemlju za nas učinio posteljom, i mjestom za odmor, i prostranom, i stabilnom i sabiralištem za sve ono što nam je potrebno.

On nam obznanjuje da je Zemlju učinio ravnom i pogodnom za kretanje. Iz nje je izveo vodu i pašnjake. Učvrstio ju je brdima, a zatim kroz nju staze i puteve proveo. Po kori zemaljskoj je rijeke razveo i vrela poredao. Na Zemlju je blagoslov Svoj spustio i odredio gdje će koji plodovi nicati.

U blagoslove Zemlje spada i to da je sve što je na njoj živo stvoreno od zemlje i od plodova koji na njoj niču i kojima se svi oni hrane.

U blagoslove Zemlje spada i to da u njenu oranicu bacamo samo jedno zrno, a ona nam mnogo više zrna vrati.

U blagoslove Zemlje spada i to da ona na leđima svojim nosi svu nečistoću i zlobnost stvorenja, ali iz utrobe svoje ona im izvodi najljepše i najkorisnije stvari. Zemlja skriva ono što je ružno, a iz utrobe svoje izvodi im ono što je prijatno.

U blagoslove Zemlje također spada i to da ona sakriva sramote i izmet čovjeka, skriva ga i upija u sebe, a zatim čovjeku izbacuje njegovu

---

298 El-Mulk, 15.

ukusnu hranu i piće. Zemlja najviše trpi ljudske uvrede, a najviše im koristi donosi.

Ta stvorenja od prašine, od njih boljeg stvora nema; ka dobroti najbliži su, a od lošeg najdalji su!

ZEMLJA JE POPUT KAMILE POSLUŠNE

Allah Uzvišeni učinio je da nam Zemlja bude poput kamile poslušne, kamo god da je usmjerimo ona nam se predaje.

Doista je lijepo rečeno: "... **pa hodajte po plećima[299] njezinim.**" U ajetu je umjesto riječi 'putevima', predjelima, upotrijebljen izraz "po plećima" ("menakibiha"), jer je zemlja ranije u ajetu opisana kao pogodna, pa onaj koji po njoj hodi kao da korača po plećima zemlje, a to je njen najuzvišeniji dio.

Zbog ovoga su "Zemljina pleća" protumačili kao njena brda, jer je to naizrazitije i najuzvišenije na Zemlji, kao što su pleća najuzvišenija i najdominantnija kod čovjeka.

Mufessiri još kažu: "Ovaj izraz indirektno upućuje da je kretanje kroz doline i ravnice Zemlje lakše od kretanja po brdima."

Druga skupina učenjaka smatra da se pod spomenutim pojmom misli na strane zemlje, pa su i pleća čovjeka nazvana tim imenom jer se nalaze na desnoj i lijevoj strani tijela.

Međutim, prevladava mišljenje da se pod pojmom "pleća" misli na uzvisine, jer tlo po kojem stvorenja hode jeste najuzvišeniji dio zemlje u odnosu na onaj njen suprotni ili unutrašnji dio. Naime, površinski dio zemlje jeste najistureniji i kretanje zemljom podrazumijeva kretanje po

---

[299] U prijevodu Kur'ana od Besima Korkuta stoji:"... **pa hodajte predjelima njezinim.**", sura El-Mulk, 15. Korkut riječ 'menakibiha' /plećima ili ramenima njezinim/ prevodi kao 'predjelima njezinim'. (op. prev.)

njenoj površini, i zbog toga je upotreba metafore "menakib" ("pleća") u opisu površine zemlje veoma prikladna, a naročito što je zemlja u ajetu prije toga opisana kao 'zelul', ponizna, pokorna ili mirna.

U ajetu koji slijedi Allah Uzvišeni naređuje Svojim robovima da jedu plodove koje je On po Zemlji razasuo. I na taj način On im je Zemlju učinio pogodnom i potčinjenom; kroz nju im je puteve razveo i uredio kako bi njome mogli putovati. Zatim navodi kako im je uredio Zemlju kao mjesto za život; da se po njoj kreću, na njoj privređuju i jedu od onoga što odredbom Njegovom iz zemlje niče.

PROŽIVLJENJE I POVRATAK ALLAHU

Zatim Uzvišeni kaže: **"I Njemu ćete se poslije oživljenja vratiti!"**[300] To znači da u ovom zemaljskom staništu mi nemamo status stalnog boravka, već smo samo putnici prolaznici. Zbog toga ne priliči da se prema ovom boravištu odnosimo kao prema vječnom staništu i domovini. Na dunjaluk smo došli samo da pripremimo što više dobrih djela radi ahiretskog vječnog boravišta. Dunjaluk je samo prolazna stanica, most i kuća na putu do ahireta, a nikako mjesto stalnog življenja.

ZNAKOVI ALLAHOVE JEDNOĆE, TEVHIDA

U ajetu su sadržani dokazi Allahovog gospodarstva, jednoće, moći, mudrosti, zatim blagosti i milosti prema robovima. Ajet podsjeća na mnogobrojne Allahove blagodati, na Njegovo dobročinstvo, te nas upozorava da se ne prepustimo dunjaluku i prihvatimo ga kao jedino i stalno mjesto našeg življenja, nego da na njemu užurbano radimo i hrlimo ka ahiretu i džennetima Njegovim.

[300] El-Mulk, 15.

Slavljen neka je Allah Uzvišeni, ovaj ajet doista sadrži putno toga o spoznaji Allaha i Njegovoj jednoći, te podsjeća na Allahove blagodati, podstječe na požurivanje Allahu i pripremanje za susret s Njime i izlazak pred Njega. Ajet nas obavještava da će Allah Svemoćni uništiti ovaj svijet kao da ga nije ni bilo, te će potom oživiti stanovnike tog svijeta nakon njihove smrti, a onda će svi pred Njim okupiti!

ODLOMAK DVADESET I PRVI:
TUMAČENJE SURE *ET-TEKASUR*

Uzvišeni je objavio: **"Zaokuplja vas nastojanje da što imućniji budete!..."**[301]

Ova se sura striktno odnosi na obećanje, prijetnju i upozorenje! Onom ko je shvati sasvim je dovoljna kao opomena.

Riječi Uzvišenog: **"...zaokuplja vas..."**, tj. čini vas obuzetim i uposlenim u tolikoj mjeri da za to neće biti prihvaćen nikakav izgovor. Zaokupljenost nečim, u arapskom *ilha*, znači zapostavljanje svega drugog. Ako zaokupljenost proistekne iz ljudskog htijenja, tada za sobom povlači šerijatsku odgovornost, a u slučaju da zaokupljenost bude nenamjerna, kao što se desilo Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u vezi zavjese s izvezenim šarama, kako se navodi u predanju Aiše, r.a., u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., o tome rekao: *"Ona me je malo prije zaokupila u namazu!"*[302], tada zaokupljeni ima šerijatsku ispriku jer je to jedna vrsta zaborava. U jednom hadisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., stoji: "...pa je Poslanik, s.a.v.s., zapostavio dječaka!" (*"Feleha anis-sabijj!"*)[303] Arapi kažu: "*Leha bi šejjin*" ("zaokupiti se nečim"), a "leha an šejj'in" znači: zapostaviti nešto.

[301] Et-Tekasur, 1.
[302] El-Buhari, 373 i Muslim, 556 i 62 u predanju od Aiše, r.a.
[303] El-Buhari, 6191 i Muslim, 2149 u predanju od Sehla b. Sa'da, r.a.

Izraz: *lehv* (zabavljanje) odnosi se na apstraktne radnje srca i razuma, a izraz: *le'ib* (zabavljanje, igra), odnosi se na fizičke radnje tijela. Zbog toga se u govoru ova dva izraza i spominju zajedno.

RAZLIKA IZMEĐU ZAOKUPLJENOSTI *(ILHA)* I ZAUZETOSTI *(ŠAGL)*

Uzvišeni je u ajetu kazao: "**Zaokuplja vas (*elhakum*) nastojanje da što imućniji budete!**", a što je značenjem mnogo dojmljivije u pogrdi i osuđivanju nego da je rekao: "Zauzeti ste (*šegalekum*) nastojanjem", jer čovjek fizički može i obavljati neko djelo, ali da njegovo srce ne bude vezano za njega, dok izraz *lehv* znači zapostavljanje i okretanje od svega zbog nekog određenog cilja.

POKUĐENOST ZAOKUPLJENOSTI IMETKOM

Pokuđena je svaka zaokupljenost; bilo da se radi o zaokupljenosti gomilanjem imetka, o zaokupljenosti vlašću, ugledom, ženama, ili čak i sakupljanjem hadisa[304] ili neke nauke, a pogotovo ako za tom naukom ne postoji potreba. Zatim tu je i zaokupljenost sabiranjem knjiga i zbirki, ili zaokupljenost teoretisanjem i raznim pitanjima, te njihovim raščlanjivanjem i izmišljanjem nerealnih i nestvarnih naučnih dilema i problema.

Zaokupljenost povećanjem, u suri: *Et-Tekasur*, znači nastojanje čovjeka da ima više od drugih. Takav je postupak pokuđen, osim ako se radi o pokornosti Allahu Uzvišenom, kada se zaokupljenost iskazuje u nadmetanju u činjenju dobra.

[304] U vezi s tim hafiz hadisa Ez-Zehebi navodi nam primjer u djelu *Sijeru alamin-nubela'*, 18/180, u biografiji hafiza Hamze El-Kinanija, koji je rekao: "Zabilježio sam jedan hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s., predanjem od oko dvije stotine različitih prenosilaca, pa sam zbog toga bio veoma sretan i to me zadivilo. Nakon toga usnio sam Jahjaa b. Meina (istaknuti hadiski učenjak i kritičar), pa sam mu rekao: 'O Ebu Zekerijja, zabilježio sam hadis putem dvije stotine različitih prenosilačkih nizova!' On je nakratko zašutio, a zatim mi reče: 'Bojim se da ne budeš od onih koji su spomenuti u ajetu: '**Zaokuplja vas nastojanje za sabiranjem mnoštva!**'"

ŠTA TO U STVARNOSTI ČOVJEK POSJEDUJE

U Muslimovom *Sahihu* navodi se predanje[305] od Abdullaha ibn eš-Šihhira, r.a., u kojem stoji da je bio do Vjerovjesnika, s.a.v.s., kada je on učio suru *Et-Tekasur*, pa je, nakon što je proučio ajet: "**Zaokuplja vas nastojanje da što imućniji budete!**", rekao: "Sin Ademov govori: 'Ovo je imetak moj, ovo je blago moje!' A da li od imetka svoga imaš išta drugo do ono što si udijelio kao sadaku, pa ti to traje, ili što si pojeo pa izbacio, ili obukao pa iznosao?!"

ODLOMAK DVADESET I DRUGI:
TUMAČENJE PRVIH AJETA SURE EL-ANKEBUT

Šejhul-islam Ebul-Abbas Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, rekao je: "Uzvišeni je objavio: '**Elif-lam-mim. Misle li ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: 'Mi vjerujemo!', i da u iskušenje neće biti dovedeni? A Mi smo u iskušenja dovodili i one prije njih, da bi Allah sigurno ukazao na one koji govore istinu i na one koji lažu. Zar misle oni koji zla djela rade da će Nama umaći? – Loše prosuđuju! Onaj ko se boji susreta s Allahom, pa, doći će, sigurno, Dan obećani; a On sve čuje i sve zna! A onaj ko se bori – bori se samo za sebe, jer Allah sigurno može bez svih svjetova biti. Onima koji vjeruju i dobra djela čine preći ćemo, sigurno, preko hrđavih postupaka njihovih, i za ono što su radili, doista, ćemo ih najljepšom nagradom nagraditi. Mi smo svakog čovjeka zadužili da bude dobar prema roditeljima svojim. Ali, ako te oni budu nagovarali da Meni nekoga ravnim smatraš, o kome ti ništa ne znaš, onda ih ne slušaj. Meni**

---

[305] Hadis br. 2.958.

ćete se vratiti, pa ću vas Ja o onome što ste radili obavijestiti. One koji vjeruju i dobra djela čine sigurno ćemo među one koji su dobri uvrstiti. Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha', a kad neki zbog Allaha bude na muke stavljen, on drži da je ljudsko mučenje isto što i Allahova kazna. A ako pobjeda dođe od Gospodara tvoga, sigurno će oni reći: 'Bili smo uz vas!' A zar Allah ne zna dobro ono što je u grudima čijim? Allah dobro zna one koji vjeruju i dobro zna one koji su dvolični.'"[306] U drugom ajetu, Uzvišeni je rekao: **"Zar vi mislite da ćete ući u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali? Njih su satirale nemaština i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi poslanik, i oni koji su s njim vjerovali uzvikivali: 'Kada će već jednom Allahova pomoć?!' Eto, Allahova pomoć je zaista blizu!"**[307] A nakon što je u suri En-Nahl spomenuo odmetnika od vjere i onoga koji je primoran da zaniječe vjerovanje: **"Onoga koji zaniječe Allaha, nakon što je u Njega vjerovao, osim ako bude primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri..."**[308] Uzvišeni kaže: **"Gospodar će tvoj onima koji se isele, nakon što su zlostavljani bili, pa se onda budu borili i sve strpljivo podnosili, Gospodar tvoj će im, poslije toga, doista, oprostiti i samilostan biti."**[309]

Kada nekom narodu dođe poslanik, oni imaju jedan od dva izbora: da kažu: "Povjerovali smo!", ili da ne izgovore te riječi, nego da nastave činiti loša djela. Onoga koji kaže: "Povjerovao sam!" Allah Uzvišeni stavlja na iskušenje i ispit, kako bi se iskreni odvojili od onih koji to lažno zagovaraju. A oni koji ne kažu: "Povjerovali smo!" neka ne misle da mogu umaći Gospodaru Svemogućem, jer Njemu niko ne može izmaći!

---

[306] El-Ankebut, 1-11.
[307] El-Bekara, 214.
[308] En-Nahl, 106.
[309] En-Nahl, 110.

Ovo je zakonitost koju je Allah uspostavio. On šalje izaslanike Svoje ljudima, ali ih ljudi u laž ugone i na muke stavljaju. Uzvišeni kaže: "**Tako smo svakom vjerovjesniku neprijatelje odredili, šejtane u vidu ljudi i džinova...**"[310] U suri Ez-Zarijat rekao je: "**I tako je bilo, ni onima prije ovih nije došao nijedan poslanik, a da nisu rekli: 'Čarobnjak je!', ili: 'Lud je!'**"[311] A u u drugom ajetu On kaže: "**Tebi se neće reći ništa što već nije rečeno poslanicima prije tebe.**"[312]

Onima koji povjeruju poslanicima, a.s., i pokore im se nevjernici će pokazati svoje neprijateljstvo i stavljat će ih na muke. Bit će iskušani patnjama i bolom, ali ako ne povjeruju u poslanike, a.s., opet će biti kažnjeni, ali mnogo bolnije i kroz cijelu vječnost.

Svaka duša mora okusiti bol, bez obzira povjerovala ili ne, ali će vjernik okusiti gorčinu bola samo na početku, a zatim će na kraju doživjeti uspjeh i užitak, kako na dunjaluku, tako i na ahiretu.

ZAKON ISKUŠENJA I POSTOJANOSTI NA ZEMLJI

Pitao je neki čovjek imama Eš-Šafija: "O Ebu Abdullah, šta je bolje za čovjeka: da mu Allah dadne postojanost ili da bude stavljen na iskušenje?!" Na to mu imam Eš-Šafi odgovori: "Niko neće zadobiti postojanost prije nego što bude iskušan. Allah je doista iskušao Nuha, Ibrahima, Musaa, Isaa i Muhammeda, s.a.v.s. Oni su strpljivo podnosili iskušenja, i tek onda Allah im je dao postojanost. Neka niko ne misli da se na dunjaluku zauvijek može riješiti bola i patnje."

---

310 El-En'am, 112.
311 Ez-Zarijat, 52.
312 Fussilet, 43.

KO RADI ALLAHOVOG ZADOVOLJSTVA NE MARI ZA SRDŽBOM LJUDI

Ovo je jedno od temeljnih pravila koje razborit čovjek mora poznavati. Svako je u prilici da ga primijeni, jer je čovjek po svojoj prirodi društveno biće, i neophodno je da živi u zajednici s drugim ljudima. A ljudi, opet, imaju zasebne volje i poglede, i traži se od svakog pojedinca u društvu da prihvati opću volju i poglede tog društva. U slučaju da to neko odbije prihvatiti, onda ga društvo kažnjava i vrijeđa. No, ako prihvati njihovu volju i poglede, onda će opet biti izložen bolu i neprilikama; nekada od društva, a nekada od nekog drugog.

Ako bi se čovjek osvrnuo i promotrio svoje stanje i stanje drugih ljudi, zaista će uvidjeti mnogo toga od ovoga o čemu govorimo. Spomenut ćemo primjer onih koji odobravaju i čine nasilje i nemoral, da bi opravdali svoja djela, oni iznose laži o vjeri ili čak čine i širk. Oni zapadaju u neke od onih grijeha koje je Allah Uzvišeni spomenuo u ajetu: "**Reci: 'Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijehe, i neopravdanu primjenu sile, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate!'**"[313] Oni su poput ljudi u nekoj kući, prostoru, školi, selu, pograničnoj oblasti ili u gradu, a s njima ima i drugih koji ne rade njihova djela. Oni ne mogu raditi sve te pošasti osim uz dopust ovih drugih ili uz njihovo prešućivanje i neodvraćanje od tih hrđavih djela. Oni od ovih drugih traže dopust ili šutnju, pa ako im ovi dopuste ili prešute njihova nedjela oni su se spasili njihova zla pri tom iskušenju.

Ponekad oni koji čine nasilje i nemoral prevladaju nad onom drugom skupinom, te se nad njima uzdižu i kažnjavaju ih mnogo žešće nego što su se ovi i pribojavali njihovog nasilja. To se može usporediti s primjerom

[313] El-E'raf, 33.

onih koji traže od nekoga da lažno posvjedoči ili da zabludu i laž stavlja pod okrilje vjere, ili da s njima učestvuje u nasilju i razvratu, pa ako ovaj taj poziv odbije, oni ga ugnjetavaju i neprijateljski se prema njimu odnose. A u slučaju da im se odazove i pokori, tada još više ovladaju njime i još mu više nasilja nanose, a u protivnom bude kažnjen od nekog drugog pored njih.

Naša je obaveza da postupimo onako kako se navodi u hadisu od Aiše, r.a., koji je ona poslala u oporuci Muaviji, r.a., a hadis je prenesen kao njezine (*mevkuf*) i kao riječi Poslanika, s.a.v.s., (*merfu*), a u njemu stoji: *"Ko udovolji Allahu izazivajući time srdžbu ljudi, Allah će ga zaštititi od ljudskog prijekora."*[314] U drugom predanju stoji: *"... Allah će njime biti zadovoljan i učinit će da i ljudi budu zadovoljni njime. A ko udovolji ljudima, a time rasrdi Allaha, niko ga ne može zaštititi od Allaha."*[315] U drugoj verziji ovog predanja stoji: *"... onaj ko ga je hvalio počet će ga kuditi."*[316]

Ovo se događa onima koji podržavaju vladare i predvodnike u njihovim iskvarenim ciljevima, kao i onima koji podržavaju novatore, koji prizivaju znanje i privrženost vjeri u svojim novotarijama.

Ali oni koje je Allah uputio i na pravoj stazi ih osnažio odbijaju činiti ono što je zabranjeno, i strpljivo podnose nasilje i neprijateljstvo pokvarene skupine. Zbog takvog postupka oni će zaslužiti uspjeh na dunjaluku i na ahiretu. To se obistinilo poslanicima i njihovim sljedbenicima u odnosu s njihovim neprijateljima. A tako su uspjeli i muhadžiri u ovome ummetu i oni učenjaci, pobožnjaci, trgovci i predvodnici koji su bili stavljeni na kušnju.

[314] Et-Tirmizi, 2414 i El-Begavi u merfu-predanju od Aiše, r.a., ali u njihovom senedu ima nepoznata osoba, zbog čega je predanje obezvrijedio El-Iraki u djelu *Tahridžu ehadisil-Ihja*, 366. Hadis je također zabilježio Et-Tirmizi, 2414 i Ibn El-Mubarek u djelu *Ez-Zuhd*, 200, ali kao mevkuf-predanje od Aiše, r.a. A niz prenosilaca u ovom slučaju ispravan je.

[315] Ibn Hibban, 276 i El-Kudai u djelu *Musnedueš-šihab*, 499 i 500, u merfu-predanju od Aiše, r.a., a niz prenosilaca dobar je.

[316] Ibn Adijj u djelu *El-Kamil*, 5/1898 i El-Ukajli u djelu *Ed-Duafa*, 3/343 u mevkuf-predanju koje je ocjenjeno kao slabo.

ISKUŠENJE VJERNIKA

U nekim situacijama i prilikama šerijatski je dopušteno da vjernik formalno pokaže svoje slaganje s nekim grijehom, a u srcu je protiv toga. Kao primjer možemo uzeti onoga koji je prisiljen izjaviti ili učiniti nevjerstvo, a ima mnogo knjiga koje ovo pitanje opširnije razmatraju. No, ovdje želimo ukazati na činjenicu da su iskušenja koja sa sobom nose i nepravdu prema drugim ljudima neizbježna, a kamoli da se čovjek riješi onog iskušenja koje samo njega lično pogađa.

Zbog toga u Kur'anu nalazimo kako Uzvišeni na više mjesta govori da je neminovno da ljudi budu iskušavani, a iskušenja mogu biti i u dobru i u zlu. Čovjek mora biti iskušan i onim što mu donosi radost, a i onim što mu pričinjava bol. Zbog toga čovjek ima potrebu da bude od onih koji puno trpe i od onih koji mnogo Allahu zahvaljuju.

Uzvišeni je rekao: "**Sve što je na Zemlji Mi smo kao ukras njoj stvorili da iskušamo ljude ko će se od njih ljepše vladati.**"[317]

U drugom ajetu Uzvišeni je objavio: "**I u dobru i u zlu provjeravali smo ih da bi se opametili.**"[318]

Također je rekao: "**Od Mene će vam uputa dolaziti, i onaj ko bude slijedio uputu Moju neće zalutati i neće nesretan biti. A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživiti.**"[319]

U suri Alu Imran On je rekao: "**Zar mislite da ćete ući u Džennet, a da Allah ne ukaže na one od vas koji se bore i na one koji su izdržljivi?!**"[320]

A prije toga u suri El-Bekara, koja je gotovo u cijelosti objavljena prije sure Alu 'Imran, On je rekao: "**Zar vi mislite da ćete ući u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali?**

---

[317] El-Kehf, 7.
[318] El-E'raf, 168.
[319] Ta-Ha, 123-124.
[320] Alu Imran, 142.

Njih su satirale nemaština i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi i poslanik, i oni koji su s njim vjerovali – uzviknuli: 'Kada će već jednom Allahova pomoć!?' Eto, Allahova je pomoć zaista blizu!"[321] To je zato što se ljudska duša neće popraviti i očistiti sve dok ne bude potresena iskušenjima. Ona je poput zlata koje se odvaja od drugih materija samo pod jarom kovačkog mijeha.

Ako je ljudska duša neprosvijećena i sklona nepravdi, ona je kao takva izvor svakog zla i nedaća koje se događaju čovjeku. Zlo doista čovjeku dolazi samo od njega samoga. O tome je Svevišnji objavio: **"Dobro koje ti se dogodi od Allaha je, a nesreću koja te zadesi sam si zaslužio."**[322]

Uzvišeni je rekao: **"Zar – kad vas je snašla nevolja koju ste vi njima dvostruko nanijeli, možete reći: 'Otkud sad ovo?!' Reci: 'To je od vas samih!'"**[323] I On je rekao: **"Kakva vas god bijeda zadesi, to je zbog grijehova koje ste zaradili, a On mnoge i oprosti."**[324] Također je rekao: **"To je zato što Allah neće lišiti blagostanja narod kome ga je podario – sve dok se on sam ne promijeni."**[325] **"A kad Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitnika."**[326]

Allah Uzvišeni u Kur'anu navodi kazne kojima je kažnjavao narode od Adema, a.s., pa do našeg vremena, naglašavajući pri tome da su ti narodi bili nepravedni prema sebi. Oni su nanosili nepravdu, a nepravda nije njima nanošena. Takvo ponašanje priznaje otac i majka cijelog ljudskog roda, a Kur'an nam to prenosi: **"'Gospodaru naš', rekoše oni, 'sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se,**

---

[321] El-Bekara, 214.
[322] En-Nisa', 79.
[323] Alu Imran, 165.
[324] Eš-Šura, 30.
[325] El-Enfal, 53.
[326] Er-Ra'd, 11.

sigurno ćemo biti izgubljeni.'"[327] A Uzvišeni u riječima koje je uputio Iblisu kaže: **"Sigurno ću svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, Džehennem napuniti!"**[328] A Iblisa zapravo slijede samo zabludjeli. Uzvišeni je o tome prenio izjavu Iblisa: **"'Gospodaru moj', reče, 'zato što si me u zabludu doveo, ja ću njima na Zemlji poroke lijepim predstaviti i potrudit ću se da ih sve zavedem, osim među njima Tvojih robova iskrenih.'"**[329] A Uzvišeni je rekao: **"Ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim, osim nad onima koji te budu slijedili, od onih zalutalih."**[330] A zabluda, u arapskom *el-gajj*, jeste slijeđenje strasti i hirova duše.

O ovome svjedoče i velikani ummeta: Ebu Bekr, Omer i Ibn Mesud, r.a., koji su u svojim fetvama govorili: "O tome ću kazati svoje mišljenje, pa ako bude ispravno, to je od Allaha, dok ako pogriješim, to je od mene i od šejtana prokletoga, a Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., čisti su od toga!"[331]

U hadisi-kudsijju koji od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prenosi Ebu Zerr, r.a., stoji: *"O robovi Moji, to su samo vaša djela koja ću vam sabrati, a zatim vas spram njih nagraditi; pa kome bude ukazano dobro, neka zahvaljuje Alahu, a kome ono bude uskraćeno, neka nikoga ne kori do samoga sebe!"*[332]

---

[327] El-E'raf, 23.
[328] Sa'd, 85.
[329] El-Hidžr, 39-40.
[330] El-Hidžr, 42.
[331] Ibn Abdulberr u djelu *Džamiu bejanil-ilmi ve fadlihi*, kao muallak. A ovo predanje prenosi Kasim b. Muhammed u djelu *El-Hudždžetu ver-reddu alel-mukallidin*. Pogledaj *Et-Telhisul-habir*, 4/195.
[332] Muslim, 2.577.

GRIJESI, NJIHOVI UZROCI, KAKO SE OČISTITI OD NJIH, TE POSLJEDICE GRIJEŠENJA

U pouzdanom hadisu navodi se: "*Najvredniji istigfar jeste da rob kaže: 'Allahu moj, Ti si moj Gospodar, nema boga osim Tebe! Ti si me stvorio i ja sam Tvoj rob. Ja ispunjavam svoj zavjet i obavezu prema Tebi onoliko koliko je u mogućnosti mojoj. Od Tebe tražim zaštitu od zla koje sam učinio. Priznajem Tvoje blagodati prema meni i priznajem svoje grijehe, zato mi oprosti jer grijehe ne može niko oprostiti osim Tebe!' Ko izgovori ovaj istigfar ujutro, čvrsto vjerujući u njega, i u tom danu umre, ući će u Džennet. A ko ga izgovori navečer, čvrsto vjerujući u njega, pa u toj noći umre, ući će u Džennet.*"[333]

U predanju od Ebu Bekra, r.a., koje od njega navodi Ebu Hurejra, r.a.,[334] i Abdullah b. Amr, r.a.,[335] a u kojem stoji da ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., podučio riječima koje će izgovarati ujutro, navečer i kada legne u postelju: "*Allahu moj, Stvaraoče nebesa i Zemlje, Poznavaoče tajnog i jave, Gospodaru i Vlasniče svake stvari, svjedočim da nema drugog boga osim Tebe! Tebi se utječem od zla samoga sebe, od zla šejtana i njegovog nevjerstva. I Tebi se utječem da sebi neku štetu ne nanesem ili da je uzrokujem nekom muslimanu.*" Izgovori ove riječi kada osvaneš, kada omrkneš i kada pođeš u postelju.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., govorio je u svojim hutbama: "*Zahvala pripada Allahu, od Njega pomoć tražimo i Njemu se kajemo. Njemu se utječemo od zla samih nas i zla naših loših postupaka.*"[336]

Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: "*Ja vas držim za krajeve vaše odjeće da ne upadnete u vatru, ali se vi u nju strovaljujete kao što leptirovi navaljuju na svjetlo.*"[337] On ih poredi s leptirovima zbog njihovog neznanja i brzog

---

[333] El-Buhari, 6.306. i 6323., u predanju od Šeddada b. Evsa, r.a.

[334] Et-Tajalisi, 2.582; Et-Tirmizi, 3.992; El-Buhari u djelu *Halku ef'alil-ibad*, 138, u predanju od Ebu Hurejre, r.a. Sened je hadisa dobar.

[335] Et-Tirmizi, 3.529; El-Buhari u *El-Edebul-mufredu*, 1.204. i El-Bejhaki u *Ed-Da'vatu*, 30, u predanju od Abdullaha b. Amra, r.a., a sened je hadisa dobar.

[336] Muslim, 868 u predanju od Ibn Abbasa, r.a.

[337] El-Buhari, 6.483., i Muslim, 2.284., u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

kretanja, jer su leptirovi mali, nemaju znanja o tome da ih svjetlost može spržiti, a uz to brzo nalijeću na nju.

U hadisu se navodi: *"Primjer prevrtljivosti srca jeste kao primjer perke bačene na pustu zemlju."*[338] U drugom hadisu stoji. *"Srce je prevrtljivije od ključanja vode u vrču."*[339]

Nije nam nepoznato kako se perka lahko prevrće na vjetru ili kako ključa voda u vrču, a u slučaju prevrtljivosti ljudskog srca tu ulogu ima neznanje, *džehl.* Iz tog razloga se kaže da je onaj ko se nekome pokori u zabludi, zaveden od onoga kome se pokorava. Uzvišeni je o faraonu kazao: **"I on zavede narod svoj, pa mu se narod pokori."**[340]

Uzvišeni je objavio: **"A ti budi strpljiv! Allahovo je obećanje, zaista, istina, i neka te nikako ne obmanu oni koji čvrsto ne vjeruju."**[341] Naime, slabašan i nestabilan čovjek lahko može pokleknuti i biti obmanut. A onaj koji čvrsto vjeruje kaže se da je na *jekinu*, što znači da se iman riječju i djelom ustalio u njegovom srcu, jer nekada se može desiti da znanje roba bude zadovoljavajuće i dobro, ali da njegova duša bude slabašna i nestrpljiva prilikom udara iskušenja, pa se rob prevrne i odleti poput perke.

SRDŽBA JE OD ŠEJTANA

Hasan el-Basri veli: "Ako hoćeš pronaći onoga kome je data uputa, ali mu nedostaje strpljivost, lahko ćeš ga naći. Ako hoćeš pronaći onoga

---

338 Ahmed, 4/408 i 419; Ibn Madža, 28; Ibn Ebu Asim u djelu *Es-Sunna*, 227 i 228; El-Begavi u djelu *Šerhus-sunne*, 14; Abd b. Humejd, 352; Er-Rujani u svom *Musnedu*, 568, u predanju Ebu Musaa el-Eš'arija, r.a. Hadis je prenesen preko više nizova, a neki od njih su ocijenjeni kao *sahih li zatihi.*

339 Ibn Ebu Asim u djelu *Es-sunna*, 226; Et-Taberani, u djelu *El-Mu'džemul-kebiru*, 20 tom, hadis br. 599; El-Kudai, u *Musneduš-šihabu*, 1.371, u predanju od El-Mikdada b. Esveda, r.a., a sened je hadisa ispravan.

340 Ez-Zuhruf, 54.

341 Er-Rum, 60.

kome je data strpljivost, ali mu je uskraćena uputa, i njega ćeš lahko naći. Ali ako hoćeš pronaći onoga kome je data uputa i ko je strpljiv, to je onda teško. A za takve je Uzvišeni rekao: '**Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze naše čvrsto vjerovali.**'[342] Iz tog se razloga duša u svojim radnjama, srdžbi i uništavanju sebe i drugih, poredi s vatrom. Strasti duše su od vatre – usiljenosti i vreline, a i šejtan je stvoren od vatre."

U *Sunenima*[343] se navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "*Srdžba dolazi od šejtana. Šejtan je stvoren od vatre, a vatra se gasi vodom. Pa kada se neki od vas rasrdi, neka se abdesti.*" U drugom hadisu stoji: "*Srdžba je varnica koja se pali u prsima sina Ademova. Zar niste vidjeli užarenost njegovih očiju i nabubrenost vratnih arterija?!*"[344] To je zapravo uzavrelost krvi u srcu radi osvete. U hadisu koji je ocijenjen kao *muttefekun alejhi* navodi se: "*Zaista šejtan kola čovjekovim tijelom poput krvi.*"[345]

U oba *Sahiha* navodi se da su se dvojica ljudi izgrdili u prisustvu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa je jednog od njih spopala velika srdžba, te je Poslanik, s.a.v.s., na to rekao. "*Zaista poznajem jednu riječ, kada bi je ovaj izgovorio, nestalo bi ovo što osjeća. Da samo kaže: 'Euzu billahi mineš-šejtanir-radžim!' ('Utječem se Allahu od šejtana prokletoga!')*"[346]

Uzvišeni je rekao: "**Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati. To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo srećni. A kad šejtan**

[342] Es-Sedžda, 24.
[343] Ebu Davud, 4.784, El-Buhari u djelu *Et-Tarihul-kebir*, 4/1 i 8; Ahmed, 4/226; Abdur-Rezzak, 20289 i Et-Taberani u djelu *El-Mu'džemul-kebir*, 17 tom, predanje br. 443, u predanju od Atijje es-Sa'dija.
[344] Ovaj je hadis slab, hafiz hadisa El-Iraki ocijenio ga je slabim u djelu *Tahridžul-Ihja*, 3.088.
[345] El-Buhari, 1.930., i Muslim, 2.175. u predanju od Safijje bint Hujejj, r.a.
[346] El-Buhari, 3.108., i Muslim, 2.610., u predanju od Sulejmana b. Sureda, r.a.

pokuša na zle misli navesti te, ti zatraži utočište u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i zna sve!"[347]

Također je Svevišnji rekao: **"Ti sa svakim – lijepo! I traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni! A ako te šejtan pokuša na zlo navesti, ti potraži utočište u Allaha, On uistinu sve čuje i zna!"**[348]

A u drugom ajetu, On je rekao: **"Ti lijepim zlo uzvrati, Mi dobro znamo šta oni iznose, i reci: 'Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šejtanskih, i Tebi se, Gospodaru moj, obraćam da me od njihova prisustva zaštitiš!'"**[349]

ODLOMAK DVADESET I TREĆI: JECANJE PRI SLUŠANJU KUR'ANA

Jecanje, u arapskom *"šehka"*, prilikom slušanja Kur'ana ima svoje razloge:

prvi razlog: da čovjeku prilikom slušanja Kur'ana bude ukazan položaj i stepen koji on ne zaslužuje, pa ga to razdraži i smiri, i dovede u situaciju da zajeca. To je "šehkatu ševk", jecaj čežnje;

drugi razlog: da se u toj prilici čovjek prisjeti grijeha koje je nekada počinio, pa iz straha i tuge zajeca. To je "šehkatu hašje", jecaj strahopoštovanja;

treći razlog: da se prilikom slušanja Kur'ana čovjek prisjeti neke svoje mahane koju ne može izliječiti, pa ga to nagne na jecanje. To je "šehkatu hazen", jecaj tugovanja;

četvrti razlog: da se čovjek u stanju slušanja Kur'ana podsjeti na apsolutnu savršenost Onoga Koga iskreno voli, ali pred sobom vidi zatvoren put do Njega, pa mu to uzrokuje jecaj žalosti i tuge;

[347] Fussilet, 34-36.
[348] El-E'raf, 199-200.
[349] El-Mu'minun, 96-98.

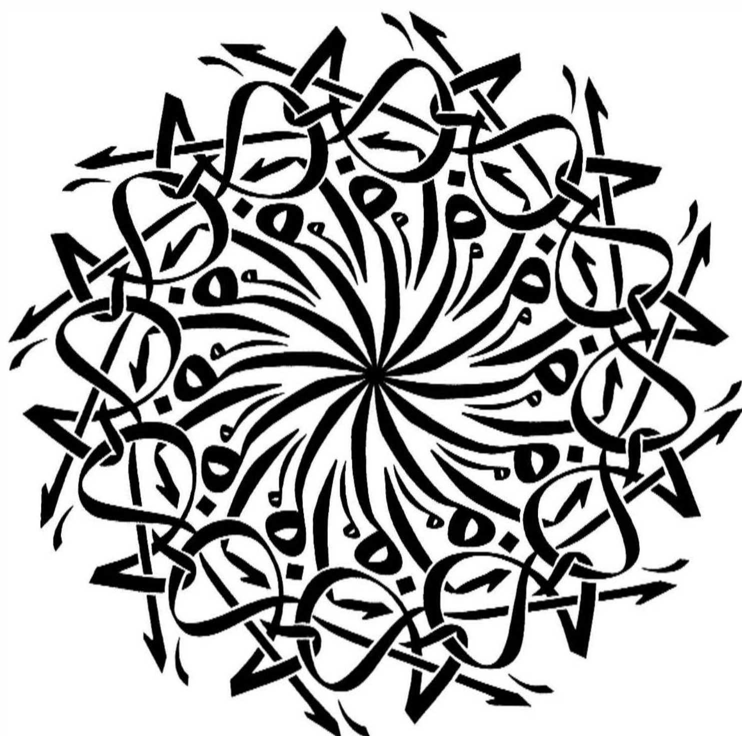
peti razlog: da je čovjek potpuno zaboravio na Onoga Koga treba voljeti i On mu je u potpunosti skriven, pa ga slušanje Kur'ana podsjeti na Njega. U tom stanju mu se ukaže Njegova ljepota pred očima, kapija do Njega otvorena, a put k Njemu jasan i prohodan, te čovjek iz radosti i sreće zajeca.

U svakom slučaju, jecanje je snaga i jačina navirućeg osjećaja koji tijelo ne može podnijeti. Ali treba biti snažan pa tu snagu i jačinu navirućeg osjećaja prikriti i ne dopustiti da se manifestuje vani na tijelu, nego ga usmjeriti da popravi stanje unutrašnjosti, jer će tako duže trajati i biti efikasniji. Međutim, ako ga pusti da se manifestuje vani, njegov utjecaj bit će slab i brzo će ga nestati.

Ovdje smo spominjali samo jecanje iskrenih i predanih robova s obzirom da se jecanje pojavljuje kod trojice: iskrenoga, dvoličnjaka i lopova.

TREĆE POGLAVLJE

O HADISU ALLAHOVOG POSLANIKA, S.A.V.S.

ODLOMAK PRVI:

TAKVALUK, BOGOBOJAZNOST, JESTE U SRCU

Ebu ed-Derda, r.a., rekao je: *"Divan li je san i jedenje razboritih! Kroz to se dobro vidi glupost rada i posta glupaka! I trun dobra koji učini bogobojazni rob bolji je od ibadeta velikog poput brda koji čini obmanjeni rob!"*[350]

Ovo su zlatne riječi koje najbolje ukazuju kako su ashabi, r.a., dobro razumijevali vjeru i zbog čega su oni u svakom dobru ispred svih drugih generacija koje dolaze iza njih.

I dobro znaj da rob na svom putovanju ka Allahu Uzvišenom iz jednog stepena u drugi, prelazi svojim srcem i ambicijom, a ne svojim tijelom i izgledom.

---

[350] Ahmed b. Hanbel u djelu *Ez-Zuhd*, 137-138.

STVARNOST TAKVALUKA – BOGOBOJAZNOSTI

Et-takva, bogobojaznost jeste u stvari bogobojaznost srca, a ne bogobojaznost tijela i organa. Uzvišeni je rekao: "**Eto toliko! Pa ko poštiva Allahove propise – znak je čestita (bogobojazna) srca.**"[351] Zatim, u nastavku sure, Uzvišeni veli: "**Do Allaha neće doprijeti meso njihovo i krv njihova, ali će Mu stići iskreno učinjena dobra djela (bogobojaznost) vaša.**"[352] A Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: *"Bogobojaznost je evo ovdje!"*, pokazavši na grudi.[353]

Razuman i razborit rob svojom ispravnom odlukom, visokom ambicijom, nepokolebljivošću i s malo dobra prevali mnogo više puta ka Allahu Uzvišenom od onoga koji ulaže mnogo truda i napora i zamara se na tom putu, ali ne posjeduje ona srčana djela. To je zato što ljubav i čvrsta odluka za postizanjem nečega otklanja tegobu i teret, te putovanje čini ugodnijim.

AMBICIJA *(HIMMA)* I ISKRENA ŽELJA *(RAGBA)* ZA POSTIZANJEM CILJA

Napredovanje na putu ka Allahu i brže stizanje do cilja postiže se visokom ambicijom, iskrenom težnjom i čvrstom odlukom. Onaj koji posjeduje ambiciju, i pored malo djela, daleko je u prednosti ispred onoga koji čini mnoga dobra djela, ali ne posjeduje ambiciju. Dočim, ako se ovaj zadnji izjednači u ambiciji i težnji s prvim, onda će ga na putu ka Allahu preteći svojim djelima.

Ovo tematika zahtijeva opširnije pojašnjenje i elaboraciju jer su u njoj *islam* i *ihsan* izjednačeni.

---

[351] El-Hadždž, 32.
[352] El-Hadždž, 37.
[353] Muslim, 2.564, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

ODLOMAK DRUGI:

VJEROVJESNIČKA UPUTA NAJPOTPUNIJA JE UPUTA

Najpotpunija uputa jeste uputa Allahovog Poslanika, s.a.v.s. On je u potpunosti udovoljio svim uvjetima islama i ihsana. On je, i pored svoje ljudske savršenosti, čežnje za Allahom, i već poznatim odnosom prema Njemu Uzvišenom, stajao na noćnom namazu toliko da su mu stopala otjecala. Postio je mnogo da bi govorili: "Nikada i ne mrsi!" Borio se na Allahovom putu. Družio se sa svojim ashabima, r.a., i od njih se nije skrivao. I nije propuštao neku nafilu ili učenje dova u prilikama kada se one uče. A toliko je mnogo tih nafila koje je činio i dova koje je učio da to cjelokupna snaga ljudskog roda ne može podnijeti.

OBAVEZE U ISLAMU

Allah Svevišnji naredio je Svojim robovima da izvrše praktične obaveze islama u onoj vidljivoj i transparentnoj formi, a da stvarnost imana, vjerovanja, prožive duhovno i srcem, osobno u svojoj unutrašnjosti. Ali kod Allaha ovo dvoje jedno bez drugoga neće biti prihvaćeno, već samo zajedno: islam i iman.

U *Musnedu* imama Ahmeda navodi se kao merfu-predanje da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"Islam je ono što se javno manifestuje, a iman je u srcu!"*[354]

Ni potpuna primjena islamskih obreda neće dovesti čovjeka do stvarnosti unutarnjeg vjerovanja srcem, imana, tj. takav islam na ahiretu

[354] Ahmed, 3/135; Ibn Ebu Šejba, u djelu *El-Musannef*, 11/11, i u djelu *El-Iman*, str. 5; El-Bezzar, 20. I Ibn Ebu Adijj u djelu *El-Kamil*, 5/1850, u predanju od Enesa, r.a. U senedu hadisa nalazi se Ali b. Mesada, a on je okarakterisan kao iskren prenosilac, ali ponekad miješa predanja. Zbog toga su neki ocijenili hadis kao slab, a neki kazali da je hasen, dobar. Ja naginjem mišljenju da je dobar. Imam Es-Subki u djelu *Tabekat eš-šafijje el-kubra* za ovaj hadis kaže: "Ovo je dobar hadis."

neće koristiti čovjeku sve dok se uz njega ne pronađe nešto od unutarnjeg vjerovanja, odnosno imana.

Isto tako, unutarnja ili srčana stvarnost vjerovanja neće koristi čovjeku ako uz to ne izvršava obrede islama. Takav iman neće koristiti čovjeku ma koliki bio, makar se srce i cijepalo od ljubavi ili straha, ako uz to ne slijedi izvršavanje islamskih obreda, to čovjeka neće spasiti od džehennemske vatre. Ovo je kao i u slučaju da pak čovjek izvršava sve islamske obrede, ali u suštini toga ne postoji iman, čvrsto vjerovanje, to ga ne može zaštititi od džehennemske vatre.

VRSTE PUTNIKA KA ALLAHU

Ako smo razumjeli prethodnu činjenicu, onda putnike ka Allahu možemo podijeliti u dvije kategorije:

prva kategorija: oni koji svoje slobodno vrijeme, nakon izvršenih farzova, troše na tjelesne nafile, dobrovoljne ibadete. To je njihova uobičajena praksa i oni se ne osvrću na ispunjenje srčanih, imanskih radnji i djela, na stepene i propise uvjerenja, s tim što posjeduju osnove toga. No, njihova težnja i želja samo su usmjerene na gomilanje dobrih djela;

druga kategorija: to su oni koji svoje slobodno vrijeme, poslije izvršenih farzova i sunneta, troše na brigu o popravljanju stanja srca, na njihovom vezivanju isključivo za Allaha, usmjeravajući sve misli i želje srca ka Allahu Uzvišenom. Oni težište svog robovanja Allahu stavljaju na aktivnosti srca; poput pročišćavanja ljubavi prema Allahu, straha i nade od Njega, pouzdanja u Njega i predanja Njemu itd. Oni smatraju da je osjećaj u srcu, koji im Allah Uzvišeni daje zbog njihovog truda, mnogo vredniji od mnoštva tjelesnih dobrovoljnih ibadeta. Kada neki od njih osjeti pribranost pred Allahom, i uz to mu se u srcu još pojavi

i osjećaj čežnje i ljubavi prema Allahu, ili osjećaj ugodnosti zbog Allahove blizine, ili osjećaj poniznosti i malenkosti; to ni u kojem slučaju, ni s čim, ne bi mijenjao, osim da nastupi vrijeme odaziva na neki Allahov imperativ, pa ako uspije taj osjećaj zadržati i dalje, to i čini, a ako ne može, onda se pokorno odaziva Allahovoj naredbi makar izgubio taj mili osjećaj.

VRIJEDNOST NAFILA, DOBROVOLJNIH IBADETA

Međutim, ako u takvom stanju naviranja osjećaja dođe vrijeme za neku nafilu, pohvalno dobrovoljno djelo, kako postupiti?! Ako bi se ta nafila uspjela izvršiti bez prekidanja blaženog osjećaja, to je zaista najbolje, ali ako to situacija ne dopušta, onda se gleda koje je djelo vrednije i Allahu draže. Da li izvršiti tu nafilu pa makar osjećaja i nestalo, kao da se odazove onome koji vapi za pomoć, da uputi izgubljenog, nešto spasi od propadanja, posluša znanje koje će mu koristiti za vjeru itd?!

U ovom slučaju potrebno je dati prednost nafili koja je korisnija i vrednija od blaženog osjećaja, i ako čovjek dadne prednost nafili nad onim što osjeća, i to uradi radi Allaha Uzvišenog, radi približavanja Njemu i radi stjecanja Njegovog zadovoljstva, zaista će mu Allah Uzvišeni u nekoj drugoj prilici nadoknaditi taj osjećaj u kojem će pronaći mnogo veći užitak nego onaj koji je radi Allaha prekinuo.

U slučaju da je osjećaj koji zbog ibadeta nalazi u svom srcu preči i vredniji od date nafile, onda je razumnije da čovjek ne prekida taj osjećaj radi nafile, jer će osjećaj za neko vrijeme nestati, a vrijeme i prilika za izvršenje nafile ne mogu nestati.

Ovakva pitanja zahtijevaju dobro razumijevanje i poznavanje puta koji vodi ka Allahu, kao i vrsta i stepena djela koja Njemu približavaju,

da bi se nekom djelu mogao dati prioritet nad nekim drugim djelom, i da bi se ibadetske radnje mogle rangirati.

Samo Allah Milostivi upućuje na to dobro, nema boga osim Njega i samo je On Gospodar!

ODLOMAK TREĆI:

OPROST UČESNICIMA U BITKI NA BEDRU

Riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., Omeru, r.a.: *"A šta znaš, možda je Allah pogledao učesnike Bitke na Bedru pa kazao:* **'Radite šta hoćete, Ja sam vam sve oprostio!?'"**[355] mnogi nisu mogli razumjeti, jer njihovo formalno značenje upućuje na dopuštenost svakog djela, i na izbor činjenja bilo kojeg djela od učesnika u bitki! A to je nedopušteno.

U vezi s tumačenjem ovog hadisa, jedna skupina kaže, a među njima je i Ibnul-Dževzi: "Riječi: **'Radite šta hoćete...'** ne odnose se na budućnost, nego na prošlost, tj. šta god da ste prije učinili, Ja sam vam to oprostio." A na ovo ukazuju dvije stvari:

prva: da se date riječi odnose na budućnost, u hadisu bilo bi rečeno: **"Ja ću vam oprostiti!"**

druga: to bi bilo dopuštenje za činjenje grijeha, a takvo je nešto apsurdno.

Suština ovog tumačenja glasi: Ja sam vam ovom bitkom oprostio sve prijašnje grijehe! Međutim, ono je slabo iz dva razloga:

prvi razlog: zato što riječi: **"Radite..."** osporavaju takvo tumačenje, jer se takva glagolska konstrukcija odnosi na buduće vrijeme, a ne na prošlo. Zatim riječi: **"... Ja sam već oprostio!"** ne podrazumijevaju nužno da riječi: **"Radite šta hoćete..."** odobravaju slobodno činjenje

---

[355] El-Buhari, 4.890, i Muslim, 2.494, u predanju od Alija b. Ebu Taliba, r.a.

grijeha u budućnosti, a to je zato što riječi: "Ja sam vam već oprostio!" ukazuju da će oprost tek uslijediti kasnije. Ovakav način izražavanja istovijetan je sa kur'anskim, kao u riječima Uzvišenog: **"Allahova je odredba došla!"**[356], tj. ona će doći, ili: **"I Gospodar je tvoj došao!"**[357], tj. i Gospodar tvoj će (na mjesto svđanja računa) doći!;

drugi razlog: zato što sam hadis osporava takvo tumačenje, jer je povod izricanja ovog hadisa bio slučaj Hatiba, r.a., koji je špijunirao Vjerovjesnika, s.a.v.s.[358], i njegov se grijeh dogodio poslije Bitke na Bedru, a ne prije nje. Zbog toga je Vjerovjesnik, s.a.v.s., i izrekao te riječi i one se, bez sumnje, odnose na Hatiba, r.a.

A ono što ja smatram u vezi spomenutog hadisa, a Allah najbolje zna, da se on odnosi na tu skupinu za koju Allah Uzvišeni u Svom neograničenom znanju poznaje da će svi njeni pripadnici ostati postojani u vjeri i da će s njom i umrijeti, ali će činiti neke grijehe koje čine i drugi ljudi, ali Svevišnji neće dopustiti da oni ustraju u tim grijesima, nego će ih uputiti na iskreno pokajanje, traženje oprosta i dobra djela koja će izbrisati počinjene grijehe. I ova se odlika odnosi samo na njih, a ne i na druge ljude, jer im Uzvišeni garantuje tu počast, te su im stoga grijesi oprošteni.

Nema nikakve zapreke da počine neki grijeh iako se uz njih vezuje i razlog koji im briše te grijehe, kao što im taj razlog, zbog kojeg će im grijesi biti oprošteni, ne dopušta da zapostave šerijatske obaveze, farzove. Ako bismo rekli da im je oprost zagarantovan i bez kasnijeg konstantnog izvršavanja šerijatskih obaveza, onda više ne bi imali potrebu za namazom, postom, zekatom, hadžom, borbom na Allahovom putu; a što je nezamislivo.

---

[356] En-Nahl, 1.

[357] El-Fedžr, 22.

[358] Kada je, bojeći se za neke od svojih rođaka u Meki, poslao pismenu poruku Mekelijama da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., sprema za pohod na Meku. (op. prev.)

U najpritvrđenije obaveze u islamu spada i pokajanje nakon učinjenog grijeha, jer garancija Allahovog oprosta ne podrazumijeva zapostavljanje uzroka Njegovog oprosta.

Slično ovome jesu i riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "*Rob počini grijeh pa kaže: 'Moj Gospodaru, počinio sam grijeh, pa mi oprosti!', pa mu Allah oprosti grijeh. Zatim prođe neko vrijeme, koliko Allah hoće, pa rob opet počini drugi grijeh, te kaže: 'Moj Gospodaru, počinio sam grijeh pa mi oprosti!' I Allah mu oprosti i taj grijeh. Iza toga prođe neko vrijeme, koliko Allah hoće, pa rob opet počini novi grijeh, te kaže: 'Moj Gospodaru, počinio sam grijeh pa mi oprosti!' Na to Allah Uzvišeni kaže: 'Moj rob zna da ima Gospodara Koji prašta grijehe i kažnjava zbog njih. Zaista sam Ja oprostio robu Mome, pa neka radi šta hoće!'*"[359]

Ova konstatacija nije općenita i ne znači da Allah Svevišnji dopušta Svom robu da čini grijehe i zlodjela, nego ukazuje da će On praštati grijehe sve dok se rob bude kajao.

Ovaj rob ima poseban tretman, a to je garancija da će mu Allah Uzvišeni oprostiti grijehe, jer Uzvišeni zna da on neće ustrajati u griješenju, nego će se nakon svakog grijeha pokajati, mada se ovo postupanje odnosi i na svakog drugog roba čije stanje bude istovjetno stanju roba spomenutog u hadisu, s tim što je njemu zasigurno zagarantovan oprost kao i učesnicima Bitke na Bedru.

Isti je slučaj i s onim ashabima, r.a., koje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obradovao Džennetom ili ih obavijestio da im je Allah oprostio grijehe. Niko od njih, niti neko drugi od ashaba, r.a., nije razumio da im se time odobrava činjenje grijeha ili izostavljanje farzova. Naprotiv, oni su, nakon što su datom garancijom bili obradovani, bili još marljiviji u ibadetu, još više su strahovali i bojali se Allahove kazne negoli prije tog radosnog nagovještaja, kao u slučaju deseterice obradovanih Džennetom.

---

[359] El-Buhari, 7.507, i Muslim, 2.758, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

Ebu Bekr es-Siddik, r.a., bio je konstantno u stanju straha i bojazni, kao i Omer b. el-Hattab, r.a.; jer su bili svjesni da radosni nagovještaj o njihovom ulasku u Džennet nije bezuvjetan, nego je uvjetovan određenim uvjetima koje trebaju ispuniti, i na njima ustrajati do smrti, i nepostojanjem nečega što bi taj nagovještaj moglo anulirati. Niko od njih nije razumio iz tog nagovještaja da slobodno može činiti bilo kakva djela.

ODLOMAK ČETVRTI:

LIJEPO I ČASNO STJECANJE DUNJALUČKIH DOBARA

Allahov Poslanik, s.a.v.s., u svojim riječima: *"Bojte se Allaha i na lijep način stječite dunjalučka dobra!"* pravi spoj između dunjalučke i ahiretske koristi za čovjeka, jer se blagodati i užici ahireta zaslužuju samo preko bogobojaznosti.

Smirenost srca i tijela, te rasterećenje od briga, čežnje i pohlepe za dunjalukom, zatim oslobađanje od umora, patnje i muka u stjecanju dunjalučkih koristi; sve se to postiže lijepim i časnim privređivanjem.

Zbog toga, onaj ko se bude bojao Allaha Uzvišenog zaslužit će blagodat i užitak ahiretski, a ko na lijep i častan način bude privređivao i stjecao dunjalučka dobra bit će oslobođen od briga i patnje na dunjaluku. A Allah u svemu pomaže!

"Dunjaluk o sebi istinu zbori.
Kada bi bilo onih koji će čuti:
'Koliko sigurnih u život uništih,
I onih što zbiraju, od blaga rastavih!'"

ODLOMAK PETI:
MORAL ALLAHOVOG POSLANIKA, S.A.V.S., I NJEGOVA BOGOBOJAZNOST

Allahov Poslanik, s.a.v.s., posjedovao je najviši stepen bogobojaznosti i bio je najljepšeg morala. Bogobojaznost, *et-takva,* uređuje i popravlja odnos između roba i njegovog Gospodara, a lijep moral uređuje i popravlja odnos između čovjeka i drugih ljudi.

Bogobojaznost stoga čovjeku donosi Allahovu ljubav, a lijep moral obavezuje ljude da zavole onoga ko ga posjeduje.

ODLOMAK ŠESTI:
SLIJEĐENJE SUNNETA, PRAKSE ALLAHOVOG POSLANIKA, S.A.V.S.

Zdrav i slobodan razum dolazi do zaključka da je ono s čime je poslan Allahov Poslanik, s.a.v.s., istina koju prihvata razum i logika.

Međutim, zaslijepljen i zaveden razum smatra da se vjera kosi s razumom, a Šerijat s logikom.

VRIJEDNOST SLIJEĐENJA SUNNETA

Najbolji i najbliži put koji vodi ka Allahu Uzvišenom jeste dosljedno slijeđenje sunneta, pridržavajući se tog puta formalno i suštinski, a zatim stalno pokazivanje ovisnosti o Allahu i težnja stjecanjem Njegovog zadovoljstva riječima i djelom.

Niko od putnika ka Allahu Uzvišenom nije zaslužio Njegovo zadovoljstvo osim uz ova tri uvjeta, kao što niko nije ni zastranio s

Pravog puta i udaljio se od Allaha Uzvišenog, osim uz izostavljanje ovoga ili nekog od ta tri uvjeta.

KROZ SUPROTNOSTI RASPOZNAJU SE STVARI

Tri su temelja za koje se vezuje sreća i uspjeh roba, a svaki od ta tri temelja ima svoju suprotnost. Pa ko izgubi neki temelj zapada u njegovu suprotnost.

Nasuprot *tevhida,* priznavanja Allahove jednoće, stoji *širk,* pripisivanje Allahu druga.

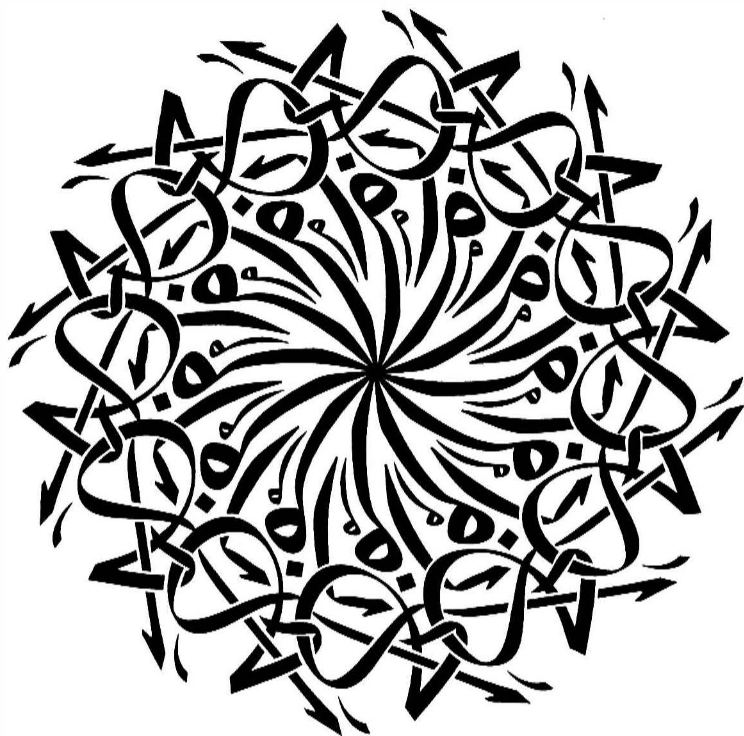
Nasuprot *sunneta,* prakse Allahovog Poslanika, s.a.v.s., stoji *novotarija,* inoviranje vjerovanja i vjerskih propisa.

Nasuprot *pokornosti Allahu* stoji *griješenje i neposlušnost* Njemu, Uzvišenom.

A nasuprot ovoga troga stoji jedna stvar koja je oprečna sa svakim temeljom zasebno, a to je opustjelost srca od želje za Allahom i onim što je On pripremio za odane robove, i opustjelost srca od strahopoštovanja prema Allahu i od straha od Njegove kazne.

ČETVRTO POGLAVLJE

O METODOLOGIJI ISLAMSKOG PRAVA

ODLOMAK PRVI: ZAPOSTAVLJANJE NAREĐENOG VEĆI JE GRIJEH OD ČINJENJA ZABRANJENOG

Sehl b. Abdullah veli: "Zapostavljanje Allahove naredbe, farza, teži je grijeh od kršenja neke zabrane; jer je Ademu bilo zabranjeno jesti plodove određenog drveta, pa kada je to prekršio, a zatim se pokajao, Allah mu je oprostio, dok je Iblisu bilo naređeno da učini naklon Ademu, pa to nije učinio, i Allah mu to nije oprostio!"

Ja kažem: Ovo je veliko i veoma važno pitanje, tj. da je izostavljanje naređenog kod Allaha veći grijeh od kršenja zabranjenog. To je tako iz više razloga:

prvo: zato što je ta konstatacija potvrđena u kazivanju o Ademu, a.s., i Iblisu;

drugo: zato što se u većini slučajeva prekršaj zabranjenog čini iz strasti i nekog duševnog poriva ili potrebe, dok je grijeh prouzrokovan izostavljanjem naređenog nastao iz oholosti i uzdizanja. U Džennet neće ući onaj ko u svom srcu bude imao i koliko jedan trun oholosti[360], ali će u Džennet ući onaj ko umre kao musliman, makar počinio blud ili ukrao[361];

treće: zato što je Allahu Uzvišenom draže izvršenje naređenog od ostavljanja zabranjenog, kako se navodi u mnogim šerijatskim tekstovima, kao i u hadisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: *"Najdraže djelo Allahu Uzvišenom jeste obaviti namaz u njegovo prvo vrijeme!"*[362], ili u hadisu: *"'Hoćete li da vas obavijestim o vašem najboljem djelu i najčistijem kod Allaha, koje vas uzdiže na najviše stepene?! Ono je za vas bolje od susreta s neprijateljem, pa da vi njih udarate po šijama i oni vas.'* Prisutni rekoše: 'Hoćemo, o Allahov Poslaniče!' Poslanik, s.a.v.s., reče: *'To je zikrullah, veličanje Allaha!'"*[363], ili u hadisu: *"Znajte da je namaz jedno od vaših najboljih djela!"*[364], kao i mnogim drugim tekstovima.

Izostavljanje zabrana jeste djelo, ali se ono ogleda u sustezanju od nečega, i zato je Uzvišeni uvjetovao Svoju ljubav prema robu izvršavanjem naređenog, kao u Njegovim riječima: **"Allah voli one koji se na Njegovom putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti"**[365], ili

---

[360] Kako se navodi u hadisu koji je zabilježio Muslim, br. 91 i 148, u predanju od Abdullaha b. Mesuda, r.a.

[361] Kako se navodi u hadisu koji su zabilježili El-Buhari, br. 5.388, i Muslim, br. 94, u predanju od Ebu Zerra, r.a.

[362] El-Buhari, 1.782, i Muslim, 85, u predanju od Abdullaha b. Mesuda, r.a.

[363] Ahmed, 5/195; Et-Tirmizi, 3374; Ibn Madža, 3.790, i El-Hakim, 1/496. Za hadis je kazao da je ispravan, a Ez-Zehebi je njegovu ocjenu potvrdio. Hadis su zabilježili u predanju od Ebud-Derdaa, r.a.

[364] Dio hadisa koji je zabilježio Ahmed, 5/282; Ed-Darimi, 1/168; Et-Taberani u djelu *El-Kebir*, 1.444, i Ibn Hibban, 1037, u predanju od Sevbana, r.a., a sened je hadisa dobar.

[365] Es-Saff, 4.

u ajetu: "**A Allah voli one koji dobra djela čine**"[366], ili u drugom ajetu: "**...i budite pravedni; Allah, zaista pravedne voli!**"[367], ili u suri Alu Imran: "**A Allah izdržljive voli!**"[368]

A u ajetima koji govore o zabranama najviše nailazimo na spomen o uskraćivanju Allahove ljubavi onima koji čine neke grijehe, kao u riječima Uzvišenog: "**A Allah ne voli nered!**",[369] ili: "**Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce**",[370] ili: "**Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu**",[371] ili: "**Allah ne voli da se o zlu glasno govori, to može samo onaj kome je učinjena nepravda**",[372] ili: "**Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu**"[373] i tome slično.

Drugom prilikom Uzvišeni obavještava da On ne voli takva djela i da ih prezire, kao u Njegovim riječima: "**Sve je to ružno, Gospodaru tvome mrsko!**"[374], ili u ajetu: "**To će biti zato što su ono što izaziva Allahovu srdžbu slijedili.**"[375]

Ako smo ovo razumjeli, onda trebamo znati da su djela koja Allah voli, sama po sebi svrha i cilj ljudskog djelovanja. Otuda Allah Uzvišeni i ukazuje na ono što ne voli i prezire, jer se time izdvaja i razjašnjava sve ono što On Svevišnji voli. Isto tako, Allah Svemogući odredio je grijehe, nevjerstvo i razvrat, jer se na taj način, suprotnim slijedom, izdvaja ono što On voli, poput: džihada, izabiranja šehida, činjenja tevbe od roba, ponizno obraćanje Njemu, a kroz to dolazi do izražaja Njegova

---

366 Alu Imran, 134.
367 El-Hudžurat, 9.
368 Alu Imran, 146.
369 El-Bekara, 205.
370 El-Hadid, 23.
371 El-Bekara, 190.
372 En-Nisa, 148.
373 En-Nisa, 36.
374 El-Isra, 38.
375 Muhammed, 28.

pravednost, milost, gordost i veličina. Zatim uvezivanje prijateljstva radi Njega ili uspostavljanje neprijateljskih odnosa zbog Njega kao i mnoge druge stvari koje su rezultat i posljedica Allahovog određenja onoga što On ne voli, a te su Mu stvari draže utoliko što je povod zbog kojih se čine veći i jači.

Allah Svevišnji nije naglasio ono što voli, kao što je naglasio ono što ne voli, jer bi naglašavanje onoga što voli vodilo ka onome što On Uzvišeni ne voli i što prezire, pa se iz toga može zaključiti da je izvršavanje onoga što Allah Uzvišeni voli Njemu draži postupak od ostavljanja onoga što On prezire. Ovo će pojasniti:

četvrti razlog: zbog toga što je naređeno djelo svrha samome sebi, dok izostavljanje zabranjenog ima za svrhu samo da upotpuni neko naređeno djelo. Zabranjena stvar ili postupak jesu, zapravo, zabranjeni zbog toga što obezvrjeđuju, narušavaju i oslabljuju djelo koje je naređeno. Primjer za to nalazimo u naznaci Uzvišenog kada govori o zabrani alkohola i kocke, jer ta dva loša djela ustvari odvraćaju od namaza i slavljenja Allaha Uzvišenog.[376]

Ono što je šerijatski zabranjeno sprečava ili djelimično otežava izvršavanje šerijatskih naredbi. Zabrane su izrečene zbog nekog drugog interesa nevezanog za same zabrane, dok su naredbe izrečene striktno zbog interesa vezanog za te naredbe.

Ovo ćemo dodatno razjasniti kroz:

peti razlog: zbog toga što se naredbe izvršavaju s ciljem očuvanja i afirmacije snage imana, dok se zabrane ostavljaju kao preventiva od onoga što bi moglo ugroziti snagu imana i usmjeriti je na stranputicu. Očuvanje i afirmacija snage preče su preventive, jer snaga koliko god postaje veća, isto toliko ona i odbacuje po nju štetne tvari. A u slučaju

---

[376] Kako se navodi u 91. ajetu sure El-Maida.

da snaga oslabi i klone, onda je lahko savladavaju te štetne tvari. Preventiva ima za cilj da štititi neku vrijednost, a nije cilj za sebe; tj. ona ima za cilj štititi razvoj, napredak i opstanak snage imana.

Zbog toga kada god se snaga imana poveća i postane jača, ona od sebe, srazmjerno svojoj jačini ili slabosti, odbacuje truhle i loše tvari i ne dopušta im da je savladaju. Ali kada snaga imana oslabi, onda je loše tvari lahko napadaju i savlađuju. Zato dobro razmisli o tome;

šesti razlog: zbog toga što izvršavanje šerijatskih naredbi predstavlja život srca, njegovu hranu, ukras, sreću, zadovoljstvo i užitak, za razliku od ostavljanja zabrana koje same za sebe, bez izvršavanja naređenog, ništa ne predstavljaju i srcu ne donose nikakvu radost. Jer kada bi se čovjek prošao svega što je zabranjeno i to ne činio, a uz to nije ispunio uvjete vjerovanja, *imana,* izvršavanjem naređenih djela, to mu ništa ne bi koristilo na ahiretu, i zaslužio bi vječnost u vatri. Ovo ćemo dodatno pojasniti;

sedmi razlog: zbog toga što onaj ko izvršava šerijatske naredbe, a uz to krši šerijatske zabrane, on će uspjeti i biti spašen ako pretegnu njegova dobra djela, ili će biti spašen nakon što provede jedan period u vatri, i pravda bude udovoljena, jer su pretegnula njegova loša djela, no opet je uspio zbog toga što je izvršavao naređeno. Ali onaj ko ne izvrši naređeno i ne krši zabranjeno neće uspjeti i biti spašen, jer je uspjeh zagarantovan samo onima koji izvrše šerijatske naredbe, tj. koji ispune uvjete *tevhida,* priznavanja Allahove jednoće.

U slučaju da neko prigovori: "Takav je rob zaslužio vječnost u vatri zbog kršenja zabranjenog, a to je širk, pripisivanje Allahu sudruga", na ovaj prigovor, odgovorit ćemo: Za ahiretski neuspjeh, odnosno vječnost u vatri dovoljno je da se izostavi šerijatska naredba *tevhida,* priznavanja Allahove jednoće, makar rob praktično i ne počinio širk koji je stvarna

suprotnost tevhida. Jer ako je srce opustjelo od vjerovanja, *tevhida*, kao takvog na ahiretu ga iščekuje propast i neuspjeh, bez obzira robovalo ono nekome pored Allaha ili ne. U slučaju da rob izostavi naredbu tevhida, a uz to još prekrši i zabranu širka, onda će biti kažnjen zbog obje stvari.

Ovo ćemo još bolje razumjeti kada sagledamo:

osmi razlog: zbog toga što se onaj ko bude pozvan da povjeruje u Allaha, pa na taj poziv odgovori: "Ja to ne prihvatam, ali i ne poričem! Ne volim to, ali i ne mrzim! Ne robujem Allahu, ali ni nekom drugom pored Njega!" smatra nevjernikom samim odbacivanjem i ostavljanjem onoga što mu je naređeno, za razliku od onoga roba koji na poziv kaže: "Ja vjerujem Allahovom Izaslaniku, volim ga i izvršavam ono što mi se od Boga naređuje, ali mi strast, moja priroda i htijenje ne dopuštaju da se okanim onoga što mi Allah zabranjuje. I ja znam da mi to On zabranjuje i znam da to On prezire, ali ja nemam strpljivosti da odolim tome!" ovakav rob se ne smatra nevjernikom, i njegov slučaj nije kao slučaj onog prvoga. Ovaj je rob, u općem smislu, pokoran Allahu, dok potpuno izostavljanje šerijatskih naloga ni u kojem slučaju ne možemo nazvati pokornošću;

deveti razlog: zbog toga što se pokornost u osnovi vezuje za naređena djela, a zabranjena se djela uvjetno uvrštavaju pod termin pokornost. Pokorni je onaj koji izvrši naređeno, a grešnik onaj koji to odbije. Allah Uzvišeni veli: **"...koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati."**[377] A Musa, a.s., rekao je bratu svome: "Šta te je spriječilo kad si ih vidio da su zalutali, da za mnom nisi pošao? Zašto nisi naređenje moje poslušao?!" U tom kontekstu, Amr b. el-As, r.a., rekao je na smrtnoj postelji: "Ja sam onaj kome si Ti naredbe obavezao, pa sam, eto, neposlušan bio. Ali svjedočim da nema boga osim Tebe!"

---

[377] Et-Tahrim, 6.

Pjesnik je rekao:

"Naredih ti strogo, al' ti se ogriješi!"

Cilj slanja poslanika, a.s., jeste da se ljudi pokore Onome Koji ih je poslao, a pokornost se može ostvariti jedino putem izvršavanja Njegovih naredbi, dok je izbjegavanje i ostavljanje zabrana stvar koja upotpunjuje izvrašavanje naredbi. Zbog toga, ako se rob bude klonio zabrana, ali ne izvršava ono što mu je naređeno, ne može se ubrojati u pokorne, nego je nepokoran, grešnik. Ali u suprotnoj situaciji, ako izvršava naredbe a uz to krši zabrane, on će se uvrstiti u pokorne iako uz to nosi i epitet grešnika zbog zabrana koje je prekršio. Ali se onaj koji samo ostavlja zabrane a ne izvršava naredbe nikako ne može nazvati pokornim;

deseti razlog: zbog toga što je izvršavanje naredbi pokornost, odnosno ibadet Allahu Uzvišenom, robovanje i upotpunjavanje vjere, zbog čega je čovjek stvoren. Uzvišeni je o tome objavio: "Ljude i džinove stvorio sam samo da Mi se pokoravaju!"[378] Uzvišeni nas obavještava da je ljude i džinove stvorio radi ibadeta Njemu, i iz istog je razloga On ljudima slao izaslanike i dostavljao im poslanice; da bi samo Njemu robovali.

Ibadet ili robovanje jeste cilj zbog kojeg su ljudi stvoreni, a to nam govori da nisu stvoreni da bi samo izbjegavali i ostavljali ono što je zabranjeno. Izbjegavanje ili ostavljanje nečega nije ciljana radnja, pa zbog toga ono ne predstavlja neku vrijednost ili savršenost, za razliku od izvršavanja naređenog, koje je ciljana radnja, a njeno ostvarenje očekuje se i zahtijeva od roba.

To će nam razjasniti:

jedanaesti razlog: zbog toga što se u zabrani zahtijeva nečinjenje nekog djela, pa tako u izvršenju zahtjeva zabrane ne postoji praktična moguća radnja, a u naredbi se pak zahtijeva vršenje nekog djela, te u izvršenju

---

[378] Ez-Zarijat, 56.

tog zahtjeva zapravo postoji praktična moguća radnja. Tako se naredbe vezuju za praktičnu postojeću i moguću radnju, a zabrane za nešto što ne postoji, što je van ljudske mogućnosti. Uzimajući to u obzir, nešto što ne postoji ne može predstavljati vrijednost osim ako je popraćeno stvarnom postojećom radnjom, jer nepostojeća stvar nema svoju vrijednost i ne predstavlja korist, osim ako je vezana za nešto što postoji, a ta postojeća popratna stvar, opet, treba biti poželjna i naređena. Iz ovoga zaključujemo da je suština zabrane opet vezana za naredbu. Naredba koja se indirektno zahtijeva kroz izrečenu zabranu jeste ustvari ta postojeća praktična stvar za koju od roba traži da je ispuni.

Ovo će još pojasniti i:

dvanaesti razlog: zbog toga što su se učenjaci razišli u mišljenju o pitanju zahtjeva kojeg rob treba da ispuni glede šerijatskih zabrana, a tu postoje sljedeća mišljenja:

prvo mišljenje: to je uzdržavanje i sustezanje roba od čina definisanog u datoj zabrani, a čin sustezanja jeste praktična postojeća radnja jer se *teklif* (šerijatskopravna sposobnost) vezuje za praktična i moguća djela, dok je čisto nepostojanje van granica ljudske sposobnosti i mogućnosti. Ovo je stav većine učenjaka;

drugo mišljenje: Ebu Hašim el-Džubbai[379] i neki drugi o ovom pitanju kažu: "To je nečinjenje djela definisanog u zabrani. Zbog toga će zahtjev zabrane biti udovoljen ako rob općenito, ne ciljano, ne praktikuje radnju definisanu u zabrani, a da ne govorimo o tome ako još uz to ima i čvrstu konstantnu odluku da tu zabranu izbjegava i zaobilazi. Da se pak zahtjev zabrane odnosi na ciljano sustezanje od djela definisanog u zabrani, onda bi rob bio grešan u situaciji kada zaboravi na odluku o sustezanju od zabrane. U praksi ljudi jeste da hvale onu osobu

[379] Istaknuti predstavnik mu'tezilijskog pravca u akaidu.

koja ne čini ružno, makar ta osoba u podsvijesti i nemala namjeru sustezati se i izbjegavati ružno."

Ovo je jedno od dva mišljenja kadije Ebu Bekra el-Bakillanija. Zbog ovog mišljenja on je prihvatio tezu da nečinjenje djela (*ademul-fil*) ulazi u domen mogućih ljudskih radnji, pa se kao takvo uvrštava u ljudska djela za koja će odgovarati. On kaže: "Cilj zabrane jeste zadržavanje statusa temeljnog nečinjenja, a to je u domenu mogućih ljudskih radnji";

treće mišljenje: zahtjev zabrane jeste izvršenje djela koje je suprotno onome koje je definisano u zabrani, jer je to praktični moguća radnja i cilj Onoga Koji je naložio zabranu. Zakonodavac je zabranio blud, zahtijevajući čednost; zabranio je nasilje, zahtijevajući pravednost; zabranio je laž, zahtijevajući iskrenost. Na ovaj način možemo pobrojati sve zabrane.

Kod predstavnika ovog mišljenja, suština je zabrane zahtjev za njenom suprotnošću, te kroz ovo ukazuju da se zahtjev zabrane vezuje za izvršavanje praktičnog čina koji se indirektno naređuje kroz formu zabrane.

Nakon svega iznesenog, možemo konstatovati da imamo dvije vrste zahtjeva: zahtjev koji ima zasebnu svrhu i cilj, a to su šerijatske naredbe, i zahtjev koji ima za cilj anuliranje onoga što se suprotstavlja i kosi s onim što je naređeno, a tu se uvrštavaju šerijatske zabrane.

Ako šerijatskom obavezniku, *mukellefu,* zahtjevi zabrana ne padnu na um i duša ga ne poziva na njihovo ispunjenje, nego je njegov odnos prema zabranama izgrađen na načelu nečinjenja, onda on zbog toga neće biti nagrađen, za razliku od onoga koji je svjestan zahtjeva šerijatskih zabrana i radi Allaha odbacuje i izbjegava činjenje zabranjenog, jer je njegov postupak praktična stvarna i moguća radnja, a nagrada je vezana za praktična i stvarna djela, a ne za nepostojeći čin. Onaj ko iz fizičke

spriječenosti ostavi zabranjeno, ali ima čvrstu odluku da prekrši zabranu, bit će kažnjen zbog čvrste odluke i nepokolebljive nakane da prekši zabranjeno, jer je vanjskim uzrokom bio spriječen od prekršaja, mada će njegova kazna biti blaža od kazne stvarnog prekršitelja zabranjenog.

Ovo potvrđuju mnogi šerijatski tekstovi, a na manji broj tekstova koji to formalno ne podržavaju nećemo se ni osvrtati.[380] Uzvišeni je rekao: **"Pokazivali vi ono što je u dušama vašim ili to krili Allah će vas za to pitati; oprostit će onome kome On hoće, a kaznit će koga On hoće."**[381] O onome koji prikriva i uskraćuje svjedočenje On je rekao: **"... srce će njegovo biti grešno!"**[382] Također je rekao: **"... ali će vas kazniti ako pod zakletvom nešto namjerno učinite!"**[383] U drugom ajetu stoji. **"...onoga Dana kada budu ispitivane savjesti!"**[384] A Allahov Poslanik, sa.v.s., u hadisu kaže: *"Ako dvojica muslimana isuču sablje jedan protiv drugoga, i ubica i ubijeni će u vatru!"* Ashabi, r.a., rekoše: "Jasno nam je za ubicu, ali zašto ubijeni?!" Poslanik, s.a.v.s., na to odgovori: *"Jer je i on htio ubiti svoga suparnika!"*[385] U drugom hadisu navodi se: *"... i čovjek koji je kazao: 'Da i ja imam imetka kao taj i taj, postupao bih kao on!' Pa će i ovome biti suđeno po namjeri, nijetu, i obojica nose isti grijeh."*[386]

Mišljenje onih koji kažu da je zahtjev zabrane ispunjenje ili izvršenje djela suprotnog od onoga koje je definisano u zabrani, nije tačno, jer se zahtjev zabrane odnosi na tri stvari; na ostavljanje zabranjenog, zatim

---

[380] Jer je broj tekstova koji potvrđuju iznesenu tezu tako veliki da samu tezu preobražavaju u pravilo. A oni tekstovi koji se kose s datom tezom, zapravo, odstupaju od teze zbog određenog pojedinačnog događaja ili povoda koji ti tekstovi tematski obrađuju.
[381] El-Bekara, 284.
[382] El-Bekara, 283.
[383] El-Bekara, 225.
[384] Et-Tarik, 9.
[385] El-Buhari, 31 i 6.875, i Muslim, 2.888, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.
[386] Ahmed, 4/230 i 231; Ibn Madža, 4.428; Et-Tirmizi, 2.427; Et-Taberani u djelu *El-Mu'džemul-kebir*, 22/285, i El-Bejheki, 4/189, u predanju od Kebše El-Enmarija. Sened je hadisa ispravan.

ispunjavanje djela suprotnog od onoga koje je zabranjeno i na pripremu svega onoga što koristi i pomaže u izvršenju zahtjeva zabrane. Tako svar ili djelo bez kojeg se ne može ispuniti neki zahtjev ne potpada pod prvobitni zahtjev zabrane, bez obzira što pod taj zahtjev potpada djelo suprotno od onoga na što se odnosi zabrana i ono što onemogućava njegovo ispunjenje.

Zabrane su izrečene kao preventiva i pomoćna sredstva u ostvarenju nekog cilja, a naredbe su izrečene s namjerom njihovog praktičnog ostvarivanja, jer one predstavljaju krajnje vrijednosti i cilj.

A što se tiče stava i riječi Ebu Hašima: "A u praksi ljudi jeste da hvale onu osobu koja ne čini ružno, makar ta osoba u podsvijesti i nemala namjeru o sustezanju i izbjegavanju ružnog!", ako pod hvalom misli da ga ljudi ne kore zbog takvog ponašanja, jeste tačno, ali ako misli da ga oni hvale, veličaju, vole i da na osnovu takvog ponašanja on zaslužuje nagradu, to je onda pogrešno. Jer impotentnu osobu ljudi ne hvale zbog toga što ne čini blud, niti nijemog što ne zapada u grijeh ogovaranja i vrijeđanja, već je njihova pohvala usmjerena ka onome koji ima mogućnosti i povoda učiniti neki grijeh, ali se od njega susteže.

Zatim, tu je stav kadije Ebu Bekra el-Bakillanija, koji kaže da se zahtjev zabrane odnosi na temeljno nečinjenje (*ademul-fi'l*), a to ulazi u domen mogućih ljudskih radnji, pa ako time misli na osobno sustezanje i sputavanje roba od činjenja zabranjenog, onda je to tačno, ali ako time misli na opće i načelno nečinjenje i nenamjeravano izbjegavanje zabranjenog, onda je to pogrešno.

To će nam pojasniti i sljedeći razlog:

trinaesti razlog: zbog toga što je naredba nečega, slijedom nužne logike, a ne obligacionim zahtjevom, ustvari zabrana onoga što je u suprotnosti s naređenim činom. Smisao naređenog jeste izvršenje

traženog čina, ali ako naredba podrazumijeva i izbjegavanje i ostavljanje onoga što je u suprotnosti s njom, onda čin ostavljanja nije radi sebe, nego zbog nečeg drugog.

Ovo je ispravan stav u vezi s pitanjem da li je naredba nečega istovremeno i zabrana onoga što mu je suprotno?

To jeste zabrana na osnovu principa nužnosti, ali ona nije ciljana i namjeravana. Ista stvar dešava se kada je u pitanju zabrana nečega. Zahtjev zabrane ima za cilj da se prestane i prekine neka radnja, ali vršenje suprotne radnje u odnosu na onu koja je definisana u zabrani dolazi uzgredno i kao nužna posljedica. Zakonodavac zabranjuje ona djela koja se kose sa onim što On naređuje, kako smo to već ranije obrazložili, pa kao da je u oba slučaja, i kod naredbi i kod zabrana, svrha i cilj, zapravo, ono što Zakonodavac naređuje Svojim robovima.

Suština ovog pitanja može se zaključiti konstatacijom da je obavezivanje nečim, ustvari, obavezivanje radi izvršenja i ispunjenja toga i svega onoga što ta obaveza nužno podrazumijeva, dok je zabrana nečega zahtjev za ostavljanjem i izbjegavanjem nečega i svega onoga što ta zabrana podrazumijeva. A zajednička stvar u oba slučaja jeste postojanje određene radnje i njenog izbjegavanja, a to oboje predstavlja postojeći praktičan čin;

Četrnaesti razlog: zbog toga što su naredbe i zabrane u zahtjevnom načinu isto kao što su potvrdni i odrični oblik u izjavnom načinu. Pohvala se ne može izreći kroz odrični ili negacijski način, već uz to mora ići i potvrdni način, jer je negacija konstatacija da nešto ne postoji ili da nije prisutno, a u tome nema nikakve pohvale niti savršenstva, ali ako uz negaciju dođe i potvrda, onda to predstavlja pohvalu, kao što je negiranje zaborava, koje podrazumijeva apsolutno znanje, ili negiranje umora i teškoće, koje podrazumijeva apsolutnu snagu i moć, ili

negiranje sna i drijemeža, koje podrazumijeva apsolutnost života, svjesnosti ili budnosti, ili negiranje potomstva i drūge, koje podrazumijeva apsolutnu neovisnost, vlast i gospodarstvo, ili negiranje sudruga, zaštitnika i zagovornika bez Njegova dopuštenja, što podrazumijeva apsolutnu samostalnu upravu, vlast i Božanstvenost; ili negiranje nepravde, koje podrazumijeva apsolutnu pravednost, ili negiranje mogućnosti da Ga neko vidi na dunjaluku, što podrazumijeva apsolutnu veličinu. On je veličanstven da bi se mogao osjetilima spoznati, a i kada bi se mogao vidjeti, to bi ostao, jer činjenica da Ga se ne može vidjeti sama po sebi ne predstavlja pohvalu, kao što je slučaj i s onim što uopće ne postoji.

Ako smo ovo razumjeli, onda ostavljanje onoga što se traži u zahtjevu zabrane, ako uz to ne postoji i izvršenje neke potvrdne praktične radnje, ne može biti pohvalno zbog samog ostavljanja i izbjegavanja te stvari, niti se na osnovu toga može steći nagrada, kao što ne možemo nekoga hvaliti samo zbog toga što su u njegovom opisu negiraju neke osobine;

petnaesti razlog: zbog toga što Allah Uzvišeni za izvršenje neke naredbe nagrađuje deset puta više, ali za ostavljanje neke zabrane nagrada nije udeseterostručena, a to ukazuje da je izvršavanje naredbi Allahu Uzvišenom draže od ostavljanja zabranjenog. A da je suprotno, onda bi nagrada za izbjegavanje zabranjenog bila deset puta uvećana, a nagrada sa učinjeno dobro samo jedna ili bi bile izjednačene;

šesnaesti razlog: cilj izricanja zabrana jeste izbjegavanje i iskorjenjivanje djela definisanih u zabranama iz stvarnog života, bez obzira da li rob to, s namjerom ili bez nje, izbjegavao, i bez obzira da li toga bio svjestan ili ne. Cilj je da takvih djela ne bude u stvarnom životu. Međutim, u slučaju naredbi, cilj njihovog izricanja jeste izvršavanje i činjenje djela spomenutih u naredbama u praktičnom i stvarnom životu s namjerom približavanja i pokoravanja Allahu Svevišnjem.

Tajna ovog pitanja krije se u činjenici da je Allahu Uzvišenom draže izvršenje onoga što je tražio da se izvrši, nego nepostojanje onoga što je zahtijevao da se ne pojavi u stvarnosti. Neizvršenje onoga što je tražio da se izvrši, Njemu je omraženije od postojanja onoga što je tražio da se ne pojavi. Njegova ljubav prema onome što je tražio da se izvrši veća je od Njegovog prezira prema onome što je tražio da se ne pojavi.

Ovo će pojasniti i sljedeća tačka:

sedamnaesti razlog: zbog toga što je izvršenje naređenog pomoć robu pri izvršenju naredbe, zatim nagrada i sve pohvale i uzdizanja stepena koji slijede uz to, sve je to izraz Allahove milosti, dok su činjenje onoga što je Allah zabranio, zatim kazna i sve pogrde i poniženja koja slijede uz to izraz Allahove srdžbe, a Njegova je milost pretekla i nadvladala Njegovu srdžbu.[387] Sve što potpada pod Njegovu milost, to pretiče i nadvladava ono što potpada pod Njegovu srdžbu. Allah je Svevišnji konstantno milostiv, i milost je od nužnih osobina Njegovog Bića, poput Njegovog znanja, moći, vida, sluha, dobročinstva i drugih osobina, tako da je nemoguće da to bude drukčije, za razliku od Njegove srdžbe, jer ta osobina nije od nužnih osobina Njegovog Bića. Nemoguće je da On stalno, bez prestanka, bude srdit. Njegovi izaslanici, oni koji Ga najbolje poznaju, kazivat će na Sudnjem danu: "Moj se Gospodar, zaista, danas tako mnogo rasrdio kao nikada do sada, i nikada se poslije ovog Dana neće tako rasrditi!"[388]

Allahova je milost obuhvatila sve stvoreno, ali Njegova srdžba nije tako opisana. On, Uzvišeni, stavio je Sebi u obavezu da bude milostiv, ali nije se obavezao da bude i srdit. On Svojim znanjem i milošću obuhvata sva stvorenja, ali nije kazao da i Svojom srdžbom i kaznom sve obuhvata.

---

387 Kako se navodi u hadisima koje su zabilježili El-Buhari, 3.194, i Muslim, 2.751, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

388 Dio hadisa koji govori o zagovorništvu na Sudnjem danu, prenosi Ebu Hurejre, r.a., a zabilježili su ga El-Buhari, 3.162, i Muslim, 193.

Allahova Milost, i sve što slijedi uz nju, pretekla je Njegovu srdžbu, njene tragove i ono što slijedi uz nju. Činjenje djela koje je uzrokovano Njegovom milošću Njemu je draže od onog djela koje je rezultat straha od Njegove srdžbe.

Zbog toga je Allahu draža milost negoli kažnjavanje, a praštanje Mu je draže od odmazde. Prisustvo onoga što On voli Njemu je draže od izbjegavanja i ostavljanja onoga što On prezire. Ako u izbjegavanju onoga što prezire, kao nužna posljedica, bude izbjegnuto i ono što On voli, tada On naročito prezire izostavljanje tih Njemu dragih posljedica, kao što prezire činjenje samih zabranjenih uzroka;

osamnaesti razlog: zbog toga što se posljedice koje se pojave nakon prekršaja zabrane lakše i brže brišu onim što Allah voli od brisanja i nestanka posljedica i tragova dobrog djela zbog činjenja onoga što Allah ne voli. Allahov prezir brzo nestane. Nekada to bude zbog Njegovog oprosta i samilosti, nekada zbog pokajanja roba, nekada zbog učinjenog dobrog djela, nekada zbog pretrpljene nedaće i iskušenja, nekada zbog zagovorništva i dove itd. Dobra djela brišu loša, i kada bi loša djela roba količinski dosegla do neba, a zatim se taj rob pokajao i zatražio oprosta od Allaha, On bi mu ih oprostio. Kada bi rob susreo Allaha Uzvišenog s teretom loših djela veličine Zemlje, ali ne pripisujući Mu sudruga, Allah bi ga s toliko oprosta dočekao. Allah Svevišnji oprašta grijehe makar i veliki bili, i to Mu ne predstavlja teret. On uz najmanji trud roba i iskreno pokajanje briše njegove grijehe i posljedice i tragove tih grijeha. To čini iz razloga što On, Uzvišeni, voli pokajanje roba, njegovu pokornost i potvrđivanje tevhida. To ukazuje da su Allahu Svevišnjem te stvari najdraže i da ih prihvata sa zadovoljstvom.

Ovo će pojasniti i sljedeći razlog.

devetnaesti razlog: zbog toga što je Uzvišeni odredio i ograničio ono što ne voli i što prezire s ciljem da robovi izvršavaju Njegove naredbe koje On voli. Allah se više obraduje pokajanju Svoga roba nego što se obraduje onaj koji nađe izgubljeno, ili osoba koja nije mogla imati dijete, pa joj ga Allah podari, ili žedni koji pronađe vodu.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., naveo je primjer za Allahovu radost zbog pokajanja Njegovog roba, i zaista nema boljeg primjera koji bi dočarao veličinu te radosti.[389]

Uzrok te radosti jeste pokajanje, koje se ubraja u ono što je Allah Svevišnji naredio. On je odredio i definisao grijeh zbog toga što on dovodi do pokajanja koje izaziva tako veliku radost Uzvišenog. I Njemu je čin pokajanja draži od nepostojanja razloga za pokajanje, a pokajanje je nemoguće predočiti bez postojanja razloga za pokajanje, a to je grijeh. Ovo potvrđuje činjenicu da je postojanje onoga što Allah voli Njemu draže od izostavljanja onoga što On prezire.

To ne znači da je svako djelo koje je Allahu drago Njemu draže od izostavljanja onoga što On prezire, pa da kažemo da su dva rekata duha-namaza Njemu draža od izostavljanja i izbjegavanja ubistva muslimana. Izvršavanje naređenih djela, općenito, Allahu Uzvišenom draže je od izostavljanja onoga što je On zabranio, isto kao što se daje prednost muškarcima nad ženama, ili ljudskoj vrsti nad melekima. Vrijednost se odnosi na skupinu, rod ili vrstu, a ne na sve jedinke ponaosob.

Ta radost zbog pokajanja roba, kojoj ne sliči nijedna druga radost, upućuje da je to naređeno djelo, pokajanje, Allahu draže od izostavljanja zabranjenog djela s kojim ne bi bilo ni pokajanja niti onoga što ono ima za posljedicu.

---

389 Autor aludira na hadis u kojem stoji: *"Allah se doista obraduje pokajanju Svoga roba više negoli čovjek koji je izgubio svoju jahalicu u pustinji, pa je, nakon što je izgubio svaku nadu, pronađe!"*

Ako bi neko prigovorio: "Radost zbog pokajanja jeste tolika jer to znači ostavljanje i izbjegavanje zabranjenog djela, pa je tako radost uzrokovana ostavljanjem, a ne činjenjem nekog djela", odgovorit ćemo: S tim se nećemo složiti, jer načelno ostavljanje grijeha ne uzrokuje ovoliku radost, čak ni nagradu ni pohvalu. A pokajanje se ne može posmatrati kao ostavljanje ili izbjegavanje, iako je ostavljanje grijeha njegova nužna posljedica. Ono je postojeća radnja koja obuhvata povratak, pribjegavanje Allahu i pokoravanje samo Njemu. Jedna od nužnih posljedica toga jeste ostavljanje onoga što je zabranjeno. Zato je Uzvišeni rekao: "**...da od Gospodara svoga oprosta tražite, a zatim se pokajete!**"[390]

Pokajanje znači povratak od onoga što Allah Uzvišeni prezire ka onome što On voli, pa prema tome pokajanje ne predstavlja samo ostavljanje i napuštanje grijeha. Zbog toga onaj ko samo ostavi i napusti neki grijeh, a ne vrati se Allahu, nije se ni pokajao, jer je pokajanje ostavljanje grijeha, povratak Allahu i iskreno prepuštanje Njemu Uzvišenom, a ne samo puko napuštanje grijeha;

dvadeseti razlog: zbog toga što kada rob propusti i ne izvrši neku naredbu, onda je propustio i izgubio smisao onoga što ga okrepljuje i održava u životu, jer je Uzvišeni kazao: "**O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraži da činite ono što će vam život osigurati.**"[391] A u drugom ajetu, On je rekao: "**Zar je onaj koji je bio u zabludi, a kome smo Mi dali život i svjetlo pomoću kojeg se među ljudima kreće kao onaj koji je u tminama iz kojih ne izlazi?!**"[392] O nevjernicima Allah je objavio: "**Oni su mrtvi, nemaju života!**"[393], a u drugoj suri stoji: "**Ti ne možeš mrtve dozvati!**"[394]

[390] Hud, 3.
[391] El-Enfal, 24.
[392] El-En'am, 122.
[393] En-Nahl, 21.
[394] En-Neml, 80.

A što se tiče zabranjenih stvari, ako se čine, one mogu donijeti samo bolest, a život i s bolešću opet je bolji od smrti i mrtvila.

Ako bi neko kazao: "A šta je s nekim zabranjenim djelima koja uzrokuju propast, kao što je širk, pripisivanje Allahu sudruga?", odgovorit ćemo: Propast je uzrokovana izostavljanjem priznavanja i potvrđivanja Allahove jednoće, tevhida, koji robu donosi i osigurava život. Pa kada je tevhid izostao iz prakse roba, u tom je on doživio propast. Propast je uslijedila samo kao posljedica izostavljanja djela koje je naređeno.

Ovo je dvadeset i prvi razlog u vezi pitanja o kojem raspravljamo, a on glasi da izostavljanje nekih naređenih djela uzrokuje vječnu propast i nesreću roba, a to nije slučaj s djelima koja je Allah Uzvišeni zabranio;

dvadeset i drugi razlog: zbog toga što izvršavanje naređenih djela, ako su izvršavana s iskrenošću radi Allaha i po uzoru na praksu Njegovog Poslanika, s.a.v.s., roba trebaju odvratiti od činjenja onoga što je Allah zabranio, jer je Uzvišeni rekao: **"Obavljanje namaza doista odvraća od ružnog i razvarata!"**[395], dok ostavljanje i izbjegavanje činjenja zabranjenih djela ne potiče roba na činjenje naređenih djela, niti to uopće podrazumijeva;

dvadeset i treći razlog: zbog toga što su djela koja Allah Uzvišeni voli vezana za Njegove osobine, sifate, dok su djela koja On prezire od onoga što je zabranio vezana za ono što Allah stvara.

Ovo je veoma precizna i osjetljiva razlika, te je potrebno da je dodatno pojasnimo.

Zabranjena djela jesu oličenje zla i vode ka zlu, a naređena su djela oličenje dobra i vode ka dobru. Svako je dobro od Allaha i u Njegovim rukama, a nijedno zlo se ne može Njemu pripisati[396], niti se zlo uvrštava

[395] El-Ankebut, 45.

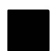
[396] Na ovo ukazuje hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u kojem stoji: "Zlo nije od Tebe!" Hadis je ispravan, a zabilježio ga je Muslim, br. 77, u predanju od Alije, r.a.

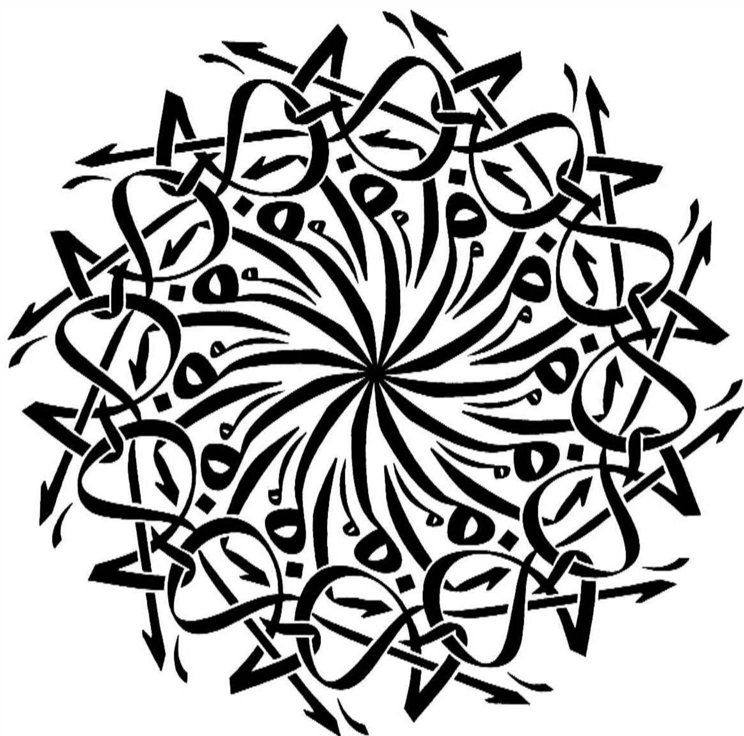
u Njegove osobine, imena ili djela. A što se tiče prisustva zla u onome što je Allah stvorio, to je zlo samo u odnosu prema robu, ali u odnosu prema Allahu to nije zlo. Kršenje onoga što je Allah zabranio u krajnjoj konsekvenci donosi zlo samo robu, ali u odnosu prema Allahu to nije zlo. Međutim, u situaciji kada neka naredba bude izostavljena, onda dobro koje je sadržano u njoj bude propušteno, a slijedi i nastaje zlo kao nužna posljedica i suprotnost datom dobru. Što je neko dobro draže Allahu Uzvišenom, time njegovo izostavljanje predstavlja i donosi veće zlo, kao što je, recimo, izostavljanje vjerovanja ili priznavanja Allahove jednoće, tevhida.

Suština svega izloženog sadržana je u činjenici da Allah Uzvišeni voli da se izvršava ono što je naredio, a prezire činjenje onoga što je zabranio, ali Mu je draže činjenje onoga što voli nego izostavljanje onoga što prezire, a izostavljanje onoga što voli Njemu je mrže od činjenja onoga što u osnovi prezire.

A Allah Uzvišeni, opet, najbolje zna!

PETO POGLAVLJE

O ZNANJU I UČENJACIMA

ODLOMAK PRVI:
VRIJEDNOSTI ZNANJA I VJEROVANJA

Najbolje što su duše privrijedile, srca u sebi pohranila, a robovi time stekli ugled i veličinu na dunjaluku i ahiretu, jesu znanje i vjerovanje, iman. Zbog toga je Uzvišeni ove dvije vrijednosti i spomenuo zajedno u ajetu: **"A reći će oni kojima je dato znanje i vjerovanje: - Vi ste ostali, prema Allahovoj odredbi, sve do Dana proživljenja!"**[397] A u drugom ajetu, Uzvišeni je rekao: **"...i Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje."**[398]

Takvi robovi predstavljaju najodabraniju skupinu među svim stvorenjima, oni su njihova srčika i pripremljeni su za visoke stepene i pozicije.

Međutim, većina ljudi griješi u nazivanju i poimanju znanja i vjerovanja kao dvije vrijednosti koje njihovom imaocu donose sreću i

[397] Er-Rum, 56.
[398] El-Mudžadela, 11.

napredak. Svaka skupina koja se po nečemu razlikuje od druge smatra da zapravo ona posjeduje pravo znanje i vjerovanje kojima se stječe vječna sreća. Ali ustvari nije tako, jer u većini slučajeva te skupine ne posjeduju pravo vjerovanje koje garantuje vječnu sreću, niti znanje koje osigurava ugled i napredak. Nasuprot tome, oni su sebi zapriječili put stjecanja pravog znanja i vjerovanja s kojima dolazi Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozivajući k tome cijelo čovječanstvo. A upravo se toga pridržavao Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi, r.a., poslije njegove smrti, kao i one prve generacije koje su uslijedile odmah iza njih.

RAZLIKA IZMEĐU STVARNOG ZNANJA I ISPRAZNOG TEORETISANJA

Svaka skupina smatra da posjeduje pravo znanje, i zbog toga se raduje: "**A oni su se u pitanjima vjere svoje podijelili na skupine, svaka stranka radosna onim što ispovijeda.**"[399] Najviše čime se spomenute skupine bave jeste, ustvari, samo teoretisanje, prepričavanje mišljenja i nagađanje, dok je stvarno znanje, kako kaže Hammad b. Jezid, iznad toga. On veli: «Pitao sam Ejjuba: 'Da li se danas ljudi više bave znanjem nego prije?!' A on na to odgovori: 'Danas ima više govora, a prije je bilo više znanja!'»

Ovaj vrsni znalac pravi razliku između stvarnog znanja i pukog teoretisanja. Danas imamo mnoštvo knjiga, puno teoretisanja, rasprava racionalnih pretpostavki, a stvarno je znanje podalje od svega toga. Znanje je u onome što je donio Allahov Poslanik, s.a.v.s., od Gospodara Uzvišenog. U Kur'anu je objavljeno: "**A onima koji se s tobom o njemu budu raspravljali, pošto si već pravu istinu (znanje) saznao...**"[400] a na drugom mjestu stoji: "**A ako bi se ti poveo za željama njihovim, nakon**

[399] El-Mu'minun, 53.
[400] Alu Imran, 61.

znanja koje ti dolazi..."[401] I Uzvišeni pojašnjava da s Objavom dolazi znanje: **"Allah svjedoči da je istina ono što ti objavljuje, objavljuje ono što jedini On zna!"**[402]

Odmicanjem vremena mnogi ljudi su se udaljili od ovog znanja i prihvatili su bezvrijedna mišljenja i isprazne ideje kao znanje. Zatim su, ulažući velike napore i trošeći vrijeme, o tome napisali i knjige. Listove su napunili tintom, a srca crnilom zablude, i mnogi od njih, nakon toga, povikali su: «U Kur'anu i sunnetu nema nikakva znanja! I kur'anski ajeti nemaju snagu neoborivog činjeničnog dokaza na osnovu kojeg se uspostavljaju sudovi i znanje.» Šejtan je među njima razglasio ovu tvrdnju, pa su je zatim loši prenosili još gorima, a srca su ostala ogoljena od imana i znanja baš kao što se zmija ogoli od svoje košuljice ili tijelo od odjeće.

Kazivali su prijatelji kako su upoznali neke učenike i sljedbenike gore spomenutih kvaziučenjaka. Vidjeli su da se zanose izučavanjem određenih djela, a o Kur'anu ništa ne znaju, pa su im govorili: «Da ste makar Kur'an prije izučili, to je najpreče!» A oni su odgovarali: «Zar u Kur'anu ima nekog znanja?!»

Čuo sam neke predvodnike takvih kako govore da ne slušaju hadise Allahovog Poslanika, s.a.v.s., radi stjecanja znanja, nego zbog blagoslova, jer su ranije generacije iscrpile sve što se moglo iscrpiti iz toga, pa su nas toga oslobodili, i oni slijede i prihvataju ono do čega su ovi došli i kako su razumjeli.

Bez sumnje da je onaj čije je znanje i shvatanje na ovakvoj razini poput pjesnika koji kaže:

«Oni su odsjeli u Meki,
U plemenu Benu Hašima,
A ja u pustoj dolini,
El-Bathi dalekoj!"

[401] El-Bekara, 120.
[402] En-Nisa', 166.

Jednom prilikom mi je moj učitelj[403] o njima rekao: "Obišli su predstavnike svih pravaca i škola, a na kraju ništa vrijedno nisu imali."

Dovoljno nam je kao dokaz njihove neupućenosti da stanje u kojem se nalaze: rasprave, prepirke, kontradiktornosti njihovih mišljenja i tvrdnji itd., nećemo naći kod onih koji znanje uzimaju iz Objave. Uzvišeni o tome kaže: **"Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti!"**[404] Ovo nam dokazuje da ono što dolazi od Allaha ne može biti u oprečnosti, a ono što se kosi i protivrječi nije od Njega, Uzvišenog. Pa kako mogu razne ideje, pusta mišljenja i ljudska nagađanja biti ideologija ili uvjerenje na osnovu kojih će se prosuđivati Allahov govor i Uputa Njegovog Poslanika, s.a.v.s.?!

Slavljen neka si, moj Gospodaru, ovo je, zaista, velika potvora!

Znanje o kojem su ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., govorili i međusobno ga širili nije ono znanje o kojem pričaju i nagađaju te razjedinjene skupine, o čemu nas obavještava El-Hakim[405], a prilikom izlaganja biografije Ebu Abdullaha el-Buharija, on kaže: «Kada bi se sastali drugovi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., podsjećali bi jedni druge na Knjigu njihovog Gospodara i sunnet njihovog Poslanika, s.a.v.s., i o tome bi pričali. Ni o čemu nisu prosuđivali na osnovu ličnog mišljenja ili analogije.

Doista je pjesnik lijepo rekao:

«Znanje je pravo: 'Allah je rekao!', 'Poslanik veli!',
'Ashabi tvrde!' - i greške nema!
Dok znanje nije da glupošću svojom,
Podržiš mišljenje alima nekog
Ako s hadisom to skladno nije!

[403] Ebul-Abbas ibn Tejmijja.
[404] En-Nisa', 82.
[405] Zove se Abdullah, a umro je 405. god. po H. Njegova biografija navodi se u djelu *es-Sijak li tarihi Nejsabur*, str 15-17, od autora Abdul-Gafira El-Farisija.

Ili da osporiš osobine Božije,
Kako Mu ne bi sličnost izricao,
Ili sa stvorenjem Njega poredio.»

ODLOMAK DRUGI:
STEPENI ZNANOSTI

Najveća ambicija u traženju znanja jeste izučavanje Allahove knjige i sunneta Njegovog Poslanika, s.a.v.s., zatim razumijevanje onoga što je Allah objavio i upoznavanje propisa Njegove vjere.

A najbezvrednija je ambicija tražiti i izučavati nestvarna i iznimna pitanja kojima se Objava uopće ne bavi, ili pak ulaganje truda u saznavanju razilaženja učenjaka i njihovih stavova, bez namjere da se nauči i sazna ono što je ispravno u vezi s tim.

Rijetko se desi da takva osoba ima neke koristi od onoga što je naučila.

Najveća pak i najbolja ambicija u vezi s općom ljudskom težnjom i željom jeste ulaganje truda u stjecanju Allahove ljubavi i ispunjenje Njegove želje u onome što traži od Svojih robova.

Najbezvrednija ambicija čovjeka, s obzirom na njegovu opću težnju i želju jeste, da njegova ambicija bude vezana za prohtjeve duše i onoga što on želi od Allaha. Ovakva osoba obožava Allaha da bi postigla ono dunjalučko čemu teži, a ne da bi udovoljila onome što Allah traži od njega.

Prva osoba teži ka Allahu i trudi se da udovolji onome što Allah od nje traži.

Druga osoba samo traži od Allaha, zapostavljajući ono što Allah zahtijeva od nje.

ODLOMAK TREĆI:
VRSTE ZNANOSTI

Znanje je prenošenje saznanja o predmetu izučavanja u unutarnju spoznaju, dok je primjena znanja ili ljudsko djelovanje, prenošenje, ili ispoljavanje unutarnjih spoznaja u vanjsku praksu. Ako ono što je memorisano u unutarnjoj spoznaji bude sukladno onome što je u realnoj stvarnosti, to je onda ispravno i pravo znanje. Često se u unutarnjoj spoznaji nađu saznanja koja nemaju svoju osnovanost u pojavnoj stvarnosti, a onaj koji ih nosi u svojoj unutarnjoj spoznaji misli da posjeduje znanje, no u biti je to samo iluzija bez stvarnog postojanja.

VRSTE ZNANJA

Većina je ljudskog znanja iz reda irealnih saznanja, a ono znanje koje je sukladno realnoj stvarnosti dijelimo na dvije vrste.

Prva vrsta jeste znanje čijim se stjecanjem usavršava ljudska duša i ponašanje, a to je znanje o Allahu, Njegovim imenima i osobinama, Njegovim djelima, poslanicima, propisima koje objavljuje itd.

Druga vrsta jeste ono znanje čijim stjecanjem ljudska duša ne napreduje, niti ono utječe na ponašanje. To je svako znanje čije nepoznavanje čovjeku ne donosi štetu, a njegovo poznavanje ne pribavlja korist.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., tražio je da ga Allah Uzvišeni sačuva i zaštiti od znanja koje ne koristi.[406] Takav položaj imaju mnoge moderne znanosti, čije nepoznavanje nimalo ne šteti čovjeku, kao što je poznavanje astronomije, naročito poznavanje najmanjih detalja tog znanja, položaja svemirskih tijela, njihove veličine, broja nebeskih tijela itd. ili poznavanje vrsta planina, njihovog sastava, površina i slično.

[406] Pogledaj predanje koje je zabilježio imam Muslim, hadis br. 2.722.

VRIJEDNOST ZNANJA MJERI SE VRIJEDNOŠĆU ONOGA ŠTO IZUČAVA

Vrijednost nekog znanja mjeri se vrijednošću onoga što izučava i potrebom ljudi za tom naukom. Na osnovu toga, znanje o Allahu i onome što se vezuje za to znanje na ljestvici vrijednosti daleko je iznad svakog drugog znanja.

A što se tiče mahane znanja, ona se ogleda u tome da neko znanje ne bude podudarno i u skladu s onim što Allah Uzvišeni želi i voli. Ponekad je razlog tome u samom znanju, zbog njegove neosnovanosti i hrđavosti, a nekada zbog pokvarenosti namjere onoga koji posjeduje određeno znanje.

Neosnovanost znanja po kojem se postupa može biti u dva slučaja: da čovjek nosi uvjerenje da je postupanje po određenom znanju šerijatski utemeljeno i drago Allahu, a u stvarnosti to nije tako. A drugi slučaj jeste da čovjek smatra da ga postupanje po nekom znanju približava Allahu Uzvišenom bez obzira što to znanje nije šerijatski utemeljeno i propisano, ili makar i nepoznavao da li je to znanje utemeljeno ili nije.

Pokvarenost namjere jeste u tome da čovjek koji posjeduje određeno znanje svojim znanjem ne teži za stjecanjem Allahovog zadovoljstva i sreće na ahiretu, nego mu je namjera da tim znanjem stječe dunjalučke koristi i pokazuje se pred ljudima.

NEKE MAHANE ZNANJA I NJEGOVOG PRAKTIKOVANJA

To što smo prethodno spomenuli predstavlja dvije velike mahane vezane za posjedovanje znanja i praktičnu primjenu datog znanja, a one se ne mogu savladati ničim drugim osim putem upoznavanja i usvajanja onoga o čemu govori Allahov Poslanik, s.a.v.s., u vezi sa znanjem i spoznajom, te u vezi sa željom i namjerom za stjecanjem Allahovog zadovoljstva i sreće na ahiretu. Kada rob zapostavi tu spoznaju i izgubi

tu namjeru i želju, neminovno je da kao posljedica toga uslijedi propast njegovih djela i bezvrijednost njegovog znanja.

Iman i čvrsto uvjerenje donose ispravnost namjere i htijenja, a čvrsto uvjerenje i ispravna namjera polučuju iman i osnažuju ga.

Kroz to se može sagledati odstupanje većine ljudi od imana, čvrstog i ispravnog vjerovanja, jer oni ne posjeduju ispravnu spoznaju, niti ispravnu namjeru.

UPOTPUNJENI IMAN

Iman se ne može upotpuniti drugačije osim preko crpljenja spoznaje iz vjerovjesničke luče znanja, oslobađajući namjeru i htijenje od svih natruha strasti i težnje za ovodunjalučkim ukrasima. U takvom postupku, spoznaja i znanje roba bit će s izvora Objave, a njegovo htijenje i cilj samo Allah Uzvišeni i dobro na ahiretu.

Ko tako postupi nosit će najvrednije znanje i činit će najbolja djela. Bit će od predvodnika, imama koji po Allahovoj odredbi upućuju ljude na dobro, i od nasljednika, halifa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u njegovom ummetu.

ODLOMAK ČETVRTI: UČENJAK SE TREBA PLAŠITI DUNJALUČKIH ZAMKI I ZANESENOSTI DUNJALUKOM

Svaki učenjak koji zavoli dunjaluk i dadne mu prednost nad ahiretom, mora u svojim fetvama, presudama i prenošenju znanja iznijeti neistinu o Allahu Uzvišenom, jer mnogi propisi Allahove, dž.š., vjere ne poklapaju se s prohtjevima i željama ljudi, a naročito sa željama vlastodržaca koji slijepo slijede svoje strasti. Takvi ne mogu ostvariti

svoje želje i udovoljiti svojim prohtjevima osim uz kršenje i odbacivanje Allahovih propisa i odmetanjem od Njega.

Ako se desi da učenjak i vladar zbog svojih strasti vole predvodništvo i vlast, oni ne mogu ostvariti svoje želje osim da odbace istinu, a naročito ako im se isprijeći kakva sumnja. Tada se sumnja sjedinjuje sa strašću, a nagoni duše uzavru, te se pravda zameće, a lice istine prekriva.

U slučaju da istina bude jasna i da se ne može dovesti u pitanje iznošenjem neke sumnje ili dileme, onda oni svjesno krše i sukobe se s istinom, govoreći: «Imamo izlaz u pokajanju!»

O takvima i njima sličnim, Uzvišeni je rekao: "**A njih smijeniše zli potomci, koji molitvu napustiše i za požudama pođoše.**"[407] A u drugom ajetu Uzvišeni je za njih kazao: "**I poslije njih ostala su pokoljenja koja su Knjigu napustila i koja su kupila mrvice ovoga prolaznoga svijeta, i govorila: 'Bit će nam oprošteno!' A ako bi im opet dopalo šaka tako nešto, opet bi to činili. Zar od njih nije uzet zavjet u Knjizi, a oni čitaju ono što je u njoj, da će o Allahu samo istinu govoriti. Onaj je svijet bolji za one koji se grijeha klone; opametite se!**"[408]

Uzvišeni obznanjuje da su oni uzimali ono što je manje vrijedno, i pored znanja o tome da im je to zabranjeno, te su govorili: «To će nam biti oprošteno!» A da im se ukaže prilika da učine isti takav grijeh, oni se ne bi ustručavali i sustezali. Oni su ustrajni u takvom ponašanju i to ih navodi da daju izjave za koje i sami znaju da su pogrešne i bezvrijedne.

A što se tiče bogobojaznih, oni znaju da je za njih ahiretski život bolji i vredniji od ovodunjalučkog života. Zato ih vlast i požuda ne mogu navesti da dadnu prednost dunjaluku nad ahiretom. Da bi se

---

[407] Merjem, 59.
[408] El-E'raf, 169.

zaštitili od takve pošasti, oni dosljedno slijede Kur'an i sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s., potpomažu se namazom i strpljivošću, i trezveno razmišljaju o prolaznosti i bezvrijednosti dunjaluka, i skorom nastanku vječnog ahiretskog života.

Ali, ona druga skupina, pored činjenja grijeha, mora u vjeru uvesti mnoge novotarije, spajajući time dvije loše stvari; jer slijeđenje strasti i požuda zasljepljuju vid srca, pa ono ne prepoznaje sunnet od novotarije, ili čak sve vidi naopako: novotariju smatra sunnetom, a sunnet novotarijom!

Ovo je bolest učenjaka kada se predaju dunjaluku, počnu težiti za položajem i udovoljavanjem strasti i požuda. O njima je Uzvišeni objavio: **"I kaži im vijest o onome kome smo dokaze Naše dali, ali koji se od njih udaljio pa ga šejtan dostigao, i on je zalutao. A da smo htjeli, mogli smo ga s njima uzvisiti, ali se on ovom svijetu priklonio i za svojom strašću krenuo. Njegov je slučaj kao slučaj psa: ako ga potjeraš, on isplažena jezika dahće, a ako ga se okaniš, on opet dahće!"**[409] Ovo je primjer pokvarenog učenjaka koji radi suprotno onome što je naučio. Razmisli samo o brojnosti pogrda i poniženja kojima se opisuje u ajetu:

prvo: da je zapao u zabludu nakon što mu je dato znanje, i svjesno, a ne iz neznanja, izabrao nevjerstvo nad imanom;

drugo: da je odbacio vjerovanje tako agresivno da ne postoji nada da će mu se nekada vratiti, jer je on od sebe odbacio Allahove dokaze poput zmije koja odbacuje svoju košuljicu. Međutim, da je bar dio Allahovih dokaza dopirao do njega, on ih ne bi tako odbacio;

treće: da ga je šejtan dostigao, savladao i ulovio kao plijen. Zbog toga je Uzvišeni i rekao: **"... pa ga šejtan dostigao"**, a nije kazao:

---

[409] El-E'raf, 175-176.

"...slijedio", jer je prvi izraz leksički mnogo upečatljiviji s obzirom da znači: *dostići i sustići nekoga*;

četvrto: da je od zalutalih, *gavin*, iako je prije toga bio upućen. A riječ "el-gajj" označava zapadanje u zabludu u vezi sa znanjem i zbog krive namjere. Ovaj se izraz više koristi za zabludu u praktičnim djelima, dok se izraz "ed-dalal" koristi za ideološku i naučnu zabludu. Ako se ova dva izraza spomenu zajedno, tada svaki od njih ukazuje na svoje specifično značenje, ali ako se spominju zasebno, onda svaki od spomenutih izraza podrazumijeva drugi koji nije spomenut;

peto: da ga Allah Uzvišeni nije htio uzdići zbog znanja koje posjeduje, pa je to znanje bilo razlog njegove propasti, jer znanjem nije bio uzdignut, pa mu se ono vratilo kao loše. Da nije bio učen, to bi za njega bilo bolje i blaže bi bio kažnjen;

šesto: da Allah Uzvišeni razotkriva njegove loše i bezvrijedne namjere i ambicije, jer je takav učenjak dao prednost bezvrijednom i prolaznom nad vrednijim i vječnim;

sedmo: da njegov izbor bezvrednijeg nije posljedica nagovora duše i udovoljavanja njenim prohtjevima, već zbog težnje njegovog cjelokupnog bića za životom na Zemlji;

osmo: da je odbacio Allahovu uputu, a odazvao se pozivu svojih strasti. Njegove su mu strasti vodilja i ono što dosljedno slijedi;

deveto: Allah Uzvišeni poredi ga sa psom (*kelb*), a pas je najpoznatija životinja po samoljublju, škrtosti i pohlepi, pa se zbog toga u arapskom jeziku izraz "kelb" koristi i za onoga koji pohlepno i bez dostojanstva žuri za nečim;

deseto: Allah Uzvišeni je pohlepu takvog učenjaka za dunjalukom, njegovu nestrpljivost pred dunjalučkim izazovima, želju za stjecanjem dunjalučkih dobara i tugu za njihovim pomanjkanjem i gubitkom nazvao psećim dahtanjem. Pas dahće kada ga gone i tjeraju, a i kada od njega

odsutanu. Isti je slučaj i sa učenjakom zaslijepljenim dunjalukom. Ako ga neko opomene i posavjetuje, on i pored toga dahće za dunjalukom, a ako ga ostavi po strani i okani ga se, on opet, poput psa, dahće!

Ibn Kutejba je rekao: "Svako stvorenje stenje ili dahće zbog gladi ili žeđi, osim psa. On dahće i u muci i u blagostanju, kada je žedan i kad je napojen. Allah Uzvišeni poredi ovog nevjernika s psom; ako bude opomenut, on opet u zabludi srlja, a i ako bude ostavljen, opet je samo u zabludi. Zaista je poput psa koji dahće i kad ga gone i kad ga se prođu."[410]

Allah Uzvišeni pokvarenog učenjaka nije usporedio s bilo kojim psom, nego s onim koji dahće, što ukazuje na dodatnu pogrdnost i obezvređivanje.

O POBOŽNJAKU NEZNALICI I UČENJAKU RAZVRATNIKU

Ovo prethodno ukazuje na stanje učenjaka koji daje prednost dunjaluku nad ahiretom. A što se tiče pobožnjaka neznalice, njegova je mahana što zapostavlja znanje i izučavanje propisa vjere, te što u praktikovanju vjere kod njega preovladava mašta, osjećaj duše, intuicija i ono čemu ga srce poziva. Sufjan b. Ujejna i drugi govorili su: "Pazite da vas ne zavede učenjak razvratnik ili pobožnjak neznalica, jer oni su uzrok svake zablude: pobožnjak svojim neznanjem odvraća od znanja i onoga na šta znanje poziva, dok učenjak svojom nemoralnošću poziva na griješenje."

O ovoj drugoj skupini Allah Uzvišeni navodi primjer u Kur'anu. On je rekao: **"Slični su šejtanu kada kažu čovjeku: 'Budi nevjernik!', pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: 'Ti se mene više ne tičeš, ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim! Obojicu ih**

---

[410] *Te'vilu muškilil-Kur'an*, str. 369.

na kraju čeka vatra, u kojoj će vječno boraviti, a to će biti kazna za sve nevjernike."[411] Kazivanje u vezi s ovim ajetom dobro nam je poznato.[412] A onaj ko utemelji svoju vjeru na obožavanju Allaha uz neznanje, pa ga šejtan osokoli i odvede u nevjerstvo, takav je čovjek predvodnik svakog pobožnjaka neznalice koji će zapasti u nevjerstvo a da i ne osjeti, i predvodnik je svakog pokvarenog učenjaka koji će izabrati i dati prednost dunjaluku naspram ahireta.

Allah Svevišnji učinio je, zadovoljstvo i smirenost čovjeka dunjalukom, te odmetanje od upoznavanja Njegovih ajeta, njihove primjene i razumijevanja povodom čovjekove propasti i nesreće.

U srcu onoga koji vjeruje u dan povratka Allahu i nada se susretu sa Gospodarom svojim ne mogu se naći dvije stvari: zadovoljstvo i naklonost dunjaluku i zapostavljanje Allahovih ajeta. U protivnom, da rob čvrsto vjeruje u dan povratka, nikada se ne bi zadovoljio ovodunjalučkim životom, u njemu ne bi pronašao smiraj i zasigurno ne bi okrenuo leđa Allahovim ajetima.

Ako bi bolje razmotrili skupine i kategorije ljudi, doista bi zaključili da je onih koji se bave uljepšavanjem dunjaluka ponajviše, a najmanje je onih koji poznaju stvarnu vrijednost dunjaluka. Oni su pravi čudaci u mnoštvu pohlepnika za dunjalukom. Oni se zanimaju jednim, a ovi drugim stvarima. Njihovo znanje, put i pravac, njihove želje, razlikuju se od znanja, puta i želja dunjalučkih robova. Uzvišeni je o onima koji su se predali dunjaluku rekao: **"Onima koji ne očekuju da će pred Nas stati i koji su zadovoljni životom na ovom svijetu, koji su u njemu smireni, i onima koji su prema dokazima Našim ravnodušni – prebivalište njihovo bit će Džehennem, zbog onoga što su radili."**[413] A zatim Svevišnji spominje skončanje i stjecište onih koji su drugačije postupali:

---

[411] El-Hašr, 16-17.
[412] Odnosi se na kazivanje o pobožnjaku Beresisi koje se uvrštava u red israilijata.
[413] Junus, 7-8.

"One koji vjeruju i čine dobra djela Gospodar će njihov na pravom putu podržati, zato što vjeruju. Rijeke će teći ispred njih u džennetima zadovoljstva."[414] Njihovo vjerovanje u Allaha i čitanje Njegovih ajeta nije im dopustilo da se predaju dunjaluku, da se u njemu smire i zadovolje. To su plodovi vjerovanja u dan povratka Allahu, a ono ranije plodovi su nevjerovanja u taj dan i rezultat njegovog zanemarivanja.

ODLOMAK PETI: OSOBINE POKVARENIH UČENJAKA

Pokvareni učenjaci sjede na vratima Dženneta i svojim riječima pozivaju ljude u Džennet, a svojim djelima pozivaju ih u Vatru. Kada god izuste poziv ka Džennetu, njihova djela poviču: «Ne slušajte ih!» Da je istina ono u što vas pozivaju, oni bi se prvi tome odazvali! Oni se prikazuju u likovima upućivača, a ustvari su drumski razbojnici.

Ako ti je jedina želja i cilj Allah Uzvišeni, onda će te i na dunjaluku slijediti sva dobra i blagodati, i dodatno će se povećavati. Moći ćeš ih birati i uzimati šta hoćeš od toga.

Ako ti želja i cilj budu ograničeni na blagodati i dobra koja ti Allah dadne, onda si sebi uskratio to dobro i blagodati, jer je to dobro u Njegovoj ruci i ide uz Njegovo djelo, a ako nešto i dobiješ od toga, dobio si ga samo usputno zbog nekog djela za koje se to dobro veže.

Ali, ako ti želja i cilj budu samo da ti Allah Uzvišeni dadne neko dobro ili blagodat, onda ćeš izgubiti i Allahovo zadovoljstvo i Njegove blagodati, jer ako si Ga ranije upoznao i u Njegovom društvu bio smiren i zadovoljan, a onda se okrenuo i predao traženju blagodati, On će ti, kao kaznu, uskratiti dobro onoga što tražiš. A time ćeš izgubiti i Allaha i Njegove blagodati.

---

[414] Junus, 9.

ODLOMAK ŠESTI:
TEMELJ ISTINSKE SREĆE

Kada se nešto daje ili žrtvuje radi nekog cilja pored Allaha, tada se osjeća tegoba i bol, ali kada se nešto daje ili žrtvuje iskreno i predano iz srca, samo radi Allaha tada se ne osjeća bol, niti tegoba, osim u prvom trenutku odricanja kako bi se razaznalo da li je to iskren čin žrtvovanja ili je pretvaranje. Ako osoba strpljivo podnese taj prvi momenat iskušenja, onda se bol i tegoba pretvaraju u radost i užitak.

Ibn Sirin veli: "Čuo sam Šurejha kako se zaklinje Allahom da nijedan rob neće žrtvovati neku stvar radi Allaha, a zatim osjetiti nedostatak onoga što je žrtvovao."

I doista su istinite riječi onoga koji je kazao: "Ko se odrekne nečega radi Allaha, Allah će mu to boljim nadomjestiti!"[415] A Allah Uzvišeni na više načina nadomješta i vraća robu ono čega se Njegov rob odrekao, a najvredniji i najbolji način jeste osjećaj smirenosti, zadovoljstva, snage, marljivosti i sreće u srcu uz Allaha Uzvišenog i ljubavi prema Njemu.

Najgluplja je ona osoba koja zaluta na kraju puta, kada je bila nadomak cilju.[416]

ODLOMAK SEDMI:
UMJERENOST ŠERIJATA

Ljudsko ponašanje ima svoje granice i zahtjeve. Kada granice budu prekršene, onda je to nepravda, a kada zahtjevima ne bude udovoljeno, onda je to manjkavost i poniženje. Granica srdžbe jeste pohvalna

---

[415] Ovo je preinačena verzija vjerodostojnog hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

[416] Govori o onima koji pri kraju svoga života prodaju uputu u zamjenu za zabludu. Neka nas Allah sačuva od takvog postupka.

hrabrost i sustezanje od nedostojnih djela. To je zapravo savršeno kontroliranje srdžbe, pa će onaj ko prekrši tu granicu učiniti nasilje i nepravdu, a onaj koji je nedovoljno ispolji kukavica je i ne mari što će učiniti ono što ne dolikuje.

Također težnja ima svoju granicu, a to je zadovoljiti se dunjalučkim dobrima onoliko koliko je čovjeku inače potrebno. Pa kada čovjek pređe tu granicu, onda je to slijepa pohlepa i žudnja za stjecanjem pokuđenog, a kada težnja nije dovoljno izražena, onda se čovjek izlaže omalovažavanju i gubitku materijalnih dobara.

VRSTE ZAVISTI

I zavist ima svoju granicu, a to je natjecanje u postizanju savršenstva u ljudskim mogućnostima. Sav gubitak za onoga koji se natječe jeste to da ga pretekne njegov suparnik. No, ako on pređe granicu zavisti, onda je učinio nepravdu i nasilje želeći da njegov suparnik izgubi tu blagodat ili da mu se desi nešto loše, a u slučaju da mu zavist nije dovoljno izražena, on je slabić, manjkavih ambicija i malodušan. Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: *"Nema zavisti u dvome: prema čovjeku kome je Allah dao imetak pa ga on troši u dobru, i prema čovjeku kome je Allah dao mudrost pa on po njoj postupa i druge ljude njoj podučava!"*[417]

Ovo je zavist natjecanja, pri čemu zavidnik teži da i sam postane kao onaj kome zavidi, a to nije zavist mržnje, pri čemu se zavidnik nada da onaj kome zavidi izgubi dobro koje posjeduje.

I strast ima svoju granicu, a to je da srce i um ne osjećaju napor u pokoravanju Allahu i stjecanju plemenitih vrijednosti, i da se strast ispoljava u ovome. No, kada čovjek pređe tu granicu, onda strast

---

417 El-Buhari, 4.738, 6.805 i 7.090, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

postaje nezasitnost i razbludnost, a čovjek pada na nivo životinja. U slučaju kada strast nije dovoljno izražena i kada je čovjek ne ispoljava u postizanju savršenstva i plemenitih vrijednosti, onda on postaje slabić, nemoćan i bezvrijedan.

I odmor ima svoju granicu, a to je opuštanje i relaksacija duše i intelektualnih i tjelesnih snaga radi postizanja spremnosti da se bude pokorno Allahu, dž.š., i da se stječu dobra i plemenitosti, kao i da se sabiru snage duha kako ga ne bi zamorile tegobe i nedaće na putu pokornosti. Međutim, ako se prekorači ta granica, onda odmor postaje lijenost, nemar i gubljenje vremena, a koristi i dobra mimoilaze takvog čovjeka. U situaciji da ne ispoštuje zahtjeve odmora, onda će to biti upropaštavanje duha i tijela i svih ljudskih sposobnosti, pa možda i ostane bez njih, poput "iscrpljenog koji niti zemlju prelazi, niti jahalicu sačuva."

I darežljivost ima svoju granicu. Kada granica bude prekoračena, onda to postaje rasipanje i pregonjenje, a kada darežljivost nije dovoljno izražena, to predstavlja škrtost i tvrdičluk.

I hrabrost ima svoju granicu, pa kada granica bude prekršena, onda je to nepromišljenost, a neudovoljavanje zahtjevu hrabrosti predstavlja pak kukavičluk i nesposobnost. Granica hrabrosti jeste istupanje i odvažnost u poziciji kada je to potrebno, a sustezanje i povlačenje u slučaju kada je to vrednije i bolje, kao što je Muavija kazao Amru b. el-Asu, r.a.: «Pokaži mi da znam jesi li hrabar ili kukavica?! Ponekad učiniš tako djelo da kažem: 'Najhrabriji si!' A nekada, opet, pokažeš se kukavicom da kažem: 'On je najveća kukavica!'» Na to mu Amr, r.a., odgovori:

«Hrabar sam ako me prilika na hrabrost zove,
A kukavica kad prilika hrabrost ne poznaje!»

I ljubomora ima svoju granicu. Ako se granica pređe, onda to postaje potvora, loše mišljenje o nevinoj i čistoj duši, a u prilici kada se

nedovoljno ispolji, to predstavlja nemarnost i prešućivanje nemoralnosti bračnog druga.

I skromnost ima svoju granicu, pa kada granica bude prekršena, to predstavlja samoomalovažavanje i poniženost, a druga krajnost vodi ka oholosti i hvalisanju.

A i ponos također ima svoju granicu, te ako se granica prekorači, to postaje oholost i ružno ponašanje, a kada se ne udovolji zahtjevu ponosa, tada čovjek zapada u samoobezvređivanje i ponižavanje.

ZLATNA SREDINA

Sva prethodna ponašanja mogu se kontrolisati jednim zajedničkim uvjetom, a to je pravednost: kretanje središnjim putem s umjerenošću, bez pregonjenja i bez nemarnosti. Na ovom pravilu počivaju sva dobra, dunjalučka i ahiretska. Zapravo, čovjekovo tijelo ne može opstati i živjeti osim uz pridržavanje ovog pravila, jer kada god čovjek spram svoga tijela pretjera u nečemu, ili nešto zapostavi, u tolikoj se mjeri to odrazi na njegovo tijelo, snagu i zdravlje.

To se odnosi i na sve prirodne potrebe, poput spavanja, budnosti, jela, pića, spolnog odnosa, kretanja, fizičkih aktivnosti, boravka u društvu ili izolovanja i tome slično. Ako u svemu tome čovjek pronađe sredinu između dvije pokuđene krajnosti, onda je spoznao nit umjerenosti i ravnoteže. Ali ako čovjekovo ponašanje nagne ka nekoj strani, to onda predstavlja zastranjivanje i manjkavost, i takvo ponašanje ne može rezultirati ničim drugim osim slabošću i manjkavošću.

NAJČASNIJE ZNANJE

Među najbolja i najčasnija znanja spada i znanje o granicama stvari, a iz toga posebno izdvajamo znanje o šerijatskim granicama, o granicama naređenog i zabranjenog. Najučeniji među ljudima jesu oni koji najbolje poznaju propise o granicama, kao ne bi uvrštavali u granice ono što nije od njih, ili pak odbacivali ono što njima pripada. Uzvišeni je rekao: "**Beduini su najveći nevjernici i najgori licemjeri, i razumljivo je što ne poznaju propise, granice, koje Allah** Svome Poslaniku **objavljuje.**"[418]

Najpravedniji čovjek jeste onaj koji spozna i djelom ispoštuje moralne, vjerske i praktične granice, odnosno propise.

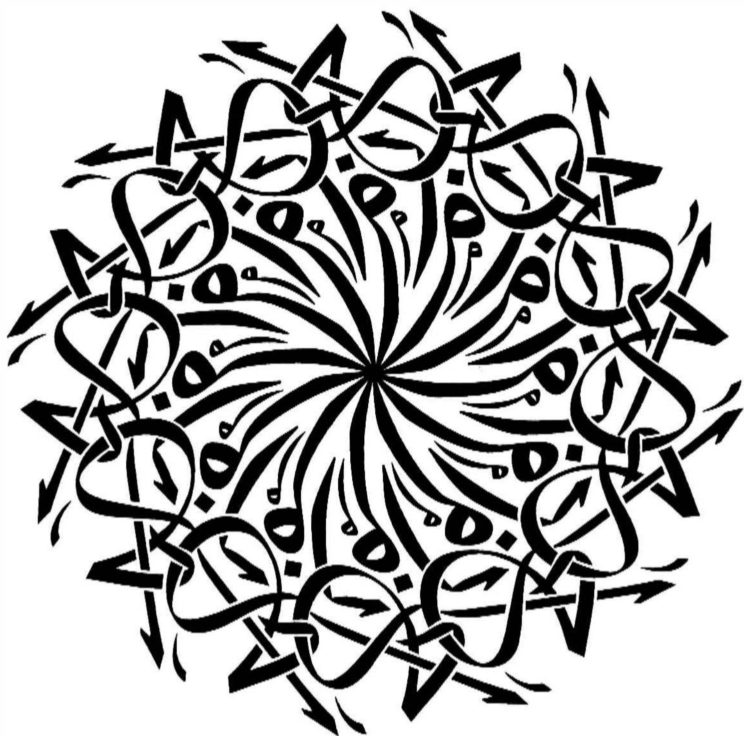
A od Allahove podrške zavisi uspjeh.

---

[418] Et-Tevba, 97.

ŠESTO POGLAVLJE

O SRCU I NJEGOVIM RADNJAMA

ODLOMAK PRVI:

KORISTI BOGOBOJAZNOSTI, TAKVALUKA

Ibn Avn ispratio je nekog čovjeka na put pa mu je rekao: «Preporučujem ti bogobojaznost, jer bogobojazni nikada nije usamljen!»

Zejd b. Eslem veli: «Upamtio sam da su ranije govorili: 'Ko se boji Allaha, ljudi ga zavole makar i preko svoje volje.'»

Es-Sevri rekao je Ibn Ebu Zi'bu: «Ako se budeš bojao Allaha, On će te zaštititi od ljudi, ali ako se budeš bojao ljudi, niko te, ni u čemu, neće moći zaštititi od Allaha.»

Sulejman b. Davud, a.s., rekao je: «Dato nam je ono što je dato ljudima, a i ono što je njima uskraćeno. Allah nas je podučio onome čemu je podučio i druge ljude, ali nas je podučio i onome što njih nije. Međutim, nisam pronašao ništa ljepše od bogobojaznosti u tajnosti i na javi, od pravednosti u srdžbi i smirenosti, i umjerenosti u siromaštvu i bogatstvu.

U djelu *Ez-Zuhd* od imama Ahmeda navodi se u predanju da je Gospodar Uzvišeni kazao: «Nijedno stvorenje neće se ponizno vezivati za neko drugo stvorenje pored Mene, a da mu Ja neću uskratiti i nebeske i zemaljske razloge opskrbe. Pa ako od Mene nešto zatraži, Ja mu neću dati. Ako dovu uputi, Ja mu se neću odazvati. Ako oprosta zatraži, Ja mu neću oprostiti. I nijedno stvorenje neće se vezati za Mene, zapostavljajući sva druga stvorenja, a da mu Ja neću osigurati i zemaljske i nebeske razloge opskrbe. Ako od Mene nešto zatraži, Ja ću mu to dati. Ako Me zamoli, Ja ću mu se odazvati. I ako oprosta zatraži, Ja ću mu oprostiti!»[419]

ODLOMAK DRUGI:
PRIJESTOLJE MILOSTIVOG I SRCE ROBA

Najčistije, najsvjetlije, najuzvišenije, najplemenitije, najveće i najprostranije stvorenje jeste Aršur-Rahman, Prijestolje Milostivog, i zbog toga je bilo pogodno da se nad njim Milostivi uzvisi.[420]

Sve što je neko stvorenje bliže Prijestolju, ono je svjetlije, čistije i plemenitije u odnosu na ona stvorenja koja su udaljenija od Prijestolja. Zbog toga je Firdevs najuzvišeniji, najbolji, najsvjetliji i najcjenjeniji među svih osam dženneta, zbog njegove blizine Prijestolju Milostivoga, zapravo Prijestolje je pokrov Firdevsa.[421]

---

[419] Nisam pronašao ovo predanje u *Ez-Zadu*, ali ga navodi Es-Sujuti u djelu *El-Džamiul-kebir*, 2/123, i El-Mutteki El-Hindi u djelu *Kenzul-ummal*, 8.512, u predanju od Alije, r.a., i kaže da ga je zabilježio El-Askeri. Pronašao sam sened ovog predanja koje je zabilježio i Eš-Šedžeri u djelu *Emalit-šedžeri*, 1/223, u prijepisu tog djela od Džafera b. Muhammeda, no taj je prijepis apokrifan. Pogledaj *El-Kamil*, 2/558 od Ibn Adijja, i *Tehzibut-tehzib*, 2/104, od Ibn Hadžera.

[420] Autor aludira na ajet: "Milostivi se nad Aršom uzvisio!" Ta-Ha, 5. (op. prev.)

[421] U hadisu se navodi: "Kada od Allaha tražite, tražite Firdevs. On je u središtu svih dženneta, najuzvišeniji džennet i ispod njega izbijaju izvori džennetskih rijeka." El-Buhari, 7.423.

Sve što je udaljenije od Prijestolja manje je i tamnije. Zato je «Esfelu safilin», Najniža dubina (džehennemska provalija), najgore i najtjesnije mjesto oslobođeno svakog dobra.

Allah Uzvišeni stvorio je srca i odredio je da se u njima sabire spoznaja o Njemu, ljubav i čežnja za Njim. Srce je stoga prijestolje najuzvišenijih i najplemenitijih osobina i ideala: spoznaje Allaha, ljubavi i čežnje prema Njemu. Uzvišeni je kazao: **"Oni koji u onaj svijet ne vjeruju loših su osobina, a Allah ima svojstva najuzvišenija, On je silan i mudar!"**[422] Također je rekao: **"On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti; On je uzvišen i na nebesima i na Zemlji, On je silan i mudar!"**[423] A u drugom ajetu stoji: **"Niko nije kao On!"**[424]

To su te plemenite vrijednosti i dobre osobine koje ovladavaju srcem vjernika jer je srce njihovo prijestolje.[425]

Ako srce nije najčistije, najplemenitije, najsvjetlije i najudaljenije od svake pogani i nečisti, onda ono nije podobno da njime ovladaju plemenite vrijednosti spoznaje, ljubavi i čežnje. U tom slučaju srcem ovladavaju bezvrijedne dunjalučke osobine: ljubav i čežnja prema dunjaluku i vezivanje za njega. Tako srce, u tom slučaju, postaje grubo, tijesno i tamno, daleko od sreće, uspjeha i savršenstva.

Po osobinama i vrijednostima koje ovladavaju srcem dolazimo do toga da imamo samo dvije vrste srca.

U prvu vrstu spada srce koje je poput Aršur-Rahmana, Prijestolja Milostivog, koje je ispunjeno svjetlom, životom, radošću, srećom, vedrinom i svekolikim dobrom.

Sa druge strane, imamo srce koje je poput aršuš-šejtana, šejtanskog prijestolja, a ono je ispunjeno tjeskobom, tamom, mrtvilom, tugom,

[422] En-Nahl, 60.
[423] Er-Rum, 27.
[424] Eš-Šura, 11.
[425] Misli na spoznaju Allaha, ljubav i čežnju prema Njemu, kako je to autor ranije i pojasnio.

brigom, nesrećom. Takvo srce tuguje zbog onoga što je prošlo, brine se za onim što će doći i izbezumljeno je onim što trenutno osjeća i proživljava.

Et-Tirmizi je zabilježio predanje od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u kojem stoji: "'*Kada svjetlost uđe u srce, ono se raširi i razvedri!*' Prisutni upitaše: 'A kako ćemo to prepoznati, o Allahov Poslaniče?!' On im reče: '*Čežnjom za svijetom vječnosti, sustezanjem od svijeta obmana i pripremom za dan smrti prije nego što on dođe!*'"[426]

Svjetlost koja ulazi u srce zapravo je trag plemenitih vrijednosti koje ovladavaju srcem, i zbog toga se srce raširuje i razvedrava. Ali ako se u srcu ne nađe spoznaja Allaha, ljubav i čežnja prema Njemu, onda je unutar srca samo tama i tjeskoba.

ODLOMAK TREĆI: STABLO SRCA

Godina je poput stabla voćke, mjeseci su poput stupaca stabla, dani su poput grana, sati poput listova, a uzdasi čovjeka, u tom vremenu, poput su plodova. Čiji uzdasi budu u pokornosti Allahu, plodovi njegovog stabla slatki su i uskusni, a čiji uzdasi budu u griješenju, plodovi njegovog stabla gorki su. A nešto kasnije, u sezoni ubiranja plodova, na dan susreta s Gospodarom Pravednim raspoznat će kvalitet plodova: da li su slatki ili gorki?!

Ihlas, iskrena predanost Allahu, i *tevhid,* priznavanje Allahove jednoće, jesu jedno stablo u srcu roba, stupci tog stabla njegova su djela, a plodovi pak lijep i ugodan život na dunjaluku i vječna blagodat na ahiretu.

[426] Hadis se ne nalazi u *Sunenu* et-Tirimizija, kako navodi El-Albani u djelu *Es-Silsiletud-daifa*, 2/387, ocjenjujući ga slabim.

Kao što su džennetski plodovi trajni i dokučivi, takvi su i plodovi ihlasa i tevhida na dunjaluku.

Širk, pripisivanje Allahu sudruga, laž i pretvaranje također predstavljaju jedno stablo u srcu čovjeka. Njegovi plodovi na dunjaluku su: strah, briga, tuga, tjeskoba u grudima, zatamnjenost srca, a njegovi ahiretski plodovi jesu: *zekkum* i neprekidna patnja.

Allah Uzvišeni oba ova stabla spomenuo je u suri Ibrahim.[427]

ODLOMAK ČETVRTI:
KRUTOST SRCA I NJEGOVO PROSVJETLJENJE

- Nagore čime rob može biti kažnjen jeste krutost srca i udaljenost od Allaha Uzvišenog.

- Džehennemska vatra stvorena je radi rastapanja krutih srca.

- Najudaljenije srce od Allaha jeste kruto i okorjelo srce.

- Kada srce postane kruto, tada i oko presuši.

- Krutost srca nastaje kada se pretjera u nekoj od četiri stvari: jelu, piću, govoru ili druženju s ljudima.

- Kada tijelo oboli, više mu ne koriste hrana i piće, a tako je i sa srcem: kada ga strasti shrvaju i bol mu nanesu, tada mu više ne koriste savjeti i upute.

- Ko želi sačuvati čistotu svoga srca, neka mu Allah bude ispred njegovih strasti i prohtjeva.

- Srca koja su čežnjom vezana za strasti daleko su od Allaha, onoliko koliko su vezana za strasti.

---

[427] On je rekao: "**Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer – lijepa riječ je kao lijepo drvo: korijen mu je čvrsto u zemlji, a grane prema nebu; ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi, a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili. A ružna riječ je kao ružno drvo: iščupanom drvetu s površine zemlje nema opstanka.**" Ibrahim, 24-26.

- Srca su Allahove posude na Zemlji, pa Njemu najdraža srca jesu ona najčistija, najčvršća i najmekša.[428]

- Njihova srca zauzeta su dunjalukom, a da su ih uposlili sjećanjem na Allaha i razmišljanjem o ahiretu, ona bi doista doprla do značenja Njegovih objavljenih i vidljivih znakova, te bi se vratila svojim vlasnicima sa začuđujućim mudrostima i zadivljujućim koristima.

- Ako srce bude nahranjeno sjećanjem na Allaha, napojeno razmišljanjem o Allahovim znakovima i očišćeno od mahana i nedostataka, onda će dosegnuti najuzvišenije stepene i bit će mu darovana mudrost.

- Nije svako ko je dosegao spoznaju i mudrost, i krenuo putem toga, od njenih stvarnih vlasnika. Stvarni vlasnici spoznaje i mudrosti jesu oni koji su oživili svoja srca suzbijanjem svojih strasti. Međutim, oni koji su umrtvili srce, a oživili svoje strasti, njihova spoznaja i mudrost ogoljene su na njihovim jezicima.

- Propast srca jeste u njegovoj sigurnosti od Allaha i nemarnosti prema Njemu, a život je srca u strahopoštovanju prema Allahu i sjećanju na Njega.

- Kada se srca odreknu dunjalučkih trpeza, onda budu pozvana, sa svim uglednicima, za ahiretske trpeze. A u slučaju da se zadovolje dunjalučkim trpezama, onda im promaknu one bolje, ahiretske.

- Čežnja za Allahom i susretom s Njime jeste miomirisni vjetrić koji odgoni blistavu zavodljivost dunjaluka.

- Ko svoje srce nastani kod Allaha smirit će se i bit će u sigurnom susjedstvu, dok će onaj koji svoje srce prepusti ljudima zapasti u nevolje i brige.

---

[428] Autor aludira na hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u kojem se kaže: "Allah doista na Zemlji ima Svoje posude. Posude vašeg Gospodara jesu srca Njegovih dobrih robova. A Njemu najdraža srca najmekša su i najljepša!" Hadis je sa senedom naveden u djelu *Es-Silsiletus-sahiha*, br. 1.691.

- Allahova ljubav neće ući u srce koje voli dunjaluk, osim ako se uže provuče kroz iglene uši.

- Kada Allah zavoli nekog roba, On ga odgaja za Sebe, izabire za Svoju ljubav i čisti ga za pokornost Sebi. Allah njegovu misao uposli razmišljanjem o Njemu, njegov jezik sjećanjem na Allaha, a njegovo tijelo podredi služenju Njegove vjere.

- Srce obolijeva kao što obolijeva i tijelo, a njegov je lijek u pokajanju i žurnom činjenju dobra. Srce se prlja kao što se prlja i ogledalo, a čisti se i glača veličanjem i slavljenjem Allaha.[429] Srce može biti bez odjeće kao i tijelo, a odjeća i ukras srca jeste bogobojaznost. Srce osjeća glad i žeđ poput tijela, a njegova hrana i piće jesu spoznaja Allaha, ljubav prema Njemu, oslanjanje na Njega, pribjegavanje Njemu i stalna budnost u pokornosti Njemu Uzvišenom.

ODLOMAK PETI:
KORISTI ODBACIVANJA UOBIČAJENIH NAVIKA

Dolazak do cilja uvjetovan je s dvije stvari: odbacivanjem uobičajenih navika i savladavanjem prepreka.

Uobičajene navike jesu težnja ka opuštenosti i nemaru, i zanesenost ljudi stanjima ili djelima koje im se čine privlačnim, a koja smatraju tako vrijednim i neophodnim kao da je to Šerijat, koji se mora slijediti. Naime, te su navike kod njih iznad Šerijata, jer oni kritikuju onoga ko ih izostavlja i krši, a tako ne postupaju prema onome ko krši neku izričitu šerijatsku naredbu. Onoga koji krši običaje ponekad proglase

[429] Kako se navodi u hadisu koji navodi Ibn Šahin u djelu *Ez-Zikr*, i kao što je navedeno u *El-Kenzu*, br. 3924. Također ga prenosi Ibn Adijj u djelu *El-Kamil*, 1/258, i Ibn El-Dževzi u djelu *El-Ilel*, 2/247. U senedu hadisa nalazi se Ibrahim b. Abdusselam, a on je ocijenjen kao slab prenosilac. Pogledaj *Et-Tehzib*, 1/141.

nevjernikom, ili novotarom, ili zalutalim, ili ga pak odbace i kazne jer je prekršio ustaljeni običaj. Zbog tih običaja i ceremonijala oni su zapostavili sunnet Allahovog Poslanika postavljajući na to mjesto običaje na osnovu kojih nekoga prihvataju ili odbacuju. Dobro je kod njih ono što se slaže s običajima, a loše ono što se s njima kosi.

Ti običaji i ceremonijali zavladali su među mnogim skupinama Ademovog potomstva: kraljevima, raznim predvodnicima i namjesnicima, učenjacima, sufijama, siromasima, dobrotvorima i običnim ljudima. Djeca se podučavaju tim običajima, a stariji po njima žive. Oni su postali put kojim se ide, štaviše to za ljude predstavlja više od dobre prakse koje se treba pridržavati.

Ko odobrava te običaje postaje njihov zatočenik, a ko ih se pridržava oslobođen je svakog dobra. Oni donose samo nevolje, i zbog njih je zapostavljen Kur'an i sunnet. Ko brani takve običaje kod Allaha je bezvrijedan, a ko se za njima, pored Kur'ana i sunneta, povodi, Allah neće prihvatiti njegova djela.

Ovo je najveća prepreka i zastor između roba i njegove blizine Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s.

A što se tiče prepreka, to su, raznorazni grijesi, srčani i tjelesni, koji otežavaju srcu kretanje ka Allahu. Oni mu presijecaju i zatrnjuju taj put. Ima ih tri vrste: širk, novotarija i neposlušnost. Prepreka širka nestaje iskrenim tevhidom, priznavanjem Allahove jednoće. Prepreka novotarija nestaje primjenjivanjem Poslanikovog sunneta, a prepreka neposlušnosti briše se iskrenim pokajanjem.

Ove prepreke rob neće upoznati sve dok se ne zaputi na put i smjelo odluči krenuti stazom Allahovom koja vodi vječnom ahiretu. Tada će rob primijetiti ove prepreke i osjetit će njihovu veličinu u onolikoj mjeri koliko bude snažan na svom putovanju ka Allahu i koliko bude iskren na tom putu. U suprotnom, sve dok sjedi, rob neće osjetiti te prepreke niti će znati gdje su skrivene.

ODLOMAK ŠESTI:
SVAKO JE SRCE ZA NEŠTO VEZANO

Što se tiče onoga za što se srce veže, pa to je svaka stvar, pored Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., koja zaokuplja pažnju srca; bilo da je riječ o dunjalučkim užicima, vlasti, druženju s ljudima i slično. No, srce se ne može osloboditi od ove tri najveće veze osim snažnim vezivanjem za Allaha Uzvišenog, jer srce ne može ostaviti ono što voli i za čim čezne, osim da pronađe nešto vrednije i bolje, što će više zavoljeti. I sve što se srce više veže za ono što voli, time slabi njegova veza za onim manje vrijednim od voljenoga. Ali i za suprotan slijed stvari važi ista zakonitost.

Vezivanje srca za ono što je vrijedno predstavlja jačinu njegove želje za dosegom te vrijednosti, a to je pak uvjetovano veličinom spoznaje srca date vrijednosti, veličinom vrijednosti i njenim kvalitetom u poređenju s drugim stvarima.

ODLOMAK SEDMI:
UTJECAJ MISLI I IDEJA

Svako teoretsko znanje i slobodno svojevoljno djelo proizvod je misli i ideja, jer to dvoje donosi i uokviruje viziju, a vizija potiče volju ili htijenje na realizaciju, a volja pak rezultira praktičnim ostvarenjem i izvršenjem djela, dok mnoštvo ponavljanja jedne radnje ili djela stvara naviku, odnosno uobičajenu radnju.

Ispravnost spomenutog slijeda, odnosno faza, uvjetovana je ispravnošću misli i ideja, a hrđavost faza vezana je za hrđavost misli i ideja.

Ispravnost misli ostvaruje se putem njihovog potčinjavanja Onome Koji ih u stvarnosti posjeduje, njihovom Bogu i Gospodaru; putem

njihovog uspinjanja Njemu, pokoravajući ih Njegovom zadovoljstvu i onome što On voli, jer kod Njega je svako dobro, spas i uputa. On daje podršku za kretanje po pravoj stazi. Kada On pod Svoju zaštitu uzme roba, rob je tada u potpunoj sigurnosti, a kada ga On odbaci i napusti, rob zapada u svaku zabludu i nesreću. Rob biva obdaren uputom, razboritošću i svakim dobrom u onolikoj mjeri koliko se oko njegovih misli skoncentriše na promatranje Allahovih znakova, blagodati, Njegove jednoće i načina robovanja Njemu, uz svijest roba da je Allah uvijek uz njega, da ga promatra, vidi, prati, da poznaje njegove misli, namjere, želje, htijenje i čežnju. U takvom stanju rob se stidi svoga Gospodara, srami se da On kod njega vidi nešto što skriva i od očiju stvorenja, ili da u njegom umu vidi misao zbog koje će se rasrditi.

Kada rob dosegne ovakvu spoznaju o svome Gospodaru, On, Uzvišeni, uzdići će ga na visoke stepene i staviti u Svoju blizinu. Ukazat će mu počast, učinit će ga jednim od Svojih izabranika i štićenika. Onoliko koliko iznosi spoznaja roba, toliko će rob biti udaljen od mahana, ponižavanja i nečisti, i srazmjerno tome bit će čist od loših misli i bezvrijednih ideja.

Isto tako, koliko se rob udalji od Allaha Uzvišenog, toliko će biti bliži zlu, nečisti i lošem. Bit će uskraćen svakog savršenstva i ljepote, a sklon svim manjkavostima i pošastima.

Čovjek je najbolje stvorenje kada je u vezi i blizak sa svojim Stvoriteljem, kada izvršava Njegove naredbe i kloni se onoga što mu je On zabranio, kada se trudi steći zadovoljstvo svoga Gospodara i Njemu daje prednost nad svojim strastima i prohtjevima.

U protivnom, čovjek je najgore stvorenje kada se udalji od svoga Storitelja, a srce mu ne kuca radi približavanja i pokornosti Njemu da bi zaslužio Njegovo zadovoljstvo.

Onog časa, kada rob odlučno izabere pokornost i približavanje Allahu Svevišnjem, dajući Mu prednost nad svojim egom i strastima, rob je svom srcu, razumu i imanu dao vlast nad svojim egom i šejtanom. Zabludu je potčinio svojoj razboritosti, a strast svojoj uputi. Ali kada rob izabere udaljavanje i zapostavljanje Allaha Uzvišenog, onda je svome egu, strastima i šejtanu ostavio upravu nad svojim razumom, srcem i razboritošću.

ŠEJTANSKO DOŠAPTAVANJE I PROLAZNE MISLI

Znaj da ono što donosi došaptavanje i prolazne misli vodi ka dubokim mislima i razmišljanju, zatim te duboke misli prosljeđuje do prisjećanja i pažnje, a odatle ide do čovjekovog htijenja i volje, a volja ga prenosi do tijela, a onda pretvara u stvarno djelo. Zatim se takvo djelo ponavlja više puta, a onda prerasta u naviku. Zbog toga je odbacivanje došaptavanja i prolaznih misli na samom početku mnogo lakše i jednostavnije od borbe s njihovim posljedicama nakon što osnaže i upotpune se.

Činjenica je da čovjeku nije data moć da uništi i u potpunosti se oslobodi prolaznih misli i došaptavanja, jer oni naviru poput zraka koji nas okružuje, s tim da snaga imana i razuma pomaže čovjeku da odabere lijepe i dobre misli koje će zadržati, zbog kojih je on drag Allahu, a da od sebe odbaci i odagna one ružne koje prezire i ne voli, zbog kojih će biti omražen kod Allaha, baš kao što su ashabi, r.a., pitali Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "'O, Allahov Poslaniče, neki od nas ponekad u sebi osjeti pomisao zbog koje bi radije da izgori i postane ugarak, negoli da to obznani i iskaže?!' Poslanik, s.a.v.s., upita: *'Zar to već osjećate?!'* 'Da', odgovoriše! A on, na to uzvrati: *'To je istinitost imana!'*"[430] A u

[430] Ahmed, 2/456, Ibn Hibban, 146, i Et-Tajalisi, 2401. Sened je hadisa ispravan, a u verziji koji su zabilježili stoji: "To je čistota imana!"

drugoj verziji stoji: *"Hvala Allahu, Koji je šejtanovu spletku učinio samo došaptavanjem!"*[431]

U vezi s tumačenjem Poslanikovih riječi imamo dva mišljenja:

prvo: da se istinitost imana ogleda u odbijanju i odagnavanju tih misli i došaptavanja;

drugo: da su prisustvo takvih misli i šejtansko došaptavanje znak istinitosti imana u srcu roba, jer je šejtanski napad uslijedio s ciljem oslabljivanja i uništenja imana.

Allah Svemogući stvorio je dušu nalik na mlinsko kameno kolo koje melje i nikada ne staje. Uvijek se u njega nešto ubacuje da melje, pa ako se ubaci žito, kolo će ga samljeti, a ako se ubace zemlja ili kamenčići, kolo će i njih samljeti.

Misli i došaptavanja koja kolaju umom jesu poput žita koje se ubacuje u mlinsko kolo, a ono uvijek melje i ne zaustavlja se, pa se u njega stalno mora nešto ubacivati. Neki ljudi u svoje mlinsko kolo ubacuju žito, pa ono melje i izbacuje brašno koje koristi njima, a i drugim ljudima, dok većina ljudi u svoje mlinsko kolo ubacuje kamenje, pijesak i blato. No, kada dođe vrijeme spravljanja hljeba, svako će uvidjeti šta je, ustvari, mljeo.

ODLOMAK OSMI:
USTRAJNOST U OČUVANJU ZDRAVOG SRCA

Ako uspiješ odbiti prolaznu misao ili došaptavanje, odbio si sve nedaće koje bi kasnije mogle uslijediti. Ako takvu misao prihvatiš, ona prerasta u duboku misao koja prelazi u razmišljanje, a onda razmišljanje nadvladava volju i htijenje, pa upošljava tijelo u praktičnom djelu. U

[431] Ahmed, 1/235 i 240, Ebu Davud, 5.112, i Ibn Hibban, 146, u predanju od Abdullaha b. Abbasa, r.a. Sened hadisa ispravan je.

slučaju da se tijelo u tom vremenu ne može uposliti, onda se misao vraća u srce i razbuktava nadu, čežnju i strast, a srce usmjerava ka ostvarenju cilja.

Poznato je da se prolazne naviruće misli mogu lakše popraviti nego duboke misli i razmišljanje, dok je popravak dubokih misli i razmišljanja lakši u odnosu na popravak htijenja i volje, a ovo je dvoje nešto lakše popraviti od hrđavih i loših djela, mada je i to lakše uraditi nego što je prekidanje i odbacivanje loših navika i običaja.

Najbolji lijek jeste da uposliš svoju dušu i razum razmišljanjem i mislima o onome što te se tiče, jer su razmišljanje i misao o onome što se čovjeka ne tiče zaista vrata svakog zla. A onaj ko misli i razmišlja o onome što ga se ne tiče propustit će ono što ga se tiče, i izostavit će ono što mu je najkorisnije zbog beskorisnog.

Čovjeku je najpreče popraviti svoje misli i razmišljanje, svoju volju i brigu, jer ovo su tvoje lične stvari, tvoja stvarnost kojom se približavaš ili udaljavaš od svoga Gospodara, Boga, a tvoja je sreća samo u Njegovom zadovoljstvu tobom i tvojoj blizini do Njega. A nesreća svake nesreće jeste tvoje udaljavanje od Njega i Njegova srdžba prema tebi.

Ko u svojim mislima i razmišljanjima bude nizak, bezvrijedan i prezren, pa i u svim drugim svojim djelima i postupcima nije nimalo drukčiji!

Čuvaj se da šejtan ne provali u tvrđavu tvojih misli i volje, jer će ti je uništiti tako užasno da ju je veoma teško poslije toga popraviti. On će ti donijeti bezbroj sumnji i pogubnih ideja. Ispriječit će se između tebe i korisnih misli i razmišljanja. No, ti su mu najviše pomogao da se domogne tvog srca i misli, pa je preko toga tobom ovladao. Tvoj primjer sa šejtanom sliči primjeru vlasnika mlina koji melje kvalitetno žito, ali mu dođe čovjek s tovarom pijeska, balege, uglja, smeća i truleži da to samelje u mlinu, pa ako ga vlasnik mlina odbije i ne dopusti mu da

istrese tovar u mlinski točak, nastavit će i dalje mljeti ono što mu koristi, ali ako mu dopusti da tovar istrese u mlinski točak, pokvarit će mu žito, a brašno će biti neupotrebljivo!

Ono što šejtan došaptava čovjeku i ubacuje u njegove misli nije ništa drugo do misli o onome što postoji kako bi pak sve to izgledalo naopako i suprotno, ili misli o onome što i ne postoji, kako bi bilo kada bi u stvarnosti i postojalo, ili misli o haramima i nemoralu koji se može umom pretpostaviti i naslikati, ili misli o irealnim stvarima koje su samo plod mašte, ili misli o griješenju i zlu, ili misli o onome što um ne može ni pojmiti, o čijem je znanju i spoznaji ostao uskraćen. Šejtan to sve uveže u misli koje došaptava čovjeku, a koje on i ne pobraja niti im ima kraja, zarobljavajući čovjekovu misao i razmišljanje na tom polju izmišljotina i obmana.

Cijelo to stanje obmane i zavaravanja može se izliječiti i popraviti upošljavanjem misli i razuma korisnim naukama i poimanjem stvari: upoznavanjem obaveza vjerovanja i poimanjem njegove stvarnosti, razmišljanjem o smrti i onoga što slijedi iza nje do ulaska ljudi u Džennet ili vatru, poimanjem i promatranjem grešaka na putu praktikovanja vjere i traženjem načina da se to izbjegne, a u domenu ljudske volje i namjera, da usmjeri svoju volju ka onome što će mu koristiti, a odbaci naginjanje volje ka onome što će mu štetiti.

Oni koji su istinski upoznali svoga Gospodara smatraju da je gore i štetnije po srce da razmišlja i nada se pronevjeri Allahove obaveze od samog čina pronevjere, a naročito kada srce nema priliku učiniti pronevjeru, tada je ono zauzeto tom nadom i svaki su mu cilj i želja da je i učini.

U stvarnom životu, kada ima neko u kraljevskoj sviti i njegovoj posluzi ko je nevjeran kralju, on kralju i dalje služi i obavlja poslove za njega, mada su mu srce i misao obuzeti pronevjerom i izdajom. Kada kralj otkrije njegovu tajnu i namjeru, rasrdi se na njega i kazni ga onako

kako takvima i dolikuje. Izdajnik je omraženiji kralju i dalje je od njegove milosti nego bilo koji drugi čovjek kada uradi neki grijeh prema kralju, koji je fizički daleko od kralja, ali je srcem i tijelom predan kralju, jer on ne čezne za izdajom i ona mu ne predstavlja nikakav cilj. Međutim, kraljev sluga se prolazi izdaje jer je nemoćan izvršiti je, ali ona živi i bukti u njegovom srcu. Ovaj drugi učinio je neki grijeh i neposlušnost prema kralju, ali to nije učinio dragog srca i s ciljem izdaje. On je u boljoj situaciji, i njegov je završetak sigurniji od situacije i završetka kraljevog sluge – ako ga otkriju.

Općenito, srce je uvijek zaokupljeno nekim mislima; svojim obavezama prema ahiretu i onim što će mu tamo koristiti i dobrobitima dunjaluka i života na njemu, ili je pak zaokupljeno šejtanskim došaptavanjem, bezvrijednim i lošim nadama i maštarijama.

Ranije smo govorili da je duša poput mlinskog kola koje melje ono što se u njega ubaci; ako se u njega ubaci žito, to će i mljeti, a ako se u nj ubaci staklo, kamenje i balega, to će i samljeti. Allah Uzvišeni jeste vlasnik, obdržitelj i raspolagač tim mlinom, zato je pored njega postavio meleka koji će u mlinsko kolo ubacivati ono što će biti od koristi, i šejtana koji će ubacivati ono što će štetiti. Ponekad melek nadvlada šejtana, a nekada šejtan u kolo ubaci više od meleka.[432] Žito koje ubacuje melek jeste obećavanje dobra i poziv na vjerovanje, a žito koje ubacuje šejtan prijetnja je siromaštvom i nedaćama, te poziv na nijekanje povratka Allahu Uzvišenom. Brašno će biti spram žita koje je ubacivano. Nosilac lošeg žita ne može ubaciti ništa od svoga tovara, osim ukoliko je mlinski točak prazan, a vlasnik mlina ga zapostavio i okrenuo se od njega. Tada ovaj žurno nastoji ubaciti nešto od svoga lošeg tovara.

[432] U vezi s ovim navodi se merfu predanje, ali ono nije ispravno. Predanje je zabilježio Et-Tirmizi, 2988, Ibn Hibban, 997, En-Nesai u *Et-Tefsiru*, 71, i Ebu Ja'la, 4999. U senedu predanja spominje se Ata b. es-Saib, a on je dobio ocjenu *muhtelit*, miješa predanja.

Jednom riječju, ako se vlasnik mlina ne brine o svom mlinu, njegovom održavanju i popravku, a u mlinsko kolo ne ubacuje dobro i korisno žito, neprijatelj će imati slobodan i otvoren put da uništi mlin i u njemu melje nešto od onoga što sa sobom nosi.

Osnova po kojoj će mlin uvijek biti ispravan jeste da se njegov vlasnik bavi onim što ga se tiče, a upropastit će ga ako se bude zanimao onim što ga se ne tiče.

Doista je neko lijepo kazao:

«Kada sam vidio da mnoga dobra
ko meta stoje pred zubom propasti,
I spazih da prolaznost sve će da pomete,
okrenuh se od njih bez imalo tuge
Ka Onom, što razumni nimalo ne spore
da je najbolji udio, dobra trgovina!»

A Allah daje podršku za dobro!

DEVETI ODLOMAK:
USTRAJNOST NA PRAVOM PUTU

Ko želi svoju građevinu podići visoko, neka dobro utvrdi i uveže njene temelje i neka se o građevini dobro i stalno brine, jer je postojanost građevine u srazmjeru s jačinom i postojanosti njenih temelja.

Dobra djela i stepeni jesu građevina, a njen je temelj iman. Ako je temelj čvrst i stabilan, građevina će biti stamena, i može se podizati i u visinu. U slučaju da se nešto i obruši od građevine, to nije teško popraviti. Međutim, ako temelj nije stabilan i čvrst, građevina neće biti postojana i neće se moći podizati u visinu. I ako se obruši dio temelja, građevina će pasti ili će postati nestabilna.

Rob koji je spoznao svoga Gospodara brine se da popravi i učvrsti temelj svoje građevine, dok neznalica podiže građevinu bez ikakvih temelja. Za malo vremena njegova će se građevina srušiti. Uzvišeni je rekao: "**Da li je bolji onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na strahu od Allaha i u želji da Mu se umili – ili onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na rub podlokane obale koja se nagnula, da se zajedno s njim u vatru džehennemsku sruši.**"[433]

Temelj na koji se redaju i gomilaju dobra djela za ta ista djela predstavlja isto ono što snaga predstavlja za tijelo. Ako je snaga velika, lahko nosi tijelo i od njega odbija mnoge bolesti i slabosti. Dočim, ako je snaga slaba, ne može nositi tijelo, i ono postaje podložno za svaku bolest i manjkavost.

Zato podiži i nosi svoju građevinu na snazi imana, pa ako nešto i padne s vrha građevine ili se otkine neki dio, to je lakše popraviti i urediti negoli doživjeti pucanje i raspadanje temelja.

Temelj imana sastoji se iz dvije stvari:

prvo: ispravne spoznaje Allaha Uzvišenog, Njegovih lijepih imena i savršenih atributa, zatim poznavanje propisa Njegove vjere;

drugo: potpune i besprijekorne predanosti samo Allahu Uzvišenom i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s.

Ovo je najpouzdaniji i najčvršći temelj na kojem rob može uzdignuti svoju građevinu, i srazmjerno postojanosti ovog temelja građevina se uzdiže u visinu.

Zato dobro učvrsti temelj, čuvaj snagu i budno ga brani. Ako u svom tijelu osjetiš promjene, izbaci to iz sebe. S umjerenošću teži samo svome cilju, ostvarit ćeš ga! U protivnom, ako snaga bude slaba, tijelo klonulo, a ono loše što te muči ne odbacuješ od sebe, onda poslušaj pjesnika:

"U emanet selam ostavi životu,
jer život ti rastanak brzi nagovjesti!"

---

[433] Et-Tevba, 109.

A kada građevinu sazidaš, onda je lijepim ahlakom i dobročinstvom prema svim stvorenjima u bijelo oboji. Zatim je zaštiti ogradom opreznosti koju neće moći provaliti neprijatelj, niti će se iza nje otkrivati tvoja intimnost. Nakon toga, na vrata i prozore svoje građevine postavi zastore, a glavnu kapiju zaključaj šutnjom o onome od čega strepiš u budućnosti, a onda izradi ključ od zikra, veličanja i spominjanja Allaha Uzvišenog, kojim ćeš zaključavati i otključavati kapiju. Tako ćeš izgraditi čvrstu tvrđavu koja će te zakloniti od neprijatelja. Čak i ako pokuša nekuda prodrijeti i provaliti, neće pronaći puta i načina da dospije do tebe, pa će u razočarenju i nadu izgubiti da ti može nauditi.

Kako vrijeme prolazi, tako održavaj i obnavljaj svoju tvrđavu, jer ako je neprijatelj izgubio nadu da će provaliti kapiju, onda će pokušati da do tebe prorovi i provali kroz zid, i odjednom ćeš ga ugledati pored sebe u tvrđavi, a tada će ti biti veoma teško otjerati ga. U takvoj situaciji postoje tri mogućnosti: da te on savlada i preuzme upravu tvrđave; da se nastani s tobom u tvrđavi ili da te svojim dolaskom obuzme i odvede od onoga što ti koristi, što ti je od životnog interesa, pa se zaposli popravljanjem i sređivanjem tvrđave tamo gdje je provaljena.

Ako uspije provaliti u tvrđavu, to će ti donijeti tri neugodnosti i problema: uništenje tvrđave, pljačku onoga što si stekao i zaradio, te upućivanje lopova i kradljivaca svoje vrste na tvoju slabost. Poslije toga bit ćeš stalno u iskušenjima od mnogih navala i pljački sve dok te upotpunosti ne oslabe i unište tvoju ambiciju i želju za borbom, te napustiš tvrđavu i prepustiš je njima.

Većina ljudskih duša i srca proživljavaju ovakavu situaciju sa svojim neprijateljima, pa ih možemo vidjeti kao rasrđuju svoga Gospodara udovoljavajući svojim ličnim prohtjevima, ili udovoljavaju onome ko je stvoren poput njih samih, a taj im nikakvu korist ne može priuštiti

niti od njih neko zlo odagnati. Blago stečeno praktikovanjem vjere oni upropaštavaju radi dunjalučkog blaga i novca. Uništavaju svoje duše onim što im neće ostati i potrajati, slijedeći strasti prigrlili su život, oslanjaju se na dunjaluk, a ne sjećaju se smrti! Na umu su im strasti i dunjalučke prividne dobrobiti, a zaboravljaju šta im Allah Uzvišeni obećava na ahiretu. Zaokupljeni su onim što im Allah Svevišnji garantuje, a zapostavljaju ono što im je naredio. Raduju se dunjaluku i tuguju kada ih neko dunjalučko dobro mimoiđe, dok ne tuguju za gubitkom Dženneta i onoga što je u njemu. Ne raduju se imanskoj slasti i okusu kao što se raduju zveckanju dinara i dirhema. Svoju istinu uništavaju obmanom, a uputu zabludom. Dobra djela kaljaju lošim, iman zamjenjuju svojim mišljenjima, a halal miješaju s haramom. Posrću u nedoumici svojih misli i stavova, odbacujući Allahovu uputu koju im On bez naknade poklanja.

Čudno je kako ovaj neprijatelj iskorištava samog vlasnika tvrđave, tako da on svojim rukama potkopava i uništava ono što je tako mučno i dugo gradio!

ODLOMAK DESETI:

VJERNIK ĆE BITI NAGRAĐEN S DVA DŽENNETA

Onaj ko ostavi i odbaci poziv strasti radi Allaha, zagarantovana mu je zaštita od Allahove kazne i zaslužio je Njegovu milost. Međutim, Allah Uzvišeni ne dopušta da rob osjeti slast Njegovog blaga i darova, ljepotu Njegovog društva i blizine, sreću i zadovoljstvo uz Njega, ako u srcu roba postoji veza s još nekim pored Allaha Uzvišenog, pa makar taj rob bio i pobožnjak, učenjak i zahid, isposnik! Naime, Allah Uzvišeni odbija da u srce koje nije samo Njemu predato, koje svoju pažnju još nekome daje, spusti blago riznica Svojih. Allah Svevišnji spušta blago

riznica Svojih u ono srce koje uz Njega i siromaštvo smatra bogatstvom, a bogatstvo bez Njega, siromaštvom, koje slavu bez Allaha smatra poniženjem, a uz Njega i poniženje vidi kao slavu, koje uživanje bez Allaha doživljava kao patnju, a patnju uz Njega osjeća kao uživanje.

Jednom riječju kazano, On darove Svoje daje onom srcu koje život vidi samo uz Njega i s Njim, a bez Njega život mu je poput smrti; ispunjen bolom, brigom, tugom i čemerom.

Ovakav će vjernik biti nagrađen s dva dženneta: dunjalučkim džennetom, koji će brzo osjetiti, i onim ahiretskim Džennetom, na Sudnjem danu.

ODLOMAK JEDANAESTI:
VRSTE ZUHDA, SUSTEZANJA RADI ALLAHA

Zuhd dijelimo na više vrsta:

- zuhd prema haramu, i on je obavezan za svakog pojedinca;

- zuhd prema sumnjivim stvarima, i on može biti obavezan ako je sumnja velika ili pohvalan ako je sumnja manja, tj. šerijatsko bavljenje ovom vrstom zuhda bit će spram veličine sumnjive stvari;

- zuhd prema svemu bespotrebnom i suvišnom;

- zuhd prema govoru, pogledu, potraživanju, susretu i drugim stvarima koje čovjeku neće donijeti nikakve koristi;

- zuhd prema druženju s ljudima;

- zuhd prema svome egu i svojim prohtjevima, odnosno da radi Allaha čovjek zapostavi svoj ego;

- i zuhd koji obuhvata i podrazumijeva sve prethodne vrste, a to je odricanje od svega drugog što roba obuzima pored Allaha.

NAJVREDNIJI ZUHD

Najvredniji zuhd jeste onaj koji rob prikriva. A najteži zuhd jeste zuhd u odricanju od dunjalučkih položaja i blagodati koje se robu nude.

RAZLIKA IZMEĐU ZUHDA (SUSTEZANJA) I VEREA (ODRICANJA)

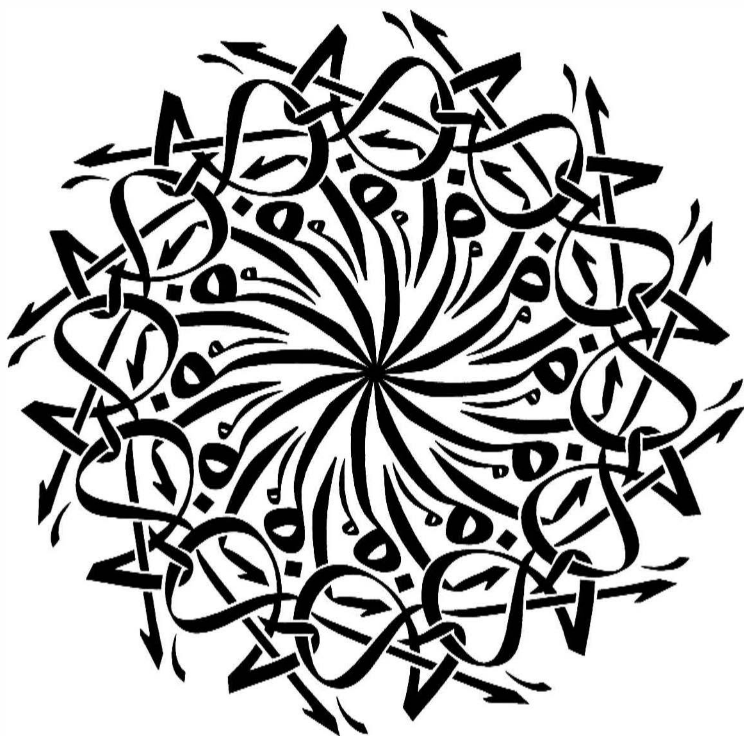
Zuhd je sustezanje od svega onoga što čovjeku neće koristiti na ahiretu, a *vere* je odricanje od onoga za što postoji strah da može štetiti čovjeku na ahiretu.

Nije valjan ni zuhd ni vere one osobe čije je srce prisno vezano za strasti.

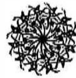
Jahja b. Mu'az rekao je: «Tri vrste ljudi me čude: čovjek koji se svojim djelima prikazuje pred čovjekom poput njega, propuštajući da ta djela čini radi Allaha, čovjek koji škrtari svojim imetkom: Allah od njega zajam traži, a on Mu ga ne da, zatim čovjek koji teži biti u društvu s ljudima i da ga oni vole, a ne mari što ga Allah poziva u Svoje društvo i u Svoju ljubav."

SEDMO POGLAVLJE

O IMANU I KUFRU

ODLOMAK PRVI:
STVARNOST IMANA, VJEROVANJA

Iman ima svoju vanjsku, formalnu, stranu i onu drugu, unutarnju, suštinsku. Vanjska dimenzija imana jeste očitovanje vjerovanja jezikom i potvrda dobrim djelima. A njegova je suština iskreno uvjerenje u srcu, ljubav i povođenje. Vanjska dimenzija nema svrhe i ne koristi bez suštine, iako su po izjavi vjerovanja zaštićeni imetak i život izjavitelja. Isto tako, suština neće koristiti ako je ne prati vanjska strana vjerovanja, osim kada vanjska dimenzija izostane zbog nemogućnosti, prisile, velikog straha ili opasnosti po život.

Ako djela ne prate izjavljeno vjerovanje, a ne postoji nikakva zapreka za njihovo izvršavanje, to je znak pokvarenosti i bezvrijednosti suštine koja je opustjela od imana. Oskudnost dobrih djela upućuje na oskudnost

i slabost imana, dok, na drugoj strani, isto tako, brojnost djela i stabilna vanjština govori o stabilnosti i snazi suštine, odnosno vjerovanja.

Iman je srcc islama i njegova srž, a jekin, čvrsto uvjcrenje jeste srce i srž imana. Zato kažemo da je svako djclo koje ne povećava snagu imana, i dodatno ne učvršćujc jekin, bezvrijedno, kao što je svaki iman koji ne podstičc na činjenje dobrih djela također bezvrijedan.

ODLOMAK DRUGI:

SVI TVRDE DA VJERUJU

Što se tiče samog vjerovanja, imana, većina ljudi tvrdi da posjeduje iman i da vjeruje: **"A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici!"**[434]

Veći dio vjernika samo općenito ili u globalu vjeruje, ali ono pojedinačno i detaljno vjerovanje koje podrazumijeva prihvatanje s poznavanjem, znanjem, ljubavlju, poštivanjem i uvažavanjem svega onoga s čime je poslan Allahov Poslanik, s.a.v.s., poznajući čak i ono što je prezreno i pokuđeno, takvo vjerovanje posjeduju samo odabrani u ovom ummetu, odabranici Poslanika, s.a.v.s., kao što je bio Ebu Bekr es-Siddik i kao što su bili oni koji pripadaju skupini istinoljubivih, *sidikun.*

Neki ljudi svoj iman zaokružuju na samo jedan dio imana, a to je priznavanje da postoji Stvoritelj svijeta, Koji je sam stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih. Ali treba naglasiti da ovo nisu poricali ni obožavaoci kipova u Meki, Kurejšije i druga plemena.

Zatim imamo one koji smatraju da je iman samo izgovaranje dva šehadeta, bez obzira da li čovjek poslije toga praktikovao vjeru ili ne, te hoće li srce tu izjavu iskreno potvrditi ili će je poreći!

Tu su i oni koji misle da je vjerovanje samo puko priznavanje Allaha kao Stvoritelja svjetova i Muhammeda, s.a.v.s., kao Njegovog poslanika,

---

[434] Jusuf, 103.

makar to ne izjavili riječima i ne potvrdili dobrim djelima. Štaviše, oni smatraju da onaj koji vrijeđa i psuje Allaha Uzvišenog i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., te čini velike grijehe, ako u srcu priznaje Allahovu jednoću i poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s., da je i takav čovjek pravi vjernik!

Iman je kod nekih poricanje Allahovih savršenih osobina, *sifata*, poput Njegovog uzdizanja na Arš, govora koji je kazao ili u Svojim knjigama objavio, Njegovog sluha, vida, htijenja, moći, ljubavi, srdžbe i drugih osobina kojima je Sebe opisao ili Ga njima opisao Njegov Poslanik, s.a.v.s. Njihovo vjerovanje svodi se na poricanje istinitih činjenica povodeći se za sumnjama i neodumicama maloumnika koji se međusobno razilaze u mišljenju i kritikuju, za onima o kojima Omer b. el-Hattab, r.a., i imam Ahmed kažu: "Oni se oko Allahove knjige razilaze, Allahovoj knjizi oponiraju i složni su u odbacivanju Allahove knjige!"[435]

Sljedeća skupina smatra da je iman robovanje Allahu Uzvišenom po propisima i uputama koje čovjeku nalažu njegov unutarnji osjećaj srca, *zevk*, i duhovni zanos, *vedžd*, bez prethodnog njihovog podvrgavanja sudu onoga s čime je došao Poslanik, s.a.v.s.

Zatim dolaze oni koji kažu da je iman ono na čemu su zatekli svoje očeve i pretke bez obzira ko su oni bili. Njihovo vjerovanje zasniva se na dvije pretpostavke:

prva pretpostavka: to su govorili naši preci i prethodnici;

druga pretpostavka: ono što su rekli je istina.

Zatim, tu je i skupina koja smatra da je iman lijep ahlak, dostojno i uljudno ophođenje, vedrina i osmjeh na licu, lijepo mišljenje o svakome, te zanemarivanje ljudskih mahana i pogrešaka.

---

[435] Predanje od Omera, r.a., zabilježio je Ibn Veddah, u djelu *El-Biden ven-nehju anha*, citat br. 3. A predanje imama Ahmeda nalazi se u uvodu njegovog djela *Er-Reddu alel-džehmijja*, str. 85. Pogledaj i djelo *Es-Sava'ikul-mursela*, od Ibn Kajjima, 3/928.

Spomenut ćemo i one koji smatraju da je iman odbacivanje dunjaluka i prekidanje veze s njim, te izbacivanje iz srca svega što je dunjalučko i potpuni asketizam i odricanje od dunjalučkih blagodati. Kada pronađu čovjeka koji ispunjava ove uvjete, uzdižu ga na stepen predvodnika u vjeri, makar znanjem ili praksom bio daleko od biti imana.

Stepen dalje od ove prethodne skupine jesu oni koji smatraju da je iman samo spoznaja koja nije uvjetovanje praktičnim potvrđivanjem imana.

Sve spomenute skupine nisu spoznale suštinu imana, nisu ispunile njegove uvjete niti su ga doživjele. A možemo ih podijeliti i ovako:

oni koji su iman učinili djelima koja ga, ustvari, anuliraju i brišu;

oni koji u iman uvrštavaju ono što nije od njega;

oni koji za iman drže neki od njegovih uvjeta, ali to nije dovoljno da bi se iman i upotpunio;

oni koji kao uvjete imana postavljaju ono što je suprotno suštini imana i što ga briše;

oni koji su za iman postavili uvjete koji uopće nisu od imana.

Stvarni iman daleko je od svega toga. Iman je kompleksna stvarnost sastavljena od poznavanja onoga s čime je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s., zatim prihvatanje toga s čvrstim uvjerenjem, potom izjavljivanje toga riječima, pa povođenje za tim s ljubavlju i pokornošću, te izvršavanje svega što nalaže, formalno i suštinski, i na kraju poziv u to shodno mogućnostima.

A iman se upotpunjuje na principu ljubavi i prijateljstva u ime Allaha, te pokazivanju prezira i neprijateljstva radi Njega, kao i davanja ili uskraćivanja u Njegovo ime [436], i na tome da samo Allah Uzvišeni bude Bog, Kome se rob klanja.

---

[436] Kako se navodi u hadisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Ko zavoli ili zamrzi u ime Allaha, dadne ili uskrati radi Njega, taj je upotpunio svoj iman!", a zabilježili su ga Ebu Davud, 4.681, Et-Taberani, u djelu *El-Kebir*, 7613, i El-Begavi u djelu *Šerhus-sunna*, 3469, u predanju od Ebu Umame, a njegov je niz prenosilaca dobar.

Put koji vodi ka Allahu Svevišnjem ogleda se u neprikosnovenom pokoravanju i povođenju za Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., suštinski i formalno, zatim u zatvaranju oka srca od gledanja ili okretanja prema nekom drugom pored Allaha Svemoćnog.

A od Allaha zavisi svaki uspjeh!

Ko se Allahu preda i zbog obuzetosti ibadetom zaboravi na sebe i svoje potrebe, Allah Uzvišeni preuzet će brigu o tom robu. Ko se obuzme Allahom Uzvišenim, a zapostavi ljude, Allah Svemilosni preuzet će sve njegove obaveze prema ljudima, dok onaj ko se obuzme samim sobom zapostavljajući Allaha Uzvišenog, On će ga prepustiti samome sebi, kao što će i onoga koji se zabavi ljudima, a zaboravi na Allaha Svevišnjeg On prepustiti ljudima.[437]

ODLOMAK TREĆI:

TEMELJI KUFRA – NEVJERSTVA

Kufr ili nevjerstvo temelji se i nastaje od jedne od ove četiri stvari: oholosti, zavisti, srdžbe i strasti.

Oholost se liječi pokornošću i povođenjem.

Zavist se liječi prihvatanjem i davanjem savjeta.

Srdžba se liječi pravednošću.

I strast se liječi predanošću ibadetu.

Kada rob savlada temelj oholosti, lahko će mu biti pokoriti se i povesti se za Poslanikom, s.a.v.s. Kada savlada temelj zavisti, bez problema moći će prihvatati savjete i dijeliti ih. Kada savlada temelj srdžbe, bez teškoće moći će biti pravedan i skroman. Kada savlada temelj strasti, jednostavno će moći biti strpljiv, čedan i Allahu pokoran.

[437] U ovom značenju navodi se i hadis, a mi smo ga ranije spomenuli s njegovim izvorima i ocjenom.

Međutim, ko bude iskušan s ove četiri osobine lakše će i brda pomjeriti nego što će uspjeti promijeniti se i osloboditi se od ove četiri osobine. Naročito ako se ti temelji izraze i uznapreduju, pa ovladaju statičnim ljudskim osobinama i karakterom. U takvoj situaciji sva djela roba, zaredom, neće biti prihvaćena kod Allaha, a duša mu se neće očistiti i prosvijetliti, i pored njegovog truda. Kada se god rob potrudi i učini neko dobro djelo, spomenuta četiri temelja kufra, koja posjeduje, pokvarit će ga i obezvrijediti.

Sve nedaće i problemi rađaju se iz ove četiri osobine. Kada se one nastane u srcu i njime ovladaju, prikazuju mu zabludu i laž u liku istine, a istinu u liku zablude, dobro djelo u liku lošeg, a loše u liku dobrog, te mu omile dunjaluk, a ahiret omrznu i udalje od njega.

Ako razmotrimo nevjerstvo prijašnjih naroda, zapazit ćemo da su zapali u zabludu upravo zbog ove četiri osobine. Zbog tih osobina spušta se i kazna čija je jačina srazmjerna jačini manifestovanja datih osobina. Ko otvori vrata svoga srca pred ovim osobinama otvorio je vrata svakom zlu i nesreći, kako na dunjaluku, tako i na ahiretu; jer te osobine onemogućavaju povođenje za Objavom, iskrenosti, pokajanjem, predavanjem Allahu, prihvatanjem istine, slušanjem savjeta, skromnosti i umjerenosti pred Allahom Svevišnjim i Njegovim stvorenjima.

Ove osobine rađaju se iz neznanja o Allahu i neznanja o samome sebi i osobinama duše, jer ako rob upozna svoga Gospodara[438] preko Njegovih lijepih i savršenih osobina, i primijeti svoje lične manjkave i nesavršene osobine, u tom se neće oholiti, uzdizati i nekome zavidjeti na blagodatima kojima ga je Allah obdario. Zavist je, ustvari, jedan vid borbe i protivljenja

[438] Prenosi se u hadisu: "Ko upozna sebe (svoju dušu), upoznat će i svoga Gospodara!" Međutim, ovo predanje ne poznajemo kao izreku Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nego se ono prenosi kao izreka Jahjaa b. Muaza er-Razija. Tako stoji u djelu *El-Mekasidul-hasene*, str. 198, od es-Sehavija. Predanje je zabilježio i Ebu Nuajm u djelu *El-Hil'ja*, 10/208, u predanju od Sehla et-Tusterija.

Allahu Uzvišenom, jer predstavlja preziranje blagodati u nečijim rukama, a Allah Uzvišeni hoće i voli da ona bude tu. Zavidnik želi da blagodat nestane, a Allah hoće i voli da ona traje tamo gdje ju je spustio. Na taj način zavidnik pokazuje neprijateljstvo prema Allahu Svevišnjem u onome što On određuje, voli i hoće. Kroz ovo zaključujemo da je Iblis stvarni Allahov neprijatelj, jer je njegov grijeh proistekao iz oholosti i zavisti.

Iskorjenjivanje ove dvije pogubne osobine putem upoznavanja Allaha Uzvišenog i Njegove jednoće, putem zadovoljstva Njegovom odredbom i pribjegavanja Njemu predstavlja iskorjenjivanje srdžbe iz srca putem upoznavanja osobina duše kojoj ne dolikuje da se srdi i sveti radi sebe, jer to znači da ona daje prednost svojim osjećajima nad onim što želi i voli njen Gospodar.

Najbolji način za izlječenje ove bolesti jeste navikavanje duše da se srdi i pokazuje zadovoljstvo radi Allaha Uzvišenog i onoga što On voli. Kada god se duša rasrdi radi Allahovog prava ili pokaže osjećaje zadovoljstva radi Njega, u istoj tolikoj se mjeri duša očisti od svoje pogubne srdžbe. Ova zakonitost važi i u potpuno suprotnoj situaciji, no tada je i rezultat potpuno suprotan.

A što se tiče strasti, ona se liječi ispravnim znanjem i spoznajom da kada god duša udovolji svojim strastima, za toliko joj bude uskraćen užitak i slast stvarnih ahiretskih strasti. Kada god se duša sustegne od strasti, to se pretvara u njen doseg ahiretskih uživanja. Kada god duša otvori kapije svojim strastima, time sebi zatvara i uskraćuje ahiretske kapije užitaka, a kada ih zatvara tada se pred njom otvaraju putevi najvećih užitaka i slasti.

Srdžba je poput pobješnjele zvijeri, ako je pustiš, prvo će tebe napasti.

Strast je poput vatre, ako je razjariš, prvo će tebe spržiti.

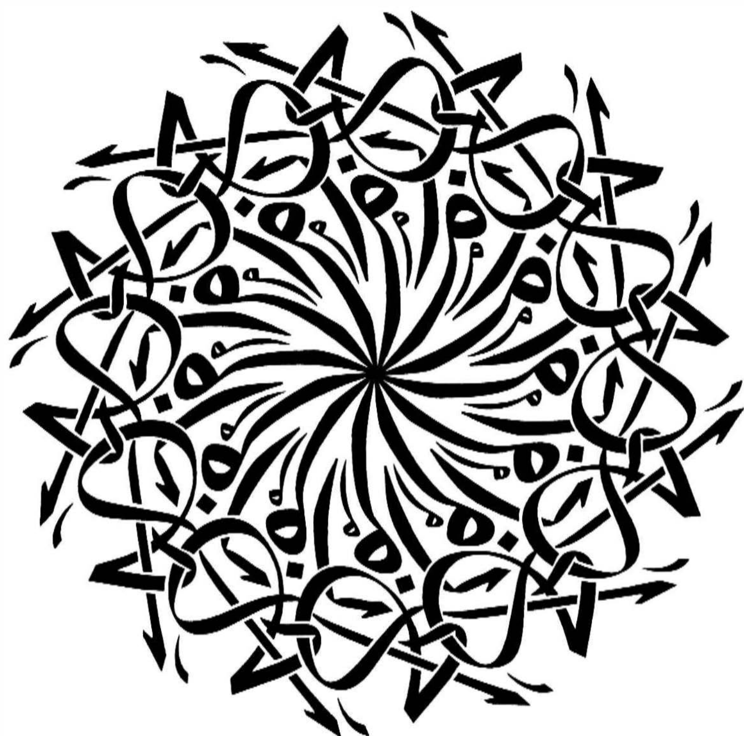
Ispoljavanje oholosti jeste kao da nekom kralju diraš u njegovo kraljevstvo: ako te ne ubije, onda će te zasigurno protjerati.

A ispoljavanje zavisti jeste kao da se boriš s nekim ko je snažniji i jači od tebe!

Ko savlada svoju srdžbu i strast, šejtan se boji i njegove sjene. A koga savlada njegova srdžba i strast, onda se on boji i svoje fikcije.

OSMO POGLAVLJE

O UZROCIMA, POSLJEDICAMA I NAČINU ČIŠĆENJA GRIJEHA

ODLOMAK PRVI:

RAZLOZI GRIJEŠENJA

Osnovni razlozi činjenja grijeha, i velikih i malih, vezuju se za tri stvari:

- ovisnost i vezivanje srca za nekoga mimo Allaha Uzvišenog;
- pokoravanje snazi srdžbe i
- pokoravanje snazi strasti.

Drugim riječima kazano; to je širk, pripisivanje Allahu druga, nasilje i nemoral.

Krajnja posljedica vezivanja srca za nekoga pored Allaha Uzvišenog jeste širk, prizivanje nekoga drugog pored Allaha.

Krajnja posljedica pokoravanja snazi srdžbe jeste ubistvo nedužnoga.

Krajnja posljedica pokoravanja snazi strasti jeste blud.

Zbog toga je Uzvišeni spomenuo sva tri grijeha u jednom ajetu. On je rekao: "**I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji one, koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče!**"[439]

JEDNI GRIJESI POZIVAJU DRUGIMA

Kada se počini neki od ovih grijeha, on poziva na činjenje sljedećeg. Širk poziva na nasilje i blud, kao što tevhid, priznavanje Allahove jednoće, i ihlas, iskrenost, brane vjernika od nemorala i nasilja. Uzvišeni je o tome rekao: "**... tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob.**"[440]

S druge strane, nasilje poziva na širk i nemoral; a širk je najveće nasilje i nepravda, kao što je tevhid najpravednija stvar. Pravednost je sudrug tevhidu, a nasilje je sudrug širku, pa ih zbog toga Uzvišeni i spominje zajedno.

Spomen pravednosti i tevhida nalazimo u riječima Svevišnjega: "**Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, a i meleki i učeni, i da On postupa pravedno.**"[441]

Spomen širka i nepravde nalazimo u Njegovim riječima: "**Mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda!**"[442]

A nemoral poziva u širk i nepravdu, naročito ako požuda za nemoralom bude snažna, a ne može joj se udovoljiti na neki drugi način osim uz činjenje nepravde i nasilja, a pored toga potpomognuta je sihirima i šejtanom.

[439] El-Furkan, 68.
[440] Jusuf, 24.
[441] Alu Imran, 18.
[442] Lukman, 13.

Allah Uzvišeni spominje blud i širk zajedno u sljedećem ajetu: "**Bludnik se ne treba ženiti osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica ne treba biti poželjna osim bludniku ili mnogobošcu, to je zabranjeno vjernicima.**"[443]

SLABOST TEVHIDA U SRCU

Ova tri grijeha pozivaju i vode jedan ka drugom. Zbog toga ako je tevhid u srcu roba slab, a širk postojan, onda će rob sve više i više zapadati u nemoral i srčanom ljubavlju vezivati se za ono čemu strastveno žudi.

U tom kontekstu slijedi kur'anska poruka: "**Sve što vam je dato - samo je uživanje u životu na ovom svijetu, a ono što je u Allaha - bolje je i trajnije za one koje vjeruju i u Gospodara se svoga uzdaju; za one koji se klone velikih grijeha i razvrata i koji, kad ih ko rasrdi, opraštaju.**"[444] Allah Uzvišeni obavještava da je kod Njega za one koji vjeruju i koji se na Njega oslanjaju sačuvano dobro, a to je tevhid, priznavanje da je Allah samo jedan.

Uzvišeni je u ajetu rekao: "**... za one koji se klone velikih grijeha i razvrata**", a to upućuje na izbjegavanje poziva strasti. A zatim Uzvišeni u nastavku ajeta kaže: "**... i koji, kad ih ko rasrdi, opraštaju**", a to predstavlja odbacivanje poziva srdžbe.

Uzvišeni je u ajetu spomenuo tevhid i čednost, a na kraju spominje i pravednost koja podrazumijeva oboje prethodno i u sebi nosi svako dobro.

---

[443] En-Nur, 3.

[444] Eš- Šura, 36-37.

ODLOMAK DRUGI:
KAKO ŠEJTAN NAPADA ČOVJEKA

Svaki rob razumom obdaren zna da ga šejtan može napasti samo s jedne od tri strane:

prva strana: pregonjenje ili pretjerivanje. Kada god čovjek u nečemu pređe mjeru, zapadne u suvišno, a to je šejtanov udio i put kojim on ulazi u srce.

Da bi se sačuvali pretjerivanja, potrebno je zadovoljiti dušu i tijelo svim onim što trebaju: hranom, pićem, odmorom, užicima... i kada osiguraš to, bit ćeš zaštićen od napada svog neprijatelja;

druga strana: gaflet ili nemarnost. Onaj koji je stalno budan i spominje Allaha Uzvišenog nalazi se u utvrdi zikra. Ali kada zapadne u nemar i zaborav, tada je otvorio vrata svoje utvrde kroz koja napada njegov neprijatelj, a onda mu je teško i mučno da ga iz nje istjera;

treća strana: opterećivanje bilo čime što ga se ne tiče.

ODLOMAK TREĆI:
RAZLOZI GRIJEŠENJA

Rob ne čini ono što mu je zabranjeno osim iz jednog od dva razloga:

prvi razlog: loše mišljenje roba o njegovom Gospodaru, misleći da ako se pokori Allahu Uzvišenom i ne učini određeni grijeh, da mu On neće dati bolje dobro i veći užitak od onoga što je nakratko osjetio u grijehu;

drugi razlog: da rob zna da mu Allah Uzvišeni može dati veći užitak i bolje dobro, jer onaj ko se nečega odrekne radi Allaha, Allah Uzvišeni mu to mnogostruko nadoknadi.[445] Međutim, nad robom je prevladala

[445] Ranije smo naveli hadis koji govori o ovome.

njegova strast, pa se nije mogao suzdržati grijeha, a njegov razum zasjenila je požuda.

Rob u prvom slučaju čini grijeh zbog pomanjkanja svoga znanja, a u drugom slučaju čini grijeh zbog slabosti svog razuma i nedovoljne razboritosti.

Jahja b. Muaz veli: "Kome Allah Uzvišeni pribere njegovo srce dok uči dovu, On mu tu dovu neće odbiti!"

Ja kažem: Ako srce roba bude pribrano, njegova ovisnost i potreba za Allahom iskrena, a nada i pouzdanje u Allaha čvrsti, takvom će robu gotovo svaka dova biti uslišana.

ODLOMAK ČETVRTI:
BOLNA ZAVRŠNICA KOJOJ VODE GRIJESI

Ljudi će ulaziti u džehennemsku vatru zbog jednog od tri razloga:

prvi razlog: sumnja koja je izazvala nepovjerenje prema Allahovoj vjeri;

drugi razlog: strast koja za posljedicu ima davanje prednosti požudama nad pokornošću Allahu Uzvišenom i Njegovim zadovoljstvom;

treći razlog: srdžba koja donosi neprijateljski odnos prema Allahovim stvorenjima.

A uzroci svih grešaka i griješenja jesu:

- **oholost**, za koju znamo kako je odvela Iblisa;
- **pohlepa,** koja je Adema, a.s., izvela iz Dženneta, i
- **zavist**, koja je ponukala jednog od Ademovih sinova da ubije svoga brata.

Ko bude sačuvan od ove tri osobine sačuvan je od svakog zla, jer se nevjerstvo rađa iz oholosti, grijesi iz pohlepe, a nasilje i nepravda iz zavisti.

ODLOMAK PETI:
O UTJECAJU I TRAGOVIMA ISTINE I LAŽI

Čuvaj se laži jer laž uništava predstavu stvarnosti i onoga što čovjek uči, tako da je kasnije teško prenijeti istinu i nekoga njoj podučiti. Lažljivac ono što ne postoji predstavlja u realnoj otjelovljenoj slici, a ono što zaista i postoji on predstavlja kao nepostojeće i irealno. On istinu protura kao laž, a laž protura kao istinu. Dobro izlaže kao zlo, a zlo izlaže kao dobro. U takvom stanju lažljivac gubi predstavu o stvarnosti, spoznaja mu se zamuti, i to mu bude kazna. No, zatim, on to predstavlja i izlaže sagovorniku koga je zaveo, pa i njemu zamućuje stvarnu, realnu spoznaju stvarnosti.

Duša lažljivca bježi i okreće se od postojeće žive stvarnosti, naginje nepostojećem i preferira zabludu. Kada se sve to pokvari i poremeti kod lažljivca, i on postane pravi potvrđeni lažljivac, onda sva njegova djela budu oličena lažima i pokvarenošću, kao što je njegov jezik oličen i prepoznatljiv po lažima. Poslije toga mu jezik neće nikakve koristi priuštiti, niti će mu djela od koristi biti.

Zbog toga je laž osnova svakog razvrata i grijeha. O tome je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: *"A laž doista vodi ka griješenju i razvratu, a razvrat vodi ka vatri!"*[446] U početku laž izlazi iz duše ka jeziku, i onda ga okalja i pokvari, a zatim ide ka ostatku tijela i uništava dobra djela koje tijelo čini, kao što je jeziku uništila govor. Zatim laž ovlada riječima, djelima i stanjem čovjeka, a onda se nad njim nadvije propast i zaposjedne ga. Bolest laži širi se sve dok u potpunosti ne uništi čovjeka, osim ako Allah Uzvišeni daruje Svoj lijek istine koji će iz korijena iščupati materiju laži.

Zato nas ne čudi činjenica da je osnova i temelj svih dobrih djela istina i istinoljubivost, a temelj i osnova loših i pokuđenih djela poput:

[446] El-Buhari, 6.094, i Muslim, 2.606 i 2.607, u predanju od Abdullaha b. Mesuda, r.a.

pretvaranja, samodivljenja, oholosti, hvalisanja, uzdizanja, nasilja, zla, nemoći, lijenosti, kukavičluka, omalovažavanja i tome slično, jeste laž.

Svako dobro djelo, praktično ili djelo srca, proizlazi iz istine.

Svako loše djelo, praktično ili djelo srca, proizlazi iz laži.

Allah Svevišnji kažnjava lažljivca, tako što ga zavede i udalji od onoga što će mu koristiti, a nagrađuje iskrenoga, tako što ga upućuje na dobrobit i ono što mu je korisno u dunjalučkom i ahiretskom životu.

Uistinu, ništa tako ne donosi dobro za čovjeka i na dunjaluku i na ahiretu kao istina i iskrenost, a, opet, na drugoj strani, ništa tako ne privlači i ne donosi loše poput laži. Uzvišeni je rekao: "**O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni!**"[447] Zatim je kazao: "**Ovo je Dan u kojem će iskrenima od koristi iskrenost njihova biti.**"[448] U drugoj suri stoji: "**A kada je borba već propisana, bolje bi im bilo da su prema Allahu iskreni.**"[449] Potom, u suri El-Maida, On kaže: "**Dolazili su i neki beduini koji su se izvinjavali i tražili dopuštenje da ne idu, i tako su izostali oni koji su Allahu i Njegovom Poslaniku lagali; a teška patnja pogodit će one među njima koji nisu vjerovali.**"[450]

ODLOMAK ŠESTI:
ČIŠĆENJE OD GRIJEHA

Pravi vjernik koji je spoznao svoga Gospodara ne naređuje ljudima da ostave dunjaluk, jer oni nisu sposobni to učiniti, nego im naređuje da, živeći na dunjaluku, ostave grijehe. Ostavljanje, oslobođanje od dunjaluka, jeste pohvalno i vrijedno, ali ostavljanje grijeha obavezno je i

---

[447] Et-Tevba, 119.
[448] El-Maida, 119.
[449] Muhammed, 21.
[450] Et-Tevba, 90.

naređeno. A kako onome koji ne izvršava obavezu možemo narediti da čini ono što je pohvalno?!

Ako im je teško da se i grijeha klone i sačuvaju, onda se potrudi da im, spominjanjem Allahovih blagodati prema njima i Njegovih savršenih i lijepih svojstava, omiliš Allaha Uzvišenog, pa da Ga zavole, jer srca su stvorena da vole Allaha, to je u njihovoj prirodi. Ako srca zavole Allaha Uzvišenog i za Njega se privežu, onda će im biti lahko i jednostavno da se okane i prođu grijeha. Jahja b. Muaz veli: «Stjecanje dunjaluka od razumnoga bolje je i vrednije od odricanja i ostavljanja dunjaluka od neznalice!»

Vjernik koji je spoznao svoga Gospodara poziva ljude Allahu i olakšava im prihvatanje poziva, dok zahid[451] poziva ljude Allahu preko ostavljanja i odricanja od dunjaluka, pa im teško pada da prihvate taj poziv. Odbijanje od dojenja jeste teško, jer onaj koji cijelo vrijeme doji ne može shvatiti da to može ostaviti, pa ako se dojenje ne može prekinuti, zašto onda ne ponuditi dojenčetu najbolju dojilju, jer mlijeko ima velikog utjecaja na prirodu, psihu i ponašanje dojenčeta. Glupost dojilje odrazit će se na dojenče, a najkvalitetnije i pravo dojenje jeste ono zbog gladi dojenčeta.[452] Ako dojenče ima snagu da savlada prekidanje dojenja, to je uspjeh, a u protivnom neka doji s mjerom jer i prejedanje nekad zna biti pogubno.

ODLOMAK SEDMI:
ZNAČAJ SUSTEZANJA OD GRIJEHA

Neka je slavljen Allah, Gospodar svjetova. Da u ostavljanju grijeha i loših djela nema nikakve koristi osim dokazivanja čovječnosti, lije-

[451] Onaj koji se odriče dunjaluka radi Allaha Uzvišenog. (op. prev.)

[452] El-Buhari, 5.102, Muslim, 1.455, u predanju od Aiše, r.a., gdje se kaže: "Pravo je dojenje zbog gladi." U hadisu se misli da je pravo dojenje, na osnovu kojeg se utvrđuje srodstvo po mlijeku, ono koje je osnovna djetetova ishrana.

pog ugleda, čuvanja časti i imetka od kojeg zavisi dunjalučki i ahiretski uspjeh, to bi zaista bilo dovoljno. Međutim, u ostavljanju grijeha ima mnogo više koristi od toga što smo spomenuli. Ovdje ćemo nabrojati neke koristi i dobra koje dobiva rob koji radi Allaha ostavlja grijehe, a to su: stjecanje ljubavi od društva i smjelo druženje s ljudima; lijep i ugodan život; opuštenost tijela i čvrstina srca; čistoća duše, blagost u srcu i širokogrudnost; sigurnost od napada i uvreda grešnika i razvratnika; iščezavanje briga, tuge i žalosti; počast duši od ponižavanja; zaštita srčanog nura od tmina grijeha; izlaz iz svake krize, od čega su uskraćeni grešnici i razvratnici; olakšana opskrba koja dolazi odakle se rob i ne nada; zaštita od patnje koja pogađa grešnike i razvratnike; olakšano izvršavanje ibadeta; olakšano saznavanje i učenje nauke; lijep položaj i uvažavanje među ljudima; lijep spomen u dovi drugih; vedrina i ljupkost na licu; ugled i uvažavanje u srcima ljudi; pomoć i zaštita od ljudi ako bude izložen napadu i nasilju; odbrana časti ako ga neko klevetom ili ogovaranjem pokuša okaljati; brzo uslišavanje njegove dove; podizanje pregrade i doživljaj opuštenosti u društvu Allahovom; bliskost s melekima; udaljenost od šejtana, ljudskih i džinskih; natjecanje ljudi da ga usluže i riješe neku njegovu potrebu; čežnja ljudi za njegovim društvom i naklonošću; oslobađanje straha od smrti; veselo iščekivanje glasnika smrti jer se time seli svome Gospodaru, u Njegovu blizinu; bezvrijednost dunjaluka u njegovom srcu; spoznaja prave vrijednosti ahireta; briga za velikim posjedom ahiretskim; uspjeh na ahiretu; osjećanje slasti pokoravanja Allahu; osjećanje slasti imana; dova Nosača Arša i drugih meleka oko njega za oprost grijeha; radost dva meleka pisara koji zapisuju njegova djela; povećanje znanja, spoznaje, imana i razuma; postizanje Allahove ljubavi i blizine; Allahova radost pri svakom istigfaru i pokajanju... Sve će ovo rob doživljavati s posebnom vrstom neopisive radosti koju nikada ne može pronaći ili osjetiti u grijehu.

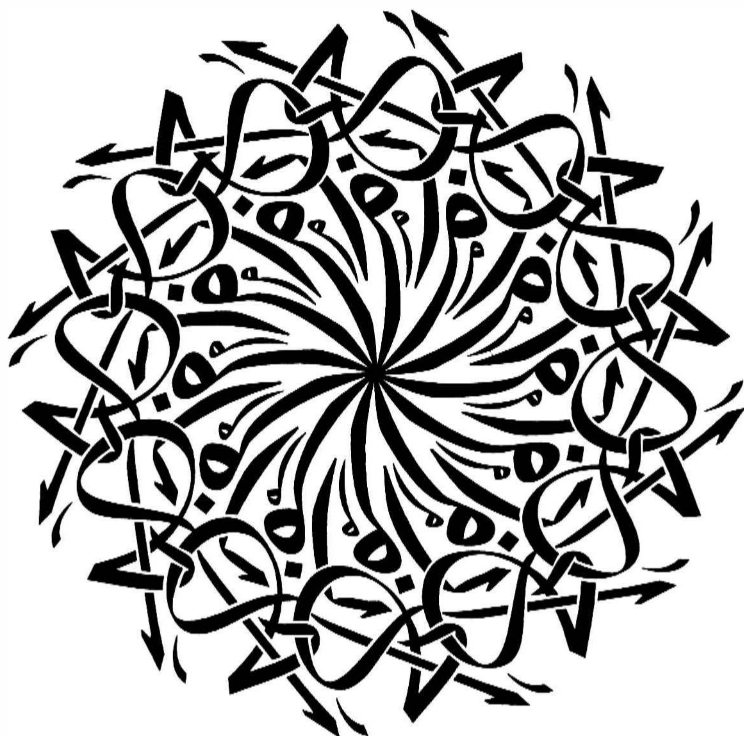
Ovo su samo neke blagodati i počasti koje dolaze kao rezultat ostavljanja grijeha na dunjaluku.

A kada takav rob umre, meleki mu donose radosnu vijest od Gospodara svjetova, a to je da je svojim djelima zaslužio Džennet, da za njega nema straha i da ne treba tugovati. Rob biva prenesen iz dunjalučkog zatvora[453] i tjesnaca u neku džennetsku bašču, gdje će uživati do Sudnjeg dana. U tom danu ljudi će biti izloženi suncu i vrelini, gušeći se u znoju, a ovaj će rob biti u hladovini Arša.[454] Pa kada ljudi budu upućeni ka svojim staništima, Allah će ga izdvojiti u desnu stranu sa svim Svojim odanim robovima i s onima koji su uspjeli: "**To je Allahova milost koju On daje kome hoće, a u Allaha milost je velika** [455]"

[453] O tome je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "*Dunjaluk je zatvor za vjernika, a Džennet za nevjernika.*" Zabilježio ga je Muslim, 2.956, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.
[454] O ovome zabilježen je hadis, El-Buhari, 660, 1.423 i 6.806, i Muslim 1.031.
[455] El-Džuma, 4.

DEVETO POGLAVLJE

O PUTNICIMA KA ALLAHU

ODLOMAK PRVI:
POTREBE ZA PUT DO VELIKOG CILJA

Najviši cilj roba, postizanje Allahovog zadovoljstva, ostvaruje će pomoću dvoga: uz visoku ambiciju ili želju i ispravnu namjeru, dok onaj ko ne posjeduje ovo dvoje nikada neće ni stići do cilja.

Osoba velike ambicije i jake želje vezala je svoje srce za Allaha Uzvišenog, a ako uz to još posjeduje i ispravnu namjeru, onda će krenuti putem koji vodi ka Allahu. Namjera ili nijet određuje put do cilja, a ambicija i želja sam cilj. I onog časa kada se želja i namjera ujedine i krenu ka jednom cilju, onda je sva briga roba da dosegne i postigne postavljeni cilj.

Međutim, ako je ambicija roba mala i slaba, ona će se vezivati za ovodunjalučke bezvrijedne stvari, a zaboravit će na najviši cilj kojem

treba težiti. U slučaju da namjera nije ispravna, onda će rob slijediti onaj put koji ne vodi ka cilju. Sva stvar vezana je za ovo dvoje: ambiciju roba i njegovu namjeru. To dvoje traže se i zahtijevaju od roba da ih ispuni, a on to neće ispuniti dok ne ostavi i zapostavi troje:

prvo: običaje, društvene ceremonije i navike koje su ljudi izmislili;

drugo: otklanjanje svih prepreka koje mu ometaju da svoju ambiciju usmjeri ka željenom cilju i da krene putem koji je izabrao svojom iskrenom namjerom;

treće: prekidanje svih veza kojima se srce okreće, a koje ga sputavaju da se usmjeri i vezuje samo za svoj najveći cilj.

Razlika između prepreka (*avaik*) i veza (*alaik*) jeste u tome što su prepreke vanjski činioci, odnosno događaji, a veze su unutrašnji odnos srca prema nečemu dopuštenom.

Osnovno pravilo u oslobađanju od ovih zamki na putu do najvećeg cilja ogleda se u tome da rob ostavi i napusti sve nepotrebno što ga zaokuplja i odvodi od ostvarenja njegovog cilja, bez obzira radilo se to o jelu, piću, odmoru, snu, druženju s ljudima i slično. Rob će od svega toga uzeti onoliko koliko mu je potrebno da bi mogao nastaviti na putu ostvarivanja svog cilja, a odbacit će sve ono što ga sprečava u ostvarenju cilja ili slabi njegovu snagu i kretanje ka cilju.

A Allah daje podršku za dobro!

ODLOMAK DRUGI:

NAJVREDNIJI ZIKR – VELIČANJE I SLAVLJENJE ALLAHA UZVIŠENOG

Neki zakiri otpočinju svoj zikr samo jezikom i bez prisustva srca. Zatim ne prestaju veličati Allaha Uzvišenog sve dok se i srce ne probudi

i pribere, a onda se zikr jezika sjedinjuje sa zikrom srca, pa zajedno slave i hvale Allaha Svemogućeg.

Drugi zakiri ne čine tako. Oni ne otpočinju s veličanjem Allaha sve dok se srce ne sabere i bude prisutno, a onda počinju sa srčanim veličanjem Allaha Uzvišenog. Kada se srce zanese i utone u zikr, onda mu se pridružuje i jezik, te zajedno slave Allaha Milostivog.

Prvi zakiri prenose zikr s jezika na srce, a drugi sa srca na jezik, tako da srce nikada nije odvojeno od zikra. Prvo se smiruju i prizivaju budnost, sve dok ne osjete šapat srca u zikru, a onda taj osjećaj prenose na jezik. Kada se jezik i srce stope u jedan zikr i udube se u nj, onda polahko prenose taj osjećaj na ostale dijelove tijela, sve dok cijelo tijelo ne počne činiti zikr.

Najbolji i najkorisniji zikr jeste onaj u kojem se sjedine jezik i srce, a riječi kojima se slavi Allah Uzvišeni u takvom zikru budu iz sunneta Allahovog Poslanika, s.a.v.s., te da zakir uz to proživljava i osjeća značenje onoga što izgovara.

ODLOMAK TREĆI:
NAGRADA ZA POSVEĆENOST ALLAHU

Kada rob osvane ili omrkne, a njegova jedina briga koju nosi u srcu bude samo Allah Uzvišeni, tada Allah Svemogući na Sebe preuzme rješavanje svih njegovih potreba. Oslobodi ga svih problema koji ga muče, dok njegovo srce isprazni i pripremi za ljubav prema Allahu, jezik rezerviše za zikr, a ostatak tijela za ibadet i pokornost Njemu Svemoćnome. Međutim, kada rob osvane ili omrkne, a sva njegova briga bude samo dunjaluk, Allah Uzvišeni natovari ga njegovim briga-

ma, mukama i patnjama, a zatim ga prepusti njemu samome. Umjesto da isprazni njegovo srce za ljubav prema Njemu, Uzvišenom, On ga isprazni za ljubav prema stvorenjima, jezik njegov rezerviše za spominjanje ljudi, a ostatak tijela za pokornost i uslugu ljudima. U takvom stanju čovjek pati i ulaže velike napore služeći drugima i podsjećajući na životinju koja cijeli život samo drugima koristi. Zapravo, on je poput kovačkog mjeha čija se koža rasteže, a on od toga nema ništa.

Svaki onaj ko se odbije pokoriti Allahu Uzvišenom i Njega voljeti, bude iskušan pokornošću, iskazivanjem ljubavi i služenjem stvorenjima kao što je i on. Uzvišeni je rekao: "**Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati!**"[456]

Sufjan b. Ujejna veli: "'Kažite mi bilo kakvu izreku ili pouku poznatu među Arapima, a ja ću vam to naći u Kur'anu!' Neko je od prisutnih kazao: 'Gdje se u Kur'anu spominje nešto poput izreke: 'Daj svom bratu hurmu, pa ako je odbije, ti mu dadni užarak!?'' Na to mu Sufjan odgovori: 'U riječima Uzvišenog: '**Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao Mi ćemo šejtana natovariti!**''"[457]

ODLOMAK ČETVRTI:

ZUHD - SUSTEZANJE OD DUNJALUKA

Rob u svom srcu neće osjetiti čežnju i želju za ahiretom sve dok se ne sustegne od dunjaluka. A zuhd, sustezanje od dunjaluka, neće biti ispravan dok rob ne shvati dvije stvari:

prvo: dok ne shvati da je dunjalučki život kratak, a dunjaluk prolazan, da je dunjaluk bezvrijedan i ništavan, da se ne vrijedi boriti za njega

[456] Ez-Zuhruf, 36.
[457] Ez-Zuhruf, 36.

ili za njim tugovati, da je on pun bola, patnje i tuge. A zadnja najveća stvar od svega toga jeste gubitak dunjaluka i njegov kraj. Onaj ko čezne i teži za dunjalukom nikada se ne rješava okova brige; brine se prije nego što ostvari nešto od dunjaluka, brine se kada ga ostvari i osvoji, a na kraju tuguje i osjeća bol kada ga izgubi.

Ovo je jedna stvar koju rob mora shvatiti;

drugo: da shvati da ahiret dolazi i približava se, da je neizbježan i da će se ostvariti, da je ahiret vječan i neće ga nestati. Da iščekuje njegove ljepote, dobrote i ono čemu se srca raduju. Zatim, da shvati ogromnu, neuporedivu razliku između dunjaluka i onoga što ima na njemu, s jedne strane, i ahireta i onoga što je u njemu, s druge strane. Ahiret je onakav kako ga Uzvišeni opisuje: **"A onaj svijet bolji je i vječan je!"**[458] Tamo su sva dobra; savršena i vječna, a sve što je na dunjaluku samo je privid, i to manjkav, bezvrijedan i kratkotrajan!

Ako rob dobro shvati ovo dvoje, dat će prednost onome što je razumnije i logičnije, a sustegnut će se od onoga što zuhd zahtijeva da se zanemari.

Ljudska je priroda takva da se ne odriče trenutne koristi i prisutnog užitka radi neke očekivane daleke koristi i užitka, osim ako se ispostavi da je ono očekivano bolje i vrednije od trenutnog, a u srcu se probudi želja za boljim. Ali ako čovjek, ipak, dadne prednost onome trenutnom i prisutnom, iako je manje vrijedno, onda je to učinio zbog toga što mu vrijednost očekivane koristi nije bila dovoljno jasna, ili zato što nije mario i čeznuo za boljim.

Bilo koji razlog zbog kojeg je dao prednost manje vrednijem užitku i koristi upućuje na slabost imana i pomanjkanje razuma i razboritosti. Onaj koji čezne za dunjalukom i teži za njegovim stjecanjem ima dvije mogućnosti: da prizna da su ahiretsko bogatstvo i nagrada bolji i vredniji

[458] El-E'la, 17.

od svega dunjalučkog-ili da to porekne. Ako porekne tu činjenicu, onda je apsolutno čist od imana i pravi je nevjernik, no ako prizna da je sve ahiretsko bolje i vrednije od dunjalučkoga, ali mu, i pored priznanja, ne daje prednost, onda je to pokazatelj slabosti njegovog razuma i mahana njegovog izbora.

Ovo je stvarna i nužna podjela od koje nijedan čovjek ne može pobjeći, ili je na jednoj ili na drugoj strani. Davanje prednosti dunjaluku nad ahiretom jeste posljedica iskvarenosti imana ili pomanjkanja razuma. A kako je to samo česta pojava?! Zbog toga su Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi drugovi, r.a., odbacili dunjaluk i svoja srca okrenuli od njega. Oni dunjaluku nisu davali važnost, nisu ga voljeli. Napustili su ga i nisu za njim težili. Dunjaluk su smatrali zatvorom, a nikako mjestom za uživanje. Prema dunjaluku postavili su se kao pravi zahidi. A da su samo željeli, mogli su imati sve dunjalučko što požele, jer su Poslaniku, s.a.v.s., bili nuđeni ključevi dunjalučkih riznica i blaga, ali ih je on, odbio. Potom se dunjalučko blago izlilo pred ashabe Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ali su oni dali prednost ahiretu. Nisu htjeli prodati svoje ahiretsko dobro u zamjenu za dunjalučko. Znali su da je dunjaluk samo prolazna kuća i prijelaz do vječnog i pravog boravišta. Bili su uvjereni da je dunjaluk trenutno sjedište, a ne kuća uživanja i radosti. Vjerovali su da su dunjaluk samo ljetni oblaci, koji će se ubrzo razići i nestati, i privid duge, koju samo što nisi dosegao, a ona izmiče dalje.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., veli: *"Šta ja imam od dunjaluka?! Moj život na dunjaluku sliči primjeru putnika koji se sklonio pod hlad drveta u poslijepodnevnom odmoru, a zatim ustao i otišao dalje!"*[459] A u drugom hadisu

[459] Et-Tirmizi, 2.483, Ibn Madža, 4.109, Ahmed, 1/391 i 441, i El-Hakim, 4/310, u predanju od Ibn Mesuda, r.a., s tim da se u nizu nalazi El-Mesudi koji je ocijenjen kao *muhtalat,* miješao je predanja. Međutim za ovo predanje imamo *šahid,* potporu, u drugom nizu prenosilaca koji je zabilježio Ahmed u *Musnedu*, 1/301, i u djelu *Ez-Zuhd*, str. 3; zatim El-Hakim, 4/309, Ibn Hibban, 6352, i Abd b. Humjed, 599, u predanju od Ibn Abbasa, r.a., a šahid je ocijenjen kao sahih.

Poslanik, s.a.v.s., veli: *"Dunjaluk spram ahireta jeste kao kad neko od vas gurne prst u more, a zatim ga izvadi, pa neka pogleda koliko se umanjilo more!"*[460]

Allah Uzvišeni veli: **"Život na ovom svijetu sličan je bilju zemaljskom na koje Mi spustimo s neba kišu s kojim se ona izmiješa, kojim se onda hrane ljudi i stoka. Pa kad se Zemlja ukrasi svojim ruhom i okiti, i kad stanovnici njezini pomisle da su toga gospodari, dođe zapovijed Naša, noću ili danju, i Mi to pokosimo, kao da prije ničega nije ni bilo, eto, tako Mi potanko izlažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli. Allah poziva u kuću mira i ukazuje na pravi put onome kome On hoće."**[461]

I rekao je: **"Navedi im kao primjer da je život na ovom svijetu kao bilje, koje i poslije natapanja vodom, koju Mi s neba spuštamo, ipak, postane suho, i vjetrovi ga raznesu. A Allah sve može! Bogatstvo i sinovi ukras su u životu na ovom svijetu, a dobra djela, koja vječno ostaju, bit će od Gospodara tvoga bolje nagrađena i ono u što se čovjek može pouzdati."**[462]

I rekao je: **"Znajte da život na ovom svijetu nije ništa drugo do igra, i razonoda, i uljepšavanje, i međusobno hvalisanje i nadmetanje imecima i brojem djece! Primjer za to jeste bilje čiji rast poslije kiše oduševljava nevjernike, ono zatim buja, ali ga poslije vidiš požutjela, da bi se na kraju skršilo. A na onom je svijetu teška patnja i Allahov oprost i zadovoljstvo; život na ovom svijetu samo je varljivo nasladivanje."**[463]

I rekao je: **"Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čim žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebra, divni konji, stoka i usjevi. To**

---

[460] Muslim, 2.858, u predanju od El-Mustevrida b. Šeddada.
[461] Junus, 24-25.
[462] El-Kehf, 45-46.
[463] El-Hadid, 20.

su blagodati u životu na ovom svijetu; a najljepše mjesto povratka jeste u Allaha. Reci: 'Hoćete li da vam kažem šta je bolje od toga? Oni koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili imat će u Gospodara svoga džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u njima će vječno boraviti, i čiste žene, i Allahovu naklonost', a Allah dobro poznaje robove Svoje."[464]

I rekao je: "Oni se raduju životu na ovom svijetu, a život na ovom svijetu prema onom svijetu samo je prolazno uživanje."[465]

I rekao je: "Onima koji ne očekuju da će pred Nas stati i koji su zadovoljni životom na ovom svijetu, koji su u njemu smireni, i onima koji su prema dokazima Našim ravnodušni – prebivalište njihovo bit će Džehennem, zbog onoga što su radili."[466]

I rekao je: "O vjernici, zašto ste neki oklijevali kad vam je bilo rečeno: 'Krenite u borbu na Allahovu putu!' Kao da ste za zemlju prikovani? Zar vam je draži život na ovome svijetu od onoga svijeta? A uživanje na ovom svijetu, prema onom na onom svijetu, nije ništa."[467]

I rekao je: "Šta ti misliš, ako im Mi dopuštamo da godinama uživaju, i na posljetku ih snađe ono čime im se prijeti, zar će imati šta od slatkog života koji su provodili."[468]

I rekao je: "A onoga dana kada dožive ono čime im se prijeti, učinit će im se da su ostali samo jedan čas dana. I dosta! A zar će ko drugi biti uništen do narod raskalašeni!"[469]

I rekao je: "Pitaju te o Smaku svijeta:- Kada će se dogoditi! Ti ne znaš, pa kako da o njemu zboriš, o njemu samo Gospodar tvoj

[464] Alu Imran, 14-15.
[465] Er-Ra'd, 26.
[466] Junus, 7-8.
[467] Et-Tevba, 38.
[468] Eš-Šu'ara, 205-207.
[469] El-Ahkaf, 35.

zna. Tvoja će opomena koristiti samo onome koji ga se bude bojao, a njima će se učiniti onoga dana, kada ga dožive, da su samo jednu večer ili jedno jutro njezino ostali."[470]

I rekao je: **"A na dan kad nastupi čas oživljenja, zločinci će se zaklinjati da su u grobovima samo jedan čas ostali!"**[471]

I rekao je: **"'A koliko ste godina na Zemlji proveli?', upitat će On. 'Proveli smo samo dan ili samo dio dana', odgovorit će oni, 'pitaj one koji su brojali.' 'Pa da, kratko ste proveli', reći će On, 'da ste samo znali!'"**[472]

I rekao je: **"Na dan kada će se u rog puhnuti. Toga ćemo dana nevjernike modre sakupiti, i jedan će drugom tiho govoriti: 'Niste ostali više od deset dana.' Mi dobro znamo o čemu će oni govoriti kada najrazboritiji rekne: 'Ostali ste samo dan jedan!'"**[473]

Neka nam Allah pomogne, mi se u Njega uzdamo!

ODLOMAK PETI:
ČVRSTO VEZIVANJE ROBA ZA SVOGA GOSPODARA

Rob će nastojati da bude u stalnoj vezi sa svojim Gospodarom sve dok njegova ljubav i htijenje ne dosegnu do Njegovog Uzvišenog lica. Ovo znači da se rob vezuje samo za Allaha Svemoćnoga ispoljavajući svoju ljubav jedino prema Njemu, zatim da njegova spoznaja dokuči Allahove *sifate,* savršene osobine, *esmaul-husna,* Njegova lijepa imena, i *ef'alehul-adile,* Njegova pravedna djela, u tolikoj mjeri da ta spoznaja

---

[470] En-Naziat, 42-46.
[471] Er-Rum, 55.
[472] El-Mu'minun, 112-114.
[473] Ta-Ha, 102-104.

bude tako čista da je ne ukalja nečistoća *ta'tila,* negiranja nekih Allahovih imena, atributa ili djela, isto onako kao što je rob zaštitio svjetlo svoje ljubavi prema Allahu Uzvišenom od tmina širka, potom da zikr, veličanje Allaha Uzvišenog od roba, otkloni zastor nemara i zaborava koji je ranije stajao između roba i njegovog Gospodara. U takvom će stanju rob stalno misliti na svoga Gospodara i Njega će veličati, a djela će mu biti vezana za ono što Allah Uzvišeni naređuje ili zabranjuje; činit će naređeno jer mu to nalaže njegov Gospodar, Koji voli pokornost, a ostavljat će i izbjegavati zabranjeno jer je ga je na to obavezao On, Svemogući, Koji prezire činjenje lošeg.

POSTUPCI ROBA IZMEĐU ČINJENJA NAREĐENOG I OSTAVLJANJA ZABRANJENOG

Prethodno spomenuto predstavlja pojašnjenje kako se rob treba ophoditi prema naređenom i zabranjenom, a suština tog odnosa jeste u nestanku poticanja na izvršenje naređenog ili ostavljanju zabranjenog radi nekog brzog dunjalučkog dobitka. Nakon toga rob će dosegnuti i stepen *tevekkula,* pouzdanja i oslanjanja na Allaha Uzvišenog; pri čemu će biti smiren i zadovoljan Allahovom odredbom, ne protiveći se i nikada ne optužujući svoga Gospodara za neko stanje koje mu je odredio. A onda slijedi i stepen pokazivanja ovisnosti i potrebe za Allahom Uzvišenim, zanemarujući sve drugo mimo Njega. Zatim će rob doseći i doživjeti i druge stepene: strahopoštovanje pred Allahom, nadu u Njega, radost, smirenost i zadovoljstvo uz Njega; neće se bojati nikoga osim Njega, neće se nadati nekoj dobrobiti ni od koga osim od Njega i neće se radovati ni s kim drugim osim s Njim i uz Njega.

Ako uz neko stvorenje i osjeti radost ili sreću, to nije ona potpuna radost i stvarna sreća u kojoj srce nalazi smiraj i užitak, jer se ono

smiruje samo uz Allaha Uzvišenog, dok sve drugo ne može donijeti osjećaj smiraja osim ako ne pomaže srcu na putu do Allaha i smiraja uz Njega. A u slučaju da srce bude uskraćeno, pa ne dosegne do svoga Gospodara, iako je tužno, usamljeno i izgubljeno zbog Njegove odsutnosti, opet je preče da se srce Njemu raduje i nada nego da traži smiraj i užitak negdje drugo pored Njega.

Srce neće pronaći smiraja i užitka osim uz Allaha Uzvišenog i u onim djelima koja ga približavaju Uzvišenom. Svevišnji nas u Kur'anu obavještava da ne voli one koji se raduju dunjalučkim ukrasima i njegovom ljepotama[474], već naređuje da se vjernici raduju Allahovoj milosti i Njegovoj blagodati; islamu, imanu i Kur'anu, kako su blagodat protumačili ashabi Allahovog Poslnika, s.a.v.s., i tabiini.[475]

Želimo kazati da onaj ko dosegne spomenute stepene kod Allaha Uzvišenog dosegao je cilj, a u protivnom je daleko i odvojen je od svoga Gospodara, vezan za svoju dušu i dunjalučke ciljeve, zamućene je spoznaje o svome Gospodaru, neiskrene želje za stjecanjem Njegovog zadovoljstva i nepotpunog ponašanja i djela.

ODLOMAK ŠESTI:
MALOBROJNOST PUTNIKA KA ALLAHU, A MNOŠTVO PROPALIH

Ako su Allah Uzvišeni i Njegov Poslanik, s.a.v.s., na jednoj strani, dobro pazi da ti ne budeš na drugoj, jer takav postupak vodi ka suprotstavljanju i neprijateljstvu prema Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s.[476]

---

[474] Uzvišeni je rekao: **"Ne raduj se (blagu koje ti je dato), jer Allah ne voli one koji se (dunjaluku) raduju!"** (El-Kasas, 78.)

[475] Uzvišeni je rekao: **"Reci: 'Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju!"** (Junus, 58.)

[476] Uzvišeni je rekao: **"... a onoga ko se suprotstavlja Allahu i Poslaniku Njegovu, Allah će zaista strašno kazniti!"** (El-Enfal, 13.). U drugom ajetu Uzvišeni je rekao: **"Oni koji su**

Nemoj ovo nipodaštavati jer te i prvi početni korak na tom putu približava krajnosti, a malo zastranjivanje vuče ka velikom. Budi na strani na kojoj su Allah Uzvišeni i Njegov Poslanik, s.a.v.s., makar svi ljudi bili na drugoj, suprotnoj, strani, jer ćeš na kraju imati pohvalan i zavidan rezultat, zapravo najbolji. A robu ništa nije preče i vrednije, kako na dunjaluku, tako i na ahiretu, od toga da bude na strani na kojoj su Allah Svevišnji i Njegov Poslanik, s.a.v.s.

KAKO SU POSTUPALI NEPRIJATELJI ALLAHOVIH POSLANIKA, A.S.

Nažalost, većina je ljudi na suprotnoj strani, u pogrešnom safu, a naročito ako uslijede bolna iskušenja vjernicima ili se dunjaluk otvori nevjernicima. Gotovo da nećeš naći nikoga ko je na strani Allaha Uzvišenog i Njegovog Poslanika, a.s. Ako bi neko i stao na ispravnu stranu, ljudi bi ga smatrali maloumnim, nezrelim, pa čak i luđakom. To je, ustvari, nasljedan postupak i stav neprijatelja Allahovih poslanika, a.s. Oni su vjernike, koji su stajali na strani istine, u vrijeme kada su svi drugi ljudi bili na drugoj, pogrešnoj, strani, nazivali luđacima. No, onaj ko se odluči biti na strani Allaha Uzvišenog i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., treba se dobro pripremiti i podučiti onome s čime je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s., od svoga Gospodara, kako bi u to, bez imalo sumnje, bio čvrsto uvjeren, i potrebno je da se naoruža strpljivošću uz koju će moći podnijeti neprijateljstvo onih koji mu ga pokažu i podrugivanja i vrijeđanja podrugljivih. A ovo dvoje neće moći upotpuniti osim uz čvrstu odluku i želju za Allahom Uzvišenim i životom ahiretskim, tako da mu ahiret bude miliji i vredniji od dunjaluka, a Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., draži od svega što je na dunjaluku i od samog dunjaluka.

Na samom početku za čovjeka nema ništa teže od ovoga jer ga njegova duša, strast, požuda, šejtan, porodica, prijatelji i drugi pozivaju ka

---

neposlušni Allahu i Poslaniku Njegovu bit će osramoćeni!" (El-Mudžadela, 5.)

dunjaluku i njegovim užicima. Ako im se suprotstavi, oni će se isprriječiti pred njim sa zastavama rata i neprijateljstva. Ali ako to podnese i prevlada njegovo strpljenje, onda će zadobiti i Allahovu pomoć, pa će teško i mučno postati lahko i drago, jer je Gospodar Plemeniti zahvalan, *Šekur*, dat će da rob okusi slast i užitak težnje i hrljenja ka Njemu i Poslaniku Njegovu. Ukazat će počast Svome robu kako bi se uvećala njegova radost i sreća, a srce osjetilo vedrinu i olakšanje. Rob će biti potpomognut Allahovom snagom, obasut srećom i radošću koju samo On daje, pa će ga neprijatelji poštovati, bojati ga se, podizati zastavu pomirenja, uzmicati ili mu nuditi pomoć. Vojska roba ojačat će, a vojske će neprijateljske snagu izgubiti.

POSLJEDICA RAZILAŽENJA S LJUDIMA

Nemoj da ti teško pada to što ćeš se suprotstaviti i razići s ljudima okrećući se Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., pa makar bio i sam, jer je uz tebe Allah Svemoćni; On motri na tebe, pod Njegovom si zaštitom i On ti je oslonac. On samo kuša tvoju iskrenost, tvoje uvjerenje i tvoju strpljivost.

Najviše će ti, poslije Allahove pomoći, podršku dati oslobađanje od straha i pohlepe za dunjalukom, jer kada se oslobodiš ovoga dvoga, lahko će ti biti da se nakloniš Allahu Uzvišenom i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., da se pridružiš Božijoj strani i da uvijek budeš na njoj.

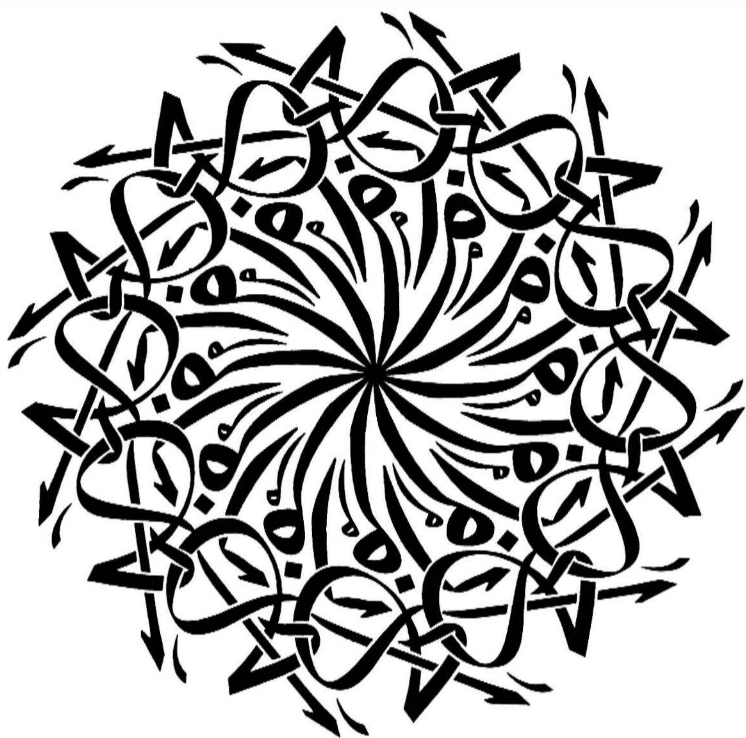
OSLOBAĐANJE OD POHLEPE ZA DUNJALUKOM

Sve dok kod tebe postoji strah i dok čezneš i težiš za dunjalukom, nemoj pomišljati da ćeš uspjeti preći na stranu Allaha Uzvišenog i Poslanika Njegova, s.a.v.s. Ako se pak pitaš kako ćeš savladati tu pohlepu i težnju za dunjalukom, odgovor je sljedeći:

čvrstim vjerovanjem u Allaha Uzvišenog, vjerovanjem u Njegovu jednoću, pouzdanjem u Njega i oslanjanjem na Njega, zatim čvrstim uvjerenjem da svako dobro daje samo Allah Uzvišeni, i da sve loše i teško otklanja samo On, Svemogući, te postojanim vjerovanjem da Allah Uzvišeni svim upravlja i o svemu odlučuje, niko drugi, pored Njega, to nije u stanju.

DESETO POGLAVLJE

O DUBINAMA DUŠE

ODLOMAK PRVI:
KAKO POPRAVITI SVOJE STANJE

Požuri da uđeš kod Allaha i da, bezbrižan, bez tegobe i ikakve patnje i brige, budeš u Njegovom susjedstvu u Džennetu, Darus-selamu, Kući mira. Požuri i učini to na najbrži i najlakši način, jer pred tobom su dva vremena. U stvarnosti, pred tobom je tvoj život; jedno vrijeme koje je prošlo i proteklo, koje si proživio, i drugo vrijeme koje dolazi, tj. ono što ćeš preživjeti. Vrijeme koje je prošlo popravljaj iskrenim pokajanjem i stalnim istigfarom. To je veoma lahko, posao bez ikakve tegobe ili napora. To je djelo srca; suzdrži se od činjenja grijeha u budućnosti, i u tome ćeš pronaći smiraj i odmor. To nije nikakav posao ili djelo koje zahtijeva aktiviranje i radnje tijela, samo čvrsta odluka da nećeš činiti grijehe, koja će tvom tijelu, srcu i razumu donijeti smiraj i ugođaj. Što je proteklo od života, popravljaj pokajanjem, a što dolazi, učini valjanim, čvrstom odlukom, ispravnom namjerom i praktičnim suzdržavanjem od grijeha.

Što se tiče pokajanja za proteklo vrijeme i čvrste odluke o sustezanju od griješenja u budućnosti, praktično tijelo nema nikakva zamaranja spram toga, međutim tu se radi o tvome životu: o dva vremena: proteklom i vremenu koje dolazi; ako ih upropastiš, onda si uništio svoju vječnu sreću i uspjeh. Ako ih sačuvaš i popraviš na onaj način kako smo to ranije kazali, tada si uspio i zaslužio vječni ugođaj i užitak.

Čuvanje vremena koje dolazi jeste mnogo teže od popravljanja pokajanjem i kajanjem vremena koje je prošlo, jer čuvanje vremena znači da prisiliš dušu na ono što je za nju bolje, vrednije i korisnije na putu ka stjecanju vječne sreće.

DANI SU TVOJA AHIRETSKA ŽITNICA

Ljudi se uveliko razlikuju o pitanju koje smo prethodno razmatrali. Život je doista samo skup dana koji prolaze, a u njima čovjek sakuplja svoju ušteđevinu za ahiret, na osnovu koje će zaslužiti Džennet ili zaraditi Džehennem.

Ako se rob u životu opredijeli za put koji vodi njegovom Gospodaru, zaslužit će i doseći najveću sreću u ovome kratkom životnom periodu koji se vrijednosno ne može ni usporediti s vječnošću.

Međutim, ako u svome životu dadne prednost strastima, užicima, odmoru, igri i zabavi, to će brzo proći, a uslijedit će vječna bol i patnja nesnosna što je mnogo teže podnositi negoli odoliti onome što je Allah Uzvišeni zabranio na dunjaluku, ili ustrajati na pokornosti Njemu Svevišnjem i suzbiti pozive strasti radi Njega.

ODLOMAK DRUGI:
UŽITAK DOLAZI S LJUBAVLJU

Užitak dolazi s ljubavlju; raste kako raste ljubav, a slabi sa slabljenjem ljubavi. Što je čežnja za stizanjem do voljenoga veća i jača, slast pri susretu s njim potpunija je i snažnija. A ljubav i slast zajedno dolaze nakon pravog i potpunog upoznavanja voljenoga. I sve što je poznavanje voljenoga veće i potpunije, time je ljubav izraženija i jača.

Pa ako znamo da se brojnost ahiretskih blagodati i veličina uživanja vezuje za čovjekovu ljubav prema Allahu i njegovu spoznaju Uzvišenoga, onda će onaj koji bolje poznaje Allaha Uzvišenog, Njegove osobine i imena, više Ga i voljeti, a njegovo uživanje i slast prilikom susreta sa svojim Gospodarom, prilikom gledanja u Njegovo lice, prilikom slušanja Njegovog govora, biti veći i potpuniji. A ako bismo usporedili sve dunjalučke blagodati, uživanja, slasti, radosti i sreću, to u odnosu na ahiretsko uživanje i slast ne predstavlja ni koliko jedna kap u moru.

Kako onda onaj ko ima razum može dati prednost slabom kratkotrajnom uživanju, koje je pomućeno s bolima, nad velikim, neprekidnim i vječnim užitkom?!

Rob će biti savršen i potpun u onolikoj mjeri koliko je velika njegova spoznaja o Allahu Milostivom i koliko pokazuje ljubavi prema Njemu Uzvišenom. Najvrednije znanje jeste znanje o Allahu Svevišnjem, a naplemenitija ljubav jeste ljubav prema Njemu i radi Njega. Veličina i trajnost užitka uvjetovana je s ovo dvoje: spoznajom i ljubavlju.

A od Allaha tražimo pomoć i podršku!

ODLOMAK TREĆI:
OSOBINE STVARNE LJUDSKE PLEMENITOSTI I SAVRŠENOSTI

Stvarna savršenost čovjeka koja se traži postiže se ispunjavanjem dva uvjeta:

prvi uvjet: da čovjekova djela, želje i spoznaje na njemu odaju sliku utemeljene i stvarne savršenosti;

drugi uvjet: da sama djela, želje i spoznaje po svojoj biti budu osobine savršenosti, jer u protivnom ne mogu predstavljati savršenost, niti je proizvesti.

Onome koji teži ka savršenosti ne dolikuje da se natječe radi nekih dunjalučkih ciljeva ili dobara, niti da se žalosti ako ga nešto od dunjaluka mimoiđe. Čovjek ne može postići savršenost ničim drugim osim putem upoznavanja svoga Gospodara, Stvoritelja i Istinitog Boga. Čovjek se ne može popraviti, živjeti, uživati, osim putem upoznavanja svoga Gospodara, zatim želje za stjecajem Njegovog zadovoljstva i pridržavanjem puta koji Njemu vodi. Kada to postane čovjekova navika, njegov put i svakodnevna praksa, tada će njegova djela odavati sliku stvarne i od njega neodvojive savršenosti. A sve što je pored toga, bilo da je riječ o spoznajama, čovjekovim željama i volji ili o njegovim djelima, to se uvrštava u jednu od dvije kategorije: ono što čovjeku ne koristi i ne približava ga savršenosti i ono što mu šteti, nanosi bol i vodi ka manjkavosti i mahanama. Naročito, ako takva djela postanu čovjekova ustaljena praksa, onda on zbog njih pati onoliko koliko ih čini.

A što se pak tiče nekih stvari fizički odvojenih od čovjeka, a koje djelimično dopunjavaju njegovu osobnu savršenost, poput odjeće, jahalice, stana, ugleda, imetka i tome slično; to je, ustvari, samo pozajmljena blagodat na neki period koja se na kraju vraća Onome od

Koga je pozajmljena. Zbog vraćanja te pozajmljene blagodati duša pati i osjeća bol onoliko koliko se ljubavlju vezala da datu blagodat. Patnja i bol bit će izraženi naročito u slučaju kada je posuđena blagodat bila cilj ljudskog usavršavanja. Duša će zbog vraćanja date blagodati osjećati neopisiv bol, manjkavost i nedostatak.

IZBOR SREĆE ILI PATNJE

Ko želi biti sretan, onaj koji će uživati kroz vječnost, neka dobro razmisli o prethodno izloženom pitanju, jer većina ljudi svojim postupcima sami sebi uskraćuju Allahovu milost, a duši nanose bol i patnju. Oni zapravo misle da svojim ponašanjem stječu sreću i užitak, no sreća i užitak uvjetovani su spoznajom Allaha Uzvišenog, ljubavlju prema Njemu i lijepim ponašanjem, a nesreća i patnja roba srazmjerne su njegovoj udaljenosti od ovih stvari.

Kad rob izgubi ove tri vrijednosti, onda kod njega ostaje samo tjelesna snaga i egoistična požuda, on prekomjerno jede, pije, ženi se, srdi se i stječe druge dunjalučke i životne užitke. S te strane, rob ne može steći neki ugled ili dobrotu, nego ga to vodi ka manjkavostima i prezrenosti. Ako rob na tome ustraje, onda pada na ljestvicu životinja, jer je takvo ponašanje oličje životinjske prirode. Ponekad čovjek i pretjera u trci za užicima, pa nadmaši i samu životinju; jer svaka životinja zna svoju mjeru, i nikada sebi ne prouzrokuje štetu, za razliku od čovjeka.

Prema tome, i životinje se natječu s čovjekom u utrci do savršenosti, čak ga i nadmaše u tome, te sretnije i sigurnije skončaju od čovjeka. Zbog toga je dolično da čovjek odbaci takvu vrstu natjecanja i okrene se pravoj i stvarnoj ljudskoj savršenosti pored koje ne postoji neka druga ljudska savršenost.

A svaki uspjeh zavisi od Allaha Uzvišenog!

ODLOMAK ČETVRTI:
KORISTI ISKRENOSTI

Ne postoji ništa korisnije za roba od njegove iskrenosti prema svome Gospodaru u svim stvarima, ako se tome još doda i iskrenost u namjerama. Ovo znači da rob treba biti iskren u onome što namjerava raditi i iskren prilikom rada i izvršavanja naumljenog djela. Uzvišeni je rekao: "**A kada je borba već propisana, bolje bi im bilo da su prema Allahu iskreni!**"[477]

Sreća roba krije se u iskrenim namjerama i iskrenim djelima.

Iskrena namjera podrazumijeva čvrstu odlučnost i nepokolebljivost, koju neće moći poljuljati oklijevanje ili prijekor ljudi. Kada rob ostvari iskrenost u svojim namjerama, preostaje mu još jedan uvjet, a to je iskrenost u djelima.

Iskrenost u djelima podrazumijeva ulaganje napora i svih mogućnosti pri činjenju nekog djela, zatim da formalno i suštinski ne izostavi ništa što bi moglo ugroziti potpunost djela. Tako će iskrena namjera sprečavati roba da izgubi interes ili volju za izvršenjem djela radi Allaha, a iskrenost u djelu sprečavat će ga od lijenosti ili odustajanja.

Ko bude iskren prema Allahu Uzvišenom u svim djelima, Allah Svemoćni ukazat će mu počast koju ne ukazuje svakome.

Iskrenost crpi svoje značenje iz ispravne predanosti Allahu i stvarnog pouzdanja u Njega. Zato je najiskreniji onaj čovjek koji je najispravnije predanosti i najstvarnijeg pouzdanja u Allaha Uzvišenog.

---

[477] Muhammed, 21.

ODLOMAK PETI:
NA PUTU KA ALLAHU UZVIŠENOM

Onaj koji traži put do Allaha i žudi za ahiretskim boravištem, a to se odnosi i na svakog tragaoca za znanjem, vođstvom ili nekim umjećem, kako bi bio predvodnik u tome, za kojim će se drugi povoditi; potrebno je da bude hrabar, odvažan, neumišljen, oslobođen od stega maštarenja, *zahid* prema svemu drugom osim prema onome za čime žudi, ljubavlju srca vezan za ono što ga usmjerava ka cilju, poznavalac Pravoga puta kojim treba ići i puteva koji ga odvode s prave staze, visoke ambicije koja će ga gurati naprijed, čvrstog karaktera kako ga od cilja ne bi odvratila kritika kritičara ili osuda onih koji osuđuju, da ne govori mnogo, dugog razmišljanja, neosjetljiv na slatkoću pohvale ili gorčinu pogrde, brižan prema onome što mu je potrebno kao ispomoć i opskrba na putu do cilja, gluh prema onima koji mu se suprotstavljaju ili se s njim ne slažu. Njegov poklič je: strpljivost! Odmara se u zamaranju, voli plemenita svojstva i lijepo ponašanje, pazi na svoje vrijeme, s ljudima se ne druži osim uz opreznost, a među njima je poput ptice koja uzima zrnevlje.[478] Svoju dušu odgaja strahom od Allaha i ljubavlju prema Njemu. Želi biti najbolji među ljudima. Svoje misli ne pušta da besciljno lutaju prostranstvima svemira.

Ključna stvar, koja upravlja i reguliše sve spomenuto, krije se u odbacivanju navika i običaja, te prekidanju veze srca koja se isprečuje između čovjeka i njegovog ostvarenja određenog cilja.

Kod običnog svijeta važi pravilo: ustrajnost u moralu i etici makar i bez druženja s ljudima bolja je od druženja s ljudima bez prisustva moralnosti!

---

[478] Oprezan, brz, uvijek spreman da se povuče, ima svoj cilj i ne gubi vrijeme uzaludno! (op. prev.)

ODLOMAK ŠESTI:

VOLJA ROBA IZMEĐU POHVALE I POGRDE

Gospodar, Koji po Svojoj volji sve čini, obavezuje Svoga roba, kome je ostavio slobodnu volju, obavezama; pa ako mu Gospodar, po volji Svojoj, bude želio uspjeh, nadahne ga i dadne mu podršku, pa rob izvrši ono čime ga je njegov Gospodar obavezao, ali ako ga napusti i prepusti samome sebi i slobodnoj volji njegovoj, tada rob neće izabrati ništa drugo do ono za čim mu duša čezne i njegova priroda teži. Čovjek samo po sebi teži udovoljiti svojim strastima, pa ga zbog toga Allah Uzvišeni i spominje u Kur'anu kao takvog u negativnom kontekstu, a kada ga Uzvišeni hvali, hvali ga samo onda kada se izdigne iznad tog insanskog nivoa; u slučaju kada se predaje Allahu, kada pokazuje strpljivost, čini dobročinstvo, zahvaljuje, boji se Allaha i tome slično.

VAŽNOST TEVFIKA – ALLAHOVE UPUTE

Činjenje dobrih djela ne znači samo uzdizanje čovjeka iznad nivoa drugih živih bića i ispravnost njegove volje, nego se tu nazire prisustvo nečega većeg i jačeg, a to je *tevfik*, Allahova uputa[479], bez koje on, i pored dobre i ispravne volje, ne bi mogao činiti dobra djela, kao što je npr. slučaj i s okom, iako je ispravno, ne vidi ako nema svjetlosti koja je odvojena i nema nikakve veze s okom.

---

[479] Kao što pjesnik kaže: "*Ako pomoć od Allaha čovjeku ne stigne, od svoga će truda najprije da strada!*"

ODLOMAK SEDMI:

PREPREKE NA PUTU

Kada rob čvrsto odluči krenuti putem ka Allahu Uzvišenom, pred njim se isprijeće zamke obmane i sputavanja. Prvo će mu se isprriječiti zamke obmane: strast, položaj, užici, brak i lijepa odora.

Ako zapadne u ovu zamku, njegov je put ka Allahu Uzvišenom prekinut.

No, ako savladu tu prepreku, onda će biti iskušan mnoštvom sljedbenika[480] i onima koji ga podržaju na putu koji je izabrao: ljubljenje ruku, pravljenje mjesta u sijelima, lijepo spominjanje u dovama i slično.

Ako rob ne savlada ovu prepreku, njegov je put ka Allahu Uzvišenom prekinut. Sve što će imati od svoga truda je ugođaj tog iskušenja koje nije pobijedio.

Ali ako rob savlada i ovo iskušenje, onda će biti iskušan kerametima i otkrovenjem znanja.[481]

U slučaju da padne na ovom iskušenju, rob neće stići do svoga Gospodara. Sve što je postigao samo je njegov udio u kerametima.

Ali, ako savlada i to iskušenje, bit će iskušan prepuštanjem srca Allahu i njegovim rezervisanjem samo za Njega.

Padne li na ovom iskušenju, prekinut će svoj put ka Allahu Uzvišenom, i neće ostvariti svoj cilj.

Međutim, ako uspješno prebrodi i ovo iskušenje, onda će svojim očima gledati u ono što Allah Uzvišeni od njega traži i želi, i čime je

---

[480] Abdullah, sin imama Ahmeda zabilježio je u djelu *El-Ilel ve ma'rifetur-ridžal*, 2/17; da je Asim b. Džamra vidio nekog čovjeka koga je slijedila velika skupina, pa je na to kazao: "To je doista mahana za predvodnika, a iskušenje za sljedbenike!" U *El-Mustedreku*, 4/279; navodi se u predanju od Abdullaha b. Amra, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prezirao da mu neko ide iza leđa, nego je volio da on ide s njegove desne ili lijeve strane! Imam El-Munavi u djelu *Fejdul-kadir*, 5/243, prokomentarisao je spomenuto predanje. On kaže: "To je radi poniznosti i malenkosti pred Allahom Svevišnjim!" Pogledaj *Es-Silsiletus-sahiha* od El-Albanija, hadis br.1.239.

[481] Mada se mnogim to samo pričinjava.

zadovoljan. Tako će uvijek moći udovoljiti Njegovim zahtjevima i steći Njegovo zadovoljstvo, ma kakav god to zahtjev bio i ma gdje god da se rob zadesio; iziskivalo to napor ili ne, uživao u tome ili bol osjećao, bilo da taj Božanski zahtjev odvaja roba od ljudi ili ga poziva na izlazak k njima. Rob u takvom stanju neće odabrati ništa za sebe osim ono što mu njegov Gospodar i Vladar odabire. Ustrajavat će u izvršavanju Allahovih zahtjeva shodno svojim mogućnostima. Za roba je njegov ego manje vrijedan od toga da njemu da prednost nad onim čime je Allah zadovoljan i što On, Uzvišeni, voli.

Ovo je primjer roba koji je našao put do svoga Gospodara i stigao pred kapiju Njegovu, roba koga nije ništa omelo i prekinulo na putu kojim je hodio. A od Allaha Uzvišenog zavisi svaki uspjeh.

ODLOMAK OSMI:
KAKO ĆEŠ UPOZNATI SVOGA GOSPODARA

Kako će onaj ko ne poznaje samoga sebe upoznati svoga Stvoritelja?! Znaj da je Allah Uzvišeni u tvojim grudima stvorio kuću. Ta kuća jeste tvoje srce.

U tvojim je grudima postavio prijestolje, *arš,* na koji se uzdiže najuzvišenija vrijednost, a i Gospodar Svemoćni se, odvojen od stvorenja, Bićem Svojim nad Aršom uzdigao.

Najuzvišenija vrijednost predstavljena kroz spoznaju Allaha, priznavanje Njegove jednoće i ljubavi prema Njemu Uzvišenom, uzdiže se na prijestolje srca. Preko prijestolja prostrt je prekrivač zadovoljstva, a s desne i lijeve strane prijestolja razgranate su rijeke Božijih šerijatskih zahtjeva. Ispred prijestolja Allah je Uzvišeni otvorio

džennetska vrata Svoje milosti, džennetska vrata čežnje za Njegovim susretom i smirenosti u društvu Njegovom. Srce je potom napojio obilnom kišom Svojih riječi, što je u njemu probudilo i dalo da iznikne mnogo mirisno bilje i plodonosno drveće, a plodovi njihovi sve sami ibadeti i zikr: "subhanallah", "la ilahe illellah", "el-hamdu lillahi", "Allahu ekber"... Usred srčanog vrta izraslo je drvo spoznaje, koje, voljom Gospodara svoga, u periodima određenim, daje plodove ljubavi, pokornosti, priklanjanja, oslanjanja, strahopoštovanja, radosti i sreće zbog blizine Njegove. A potoci vode tevhida, razumijevanja Allahovih ajeta, razmišljanja o njima i njihove primjene huče i slijevaju se ka drvetu spoznaje. Rob se opskrbljuje hranom s "**...blagoslovljenog drveta maslinovog, i istočnog i zapadnog, čije ulje gotovo da sija kad ga vatra ne dotakne.**"[482]

POPRAVAK SVOGA STANJA

Zatim je Allah Svevišnji ogradio kuću i vrt, odnosno srce, da budu zaštićeni od svih mahana, bolesti i pokvarenjaka. Ko pokuša uništiti vrt ne može mu naškoditi. Pored kuće i vrta postavljeni su meleki stražari koji ih čuvaju dok je rob budan, kao i kada spava. Uzvišeni je podučio vlasnika kuće i vrta ko se treba nastaniti u tim ljepotama, pa se vlasnik stalno brine o uređivanju i popravku svoga stanja i kuće koju nosi u grudima, bojeći se da njegovu kuću ne napusti njen stanovnik. Divne li kuće i divna li stanovnika!

Slavljen neka je Gospodar svjetova! Kolika je samo razlika između ove lijepo uređene kuće i kuće koja je opustošena i uništena, pa je nastanjuju gmizavci i insekti. U nju prolaznici odlažu smeće i nečist, a neki vrše i

[482] En-Nur, 35.

nuždu, jer kuća je napuštena, niko u njoj ne živi, niti je ko čuva. Ta kuća kao da je namijenjena i baš odgovara za vršenje nužde; mračna je, neugodnog mirisa, sva obrušena, puna smeća i nečisti, i samo je nastanjuju oni kojima takvo što odgovara: ogavni gmizavci, crvi i insekti.

Šejtan sjedi na prijestolju te kuće, a preko prijestolja prostrt je prekrivač neznanja. Oko prijestolja, poput slijepih miševa, lete neutoljive požude. S desne i lijeve strane prijestolja granaju se rijeke strasti. Ispred prijestolja otvorena su vrata koja vode u vrt poniženja, jezive samoće, pustoši, nezasite vezanosti za dunjaluk, pouzdanja u dunjaluk i zuhda prema ahiretu. Vrt je napojen obilnom kišom neznanja, strasti, hirova, širka i novotarija, te iz njega izniču trnoviti i gorki plodovi; razni grijesi, harami, inovirani načini zavođenja, zasljepljivanja, nasmijavanja i opuštanja, koji odvraćaju od pokornosti Allahu Uzvišenom i pozivaju na neposlušnost i uživanje na dunjaluku.

POGUBNOST NEPOZNAVANJA GOSPODARA SVEVIŠNJEGA

U sredini vrta raste drvo neznanja i okretanja od Allaha. Ono u periodima određenim daje plodove grijeha, razvrata, zabave, igre, nemorala, slijeđenja strasti i tome slično. Okus plodova donosi brigu, tugu, boli i patnju, ali se taj okus ne osjeti zbog zanesenosti roba igrom i zabavom. No, kada se svijest i trezvenost povrate, rob osjeti teškoću bola, brige, tuge, kajanja i tegobna života.

Ka drvetu teku rijeke nade u dug život, povođenja za strastima i obmane ovodunjalučkim prividnim sjajom, te se drvo neznanja napaja tom vodom.

Zatim je ta kuća napuštena; ostavljena u tminama, otvorenih kapija i nezaštićene ograde, pa u nju slobodno mogu ući svaki pokvarenjak i životinja, i može se odložiti smeće i nečist.

Slavljen neka je Onaj Koji u grudima roba podiže lijepu ili ružnu kuću! Onaj koji prepozna kakvu kuću nosi u svojim grudima, te sagleda sva ta bogatstva, vrijednosti i mogućnosti koje su postavljene u toj kući, doista će lijepo živjeti i okoristit će se time. Međutim, onaj kome to znanje i spoznaja budu uskraćeni uništit će sebe i svoju sreću.

A od Allaha Uzvišenog zavisi svaki uspjeh!

ČOVJEK SAM SEBI ŠTETU ČINI

Pitali su Sehla et-Tusterija: "Šta kažeš o čovjeku koji samo jednom dnevno jede?!" On reče: "To je jelo istinoljubivih!" Upitaše: "A šta kažeš za onoga koji jede dva puta dnevno?!" On odgovori: "To je jelo pravih vjernika!" Zatim upitaše: "A šta kažeš za čovjeka koji jede tri puta dnevno?!" Na ovaj upit, Sehl reče: "Kažite njegovoj porodici da mu napravi jasle!"

VRIJEDNOST NAMAZA

El-Esved b. Salim veli: "Draža su mi dva rekata koja Allahu klanjam od Dženneta i svega što je u Njemu!" Prigovorili su mu na ovu izjavu: "To je pogrešno!" A on uzvrati: "Vi tako mislite! No, Džennet je blagodat koja će meni priuštiti zadovoljstvo, a dva rekata su radi zadovoljstva moga Gospodara. A zadovoljstvo moga Gospodara meni je draže od moga zadovoljstva!"

VJERNIK KOJI JE SPOZNAO SVOGA GOSPODARA *(ARIF)*

Vjernik koji je spoznao svoga Gospodara, *arif*, jeste poput mirisne voćke iz Dženneta. Kada onaj koji teži ka Allahu (*murid*) osjeti njen miris, njegova duša poželi za džennetskim vrtovima.

LJUBAV PREMA ALLAHU

Srce zaljubljenika stoji ispred veličine i ljepote Voljenoga, pa kada opazi Njegovu veličinu, zastrepi pred Njim i slavi Ga, a kada vidi Njegovu ljepotu, zavoli Ga i s čežnjom iščekuje dan kada će se s Njime sresti.

ODLOMAK DEVETI:
FOKUSIRANJE PAŽNJE SAMO NA ALLAHA UZVIŠENOG

Znak ispravne namjere i želje jeste da se rob samo interesira stjecanjem zadovoljstva svoga Gospodara, pripremom za dan kada će pred Njega stati, kajanjem za vremenom koje nije utrošeno radi stjecanja Njegovog zadovoljstva i tugovanjem za nedosegnutošću Njegove blizine i uživanja u društvu Njegovom.

Sve spomenuto može se nadoknaditi i postići ako rob osvane i omrkne, a nema druge brige osim da udovolji svome Gospodaru Plemenitom!

ODLOMAK DESETI:
PRIZNAVANJE I ČUVANJE ALLAHOVIH BLAGODATI

Od neprimjetnih općih grešaka roba jeste i to da mu Allah Svemilosni podari neku blagodat i odabere je za njega, ali ta blagodat robu dosadi, pa on, zbog svoga neznanja, misleći da je nešto drugo bolje za njega, traži od Allaha Svemoćnoga da mu zamijeni tu blagodat nečim drugim. Ali Allah, iz neograničene milosti Svoje, ne protjeruje roba Svoga iz dobrote podarene blagodati, nego mu pronalazi ispriku u

njegovom neznanju i lošem izboru. Međutim, kada robu dodija ta blagodat, kada je zamrzi, kada mu postane teret; Allah je Uzvišeni povlači od njega i oduzima mu je. A kada rob postane svjestan svog lošeg izbora i manjkavosti onoga što je tražio, pokaje se i žurno traži povratak na prijašnje stanje koje mu je Allah odabrao.

Ako Allah Uzvišeni želi dobro i uputu Svome robu, On ga učini zadovoljnim i sretnim zbog blagodati u kojima uživa. Podari mu zahvalan jezik i srce da Mu zahvaljuje. A kada ga duša nagovara na promjenu, onda rob, pokazujući svoju slabost i neznanje, kroz istihara-namaz pita svoga Gospodara šta je za njega bolje, prepuštajući odluku i izbor Allahu da mu odabere najkorisnije.

ALLAHOVE BLAGODATI

Za roba nema ništa pogubnije od omalovažavanja i obezvređivanja Allahovih blagodati, jer tada rob blagodati neće smatrati darom, neće se zbog njih Allahu zahvaljivati, niti će im se radovati. Naprotiv, rob će ih prezirati, tražiti mahane, smatrati ih nesrećom i teretom, a te blagodati su, zapravo, Allahovi najveći darovi robu.

Većina se ljudi neprijateljski odnosi prema Allahovim blagodatima, i ne primjećuje da im je Allah Uzvišeni otvorio vrata Svojih blagodati. Oni se, zbog svoga neznanja i čineći nasilje, trude da odbace, vrate i ne prihvate te blagodati. Koliko je samo blagodati pred nekim od njih bilo otvoreno da ih uzme, a on se, poričući Allahove darove, trudio odbiti ih?! I koliko je samo blagodati nekom od njih bilo podareno, a on se, zbog svoga neznanja i čineći nasilje, borio da ih odagna od sebe i uništi.

PRAVILO PROMJENA

Uzvišeni je rekao: "**To je zato što Allah neće lišiti blagostanja narod kome ga je podario – sve dok se on sam ne promijeni, a Allah sve čuje i sve zna!**"[483] A u drugom ajetu, On veli: "**Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni.**"[484] Niko ne pokazuje veće neprijateljstvo prema blagodatima od čovjeka, tako da čovjek, zajedno sa svojim neprijateljem, čini nasilje samo sebi. Šejtan, najveći čovjekov neprijatelj, baca užarak na Allahove blagodati, a čovjek onda puše u njega i vatru raspiruje. Sam čovjek dopušta da šejtan baci užarak na blagodati, a zatim mu pomaže da se vatra razjari i rasplamsa. No, kad se vatra razbukta, čovjek priziva u pomoć, a na kraju kori sudbinu.

"Nepromišljen potez prilike ubija,
Kad šansa prođe kori se sudbina!"

ODLOMAK JEDANAESTI:
OSOBINE VRIJEDNE I MARLJIVE DUŠE

Šekik b. Ibrahim[485] veli: "Ljudi su sebi uskratili Allahovu podršku za uspjeh, tevfik, zbog šest stvari: Zbog njihove zauzetosti blagodatima, čime su zaboravili da zahvale Allahu na njima; zbog njihove težnje za stjecanjem znanja, zapostavljajući njegovo primjenjivanje kroz praksu; zbog olahkog i brzog činjenja grijeha, a odlažući pokajanje; zbog samoobmanjivanja druženjem s dobrima i učenima, zanemarujući povođenje za njihovim lijepim djelima; zbog prolaska dunjaluka i odmicanja od njih, a oni za njim hrle i trče; i zbog približavanja i dolaska ahireta, a oni se od njega okreću i bježe!

[483] El-Enfal, 53.
[484] Er-Ra'd, 11.
[485] To je Šekik El-Belhi, umro je 194. godine po Hidžri. Opširniju biografiju pogledaj u djelu *Sijerul-alamin-nubela*, 91/313-316.

Osnova takvog ponašanja proistječe iz bezbrižnosti od Allahove kazne i nehajnosti prema ahiretskim uživanjima, a to zajedno upućuje na slabost imana. A slabost imana proizlazi iz nerazumnosti i trezvenosti, a nerazumnost pak dolazi samo od bezvrijedne i mizerne duše koja ono što je dobro mijenja za ono što je loše, jer da je duša plemenita, časna i vrijedna, ne bi prihvatila poniženje i bezvrijednost.

ČASNA I PLEMENITA DUŠA

Osnova svakog dobra, uz Allahovu podršku i Njegovo htijenje, jeste plemenitost, veličina i čast duše, dok je osnova za svako zlo podlost, mizerija, malenkost i pokvarenost duše. Uzvišeni je rekao: **"Uspjet će samo onaj ko je očisti, a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi!"**[486] Ovo znači da će uspjeti samo onaj ko svoju dušu okiti, oplemeni, uveliča i odgoji u pokornosti Allahu Uzvišenom. A propast će onaj ko svoju dušu obezvrijedi, omalovaži i ukalja grijesima i neposlušnošću prema Allahu Svemoćnome.

Časne duše nisu zadovoljne ničim drugim osim najvrednijim, najboljim i za završnicu najzahvalnijim stvarima, dok niske i bezvrijedne duše kruže samo oko nečisti i beznačajnog, baš kao što i muhe padaju samo na lešinu i balegu.

SUSTEZANJE OD NASILJA I NEMORALA

Časna i plemenita duša odbija činiti nasilje i nemoral, ili krasti i iznevjeravati, jer je ona veća, uzvišenija i dostojnija od takvih djela. Međutim, niska i bezvrijedna duša nije takva, nego je puka suprotnost plemenitoj i časnoj duši. Zapravo, sve vrijedno i plemenito teži ka

[486] Eš-Šems, 9-10.

onome što mu odgovara i što mu je ravno. Na to upozorava i kur'anski ajet: "**Reci: 'Svako postupa po svom nahođenju!'**"[487], tj. onako kako mu odgovara i što je njemu dostojno. Svako se ponaša onako kako dolikuje njegovom moralu i prirodi. Svaki čovjek radi po onome što je naučio, što mu odgovara i kako je navikao: grešnik slijedi svoj način koji se odlikuje po okretanju od Blagodavaoca i uzvraćanju grijesima na Njegove blagodati, dok vjernik postupa na način kako to njemu i dolikuje: zahvaljuje Blagodavaocu, voli Ga, hvali, stidi se pred Njim, trudi se da Ga zadovolji i stalno je svjestan da ga Gospodar njegov prati i vidi, te Ga stoga on hvali i veliča.

ODLOMAK DVANAESTI:
UPOZNAJ SEBE PONAJPRIJE

Rob se neće okoristiti Allahovim blagodatima, imanom i znanjem, sve dok ne upozna svoju dušu i sebe samoga, a zatim stane kod granice koja mu je zacrtana i ne pređe je. Blagodati će mu koristiti onda kada ne bude govorio: "Ovo je moje! To sam ja stekao i zaradio!", kad bude čvrsto uvjeren da je sve od Allaha Uzvišenog, da je sve Njegovo i da sve Njegovom dozvolom dolazi. Allah Svemoćni od samog početka sve daje i davat će, bez ikakvog povoda ili razloga, bez zasluge roba za blagodati kojima ga obasipa. Kada rob, zbog blagodati koje mu Allah Uzvišeni daje, bude tako ponizan, malen, skroman, ne vidjevši u sebi i svojoj duši nikakvu snagu ili dobro, vjerujući da je sve od Allaha Uzvišenog, u Njegovoj vlasti i po Njegovoj odredbi, zatim kada blagodati učine roba tako poniznim Allahu Uzvišenom da se to ne može ni opisati, i svaki put kada dođe nova blagodat, poniženje roba i njegova

[487] El-Isra, 84.

predanost Allahu Uzvišenom postane sve veća i veća, ljubav i nada prema Allahu porastu, a strah od Njega se učvrsti.

Takvo stanje jeste rezultat dvije spoznaje roba, a to su:

- istinska spoznaja Gospodara; Njegovog savršenstva, dobrohotnosti, neovisnosti, plemenitosti, dobročinstva i milosti, zatim spoznaja da je svako dobro u Njegovim Rukama, da On njime upravlja, pa od njega daje kome hoće, a uskraćuje kome hoće. Zbog toga Njemu pripada svaka zahvala, a zahvala s takvom spoznajom jeste najpotpunija i najveća zahvala;
- spoznaja svoje duše i samoga sebe, te prihvatanje te spoznaje koja robu ne dopušta da pređe svoju granicu; prihvatanje da je njegova duša nesavršena, sklona nasilju, bez znanja i da u njoj nema dobra, ne daje dobro i ne uzrokuje ga. Ona zapravo ništa ne posjeduje, a tako i osobine koje nosi u sebi nisu savršene, potpune, nego manjkave i beznačajne. A ništa nije tako porazno i bijedno kao neposjedovanje ničega. Duša samim svojim postojanjem ne nosi dobro, ne uzrokuje ga, i ono ne zavisi od nje.

Pa kada ove dvije spoznaje postanu istinske nerazdvojive osobine duše roba, ne osobine koje se prevrću njegovim jezikom, tada će duša, bez dvojbe, znati da zahvala pripada samo Allahu, da je sve po Njegovoj odredbi, da je svako dobro u Njegovim rukama, te da Njemu dolikuje samo zahvala, slava i pohvala, a duši priliče pogrda, mahane i prijekor.

Kome promaknu ove dvije spoznaje, njegova djela, riječi i stanja bit će neujednačena i raznolikih boja. Ona će mu donositi nestabilnost i nepostojanost u hodu, i nikako se Pravome putu, koji vodi ka Allahu Uzvišenom, neće moći upraviti. Rob će pronaći put do svoga Gospodara samo uz teoretsko i praktično posjedovanje ove dvije spoznaje, a zalutat će i udaljit će se od Allaha Uzvišenog ako ih ne bude imao.

U izreci: "Ko spozna sebe, spoznat će i svoga Gospodara!" sažeta je poruka o te dvije spomenute spoznaje. Ko spozna svoju dušu i sebe osobno uvidjet će da njemu pripada samo neznanje, težnja ka nepravdi, mahane, nesavršenost, ovisnost, poniženje, siromaštvo, neimaština i sl., dok njegovom Gospodaru pripada sve ono što je suprotno tome. U tom će zastati tamo gdje mu je mjesto i neće preći svoju ulogu. A s druge strane, donekle će zahvaliti i veličati svoga Gospodara onako kako Mu dolikuje. Time će rob svoju ljubav, nadu, strah, pouzdanje i predanost usmjeriti samo ka Allahu Svemoćnome. Rob će najviše voljeti Allaha, od Njega će najviše strahovati i Njegovoj milosti će se najviše nadati. A to je zapravo stvarnost ubudijjeta, robovanja i pokoravanja Allahu Uzvišenom.

A od Allaha pomoć i podršku tražimo!

Prenosi se da je neki mudrac na vratima svoje kuće napisao ovakvu poruku: "Mojom će se mudrošću okoristiti svako onaj ko je upoznao samoga sebe, pa ne prelazi preko granice za njega određene! Ko je takav neka uđe, u protivnom neka se vrati dok to ne postigne!"

ODLOMAK TRINAESTI:
TO JE ALLAH, PA KAKO DA GA NE ZAVOLIŠ

Najčudnija stvar jeste da Ga upoznaš, a zatim Ga ne zavoliš; da čuješ Njegovog glasnika kako te poziva, a zatim odložiš svoj odziv; da znaš kako je vrijedna i unosna trgovina s Njime, a potom trguješ s nekim drugim!; da znaš veličinu Njegove srdžbe, a nakon toga Mu se suprotstavljaš!; da poznaješ gorčinu usamljenosti u griješenju prema Njemu, a zatim ne težiš za lijepim ugođajem i osjećajem prijatnosti u pokoravanju Njemu; da osjetiš tjeskobu i potištenost srca kad ne slušaš Njegove riječi ili o Njemu, a potom ne čezneš za osjećajem

širokogrudnosti i smiraja slaveći Ga i dozivajući; da iskusiš gorčinu i teret vezivanja srca za nekoga drugog pored Njega, a onda ne bježiš od toga ka blagosti i ushićenju prilikom prepuštanja i okretanja k Njemu.

A najčudnije od svega toga jeste tvoja spoznaja da ti On treba, da o Njemu ovisiš, a ti, i pored toga, od Njega se okrećeš i hrliš za onim što te od Njega udaljava!

ODLOMAK ČETRNAESTI:

DVIJE VRSTE LJUBOMORE

Postoje dvije vrste ljubomore: ljubomora za nečim/nekim i ljubomora prema nečemu/nekome. Ljubomora za onim što se voli jeste žudnja za tim, dok je ljubomora na ono što nam nije drago strah od sudjelovanja drugoga u blagodati koju uživamo. Ljubomora prema voljenom ne može se zamisliti bez postojanja i one druge vrste ljubomore; ljubomore prema suparniku. Ljubomora prema nečemu voljenom jeste pozitivna ako se radi o voljenom koji ne prihvata suparništvo u ljubavi kao što je ljubav između stvorenja. Međutim, ako se radi o voljenom kome ljubav može poklanjati više osoba, kao što je to ljubav prema Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., učenjaku, a i ljubav prema Najvoljenijem, prema Gospodaru Svevišnjem; u ovom je slučaju isključena ljubomora na nekoga, odnosno na suparnika koji dariva istu ljubav kao i svi drugi koji vole datu osobu. Međutim, ako, i pored toga, u darivanju ovakve ljubavi postoji neprijateljstvo među ljudima, onda je to zavist, a ne ljubomora.

Pohvalna ljubomora koju rob osjeća u ljubavi prema svom Gospodaru jeste ljubomora prema ljubavi koju poklanja Allahu Uzvišenom, pri čemu se rob boji da tu ljubav ne pokloni nekome drugom pored Allaha Svevišnjeg. Zatim, to je ljubomora kroz koju rob

pokazuje svoju zabrinutost da njegovu ljubav prema Allahu Uzvišenom neko drugi od stvorenja ne otkrije, pa mu je pokvari, ili strah da u toj ljubavi ne bude nečega što Voljeni prezire, kao što je prikazivanje pred ljudima, rijaluk, samodivljenje, želja da neko stvorenje vidi njegova dobra djela, ili da zaboravi na blagodati koje mu Allah Uzvišeni daje.

Jednom riječju kazano, ljubomora koju rob osjeća u ljubavi prema Allahu Uzvišenom, podrazumijeva da sva djela roba, njegovi poslovi i stanja budu samo radi Allaha Uzvišenog. Rob istu ljubomoru osjeća prema vremenu koje mu je Allah Svemilosni darovao, bojeći se da mu koji čas ne prođe u onome čime njegov Gospodar nije zadovoljan. Ovo je ljubomora koju rob osjeća sa svoje strane, a to je ljubomora prema "suparniku" koji bi ga mogao spriječiti i omesti u postizanju zadovoljstva Najvoljenijeg.

A što se tiče ljubomore koju pokazuje voljeni prema onome koji ga voli, to je bojazan da srce onoga koji voli bude djelimično okrenuto od voljenoga ka nekome drugome, pa time srce onoga koji voli i njegova ljubav ne budu rezervisani samo za voljenoga.

Zbog toga se ljubomora koju Allah Uzvišeni pokazuje prema robu iskazuje kroz prezir Uzvišenog da rob učini ono što mu je On, Svevišnji, zabranio. Zbog Svoje ljubomore, Allah Uzvišeni je zabranio nemoral, i javni i tajni.[488] On je zabranio razvrat jer su sva stvorenja Njegovi robovi i robinje. Tako je Allah ljubomoran na Svoje robinje kad čine blud, kao što je vlasnik ljubomoran prema svojim sluškinjama kad rade taj nemoralni čin, a Allahu pripada najviši primjer. Allah je Uzvišeni ljubomoran prema Svojim robovima kad oni svoju ljubav nekom drugom pored Njega darivaju, pri čemu ih ta ljubav zanosi, pa padaju pred stvorenim licima, ne sustežući se ni od bluda.

488 Kao što se navodi u hadisu u predanju od Abdullaha b. Mesuda, r.a., a hadis je zabilježio El-Buhari, 4.358, i Muslim, 2.760.

- Ko svojim srcem poštuje Allaha Uzvišenog i Njegovu veličinu, pa zbog toga bježi od grijeha, Allah Uzvišeni u srce ljudi usadi poštovanje prema Njemu i zaštiti ga od njihovog ponižavanja.

- Ako neko usadi mladice spoznaje u zemlju svoga srca, iz njega će iznići drvo ljubavi, a kada ono ojača, dat će plodove pokornosti, a zatim će to drvo u svako vrijeme, dozvolom Gospodara svoga, davati dobre plodove.

- Početak puta Allahovih robova zacrtan je u ajetu: **"I Allaha mnogo spominjite, jutrom i večeri Njega veličajte."**[489] Sredina njihova puta spominje se u ajetu: **"On i meleki Njegovi salavat donose na vas, da bi vas On iz tmina izveo na svjetlo."**[490] A njihov se put završava u onom časku koji opisuje ajet: **"A na Dan kada Ga sretnu, njihov pozdrav bit će selam!"**[491]

- Zemlja *fitre,* čiste ljudske prirode, prhka je i pogodna za svako sjeme koje se u nju baci. Ako se u nju posadi drvo imana i bogobojaznosti, plodovi će biti slatki za cijelu vječnost, dočim ako se u nju posije drvo neznanja i strasti, svaki plod bit će gorak i neukusan.

- Vrati se Allahu Uzvišenom, i neka on bude u tvom oku, u tvom sluhu, u tvom srcu i na jeziku tvome. Nikada nemoj ova četiri čula odvojiti od Njega, Uzvišenog, jer se iz zablude niko nije vratio, Njegovom dozvolom i pomoću, osim pomoću ova četiri čula, niti je neko zastranio i zalutao osim udaljavanjem ovih čula od Allaha Svevišnjega. Onaj koga Allah Milostivi uputi on sluša, vidi, govori, kreće se i rukama uzima uz pomoć svoga Gospodara.[492] Međutim, onaj koji je u zabludi; sluša, vidi, govori i radi po svom nahođenju i slijedeći svoje strasti.

---

[489] El-Ahzab, 41-42.

[490] El-Ahzab, 43.

[491] El-Ahzab, 44.

[492] Kako se navodi u hadisi-kudsijju o Allahovim evlijama, štićenicima, a hadis je zabilježio El-Buhari, 6.970, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

- Primjer pokornosti, njegovog napretka i povećanja sliči sjemenki koja se usadi u zemlju, a zatim iz nje iznikne stabljika, potom stabljika daruje plod, a nakon toga sijač pojede plodove i nanovo zasadi sjeme. I sve tako, kako stablo dadne plod, tako sijač pojede plod i dio njegovog sjemena ponovo zasadi. Isti je primjer i s grijesima. Jedan grijeh vodi ka drugom i većem. Razuman će dobro razmisliti o ovom primjeru, jer nagrada za dobro jeste činjenje novog dobra, a kazna za grijeh jeste zapadanje u novi grijeh.

- Nije čudno da je rob ponizan pred Allahom Uzvišenim, da Mu se pokorava i da ne posustaje služeći Njemu; jer rob ovisi o svome Gospodaru, nego je čudno da se Vladar svega mnogobrojnim blagodatima umiljava Svome robu i pokazuje mu Svoju ljubav kroz razna dobročinstva, iako je On neovisan o Svome robu.

"Dovoljno je časti za tebe, da rob si ti Njemu,
I dovoljan je ponos tebi, da On tvoj je Gospodar!"

ODLOMAK PETNAESTI:
NASTANAK DOBRA I ZLA

Svako dobro i zlo nastaje razmišljanjem, jer je razmišljanje prva faza htijenja i želje za odricanjem i ostavljanjem nečega, ili pak ljubavi prema nečemu, odnosno mržnje prema tome. Najbolje razmišljanje jeste o onome što koristi na ahiretu i načinu stjecanja tih koristi, zatim razmišljanje o onome što šteti na ahiretu i kako se od toga zaštititi. Ovo su četiri najbolja razmišljanja.

Iza njih slijede još četiri korisna razmišljanja.

Jedno od njih jeste razmišljanje o onome što koristi na dunjaluku i kako to steći, te razmišljanja o onome što šteti na dunjaluku i kako se od toga zaštititi. Oko ovih osam razmišljanja koncentrišu se misli i razmišljanja mudrih i pametnih.

RAZMIŠLJANJE O ALLAHOVIM BLAGODATIMA I STVORENJIMA

Osnova prvog razmišljanja jeste razmišljanje o Allahovim blagodatima i Njegovim stvorenjima.[493] Ovo razmišljanje roba dovodi do spoznaje Allaha Uzvišenog i ljubavi prema Njemu. Kada rob razmišlja o ahiretu, njegovoj vječnosti i vrijednosti, te o dunjaluku, njegovoj prolaznosti i bezvrijednosti, to kod njega izazove čežnju za ahiretom i odricanje od dunjaluka. Što rob više razmišlja o kratkoći života, i skučenosti vremena to doprinosi njegovoj marljivosti, ozbiljnosti i trudu za što boljim iskorištavanjem vremena.

Ovakva razmišljanja povećaju ambiciju i oživljavaju je nakon mrtvila i plutanja po nizinama.

Ovakva razmišljanja čine da rob bude na jednoj strani, u jednom stanju, a ljudi na drugoj strani, i sasvim drugom stanju.

Nakon ovakvih razmišljanja spomenut ćemo bezvrijedna razmišljanja koja kolaju u srcima i umovima većine ljudi.

Takva su razmišljanja o onome o čemu razum nije obavezan razmišljati, niti je čovjeku data snaga i moć da o tome može ispravno razmišljati. To su razmišljanja o nekorisnom i više nepraktičnom znanju, npr: razmišljanje o kakvoći Allahovog Bića i Njegovim osobinama, što razum svojim mogućnostima nikako ne može doseći.

POKUĐENA RAZMIŠLJANJA

- Razmišljanje o finim umijećima od kojih nema koristi, nego više štete, kao što je razmišljanje o muzici, šahu, slikama i raznovrsnim skulpturama.

---

[493] U hadisu je potvrđeno da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Razmišljate o Allahovim stvorenjima, a nemojte razmišljati o Njegovom Biću!" Ovaj hadis spomenut je i u djelu *Es-Silsiletus-sahiha*, od El-Albanija, hadis br. 1.788.

- Razmišljanje o znanostima koje su utemeljene i ispravne, ali one čovjeku ne donose neku počast ili savršenost, kao što su: logika, matematika, fizika i većina filozofskih grana. Ako bi ih neko do kraja izučio i upoznao, to mu znanje ne bi donijelo nikakvu potpunost, niti bi njima očistio svoju dušu.

- Razmišljanje o strastima i užicima, te načinu njihovog stjecanja. Iako ovo razmišljanje donekle donosi korist, jer čovjek osjeća slast, ipak, takvo postupanje na kraju donosi nesreću i štetu na dunjaluku, a naročito na ahiretu, i to mnogostruko više.

- Razmišljanje o onome što ne postoji i o tome kako bi bilo kada bi bilo. Naprimjer da čovjek razmišlja da je kralj, ili da je našao blago, da je našao nešto izgubljeno; kako bi u takvim situacijama postupao: davao, uzimao, kažnjavao i slično.

- Razmišljanje o stvarima i stanjima ljudi: kako žive, šta rade, čime se bave i tome slična razmišljanja kojima se bave ljudi pokvarenih srca koja su zaboravila Allaha Uzvišenog, Njegovog Poslanika, s.a.v.s., i ahiret.

- Razmišljanje o sitnim spletkama, podvalama i domišljanjima putem kojih čovjek ostvaruje neke lične ciljeve, bez obzira bilo to dozvoljeno ili zabranjeno.

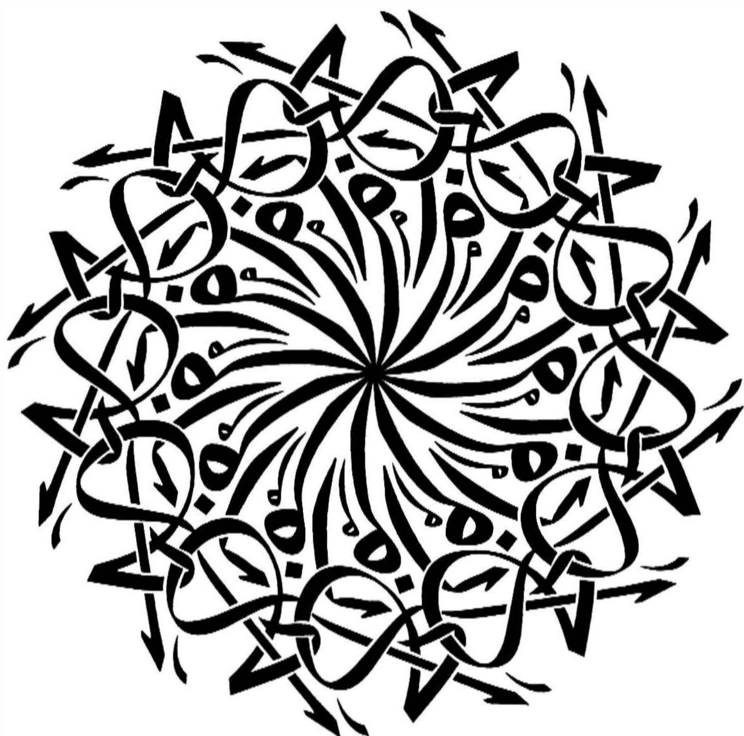
- Razmišljanje o pjesništvu, hvalospjevima, pogrdama, anegdotama i slično, jer sve to čovjeka odvraća od razmišljanja o onome što mu koristi i što će mu donijeti smiraj i sreću.

- Razmišljanje o nekim pretpostavkama koje u stvarnosti i ne postoje, niti su one od koristi za ljude. Takvih pretpostavki imamo u svakoj nauci: u fikhu i njegovoj metodologiji, medicini, itd.

Sva ova pokuđena razmišljanja više donose štete nego koristi. A da su štetna, dovoljno je to što ta razmišljanja odvode čovjeka od razmišljanja o onome što je za njega korisnije na dunjaluku i na ahiretu.

JEDANAESTO POGLAVLJE

IZ ŽIVOTA DOBRIH PRETHODNIKA

ODLOMAK PRVI:

POSLANIKOVA SKROMNOST PRILIKOM POBJEDE I OSVAJANJA

Kada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., riješio opsade neprijatelja, našao se u opsadi pobjede. Njegove izaslane jedinice konjanika nosile su pobjedu na sve strane Arabijskog poluotoka. O Allahovom Poslaniku govorilo se na svakom mjestu, a ljudi su spram njega zauzimali jedan od tri stava: jedni su povjerovali u njega, drugi su s njim sklapali mirovne sporazume, a treći su strepili i strahovali od njega.

Allah je u polje islamskog poziva ubacio sjeme strpljivosti: "**Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici!**"[494] Nakon toga, iz zemlje su iznikle mirisne stabljike koje su nosile poruku: "**...a i u svetinjama**

[494] El-Ahkaf, 35.

vrijedi odmazda!"[495], pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kao osvajač ponosno ušao u Meku. Ušao je u Meku kao niko do tada, niti će se to dogoditi nekome poslije njega. Oko njega su bili muhadžiri i ensarije, i on se tek malo isticao među njima. Ashabi su bili poredani u safove, a iznad njihovih glava lebdjeli su meleki. Džibril je u to vrijeme prenosio poruke između Allaha Uzvišenog i Njegovog Poslanika, s.a.v.s. Svevišnji je dopustio Svome Poslaniku, s.a.v.s., da uđe u Harem, Svetu zemlju, u vojnoj odori, koja je do tada bila zabranjena i zaštićena od svake vojske. Kada uporedimo dan osvajanja Meke s danom za koji Uzvišeni kaže: **"...i kad su ti nevjernici zamke razapinjali da bi te u tamnicu bacili ili da bi te ubili ili da bi te prognali!"**[496], pa su ga protjerali s drugom njegovim, vidjet ćemo kako Allahov Poslanik, s.a.v.s., ulazi u Meku, jašući na svojoj devi, spuštene glave, dotičući bradom hvatač svog sedla, pokoran i ponizan pred Onim Koji ga je odjenuo u odoru veličine i slave. Zbog te odlike sva stvorenja uprla su svoje poglede k njemu, a vladari i kraljevi pred njim povijaju svoje vratove.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao je u Meku kao kralj, kao pobjednik potpomognut od Allaha Svemoćnoga, a peta Bilalova stade povrh Ka'be, iako se nekoliko godina ranije vukla kroz vreli pijesak, kada je bio iskušavan zbog svoje vjere. Onda je Bilal, r.a., glasno počeo učiti ezan na koji se mnoga arapska plemena sa svih strana, odazvaše i u skupinama prihvatiše Allahovu vjeru. No, prije toga islam su prihvatali samo pojedinci.

MINBER SLAVE I DOSTOJANSTVA

Kada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., ispeo na minber slave i dostojanstva, mada nikada nije bio ni ponižen, vladari su mu pokorno

[495] El-Bekara, 194.
[496] El-Enfal, 30.

učinili naklon; neki su mu od njih nudili ključeve svojih gradova, neki su tražili prijateljstvo i mir, neki su pristali da poniženi daju džizju, a neki pak stadoše spremati vojsku protiv Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ne znajući da pripremanjem vojske samo pripremaju ratni plijen i sužnjeve Poslanikovoj vojsci.

UPOTPUNJENJE POBJEDE I ULJEPŠAVANJE DŽENNETA

Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izvojevao svoju pobjedu, dostavio Allahovu poslanicu i upotpunio svoju obavezu prema ljudima, došao je proglas: "**Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu da bi ti Allah ranije i kasnije krivice oprostio, da bi blagodat Svoju tebi potpunom učinio, da bi te na Pravi put uputio i da bi te Allah pobjedonosnom pomoći pomogao!**"[497] Zatim je uslijedio potpis Božijeg proglasa: "**...kada Allahova pomoć i pobjeda dođu, i vidiš ljude kako u skupinama u Allahovu vjeru ulaze.**"[498] Zatim je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., došao izaslanik Gospodara svjetova, Džibril plemeniti, a.s., nudeći mu vječnost na dunjaluku ili susret s Gospodarom Milostivim. Allahov Poslanik, s.a.v.s., iz ljubavi i čežnje prema svome Gospodaru, izabrao je susret s Njim, Uzvišenim.[499]

Džennet se uljepšao za doček Poslanikove plemenite duše mnogo bolje i ljepše nego što se okiti neki grad za doček svoga kralja.

Ako se Arš, Prijestolje Milostivog, zatresao zbog smrti nekih ashaba, r.a.,[500] i iz radosti zbog dolaska njihovih duša, pa šta će se onda

[497] El-Feth, 1-3.
[498] En-Nasr, 1-2.
[499] Kako se navodi u mnogim hadisima. Pogledaj *Sunenun-Nesai*, hadis br. 730; *Tefsir* od Et-Taberija, 30/225, *El-Mu'džemul-kebir* od Et-Taberanija, hadis br. 11.904, u predanju od Ibn Abbasa, r..a, koje je ocijenjeno kao hasen, dobro.
[500] Kako navodi El-Buhari, 3.803, i Muslim, 2.466 i 2.467, u predanju od Džabira b. Abdullaha, r.a.

zbiti s Aršom kada se pred njim treba naći duša najboljeg stvorenja, Poslanika, s.a.v.s.?!

O ti koji si izabrao neki drugi put pored ovoga, i neku drugu stranu pored strane Allahovog Poslanika, s.a.v.s., znat ćeš na kakvom ćeš položaju biti na Dan okupljanja ljudi, "**kada budu ispitivane savjesti!**"[501]

ODLOMAK DRUGI:
VRLINE EBU BEKRA ES-SIDDIKA, R.A.

Nakon prisege koju su Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., dale Medinelije na Akabi u Meki[502], Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je svojim ashabima da se počnu iseljavati u Medinu. Kurejšije su tada shvatili da se broj Poslanikovih pristalica povećao i da će ga oni štititi, te su sabrali svoje glavešine i mudrace da smisle neku zavjeru protiv Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Jedni su predlagali da ga uhapse i liše slobode, a drugi su bili mišljenja da ga je bolje prognati. No, na kraju su se saglasili da je za njih najbolje da ga ubiju.

Nebeski je glasnik tu vijest dostavio do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., naredivši mu da promijeni mjesto svog konačišta. U Poslanikovoj postelji, te večeri, zanoćio je Ali b. Ebu Talib, r.a.

U isto vrijeme Ebu Bekr es-Siddik, r.a., spremao se uveliko za put s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., ka Medini. Kada su izašli iz Meke, Ebu Bekra, r.a., obuze neki strah za život Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zbog kurejšijske potjere za njima dvojicom. Kada bi se prisjetio goniča, išao bi iza Poslanika, s.a.v.s., a kada bi mu naumpala zasjeda, išao je ispred njega. Pomalo bi išao s njegove desne, a pomalo s lijeve strane, sve dok nisu stigli do pećine.

---

[501] Et-Tarik, 9.

[502] Pogledaj *Siretu* Ibn Hišam, 2/41, i *El-Bidaja ven-nihaja* od Ibn Kesira, 3/60.

U pećinu je prvi stupio Ebu Bekr, r.a., kako bi zaštitio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ukoliko u unutrašnjosti pećine bude neke opasnosti i onoga što im može nauditi. Na samom ulazu u pećinu Allah Uzvišeni je učinio da iznikne žbun koji prije nije tu bio.[503] Žbun je prikrio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i Ebu Bekra, r.a., a zbunio je i zaveo njihove progonitelje. Zatim je došao i pauk koji je na ulazu pećine ispleo mrežu[504], pa je to zbunilo i kaifa[505] koji je izgubio tragove. Potom je Allah Uzvišeni poslao goluba i golubicu, pa su savili gnijezdo pred ulazom koje je odvraćalo i ometalo poglede progonitelja.

Ove činjenice mnogo jače i dojmljivije pokazuju nemoć Kurejšija da uhvate Allahovog Poslanika, nego da ga je, na putu do Medine pratila i štitila vojska.

I kada su Kurejšije stigli do pećine i zaustavili se na ulazu u nju, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegov drug, čuli njihov razgovor, Ebu Bekr es-Siddik, r.a., uznemirio se i kazao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: «Kada bi se neki od njih samo malo sagnuo, mogao bi nas vidjeti.» Na ove riječi, Allahov Poslanik, s.a.v.s., utješno mu odgovori: *"Ebu Bekre, šta misliš o dvojici s kojima je Allah treći?!"*[506]

I kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio zabrinutost Ebu Bekra, r.a., a on se nije brinuo zbog sebe i svoga života, već se brinuo za život Poslanika, s.a.v.s., obradova ga još jednom, dodatnom, porukom: "**Ne brini se, Allah je s nama!**"[507]

Tajna Poslanikove veze s Ebu Bekrom, r.a., krije se u riječima Uzvišenog: "**... s nama!...**", što se kasnije značenjem, a i praktično, potvrdilo, jer su ljudi govorili: *«Allah ... Poslanik... i sudrug Allahovog Poslanika»*, tj. Ebu Bekr, r.a.

[503] Ovo je predanje apokrifno. Navodi ga Ibn Sa'd u djelu *Et-Tabakat*, 1/229, El-Bezzar u svom *Musnedu*, 20/299, te Et-Taberani u djelu *El-Mu'džemul-kebir*, 20/443 i drugi.
[504] Pogledaj prethodnu podnožnu napomenu.
[505] Onaj koji čita tragove u pijesku.
[506] El-Buhari, 6.353, 3.922 i 4.663, i Muslim, 2.381, u predanju od Ebu Bekra, r.a.
[507] Et-Tevba, 40.

Poslije smrti Allahovog Poslanika, s.a.v.s., Ebu Bekra, r.a., oslovljavali su sa *halifetu resulillah*, nasljednik Allahovog Poslanika. A kada je Ebu Bekr, r.a., umro, vođu su muslimana oslovljavali drugim nazivom, a to je *emirul-mu'minin*, predvodnik pravovjernih.

U pećini su njih dvojica, po odlasku kurejševičkih tragača, odsjeli još tri dana, a zatim su izašli i krenuli ka Medini. Sudbina ih je pratila i ponavljala: «Vi ćete u Medinu sigurno ući, kao što u nju do tada, prije Poslanika, s.a.v.s., niko nije ušao, niti će poslije njega neko u Medinu tako ući!»

Kada se nađoše u otvorenoj pustinji, sustiže ih Suraka b. Malik, i kada bijaše tik nadomak njih, Allahov Poslanik, s.a.v.s., odape strijelu dove na njega, pa noge njegovog konja do stomaka propadoše u pijesak.[508] I kada Suraka vidje da ih se ne može doseći, poče Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da bi se izbavio iz nevolje koja ga je snašla, nuditi imetak, a on Poslanik, s.a.v.s., odbi ključeve dunjalučkih riznica koji su mu od Allaha nuđeni.[509] Nudio je hranu sitome, koji kaže: "Ja noću boravim kod Gospodara svoga; On me hrani i poji!"[510]

Blagodat poruke: "...**kad je s njim bio samo drug njegov**"[511] sačuvana je za Ebu Bekra es-Siddika, r.a., pored svih drugih ashaba. On je drugi po redu prihvatio islam, odmah iza Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Bio je uvijek uz samog Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u svemu: u požrtvovanosti, u dobročinstvu, u sustezanju od dunjaluka, u prijateljstvu, zatim je naslijedio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u predvođenju ummeta, i po starosti je bio iza Poslanika, s.a.v.s. Umrli su obojica zbog istog uzroka, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., umro od posljedice otrova, a tako je i Ebu Bekr, r.a., završio svoj život.[512]

[508] El-Buhari, 3.908, Muslim, 2.009, u predanju od El-Beraa b. Aziba, r.a.

[509] Ibn Hadžer ukazao je u djelu *El-Isaba*, na ovo predanje, 3/42; a prije njega je to učinio i Ibn Abdulberr u djelu *El-Istiab*, 2/581.

[510] El-Buhari, 1.102, i Muslim, 1.103, u predanju od Enesa b. Malika, r.a.

[511] Et-Tevba, 40.

[512] U djelu *Tabekatu* Ibn Sa'd, 3/198, navodi se u predanju od Ez-Zuhrija da su Ebu Bekr i El-Haris b. Kelda, r.a., jeli neku hranu koja je bila poklonjena Ebu Bekru, r.a. El-Haris bio

Ebu Bekrovim trudom islam je primilo više od deset ljudi, a među njima bili su: Osman b. Affan, Talha, Ez-Zubejr, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebu Vekkas, r.a.

Na dan kada je Ebu Bekr, r.a., prihvatio islam, imao je četerdeset hiljada dirhema, pa ih je sve potrošio za potrebe islama. Zbog toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nijedan mi imetak nije koristio više nego imetak Ebu Bekra!"[513]

Ebu Bekr, r.a., bolji je od vjernika iz faraonove porodice, jer je ovaj prikrivao i tajio svoje vjerovanje[514], a Ebu Bekr, r.a., obznanio je svoje prihvatanje islama.

Ebu Bekr, r.a., bolji je od vjernika koji se spominje u suri Ja-Sin[515], jer se taj vjernik borio za islam samo jedan čas, a Ebu Bekr, r.a., žrtvovao je cijeli svoj život za islam.

Ebu Bekr es-Siddik, r.a., vidio je jednom prilikom «pticu gladi i siromaštva» kako kruži iznad zrnevlja davanja prednosti drugima nad sobom (*isar*), puštajući glas: **"Ko je taj koji će Allahu drage volje zajam dati?!"**[516], pa joj je on prosuo žita u vrtu zadovoljstva, a zatim je bez imetka legao na postelju siromaštva. Ptica je zrnevlje žita odnijela do grla u kojima se dobra djela uvećavaju, a zatim je s krošnje drveta zacvrkutala pjesmu zahvale i pohvale. Iza toga je s minbera islama proučila ajet: **"...a od nje će daleko biti onaj koji se Allaha bude bojao, onaj koji bude dio imetka svoga udjeljivao, da bi se očistio!"**[517]

---

je liječnik, pa je kazao Ebu Bekru, r.a.: "Podigni svoju ruku! Tako mi Allaha ja u njima kao da vidim tragove sporodjelujućeg godišnjeg otrova." Tako je i bilo. Obojica su bolovala oko godinu dana i u jednom su danu obojica umrli. No niz prenosilaca ovog predanja prekinut je.

[513] Ibn Madža, 94, Ahmed, 2/253, Ibn Ebu Šejba, 12/6-7, En-Nesai u *Es-Sunenul-kubra*, 9, i Ibn Hibban, 6.858, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

[514] Kako se navodi u suri Gafir, 28.

[515] Kako se navodi u suri Ja-Sin, 20-29.

[516] El-Bekara, 245.

[517] El-Lejl, 17-18.

O vrlinama Ebu Bekra es-Siddika, r.a., svjedoče kur'anski ajeti i mnoga predanja. Muhadžiri i ensarije nisu se razišli prilikom njegovog izbora za prvog halifu poslije smrti Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Pa šta onda misle oni koji ga preziru i vrijeđaju, u čijim se srcima rasplinc neprijateljstvo kada se spomene ovaj plemeniti ashab, r.a. O rafidije[518], nevjernici[519], zar niste čuli riječi Uzvišenog: "**...kad je (u pećini) s njim bio samo drug njegov.**"[520]

Kada je Ebu Bekr, r.a., pozvan u islam, nije se premišljao niti opirao, prihvatio je islam i dosljedno je slijedio njegov put. Na tom putu nije zastajao niti je posrtao. Cijelog svog života strpljivo je podnosio sve tegobe i napade. Nije gledao koliko udjeljuje i daje za islam, uvijek je to bilo mnogo. Tako je postupao sve dok ga nije zatekla smrt.

Ko je drugovao s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u djetinjstvu?!

Ko je to od ashaba prvi prihvatio islam?!

Ko je to u prisustvu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., imao počast da daje fetve?!

Ko je to prvi klanjao s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s.?!

Ko je to od ashaba predvodio namaz, a iza njega u safu stajao Allahov Poslanik, s.a.v.s.?!

Ko je to nakon Poslanikove smrti legao do njega u kabur?!

Zbog svega toga, moramo priznati puno pravo Poslanikovom susjedu, r.a.!

U vrijeme smutnje i otpadništava nekih plemena od islama nakon Poslanikove smrti, Ebu Bekr, r.a., jedini je imao pronicljivosti i razumijevanja za taj problem. Samo je on iz Allahove knjige mogao izvući značenje koje ne mogu primijetiti ni oni koji dugo i predano zagledaju u ajete Objave.

---

[518] Rafidije su jedna šiitska sekta (op. prev.)

[519] Autor smatra nevjernicima one ekstremne rafidije koji ashabe proglašavaju nevjernicima.

[520] Et-Tevba, 40.

Onaj koji voli Ebu Bekra, r.a., u srcu osjeća radost kada sluša o vrlinama ovog plemenitog ashaba, dok onaj koji ga prezire, kada čuje neku vrlinu Ebu Bekra, r.a., srce mu se ispuni mržnjom i nelagodnošću.

Rafidije bi najviše voljele pobjeći sa sijela u kojem se kazuje o Ebu Bekru, r.a., ali gdje da pobjegnu?!

Koliko je samo puta Ebu Bekr, r.a., svojim imetkom i životom zaštitio Allahovog Poslanika, s.a.v.s.?!

Ebu Bekr, r.a., bio je najbliži i najprisniji sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., a nakon Poslanikove smrti, Ebu Bekr je ukopan do Poslanikovog kabura.

Vrline Ebu Bekra, r.a., jesu tako jasne i u njima nema nikakve smutnje ili nejasnoće. Doista je čudo da u pola bijela dana oko ne vidi svjetlost sunca!

Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u pratnji Ebu Bekra, r.a., došao do pećine, na njihovom putu za Medinu prilikom Hidžre, Ebu Bekra, r.a., obuzela je neka jeza bojeći se neočekivanog, pa mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Šta misliš o dvojici s kojima je Allah treći?!" Te riječi ulile su smirenost u srce Ebu Bekra, r.a., i nestalo je straha. Zabrinutost je iščeznula, a iščekivanje u pećini postalo je užitak.

Nakon toga, vjesnik pobjede pronosio je glas kroz gradove i naselja: **"...kad je (u pećini) s njim bio samo drug njegov."**[521]

Ljubav prema Ebu Bekru, r.a., tako mi Allaha Uzvišenog, znak je ispravne i prave vjere, a prezir prema njemu, ukazuje na loše skončanje.

Ebu Bekr, r.a., najbolji je među ashabima i rodbinom Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Dokazi koji to potvrđuju neosporivi su i veoma jaki. Da izbor Ebu Bekra, r.a., za prvog halifu poslije Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nije ispravan, Muhammed b. Ali el-Hanefijja, r.a., ne bi kazao: "Polahko s izjavama da u vama ne bi proključala krv rafidija!"[522]

---

[521] Et-Tevba, 40.

[522] On je sin Ali b. Ebu Taliba, r.a., od Havle bint Dža'fera, koja je dopala Aliji, r.a., kao ratni

Tako mi Allaha, mi ne volimo Ebu Bekra, r.a., zbog svojih hirova, niti nekoga drugog zbog njega omalovažavamo. Mi se samo povodimo za riječima Alije, r.a., a to nam je dovoljno kada je on za Ebu Bekra, r.a., kazao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je zadovoljan da nas ti predvodiš u našoj vjeri[523], pa zar mi nećemo biti zadovoljni tobom da nas predvodiš u našim ovosvjetskim poslovima?!"

Tako mi Allaha, rafidijama se treba osvetiti, jer nas pravo Ebu Bekra kod nas, obavezuje na takav postupak. Dužni smo hvaliti ga i mi priznajemo sve počasti koje pripadaju Ebu Bekru, r.a., a onaj koji ga odbacuje neka sebi pokuša pronaći ispriku.

ODLOMAK TREĆI:

KAZIVANJE O ISLAMU SELMANA EL-FARISIJA, R.A.

Kada nešto treba da se desi, sve prilike za to budu olakšane, dok onaj kome se želje neće ostvariti, kao da je u okove vezan. Vihor sudbine prevrće po pustinji ljudskih života; i sve se promijeni, samo dobro ostaje postojano. Kada se vihor smirio na horizontu, vidjeli smo Ebu Taliba, Poslanikovog amidžu, kako se davi u moru zablude, dok Selman el-Farisi stoji na obali spasa. Velid b. el-Mugira predvodi svoj narod u hitanju ka Vatri, dok Suhejb er-Rumi dolazi Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., s karavanom iz Bizantije. Negus u dalekoj Abesiniji izjavljuje: «Odazivam ti se, moj Gospodaru, odazivam!» Bilal, r.a., ezanom poziva: «Namaz je bolji od spavanja!», dok Ebu Džehl u postelji snuje zavjere!

U Ploči kadera bilo je zapisano da će Selman el-Farisi, r.a., prihvatiti islam, pa se njegov vodič ka uputi uzdigao iznad njegovih očeva koji

plijen s Jemame u vrijeme hilafeta Ebu Bekra, r.a.

[523] Misli na predvođenje namaza prilikom Poslanikove bolesti, pa je jedan namaz i sam Poslanik, s.a.v.s., klanjao za Ebu Bekrom, r.a. (op. prev.)

su se klanjali vatri, pa je zbog toga i počeo raspravljati sa svojim ocem o mušričkoj vjeri koju su oni ispovijedali. Nakon što ga je Selman, r.a., pobijedio u raspravi, njegovom je ocu preostalo samo da ga veže i liši slobode, a to je odgovor svih nasilnika na dokaz istine još od onog dana kada su iskrivili Allahovu pravu vjeru. Tako je faraon odgovorio Musau, a.s.: **"Ako budeš kao boga nekog drugog osim mene priznavao, sigurno ću te u tamnicu baciti!"**[524] Na isti su način džehmije odbacile argumente imama Ahmeda, kada su ga patnji podvrgnuli, ili kao što su postupili zaštitnici novotarija kada su Ibn Tejmijju u tamnicu bacili. I tako će to biti sve do Sudnjeg dana!

Na vrata Selmanove sudbine pokucao je gost: **"Mi ćemo vas provjeravati sve dok ne ukažemo na borce i postojane među vama..."**[525], pa je zbog dobročinstva i gostoljubivosti prema gostu dosegao stepen: "Selman je od nas, Ehlul-bejta!"[526] Selman je čuo da se neki karavan sprema na put, pa se iskrao od svoga oca, a to je dopuštena krađa za koju nije propisan *hadd*, pa je na leđima čvrste odluke odjahao u potrazi za vječnom srećom. Zaronio je u more potrage kako bi dokučio biser svih stvorenja. Ponizno je služio upućivačima i vodičima koji su mu mogli ukazati na put do onoga što traži. A kada se vrijeme primaklo i isposnici koji su bili na pravoj vjeri Isaovoj, Selmanu predadoše bajrake sa znacima o novom dolazećem Poslaniku, s.a.v.s. Rekoše mu: «Vrijeme njegovog dolaska primaklo se, pa nemoj zalutati!» Potom je Selman, r.a., nastavio put s družinom koja mu ne ukaza gostoprimstvo, već ga kao roba: **"... prodadoše za jeftine pare, za nekoliko groša!"**[527] Kupio ga

[524] Eš-Šuara, 29.
[525] Muhammed, 31.
[526] Ovo je ispravno mevkuf-predanje od Alije, r.a., a zabilježio ga je El-Fesevi, u djelu *El-Ma'rifetu vet-tarih*, 2/540, i Et-Taberani u djelu *El-Mu'džemul-kebir*, predanje br. 6.041. Isto predanje su neki zabilježili kao merfu, ali kao takvo nije autentično. Pogledaj *Telbisul-Mustedrek*, od Ez-Zehebija, 796, i *Muhtesaru Ibnul-Mulekkin*, kao i *El-Medžme* od El-Hejsemija, 6/130.
[527] Jusuf, 20.

neki jevrej iz Medine, pa kada Selman opazi grad, obradova se onome što ga je snašlo. Njegov vlasnik nije znao koga je uveo u svoju kuću, a Selman je s nestrpljivošću iščekivao dolazak očekivanog što radost u srca ulijeva. I kada se očekivani, s.a.v.s., pojavio, Selman je bio na stablu palme, i umalo da iskaže svoju čežnju i želju, ali odlučnost za vjerom ga je stišala, baš kao što se desilo i majci Musaovoj: "... **i umalo ga ne prokaza, da Mi srce njeno nismo učvrstili!**"[528] Tada Selman, r.a., žurno siđe s palme da dočeka donosioca radosti, s.a.v.s., a njegovo ponašanje sricalo je stih:

«Prijatelji moji iz dalekog Nedžda,
Zastanite časak na brežuljku tom,
jer nam svježi vjetrić sa te strane puše.»

U to oštrim glasom povika njegov vlasnik: «Šta je s tobom?! Vrati se na posao!" A Selman mu šutnjom poruku posla:

"Kako da se vratim, a u vašem gradu ja posao imam?!»

A u svom usplahirenom stanju on stihove izreče, ali kad bi gluhi samo mogli čuti:

«Pratioci dragi, ne, tako mi Boga,
Ja ne znam za vas kad zvijezda žarka
Iz plemena Alu Lejla preda mnom zablista!»

I kada je Selman, r.a., usporedio opise svećenika, svojih učitelja, s likom Muhammeda, s.a.v.s., vidje da se potpuno podudaraju.

«Muhammede, priželjkuješ iman od Ebu Taliba,
a Mi hoćemo da Selman povjeruje.»

Kada bi Ebu Taliba pitali o njegovom imenu, odgovorio bi: «Abdu Menaf!» Kada bi ga pitali o porijeklu, on bi se hvalio i ponosio svojim pradjedovima. A kada bi se govorilo o imetku, on bi zbrajao svoje kamile!

[528] El-Kasas, 10.

Kada bi Selmana el-Farisija, r.a., pitali o njegovom imenu, on bi kazao: "Ja sam Abdullah, Allahov rob!" Kada bi ga pitali o porijeklu, rekao bi: "Ja sam sin islama!" Kada bi ga pitali o imetku, rekao bi: "Moj je imetak siromaštvo!" Kada bi ga pitali o njegovoj kući, rekao bi: "Džamija je moja kuća!" Kada bi ga pitali o njegovoj odjeći, rekao bi: "Moja odjeća je bogobojaznost i skromnost!" Kada bi ga pitali o njegovoj postelji, rekao bi: "Budnost je postelja moja!" Kada bi ga pitali o ponosu, rekao bi: "Selman je od nas, Ehlul-bejta!"[529] Kada su ga pitali o tome šta mu je cilj u životu, rekao je: "... **koji žele naklonost Njegovu steći!**"[530] Kada su ga pitali o njegovom putovanju, rekao je: "Putujem ka Džennetu!" A kada su ga pitali o vodiču na putovanju, rekao je: "Imam svih stvorenja, upućivač ummeta!"

"Kad po noći karavan pustinjom se kreće,
Smiren je ako znade da si ti pred njim!
Ako s puta zalutamo, dovoljan je znak
To svjetlosti sa tvog lica što nam žarko sja!"[531]

ODLOMAK ČETVRTI:
ISKRA IZ ŽIVOTA OMERA B. ABDULAZIZA

Ibn S'ad u djelu *Et-Tabakat*[532] navodi da bi Omer b. Abdulaziz prekidao svoj govor s minbera kada bi se pobojao samodivljenja, a kada bi pisao neko pismo, pa se pobojao samodivljenja, pocijepao bi pismo,

[529] Ranije smo spomenuli izvor i ocjenu ovog predanja.
[530] El-Kehf, 28.
[531] Kazivanje o islamu Selmana El-Farisija opširnije pročitati u djelu *El-Musned* od imama Ahmeda, 5/441-444; *Usdul-gaba* od Ibnul-Esira, 2/417-419: *Siretu* Ibn Hišam / *Životopis Allahovog Poslanika*/, 1/214-221, *Tarihu, Bagdad*, 1/164-169, i *Sijeru alamin-nubela*, 1/57.
[532] *Et-Tabakat*, 5/332; u predanju od Ed-Dahhaka stoji: "Vidio sam Omera b. Abdulaziza kako se zanio u svom govoru s minbera, a zatim se u trenutku pribra, pa reče: 'Estagfirullah, estagfirullah!'"

dodajući: «Gospodaru moj, od Tebe tražim zaštitu od zla moje duše!»

Dobro znaj da kada rob otpočinje neki posao ili govor, želeći time steći Allahovo zadovoljstvo, očekujući da mu Allah Uzvišeni, zbog iskrenog nijeta, ukaže Svoju podršku i blagodat, da to rob, zapravo, čini uz Allahovo dopuštenje i snagu koju mu je On podario, a ne svojom snagom i sposobnostima, ili svojim znanjem i inteligencijom. Allah Svemogući podario je robu sve što posjeduje: i jezik, i srce, i razum, i oči i uši. Onaj Koji je sve to stvorio i darovao robu, On mu je podario i snagu da otpočne neko djelo ili govor!

Ako ova činjenica bude prisutna u pogledima i vizijama roba i u vidokrugu njegovog srca, onda ga neće ophrvati i napasti osjećaj samodivljenja. A klica i osnova samodivljenja rađa se od onog trena kada rob počinje primjećivati samoga sebe, a gubiti osjećaj prisustva svoga Gospodara, prisustva Njegove pomoći, podrške i blagodati. Ako rob uznapreduje u takvom stanju samodivljenje će se, uistinu, i dogoditi, a djelo ili govor roba bit će upropašteni. Ponekad Allah Uzvišeni, iz milosti Svoje, ne dopusti da rob privede kraju to djelo, koje ga je bacilo u samodivljenje, kako rob u potpunosti ne bi zaboravio na Allahovu podršku i blagodati. Ponekad Uzvišeni dopusti da rob to djelo privede kraju, ali mu uskrati njegove plodove. Nekada mu podari i nešto plodova, ali su oni slabi i nedovoljni za ostvarenje željenog cilja. U nekom slučaju dato djelo više šteti nego što koristi robu. Djelo zbog kojeg je rob zapao u grijeh samodivljenja donosi robu onoliko štete koliko se rob u tom djelu udalji od osjećaja Allahove podrške i blagodarja i za onoliko koliko rob u tom djelu ili govoru vidi sebe kao uzročnika i činitelja.

Kroz prizmu ovoga, Allah Uzvišeni popravlja riječi i djela Svoga roba. On mu djela učini dobrim i plodonosnim, ili ih uništi i pokvari. Doista nema ništa pogubnije za dobra djela roba od njegovog samodivljenja i pripisivanja njihovog učinka i uzrokovanja sebi.

Kada Allah Uzvišeni želi dobro nekom Svom robu, On dadne da rob primijeti i posvjedoči Allahovu podršku, blagodati i pomoć koju mu On ukazuje u njegovim riječima i djelima, pa u takvom stanju rob ne zapada u zamku samodivljenja. Zatim Allah Uzvišeni dadne da rob primijeti i posvjedoči svoju nemoć i propuste u odnosu prema Allahu Svevišnjem, pa ga time navede na pokajanje i istigfar. Potom se rob stidi tražiti nagradu od Allaha Uzvišenog za svoja manjkava i mala djela. Međutim, ako Allah Svemoćni zamagli pogled roba pa on ne primijeti sve ovo spomenuto, a, s druge strane, u svakom svom djelu vidi samo sebe, i to potpunog i sasvim zadovoljnim onim što je uradio, onda mu ta djela neće biti prihvaćena kod Allaha Uzvišenog, niti će pobuditi Njegovu ljubav i zadovoljstvo.

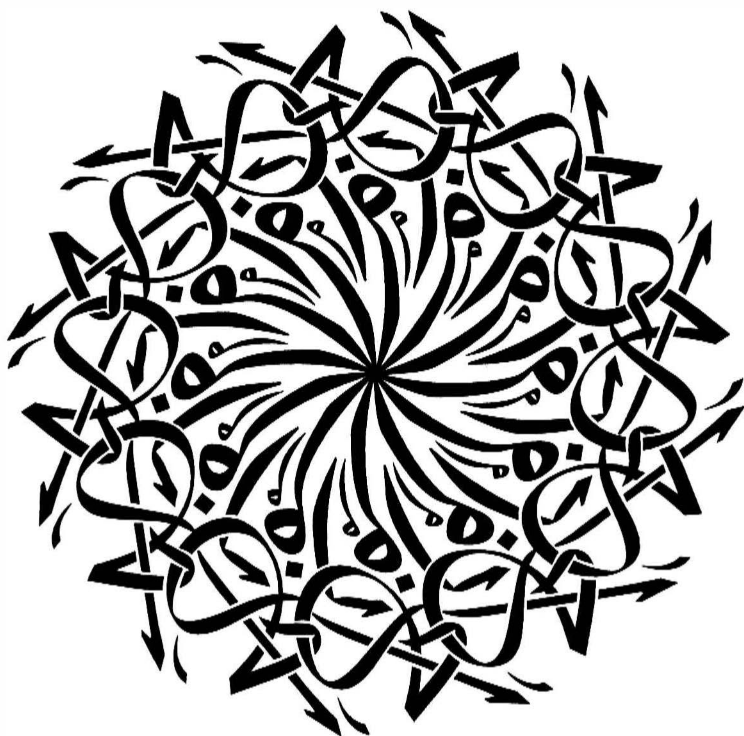
Pravi vjernik koji je spoznao svoga Gospodara čini dobra djela radi Allaha Uzvišenog stalno se prisjećajući da je to, opet, uz Allahovu podršku, pomoć i odobrenje, tražeći ispriku kod Njega od Njega zbog svoje slabosti da učini nešto veće i bolje, stideći se pred Allahom Uzvišenim ako ne udovolji Njegovom pravu u tom djelu.

Dočim, neznalica radi djela zbog sebe, udovoljavajući svojim prohtjevima i strastima, gledajući kroz svoja djela u sebe. On, zadovoljan s onim što čini, svojim djelima prkosi Allahu Svemoćnome i poriče Njegove blagodati!

Eto, to je primjer pravog vjernika, a ovo je primjer neznalice, nevjernika!

DVANAESTO POGLAVLJE

POUKE I SUPTILNOSTI

ODLOMAK PRVI:

ISPUNJENJE ZAVJETA DATOG ALLAHU UZVIŠENOM

Kada rob dosegne punoljetnost, bude mu predat i predočen zavjet[533] koji je ranije dao Allahu Uzvišenom, svom istinskom Vladaru. Pa ako zavjet prihvati čvrsto, smjelo i odlučno, s namjerom da ga ispoštuje, rob je ispunio preduvjet da dosegne stepene i položaje koji su namijenjeni onima koji zavjete svoje ispunjavaju.

Tada rob prodrma svoju dušu i ukaže joj na ozbiljnost situacije, govoreći: «Spreman sam da ispoštujem svoj zavjet Allahu! Ima li neko preči od mene da to ispoštuje, prihvati obavezu i shvati je?!»

Zatim, prije svega, rob shvati svoju obavezu prema Allahu Uzvišenom, i upozna se s preporukama i porukama koje mu Gospodar šalje. Potom se pripremi da ispoštuje i izvrši sve ono što se od njega

[533] Zavjet ovdje podrazumijeva izvršavanje šerijatskih obaveza.

u zavjetu traži; gledajući očima srca u stvarnost i bit samog zavjeta, što će u njemu pobuditi novu snagu i polet različit od onoga što je osjećao kao dječak prije spuštanja zavjeta. Tada će se osloboditi od mladalačko-dječačkih izmaglica, nejasnoća i slijepog slijeđenja običaja i navika. Strpljivošću će braniti čast svoje odluke. Skinut će zastor tmine i poći ka svjetlu *jekina*. A kroz snagu svoje strpljivosti i veličinu truda otkrit će ljepotu blagodati koje mu Allah Uzvišeni dariva.

Prvi stepen istinske sreće krije se u pomnom slušanju i razumijevanju onoga što uho čuje. Nakon što uho sasluša poruku, a razum je shvati, rob će pred sobom ugledati jasan put kojim treba ići. Na njemu će vidjeti putokaze i znakove, a s njegove desne i lijeve strane primijetit će većinu ljudi koji su skrenuli sa staze prave. To će mu biti dodatni poticaj da, bez posrtaja, ustraje na Pravom putu, da ne bude s onima koji su zbog odbacivanja zavjeta zalutali i skrenuli s puta, ili su ga djelimično i s prezirom prihvatili, ali nikada sebi nisu stavili u obavezu da poslušaju i razumiju zavjet, a potom postupaju po njemu. Kada im je zavjet bio predočen, oni se nisu oslobodili mladalačke lahkomosti, običajne vjere i onoga što su naslijedili od ranijih pokoljenja. Međutim, takvo ponašanje nije dovoljno da bi se razumio zavjet, a potom praktikovao kroz život. U takvom stanju, istinski rob, koji je prihvatio zavjet, osjećat će se kao da je samo njemu predočen zavjet s porukom: «Razmotri ono što je u njemu, zatim shodno tome postupaj u životu!»

Ako rob na ovakav način ne prihvati zavjet od Boga, nastavit će živjeti na način kako je živio do svoga punoljetstva; savladat će ga običaji i praksa njegove porodice, prijatelja, komšija i sunarodnjaka. Ako uz to pokaže i dodatnu ambiciju, onda će svoj cijeli život, ne osvrćući se na zavjet i ne promišljajući ga, dati nasljedstvu ranijih generacija, zadovoljavajući se da mu vjera bude običaj i navika pradjedova.

Kada ga šejtan zatruje i primijeti koliko su u stvarnosti vrijedni njegova ambicija i stremljenje, navuče ga na zamku plemenskog zanosa i nacionalizma došaptavajući mu da je to jedini ispravni put, a da je sve drugo zabluda i neispravno. Kroz plemenski zanos i nacionalizam, šejtan će mu prikazivati zabludu u svjetlu upute, a pravu uputu u svjetlu zablude, kako bi se zadovoljio da u dobru i zlu, pravdi i nepravdi bude sa svojim sunarodnjacima. Uputa će mu biti uskraćena, a Allah Svevišnji prepustit će ga onome u što je sam zapao. Ma kakva uputa da mu dođe, ako je oprečna s onim na čemu je narod njegov, on će to smatrati najgorom zabludom!

Ako pak ambicija roba bude veća od plemenske pripadnosti i dosljednosti običajima, ako rob bude duhom plemenitiji, a položajem veći od svega toga, on će s brižnošću prihvatiti zavjet, izučavati ga i razumijevati, pa će kroz to spoznati da Onaj Kome se zavjetovao ima veći i važniji položaj od svega drugog. Iz tog razloga rob će se obavezati da će kroz sam zavjet upoznati Onoga Kome se zavjetovao. Upoznat će Njegove osobine, imena, djela i zakone. Rob će kroz zavjet upoznati Onoga Koji sam po Sebi opstoji, Koji je neovisan o bilo kome, a sve drugo pored Njega ovisi o Njemu i uz Njega opstoji. Upoznat će Onoga Koji se, iznad svih Svojih stvorenja, nad Prijestoljem uzvisio, Onoga koji sve čuje i sve vidi, Koji zadovoljstvo Svoje ukazuje robovima, a na neke se srdi, Koji jedne voli, a druge prezire. Upoznat će Onoga Koji sam upravlja kraljevstvom svojim, Koji govori, naređuje, zabranjuje, Koji izaslanike Svoje šalje u sve krajeve kraljevstva Svoga, pa oni dostavljaju poslanice Njegove onima koje On, Uzvišeni, izabere između robova Svojih. Upoznat će Onoga Koji uz pravednost stoji i pravdu dijeli, Koji za dobro još većim dobrom nagrađuje, a za loše lošim kažnjava. Upoznat će Blagog, Milostivog, Plemenitog, Dobročinitelja, Zahvalnog, Kome

pripada svako savršenstvo, čistog od mahana i nedostataka, Onoga s Kim se niko ne može uporediti.

Rob će se kroz zavjet osvjedočiti o Njegovoj mudrosti kojom je uredio kraljevstvo Svoje, u kojem samovoljno vlada i određuje, pravedno i mudro, sudbine stvorenja. Tada će se kod roba probuditi razum i *fitra,* zdrava priroda, i poprimit će poruke Šerijata, pa će se ovo troje međusobno potvrđivati i uklapati.

Rob će razumjeti ono čime se njegov Gospodar Uzvišeni opisao u Svojoj knjizi; spoznat će stvarnost značenja Njegovih imena zbog kojih je i objavio Knjigu, obratio se stvorenjima, zbog njih propise postavio i sud odredio, preko kojih se predstavio Svojim stvorenjima, pa razum potvrdio Njegovo postojanje i vlast, a duše to prihvatile.

Kada rob ostvari srčanu spoznaju svoga Gospodara i čvrsto povjeruje u Njegove sifate, to će mu rasvijetliti srce, pa će iman doživljavati kao da ga očima pred sobom gleda. Zapazit će kako se Allahovi atributi reflektiraju u stvorenom svijetu koji se stalno razvija, kako se provlače kroz materijalni i kroz duhovni svijet, kako utječu na stvorenja: općenito, kolektivno i zasebno, uskraćivanjem ili davanjem, približavanjem ili udaljavanjem od milosti... Rob će svojim srcem gledati kako Allah Uzvišeni uspostavlja pravdu, čini dobročinstvo i ukazuje milost. Čvrsto će povjerovati u čovjekovu odgovornost pred Bogom i pored njegove podređenosti sudbini. Upoznat će Allahovu snagu i nadmoć koje prati Njegova pravednost i mudrost. Shvatit će da je Allah Uzvišeni visoko iznad svih Svojih stvorenja, ali da ih On, Svemoćni, sve prati, vidi i On im je blizu. Saznat će da je Allah Uzvišeni svemoćan, uzvišen, veličanstven, moćan da kazni, uništi i pokaže Svoju gordost, ali da je i milostiv, blag, dobročinitelj, plemenit i željan da prašta. Neće sumnjati u odgovornost čovjeka za svoja djela i pored djelovanja kadera, Allahove odredbe, od koje

nijedno stvorenje ne može umaći. Vidjet će kako se uklapaju i sjedinjuju Allahovi sifati, te kako se međusobno potvrđuju. Zapazit će kako se mudrost, kao vrhunac i krajnja vrijednost, prožima kroz *kader*, odredbu, koja, s druge strane, predstavlja početak i začeće svake stvari, kako se razgranjavanje i razvijanje kadera vraća na početnu osnovnu odredbu, a prvi prikazi mudrosti ka njenom završnom i vrhunskom odjeku. Imat će stvarni dojam da su sve odredbe kadera uređene po principu pravednosti, mudrosti, čovjekovog interesa, dobročinstva i milosti, tako da nijedna stvar odredbe ne izlazi iz tih okvira sve dok ne nestane ovog svijeta, a ljudi stanu pred sud pravedni, kada će se obistiniti i sasvim jasno pokazati Allahova pravednost i mudrost, kada će se potvrditi istinitost Njegovih poslanika, a.s., i onoga što su o Allahu Uzvišenom dostavljali stvorenjima: ljudima i džinima, vjernicima i nevjernicima.

Tada će sva stvorenja vidjeti i shvatiti veličinu Njegovih atributa i savršenost Njegovih osobina, što do tada nisu poznavali. Čak i naš poslanik Muhammed, s.a..v.s., koji Ga je najbolje poznavao, u tom će Ga danu veličati i hvaliti onim osobinama i izrazima koje nije poznavao na dunjaluku.[534]

S druge strane, kako je stvorenjima pokazano ovo, bit će im pokazani i razlozi zbog kojih su mnogi zapadali u zabludu, skrenuli s Pravog puta i prekinuli put ka Allahu Uzvišenom. Razlika između spoznaje stvarnosti Allahovih atributa u tom danu i njihovog poznavanja na dunjaluku jeste kao razlika o poimanju Dženneta i Džehennema na dunjaluku i njihovog viđenja na ahiretu, ili je čak i veća!

Iz zavjeta će rob razumjeti kako Allahova lijepa imena i savršena

[534] Kako se navodi u hadisu o zagovorništvu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kod Allaha Uzvišenog, gdje stoji: "Zatražit ću dozvolu da se obratim svome Gospodaru, pa će mi biti dozvoljeno. Tada će me nadahnuti pohvalama kojima ću Ga hvaliti, a koje sada ne poznajem, pa ću Mu se time obratiti!", El-Buhari, 7.072, i Muslim, 193, u predanju od Enesa b. Malika, r.a. U Muslimovoj verziji stoji: "... pa ću Ga hvaliti pohvalama koje sada nisam sposoban izreći!"

svojstva ukazuju na potrebu slanja poslanika, a.s., da stvorenja ne bi bila prepuštena sama sebi, kako ukazuju na potrebu postojanja zabrana i naredbi, nagrade i kazne, te konačnog povratka Allahu Uzvišenom. Shvatit će kako su to nužne posljedice značenja Njegovih lijepih imena i savršenih svojstava, i da je On, Svemogući, čist od potvora i zagovaranja nevjernika koji negiraju ove činjenice. Rob će kroz zavjet vidjeti sveobuhvatnost i potpunost Allahove moći nad stvorenjima, tako da Mu ni najmanji trun ne može umaći i biti van Njegove kontrole. Rob će se uvjeriti da kada bi pored Allaha Uzvišenog postojao još neki bog, ovaj bi se kosmos raspao, a nebesa i Zemlja s onima koji žive na njima bili bi uništeni. Ako bi Allahu Uzvišenom pripisali san ili smrt, ovaj cijeli bi se svijet zatresao i ne bi se mogao ni za jedan trenutak održati i smiriti. Rob će kroz zavjet vidjeti kako se islam i iman, koje Allah Uzvišeni kao vid robovanja Njemu obavezuje svim Svojim stvorenjima, prožimaju i oslikavaju u Njegovim svetim i savršenim atributima, zatim kako ti savršeni i sveti atributi podrazumijevaju nagradu za odane i kaznu za nepokorne, kako na dunjaluku, tako i na ahiretu. Zatim rob shvaća da poštivanje zavjeta neće biti prihvaćeno od onih koji poreknu neke Allahove savršene atribute poput: Njegovog govora, *kelama*, uzvišenosti nad stvorenjima, *uluvva*, ili od onih koji negiraju stvarnost, *hakikat,* nekih Njegovih atributa poput: Njegovog sluha, *sem'a*, vida, *besara*, volje, *iradeta*, života, *hajata*, moći, *kudreta*... Takvi zapravo odbacuju i ne prihvataju zavjet, a i oni od njih koji ga prihvate čine to samo djelimično.

A od Allaha Uzvišenog zavisi svaki uspjeh!

ODLOMAK DRUGI:
UŽITAK JE SPRAM AMBICIJE

Svaki pojedinac osjeća slast i užitak srazmjerno svojoj ambiciji, volji, sposobnosti i veličini duha i časti. Najčasniji među ljudima imaju i najveći udio u slasti spoznaje Allaha Uzvišenog, u ljubavi prema Njemu, u čežnji za susretom s Njime, u udobrovoljavanju Njemu raznovrsnim ibadetima i onim što On voli i čime je zadovoljan. Slast i užitak roba krije se u okretanju i hrlenju Allahu Uzvišenom i vezivanju ambicije i volje za Njega.

Ispod ovog stepena nalaze se mnogobrojni stepeni čiji broj poznaje samo Allah Uzvišeni, i tako se stepeni spuštaju do onog najnižeg stepena, čija se slast vezuje za najmizernije i bezvrijedne stvari od nečisti i nemorala, bilo to u djelima, riječima ili mislima. Ako bi kojim slučajem onom robu koji je na najvišem stupnju uživanja bilo ponuđeno da kuša užitak i slast onog posljednjega, on bi to odbio i ne bi se na to ni osvrnuo, jer to njegova čast, duša i volja ne bi prihvatili, čak bi, možda, zbog toga osjetio i nelagodu i bol. U suprotnoj situaciji, kada bi onom na najnižem stepenu užitka ponudili da kuša užitak najčasnijih, on bi to također odbio i ne bi za tim mario, jer mu to njegova niska duša i volja ne bi dopustile, nego bi ga od toga udaljile.

Najveći užitak i slast osjećaju oni koji su uspjeli sjediniti užitak srca, duše i tijela. Oni ustvari kušaju i osjećaju dopušteni ovodunjalučki užitak u potpunosti, a da im se zbog toga ništa ne oduzme na ahiretu, ili da njihov osjećaj uživanja u spoznaji Allaha Svemoćnoga, u ljubavi prema Njemu, u međusobnom odnosu s Njim bude prekinut. To su oni za koje je Allah Svemilosni kazao: **"Reci: 'Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?' Reci: 'Ona su za vjernike na ovom svijetu, a na onom svijetu samo su za njih!'"**[535]

[535] El-E'raf, 32.

A najbezvredniji i najmizerniji užitak kušaju oni kojima takav užitak uskraćuje kušanje ahiretskih užitaka i slasti. To su oni kojima će na Sudnjem danu biti kazano: **"Vi ste u svom životu na Zemlji sve svoje naslade iskoristili i u njima uživali!"**[536]

I jedna i druga skupina kušala je slasti i uživala u njima, ali se razlikuje po načinu uživanja. Vjernici su uživali u slastima na dopušten način, te su zbog toga nagrađeni i dunjalučkim i ahiretskim uživanjem i slastima, dok su nevjernici uživali u slastima slijedeći svoje strasti i hirove, bez obzira bilo im to dopušteno ili zabranjeno. Zbog toga im je dunjalučko naslađivanje bilo umanjeno i na kraju ukinuto, a ono ahiretsko uživanje uskraćeno im je upotpunosti. Tako im, eto, ni dunjalučko uživanje i naslađivanje nije trajalo dugo, a ahiretsko nisu ni zaslužili.

Ko želi užitak i naslađivanje neka ovodunjalučke naslade učini putem koji će ga dovesti do vječnih ahiretskih užitaka i slasti. Neka se potpomogne dunjalučkim naslađivanjem tako što će podrediti svoje srce Allahu Uzvišenom, Njegovoj volji i ibadetu. Neka kuša dunjalučke slasti s ciljem da mu one budu samo snaga i potpora u ostvarivanju svoga cilja, a nikako kao krajnji i najviši vid uživanja i udovoljavanja ličnim strastima. U slučaju da mu budu uskraćeni dunjalučki užici i slasti, neka to prihvati kao dodatak i nadoknadu u ahiretskim vječnim užicima. Tako će rasteretiti i odmoriti svoju dušu na dunjaluku kako bi je u cijelosti mogao zadovoljiti ahiretskim užicima i nasladama.

Dunjalučki užici i blagodati najbolja su potpora i snaga onome koji se predaje Allahu Uzvišenom i priprema se za ahiret, čije se želje i nade vezuju za ono što je vjernicima pripremljeno u Džennetu. A ružan li je put i postupak onoga kome stjecanje užitaka i kušanje naslada na dunjaluku bude konačni i najveći cilj, koji k tome stremi i za tim čezne!

---

536 El-Ahkaf, 20.

S druge strane, uskraćivanje dunjalučkih užitaka jeste također najbolji oslonac čovjeku da se preda Allahu Uzvišenom i od Njega traži ahiretske užitke, a ružan li je put i postupak onoga koji se protivi Allahu Uzvišenom i traži da i na dunjaluku okusi slast i užitak.

Ko se dunjalučkim dobrima i užicima bude okoristio na način da mu to ne umanji užitak i naslađivanje na ahiretu, taj je onda u cijelosti iskoristio i dunjalučku i ahiretsku blagodat, a onaj ko tako ne postupi izgubit će dobro i užitak na oba svijeta.

ODLOMAK TREĆI:
KADA BI ISTINSKI POZNAVAO LJUDE, NE BI SE NJIMA ŽALIO

Neznalica se ljudima žali na Allaha Uzvišenog. To je stvarno nepoznavanje Onoga na koga se žali i onih kojima se žali, jer da stvarno, istinski, poznaje svoga Gospodara, ne bi se na Njega žalio, a da istinski poznaje ljude, ne bi se njima žalio.

Neki od časnih prethodnika vidio je čovjeka kako se zbog siromaštva i bijede jada drugom čovjeku, pa mu je rekao: «Tako mi Allaha Uzvišenog, samo si se požalio na Onoga Koji ti milost Svoju ukazuje, onome koji ti milost ne može darovati!»

O tome je pjesnik kazao:

«Kada se čovjeku na nešto požališ,
tad se nemilosrdnom na Svemilosnog tužiš!»

Pravi vjernik, koji je spoznao svoga Gospodara, žali se samo Allahu Svemoćnome. A najbolji vjernik jeste onaj koji se Allahu Uzvišenom žali na sebe, ne na ljude. On se žali Allahu Svemoćnom na svoje mahane koje izazivaju ljudske najezde protiv njega. On se ugleda na ajet:

"...a nesreću koja te zadesi sam si zaslužio!"[537] i riječi Uzvišenog: **"Zar – kad vas je snašla nevolja koju ste vi njima dvostruko nanijeli, možete reći: 'Otkud sad ovo?!' Reci: 'To je od vas samih!'"**[538]

Postoje tri vrste žalbi ili jadanja. Najmizernija i najpokuđenija jeste žaliti se ljudima na Allaha Uzvišenog, a najbolja i najpohvalnija jeste žaliti se Allahu Uzvišenom na samoga sebe, a između toga je žaljenje Allahu Uzvišenom na ljude.

ODLOMAK ČETVRTI:
DUNJALUK SE MIJENJA I PROLAZI

Dunjaluk je poput bludnice koja se ne može smiriti uz jednog muža, već ih stalno mijenja da bi se pokazala lijepom. No, ahiret prema dunjaluku ne dopušta takvo brakolomstvo i nevjeru.

«Ljepotu njenu izvagah s djelima,
pa ljupkost ne prevlada ružnoću!»
Klela se da neće zavjet iznevjeriti,
A' ko da se klela da će ga prekršiti!»

Potraga za stjecanjem dunjaluka liči na hod kroz šumu punu zvijeri, a plivanje u moru dunjaluka jeste kao plivanje u močvari punoj krokodila. Ko je radostan u stjecanju dunjaluka on je zapravo predmet žaljenja, jer se dunjalučke boli rađaju iz njenih užitaka, a dunjalučka tuga iz njenih radosti.

«Neka djela u mladosti čine nam se slatka,
U starosti to su samo velika bol i patnja!»

Ptica ljudske naravi pred sobom vidi ukusno zrno, dok oko razuma iznad toga vidi zamku, ali je oko strasti, u svemu tome, zaslijepljeno!

---

[537] En-Nisa, 79.
[538] Alu Imran, 165.

«Oko zadovoljstva slijepo je pred mahanom svakom,
Dok oko prezira manjkavost svaku vidi!»

Strasti su se uljepšale za oči ljudske naravi, ali pred njima svoj pogled obaraju oni koji vjeruju u gajb, dok su se oni drugi što ih pogledima prate izgubili u pustinji kajanja i beznađa. Ovima prvim bit će rečeno: **"Njihov će Gospodar njima na Pravi put ukazati, i oni će ono što žele ostvariti!"**[539], a ovim drugima bit će kazano: **"Jedite i naslađujte se, ali za kratko! Vi ste, zaista, grešnici!"**[540]

Kada su, Allahovom voljom i pomoći, upućeni shvatili koliko je bezvrijedan i kratak dunjalučki život, umrtvili su svoje strasti u potrazi i čežnji za vječnim ahiretskim životom. Kada su se probudili iz sna gafleta i nemara, pokušali su ozbiljnošću povratiti ono što im je neprijatelj oduzeo u periodu nerada i lijenosti. Kada im se put učinio dalekim, predočili su sebi cilj i njegovu vrijednost, pa im je ono što se činilo dalekim postalo sasvim blizu. Kada god im dunjalučki život nanese bol i gorčinu, oni se razgale i zaslade riječima Uzvišenog: **"Evo, ovo je vaš dan, vama obećan!"**[541]

«Kolona smjela što noću ide
kroz tmine mrkle razasute.
Teškoće uz poklik savlađuju,
A radost u žrtvi samo osjećaju.
Zvijezde ih vode cilju kojem idu,
Mjesec i Sirijus znake im šalju.
Kad posrnu nekad, u bici zbilje,
Koplje dobrote bacaju na grudi,
Grudi vrlina, dobra i poštenja!

[539] El-Bekara, 5.
[540] El-Murselat, 46.
[541] El-Enbija, 103.

ODLOMAK PETI:
ALLAHOVA MUDROST U STVARANJU ČOVJEKA

Allah je Uzvišeni Svojom mudrošću svakom organu u čovjekovom tijelu dao određenu funkciju, pa ako se organ ispravno koristi, to predstavlja i manifestuje njegovo savršenstvo. Oko služi za gledanje, uho za slušanje, nos za mirisanje, jezik za govor, spolni organ za bračni odnos, ruka za hvatanje, noga za kretanje, srce za spoznaju i vjerovanje, duša za ljubav i osjećaje, razum za razmišljanje i promatranje vrijednosti stvari, dunjalučkih i vjerskih, te davanje prednosti onome što koristi, a zapostavljanje onoga što šteti.

Najlošiju i propalu trgovinu vode oni koji zbog svojih prohtjeva zaboravljaju na Allaha Uzvišenog, a gori od njih jesu oni koji, zbog interesovanja o stanjima i događajima drugih ljudi, zaborave na sebe.

U *Es-Sunenu,* kao merfu-predanje Ebu Seid el-Hudri, r.a., navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada sin Ademov osvane, svi se njegovi organi pokore jeziku i govore mu: 'Boj se Allaha, jer mi smo vezani za tebe! Ako se ti upraviš na Pravom putu i mi ćemo, a ako ti zastraniš, i mi ćemo zastraniti!'"[542]

Organi svakog jutra pokazuju svoju pokornost jeziku, jer je on glasnik srca i njegov zastupnik, on je veza između srca i svih drugih organa u tijelu.

A izjava organa upućena jeziku: «Mi smo vezani za tebe!» znači: naš uspjeh ili propast ovisi o tebi, što potvrđuje nastavak izjave: «Ako se ti upraviš na Pravom putu, i mi ćemo, a ako ti zastraniš, i mi ćemo zastraniti.»

---

[542] Et-Tirmizi, 2.407, Ahmed, 3/95-96, Et-Tajalisi, 2309, Ebu Ja'la, 1185, i El-Begavi u djelu *Šerhus-sunna*, 14/316. Niz prenosilaca hadisa jeste dobar.

ODLOMAK ŠESTI:
OBAVEZE ORGANA

Allah Uzvišeni odredio je svakom organu u čovjekovom tijelu neku obavezu, da ispuni neku naredbu i ispoštuje neku zabranu. Svaki organ jeste jedna od Njegovih blagodati i u njima rob ima korist i užitak. Ako rob ispuni svoju obavezu prema Allahu Uzvišenom u određenom organu svoga tijela, zatim ispoštuje Njegovu zabranu u tom organu, time je zahvalio Allahu Uzvišenom na ukazanoj blagodati i može težiti ka potpunom iskorištavanju tog organa i osjećaju slasti koja se krije u njemu. A u slučaju da rob ne ispuni svoju obavezu prema Allahu Uzvišenom određenim organom i prekrši Njegovu zabranu spram tog organa, onda će mu Allah Svemoćni uskratiti da se koristi tim organom i učinit će ga razlogom čovjekove patnje i boli.

U svakom trenutku Allah Uzvišeni kod Svoga roba ima pravo pokornosti kroz koju će Mu se približavati, pa ako rob iskoristi svoje vrijeme u pokornosti Allahu Uzvišenom, približit će Mu se, a ako vrijeme utroši u zadovoljavanju ličnih strasti, uživanju, odmoru i nemaru, onda će nazadovati i biti daleko od Allaha Milostivog.

Rob je u stalnom napredovanju ili nazadovanju, nema statičnog stanja na putu ka Allahu Uzvišenom. Gospodar Arša veli: **"Ljudima je opomena, onome između vas koji želi uznapredovati ili onome koji želi nazadovati!"**[543]

---

[543] El-Muddessir, 37.

ODLOMAK SEDMI:

DESET NEKORISNIH STVARI

Postoji deset stvari koje su propale, a onome ko ih posjeduje neće koristiti:

- znanje koje se ne primjenjuje;

- djelo koje nije u skladu s praksom Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i u kojem nema iskrenosti;

- imetak koji se ne troši, tako se njime neće okoristiti njegov sakupljač, niti će ga taj imetak voditi ka ahiretskom dobru;

- srce u kojem nema ljubavi prema Allahu Uzvišenom, čežnje za Njim i boravkom u Njegovoj blizini;

- tijelo koje se ne pokorava Allahu Uzvišenom i ne služi Njegovu vjeru;

- ljubav kojom se ne pokazuje pokornost Voljenome i izvršavanje Njegovih naredbi;

- vrijeme u kojem rob ne pokušava nadoknaditi propušteno ili uraditi neko dobro ili ibadet Allahu Uzvišenom;

- razmišljanje o onome što neće koristiti;

- služenje nekoj osobi koje te neće približiti Allahu Uzvišenom, a ni donijeti dunjalučku korist;

- strah ili nadanje od onoga čija je kika u Allahovoj ruci, koji je zatočenik u Njegovoj vlasti, koji sam sebi ne može korist priuštiti, nedaću od sebe otkloniti, koji ne posjeduje ni život, ni smrt, ni čas proživljenja.

A najveća propast od svega spomenutog jeste gubljenje vremena i upropaštavanje srca. Upropaštavanje srca počinje s davanjem prednosti dunjaluku nad ahiretom, a vrijeme se gubi nadom u dug život.

Svako zlo se krije u slijeđenju strasti i nadanju u dug život, dok je svaki uspjeh vezan za slijeđenje jasne upute i pripremanje za dan povratka Allahu Sveznajućem.

A od Allaha stiže pomoć i podrška!

Zaista je čudno kad čovjek ima neku potrebu, on svu svoju želju i brigu usmjeri ka Allahu Svemoćnome, da mu On, Uzvišeni, riješi taj problem, ali se nikada ne brine o životu svoga srca, niti od Allaha Uzvišenog traži da sačuva njegovo srce od smrti neznanja i zablude, i da ga izliječi od bolesti strasti i sumnji. No, kada srce umre, čovjek i ne osjeća da čini grijeh!

ODLOMAK OSMI:
UVIJEK TEŽI KA VEĆEM I VREDNIJEM

Kada vidiš bezvrijedne i nemarne duše, nevoljne da rade a teže za velikim vrijednostima, kako ih je zaokupio niski dunjalučki svijet, a one se prepustile njemu, onda ih pusti, jer njima to, zbog njihove hrđavosti i pokvarenosti, i dolikuje. Ne pokušavaj s njih skinuti hrđu, jer tragovi takvog pokušaja brzo nestanu. Njihovo vezivanje za dunjalučki svijet, nakon njegovog uzmicanja pred njima, za njih predstavlja bol, patnju i jad u onolikoj mjeri koliko je jako to njihovo vezivanje. U dušama uvijek ostaje da živi ta strast i želja za užicima, čak i nakon što se u potpunosti prekine njihov užitak koji se nakon toga više ne može obnoviti.

Razuman čovjek, kada sagleda tu bol, patnju i jad, požuri da prekine takvu vezu kao što žuri od sebe odbaciti štetne materije. Ali, i pored svega, čovjek će imati svoj udio i u tome, dok su njegovo srce, volja i misli vezani za najveći cilj.

A Allah Uzvišeni u dobru pomaže!

ODLOMAK DEVETI:
UTJECAJ STRASTI

Sustezanje od strasti mnogo je lakše od podnošenja posljedica udovoljavanja strastima, jer se posljedice manifestuju kroz bol i patnju, kroz uskraćivanje nekog većeg i potpunijeg užitka, kroz gubljenje vremena za koje će se čovjek kajati, kroz narušavanje časti, kroz gubljenje imetka, koji bi čovjeku na drugi način bolje koristio, kroz opadanje ugleda, kroz uskraćivanje neke blagodati koja je za čovjeka bila vrjednija i pružala mu je veći užitak od užitka strasti kojima se odao. Zatim se posljedice mogu odraziti kroz prigovaranje i dobacivanje od ljudi koji prije nisu imali prilike niti smjelosti da takvo što učine spram ovoga koji je sada zapao u zamku strasti, ili da kao posljedica uslijedi neka briga, tuga, nevolja, strah, a što je jačinom mnogo veće od bilo kakvog užitka strasti, ili da posljedica bude zaborav znanja, ili rastuživanje prijatelja, a obveseljavanje neprijatelja, ili gubljenje neke očekivane blagodati ili stjecanje neke trajne mahane koja se ne može izliječiti.

Znaj da djela svom činitelju u nasljedstvo ostavljaju osobine i moralne karakteristike.

ODLOMAK DESETI:
SUSTEZANJE OD DUNJALUKA I OKRETANJE ALLAHU UZVIŠENOM

Ako se ljudi oslone i pouzdaju u dunjaluk, ti se osloni i pouzdaj u Allaha. Ako se raduju dunjalučkim dobrima, ti se raduj Allahovoj nagradi. Ako su sretni u društvu svojih prijatelja, ti budi sretan u društvu svoga Gospodara. Ako se predstavljaju svojim vladarima i uglednicima, i na razne načine im se približavaju kako bi uz njih zadobili ugled,

veličinu i snagu, ti se predstavi Allahu Uzvišenom, teži za Njegovim zadovoljstvom i ljubavi, Njemu se približavaj, time ćeš doseći vrhunac ugleda i moći.

Neki od *zahida* veli: «Svaki čovjek koji čuje za Džennet i Džehennem ne bi trebao dopustiti da mu mu ijedan čas prođe, a da u njemu ne pokaže svoju pokornost Allahu Uzvišenom, bilo da klanja namaz, čini zikir, uči Kur'an ili ukazuje nekome dobročinstvo!» Na ove riječi neki čovjek povika: «Ja često plačem!», a zahid mu na to uzvrati: «Vrednije ti je da se smiješ, a da priznaješ svoje grijehe, nego da plačeš i budeš zadovoljan onim što radiš, jer onaj ko je zadovoljan svojim djelima, njegova dobra djela ne uzdižu se dalje od njegove glave!» Čuvši ove riječi, čovjek zatraži od zahida: «Preporuči mi neko dobro!» A zahid mu reče: «Ostavi dunjaluk onima koji za njim žude, kao što su i oni ostavili ahiret onima koji ga istinski žele. I budi na dunjaluku kao pčela: ako jedeš, jedi samo lijepo! Ako nekoga nahraniš, nahrani ga lijepim! A ako se na nešto spuštaš, nemoj to slomiti i uništiti!»

ODLOMAK JEDANAESTI:
OMALOVAŽAVANJE GRIJEHA

O ti nadama obmanjeni! Iblis je proklet i protjeran s položaja časti zbog samo jedne izostavljene sedžde! Adem je izveden iz Dženneta samo zbog jednog zalogaja koji je probao. Ubici je zabranjen Džennet samo zbog šake nedužne krvi koju je prolio! Bludnik se na jeziv i mučan način ubija samo zbog uvlačenja, koliko vrh prsta, svoga spolovila u zabranjenu rodnicu! Naređeno je da se klevetnik samo zbog jedne riječi po leđima izbičuje, kao i onaj koji samo kap alkohola svojom voljom okusi! Zbog tri mizerna, ali ukradena dirhema ruka se odsijeca! Zato

nemoj biti siguran da te Gospodar Moćni neće zbog i jednog grijeha u Džehennem baciti: **"...ne strahujući zbog toga od odgovornosti!"**[544]

"Zbog mačke je žena uvedena u vatru!"[545], i: *"Zaista čovjek nekada izgovori riječ kojoj ne pridaje nikakva značaja, pa zbog nje bude bačen u vatru tako duboko, više nego što je razdaljina između istoka i zapada!"*[546], i: *"Doista će biti ljudi koji će se po šezdeset godina pokoravati Allahu, a zatim će načiniti nepravdu u oporuci, pa će život završiti s lošim djelom i ući u vatru!"*[547]

- Život se procjenjuje po završnici, a dobra djela po njihovom okončanju!

- Ko izgubi abdest u namazu prije predaje selama pokvario je i ono što je do tada klanjao; ko se omrsi prije zalaska sunca, post cijelog dana mu je uzaludan, a ko uradi loše djelo pri kraju svoga života, s tim djelom će izaći pred svoga Gospodara!

- Ako udijeliš i jedan zalogaj hrane, pronaći ćeš ga, ali će ti, isto tako, škoditi i najmanje zlo.

- Koliko je sevapa hitalo tebi, a onda su bili zaustavljeni pred tvojim vratima, vratio ih je vratar: «*Sutra ću*!», «*Valjda ću*!» *i* «*Nadam se da ću*!»

- Kako da uspiješ, a okružen si nepotpunim imanom, pretjeranom nadom, bolešću za koju ne postoji ljekar niti posjetilac, budnom strašću i uspavanim razumom, a i ti osobno drijemaš u nemaru, mahmuraš u pijanstvu, plivaš u moru neznanja, strano ti je društvo Gospodara, a drago prijateljstvo s ljudima. U riječima i spominjanju ljudi nalaziš slast i snagu, a u riječima Gospodara i Njegovom spominjanju vidiš svoju tamnicu i smrt. Allahu daješ, a i to samo prividno, svoj mali dio, a svoje srce i *jekin* nekome drugom.

---

[544] Eš-Šems, 15.

[545] El-Buhari, 3.318, i Muslim, 2.242, u predanju od Abdullaha b. Omera, r.a.

[546] El-Buhari, 6.478, i Muslim, 2.988, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

[547] Ebu Davud, 2.867, Et-Tirmizi, 2.118, Ibn Madža, 2.704, Ahmed, 2/278, u predanju od Ebu Hurejre, r.a. U nizu prenosilaca hadisa spominje se Šehr b. Havšeb, a njegova predanja naginju ka slabosti.

ODLOMAK DVANAESTI:
KADA SE UŽIVANJE, *LEZZET*, SMATRA POKUĐENIM

Uživanje ili slast, u arapskom *lezzet*, samo je po sebi lijepo i ono je kao stanje poželjno za čovjeka, i ne samo za čovjeka nego za sve što ima dušu. Ono po svojoj biti nije pokuđeno, osim kada je njegovo ostavljanje i propuštanje korisnije od prihvatanja i doživljavanja, u onom slučaju kada se zbog tog trenutnog uživanja propušta neko veće i potpunije uživanje, ili kada dato uživanje ima za posljedicu bol i nesreću koje su veće od bola i nesreće zbog njegovog propuštanja.

U ovakvim situacijama prepoznaje se razuman i razborit čovjek i razdvaja se od neznalice i glupaka. Kada razum shvati razliku između dva užitka i dvije boli, što se, ustvari, ne može ni usporediti, tada će mu biti lahko propustiti manji užitak radi većeg, i podnijeti manji bol da bi bio sačuvan od većeg i mučnijeg.

Ako se uspostavi ovakav rezon, lahko je zaključiti da je ahiretski užitak veći i trajniji, a dunjalučki manji i kraći. Takav je odnos i između ahiretskog i dunjalučkog bola i patnje. A sve to vezano je za *iman* i *jekin*. Ako je jekin jak i prožme se srcem, tada će rob lahko dati prednost ahiretu nad dunjalukom, o pitanju užitaka, i strpljivo će podnositi manju bol radi zaštite od veće i trajnije.

A Allah u svemu podršku daje!

ODLOMAK TRINAESTI:
STVARNOST *TEVEKKULA*, OSLANJANJA NA ALLAHA

Spomenut ćemo neke riječi šejha Alija:[548]

- «Rečeno mi je u snu, a osjećao sam se kao da sam budan, ili u budnosti, a kao da me drijemež savladao: 'Ne pokazuj svoju potrebu i ovisnost o nekome drugom pored Mene, pa da ti, zbog tvoje nemarnosti u potpunom pokoravanju Meni, povećam siromaštvo i bijedu!'»;

- «Iskušao sam te siromaštvom da bi postao čist kao zlato, zato nemoj da se pokvariš nakon ukrasnog oblikovanja!»;

- «Odredio sam ti siromaštvo i ovisnost, a Sebi bogatstvo i neovisnost, pa ako se za Mene vežeš, Ja ću te vezivati za bogatstvo, ali ako se drugome predaš, Ja ću ti, odbijajući te s Mojih vrata, uskratiti Svoju pomoć!»;

- «Ne predaji se ničemu pored Nas, jer to će te uništiti i unesrećiti; ako se predaš svojim djelima, Mi ćemo ti ih odbaciti!; ako se predaš spoznaji, Mi ćemo ti je zamutiti!; ako se predaš srčanom osjećaju, Mi ćemo te u zamku propasti navući!; ako se predaš znanju, Mi ćemo te njime u napretku zaustaviti!; a ako se predaš stvorenjima, Mi ćemo te njima prepustiti! Naše je zadovoljstvo da ti budemo gospodarom, a ti se zadovolji da budeš Našim robom!»

---

[548] Pretpostavljamo da se radi o Aliju b. Sehlu El-Asbahaniju, čiju je biografiju zabilježio Ebu Nuajm u djelu *Zikr Ahbari asbahan*, 2/14, a u djelu *Hil'jetul-evlija*, 10/404 navodi više predanja o njemu. Zabilježeno je da je rekao: "Haram je onome ko je spoznao Allaha Uzvišenog, da smiraj traži u nečemu drugom pored Njega!", kako se navodi u djelu *Tabekatus-sufijja*, 234, od Es-Sulemija.

ODLOMAK ČETRNAESTI:
BRIGA O SRCU I HTIJENJU

Kod pobožnih prisutna je obuzetost vanjštinom, a zapostavljanje unutarnjeg prečišćavanja, stagniranje, jer je robu preče da vrijeme koje provede u obuzetosti vanjštinom iskoristi u nekom srčanom ili tjelesnom dobrom djelu, u povećavanju spoznaje ili u proširivanju konkretnog imana. To je zato što će ljudska duša biti proživljena u liku svojih djela: spram spoznaje koju je dokučila i veličine svog htijenja i volje, dok će tijelo biti proživljeno prema svojim djelima: lijepim i ružnim.

Kada se rob preseli s ovog svijeta, lično će ovo posvjedočiti. Spram blizine njegovog srca Allahu Uzvišenom, rob će biti daleko od društva ljudi i njihovih nastambi. A srazmjerno čistoti njegove unutrašnjosti, srca i htijenja, rob će biti u Allahovoj zaštiti.

Ključ uspjeha za roba i postizanja takvog stanja vezan je za ispravnost tevhida, vjerovanja, za pravu spoznaju puta kojim se treba kretati, zatim za ispravno htijenje ili volju roba i, na kraju, za ispravna djela.

A ponajviše se čuvaj i pazi da ti ljudi svojim okretanjem i pažnjom prema tebi ne pokvare namjeru i cilj kojem težiš. To bi bila najveća propast!

ODLOMAK PETNAESTI:
SUOSJEĆAJNOST S VJERNICIMA

Suosjećajnost s vjernicima može se izraziti na više načina: suosjećajnost putem materijalnog pomaganja, putem ugleda, suosjećajnost tijelom ili uslugama, suosjećajnost putem savjeta i upute, putem dove i istigfara, suosjećajnost putem boli i brige o njima itd.

Veličina suosjećajnosti jeste spram veličine i snage imana. Što je iman jači, suosjećajnost je veća, a što je iman slabiji, suosjećajnost je manja. Od svih ljudi, Allahov Poslanik, s.a.v.s., pokazivao je najviše suosjećajnosti prema svojim ashabima, r.a., i vjernicima na svaki gore spomenuti način suosjećajnosti. I Poslanikovi kasniji sljedbenici uživaju njegovu suosjećajnost u onolikoj mjeri koliko su dosljedni njegovom sunnetu.

Neki su u veoma hladnoj noći ušli kod Bišra el-Hafija[549], pa su ga zatekli bez tople i deblje odjeće, kako se trese od hladnoće, pa su povikali: «Šta je to Ebu Nasre?!» A on im odgovori: «Sjetio sam se siromaha i njihovog podnošenja hladnoće. Nemam ništa čime bih im mogao pomoći, pa sam htio da na ovaj način suosjećam s njima.»[550]

ODLOMAK ŠESNAESTI:
TRI VRSTE ALLAHOVIH BLAGODATI

Postoje tri vrste Allahovih blagodati koje rob uživa:

- blagodat u kojoj rob uživa i svjestan je njenog prisustva;
- blagodat koju rob iščekuje i nada joj se;
- blagodat koju rob uživa, ali nije svjestan njenog prisustva.

Kada Allah Uzvišeni želi upotpuniti Svoju blagodat prema robu, On dadne da rob primijeti i upozna blagodat kojom ga je On, Uzvišeni, obdario. Zatim mu dadne snage da se zahvali na toj blagodati kako je ne bi izgubio, jer blagodati nestaju zbog grijeha, a traju zbog zahvale. Potom ga Allah Svemilosni uputi na neko djelo koje će prouzrokovati

[549] To je Bišr El-Haris, umro je 227. po Hidžri. Pogledaj njegovu biografiju u djelu *Vefejatul-ajan*, 1/274, i u djelu *En-Nudžumuz-zahira*, 2/249.

[550] Šerijat ne preporučuje ovakav način suosjećajnosti, nego se ispoljava na neki mogući način, bez izlaganja tijela bolesti ili stradanju.

dolazak iščekivane blagodati i ukaže mu na razloge i puteve koji sprečavaju dolazak blagodati i dokidaju ih. Nakon toga mu Milostivi podari snage da se kloni tih razloga i puteva. I u tome, robu stiže iščekivana blagodat u najpotpunijem obliku. I na kraju, Allah Svemogući uputi roba i na one blagodati koje on ne poznaje i nije ih svjestan, a uživa u njima, kako bi se na svemu tome zahvalio Allahu Uzvišenom.

Pripovijeda se da je neki beduin došao kod halife Haruna er-Rešida, pa je kazao: «O vođo pravovjernih! Neka ti Allah, tvojom stalnom zahvalom, učvrsti blagodati u kojima uživaš. Neka ti, tvojim lijepim mišljenjem o Njemu i stalnom pokornošću, podari one blagodati koje želiš i iščekuješ, i neka te uputi na one blagodati u kojima uživaš, a ti ih ne prepoznaješ, da bi Mu se zbog njih zahvalio!» Ovo je zadivilo Haruna, pa je uzvratio: «Divno li si blagodati podijelio!»

ODLOMAK SEDAMNAESTI:
STEPENI SPOZNAJE ALLAHA UZVIŠENOG

Spoznaja Allaha Uzvišenog kod nekih ljudi vezuje se samo za Allahove osobine plemenitosti, dobročinstva i darežljivosti. Neki svoju spoznaju o Njemu vezuju za Njegove osobine milosti, praštanja i prelaska preko grešaka i grijeha. Zatim su neki svoju spoznaju o Njemu vezali za Njegove osobine kažnjavanja i odmazde. Drugi su Ga spoznali kroz Njegove osobine znanja i mudrosti. Tu su i oni koji su Ga spoznali kroz osobine uzvišenosti, moći i gordosti. Potom slijedi skupina koja Ga je spoznala kroz Njegove osobine blagosti, samilosti i dobrote. Imamo i one koji su Ga spoznali kroz Njegove osobine vladanja i svemoći. Zatim dolaze oni koji su Ga spoznali kroz Njegove osobine uslišavanja molbi i neophodnih potreba.

Ali najbolju spoznaju o Njemu imaju oni koji su Ga spoznali kroz Njegov govor. Oni su spoznali da On ima sva apsolutno najljepša i potpuno savršena svojstva. Čist je od suparništva i nema Mu primjera. On je sve moćan učiniti. On sve obdržava. Naređuje i zabranjuje. Govorom obavezujuće poslanice spušta i stvara šta želi. Veći je od svega stvorenoga, a i ljepši je od svega drugoga. On je najmilostiviji od svih milostivih, najsnažniji je od svih što snagu imaju i On je najpravedniji sudac.

Kur'an je objavljen kako bi uputio ljude na Njega i na spoznaju o Njemu, te da im ukaže na Pravi put, koji k Njemu vodi i obavijesti ih o konačnom, završnom stanju onih koji su se predali Allahu Uzvišenom.

ODLOMAK OSAMNAESTI:
NEZNANJE DONOSI POTEŠKOĆE

Neznanje o Pravom putu, o mahanama i preprekama na njemu i o samom cilju, zaista donosi velike poteškoće robu prilikom kretanja ka Allahu Uzvišenom uz sasvim malo koristi. U takvom stanju, rob će se, možda, truditi u stjecanju *nafila,* dobrovoljnih djela, a zapostavljat će *farzove,* obavezna djela, ili će ulagati trud u tjelesne ibadete, ali koji neće biti praćeni predanošću srca. Možda će se koncentrisati na srčane ibadete, ali da u formalnoj praksi i ponašanju odudara od Poslanikove, s.a.v.s., upute. Možda će težiti ka nekom djelu, a još nije sagledao njegovu svrhu i cilj, ili će se predati nekom djelu, ne pazeći i ne obazirući se na postojeće štetne posljedice tog djela prilikom njegovog izvršavanja ili okončanja. Možda će posegnuti za djelom, ne pazeći na Allahovu blagodat i pomoć pri njegovom izvršavanju, pa će, na kraju, dobrotu tog čina pripisati sebi,

ili će se prihvatiti nekog djela ne primjećujući svoju nedosljednost i propuste u njegovom izvršavanju, pa će se na koncu kajati i tražiti ispriku. Možda će se predati nekom djelu koje neće s predanošću i na najbolji način izvršiti, a držat će da ga je perfektno obavio.

Sve spomenuto, i pored ulaganja velikog truda i napora, umanjuje plodove dobrih djela!

A od Allaha Uzvišenog zavisi svaki uspjeh!

ODLOMAK DEVETNAESTI:
STAJANJE ROBA PRED ALLAHOM UZVIŠENIM

Rob u dvije situacije neposredno stoji pred Allahom Uzvišenim: jednom u namazu, a drugi put na dan susreta sa svojim Gospodarom.

Ko u prvoj situaciji udovoljivši zahtjevima mjesta stane pred Allahom Uzvišenim bit će mu olakšano stajanje pred Njim u drugoj situaciji. Međutim, ko omalovaži stajanje u prvoj situaciji i ne udovolji zahtjevima mjesta, drugo stajanje pred Uzvišenim bit će veoma teško i zastrašujuće. Svemogući je objavio: **"I u jednom dijelu noći radi Njega namaz obavljaj, i dugo Ga noću hvali! A ovi, oni život na ovom svijetu vole doista, a ništa ih se ne tiče dan tegobni, koji ih čeka."**[551]

ODLOMAK DVADESETI:
TRI KORISTI

- Udovoljiti obavezama uz trud i ličnu štetu, s jedne strane, i udovoljiti obavezama s lahkoćom i bez ikakve štete, s druge strane, zaista predstavlja dvije udaljene krajnosti.

[551] Ed-Dehr, 26-27.

- "Zaista je Moj potpuno odani i Meni predani rob svaki onaj koji Me se sjeća i pri susretu svog suparnika na bojnom polju: '**O vjernici, kad se s kakvom četom sukobite, smjeli budite i neprestano Allaha spominjite da biste postigli ono što želite!**'"[552]

- Nije čudo kad zdrav, sposoban i nezauzet rob služi Allahu Uzvišenom, već je čudo kad slab, bolestan i poslovima zauzet rob, čije se stanje iz časa u čas mijenja, svojim srcem stoji na usluzi Allahu, dž.š., pri čemu ga ni sudbina koja ga je zadesila nije omela u pokornosti.

ODLOMAK DVADESET I PRVI:
STALNI PUTNICI

Od kada su ljudi stvoreni, stalno su u kretanju i putovanju. Oni neće sići sa svojih jahalica osim u Džennetu ili Vatri.

Razuman je putnik svjestan da je putovanje zapravo izlaganje teškoćama i dočekivanje neprilika. Nelogično je u takvom stanju iščekivati užitak, odmor i lagodnost. To se može očekivati po završetku putovanja.

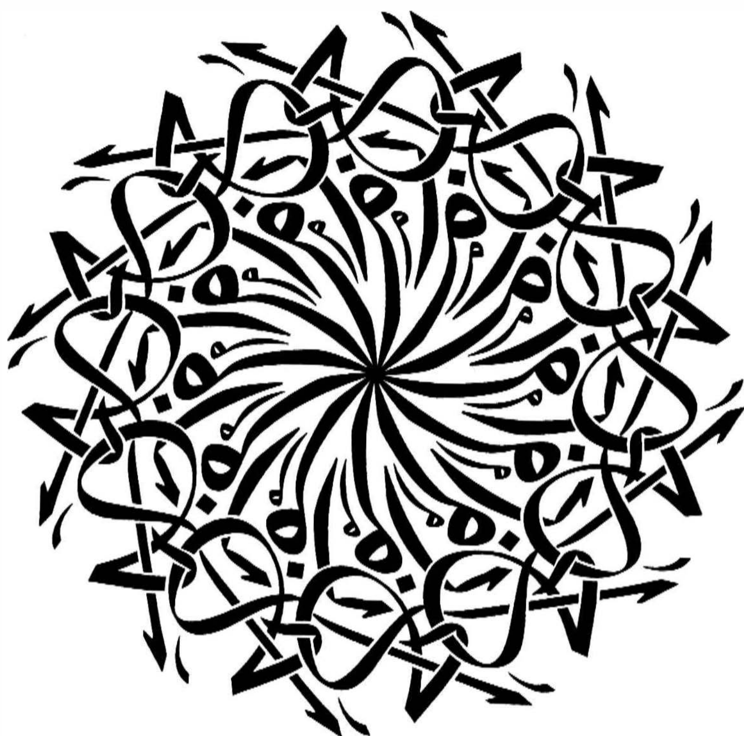
Poznato je da vrijeme putovanja prolazi i da svaki putnik odlazi, pa tako i *mukellef*[553], Allahov rob, ide, ne zaustavlja se. Isto tako, svaki putnik treba se pripremiti za putovanje na koje ide; treba ponijeti dovoljno opskrbe i opreme koja mu je potrebna na tom putovanju. A kada se odmara ili spava na samom putovanju, čini to u granicama koliko mu dopušta priroda njegovog putovanja i u omjeru svoje spremnosti za nastavak puta.

---

[552] El-Enfal, 45.
[553] Šerijatski obaveznik (op. prev.)

TRINAESTO POGLAVLJE

O SUPROTNOSTIMA

ODLOMAK PRVI:
NEKI ZNAKOVI AHIRETSKE SREĆE I PROPASTI

U znakove ahiretske sreće i uspjeha spada i to da kada god se robu poveća njegovo znanje, poveća mu se skrušenost i samilost prema stvorenjima. Kada god se poveća njegov trud, poveća mu se strah od Allaha i opreznost u postupcima. Što rob više ulazi u godine i starost, time sve manje čezne za dunjalukom. Kako mu se povećava imetak, tako se povećava i njegovo udjeljivanje i dobročinstvo. Kako raste njegov ugled i položaj, tako se povećaje njegova bliskost ljudima; više im koristi i rješava njihove potrebe.

Jedan od znakova ahiretske nesreće i propasti jeste i to da kada god se robu poveća njegovo znanje, poveća mu se oholost i bahatost. Kada god se poveća njegov trud, poveća mu se ponos: još više omalovažava ljude i dodatno poraste njegov ugled u sopstvenim očima. Što rob više ulazi u godine i starost, time više teži za dunjalukom i stjecanjem

dobara. Kako mu se povećava imetak, tako se povećava njegova škrtost i tvrdičluk. Kako raste njegov ugled i položaj, tako se povećava njegova gordost i uzdizanje nad ljudima.

Spomenuta su stanja iskušenja kojima Allah Uzvišeni provjerava Svoje robove, pa jedni zarađuju i stječu sreću, a drugi propast i prokletstvo.

KERAMETI, POČASTI ALLAHOVIM ODABRANICIMA

Također su i kerameti, koje Allah Uzvišeni dariva Svojim iskrenim i odanim robovima, evlijama, iskušenja poput iskušenja vlasti, moći ili imetka. Uzvišeni Allah u Kur'anu prenosi riječi Svoga vjerovjesnika Sulejmana, a.s., kada je ovaj pred sobom ugledao prijestolje kraljice Belkise: **"Ovo je blagodat Gospodara moga, Koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti!"**[554]

ALLAHOVE BLAGODATI

Blagodati su, isto tako, iskušenja putem kojih se pokazuje zahvala vjernika i nezahvalnost nevjernika, kao što su i nedaće koje čovjeka zadese iskušenja. Allah Uzvišeni iskušava robove Svoje blagodatima, isto kao što ih iskušava nedaćama i patnjama. Uzvišeni je rekao: **"Čovjek, kada ga Gospodar njegov hoće iskušati, pa mu počast ukaže i blagodatima ga obaspe, rekne: 'Gospodar je moj prema meni plemenito postupio!' A kada mu, da bi ga iskušao, opskrbu njegovu oskudnom učini, onda rekne: 'Gospodar moj me omalovažio!'"**[555] Ajet poručuje: nije svako kome Allah Uzvišeni blagodat ukaže i opskrbu mu obilnom učini počastovan time kod Allaha, niti je svako kome je Allah Uzvišeni opskrbu oskudnom učinio ponižen i zaboravljen kod Njega.

[554] En-Neml, 40.
[555] El-Fedžr, 15-16.

ODLOMAK DRUGI:
KALEMI DOBROČINSTVA

Težnja ka Allahu Uzvišenom jeste kalem imana, pa kada se to dvoje sjedini, njihov je plod dobro djelo.

Lijepo mišljenje o Allahu Uzvišenom jeste kalem ovisnosti i neophodnog pribjegavanja Njemu, pa kada se to dvoje sjedini, njihov je plod uslišavanje dove.

Strahopoštovanje prema Allahu Uzvišenom jeste kalem ljubavi prema Njemu, pa kada se to dvoje sjedini, njihov je plod počast predvodništva u vjeri. Uzvišeni je rekao: **"Između njih Mi smo vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali!"**[556]

Dosljedno slijeđenje prakse Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kalem je iskrenosti, pa kada se to dvoje sjedini, njihov je plod prihvatanje dobrih djela.

Praksa je kalem znanja, pa kada se to dvoje sjedini, njihov je plod uspjeh i sreća na ahiretu, međutim, ako se ne sjedine, već se jedno pojavi bez drugoga, zasebno neće ničemu koristiti.

Pronicljivost je kalem znanja, pa kada se to dvoje sjedini, njihov je plod ugled na dunjaluku i ahiretu, i učenik će se okoristiti znanjem učitelja. U slučaju da se ne sjedine, već se jedno pojavi bez drugoga, neće polučiti ni koristi niti će biti okorištavanja.

Čvrsta odluka jeste kalem upućenosti, pa kada se to dvoje sjedini, rob će time postići dobro dunjaluka i ahireta, i svojom ambicijom dosegnut će same vrhove u svakoj prilici i na svakom mjestu, jer je nedostižnost i nepotpunost u svemu, zapravo iz razloga nepostojanja upute ili čvrste odluke.

556 Es-Sedžda, 24.

Lijep cilj jeste kalem ispravnog razmišljanja, pa ako rob izgubi ovo dvoje, lišen je svakog dobra, a ako ih sjedini, bit će potpomognut i uvijek će pobjeđivati. Ako mu ovo dvoje bude uskraćeno, onda za posljedicu slijedi poraz i poniženje. Ako pak rob bude imao samo mišljenje ali bez hrabrosti, tada mu se piše kukavičluk i nemoć. Međutim, u slučaju da posjeduje samo hrabrost bez mišljenja, onda će zapasti u srljanje i, na kraju, u propast.

Strpljivost je kalem upute, pa ako se sjedine, u tom je svako dobro.

Hasan el-Basri veli: "Ako hoćeš pronaći onoga ko je pronicljiv, ali mu nedostaje strpljivosti, lahko ćeš ga naći. Ako hoćeš pronaći onoga kome je data strpljivost, ali mu je uskraćena pronicljivost, i njega ćeš lahko pronaći. Ali ako hoćeš pronaći onoga kome je data i pronicljivost i strpljivost, to je onda veoma teško!"[557]

Savjet je kalem razumnosti, pa što je savjet bolji, time je i razumnost snažnija i daje svjetlije plodove.

Podsjećanje i razmišljanje, svaka od ovih radnji jeste kalem drugoj, a kada se sjedine, njihov je plod sustezanje od dunjaluka i težnja ka ahiretu.

Bogobojaznost je kalem oslanjanja na Allaha Uzvišenog, pa kada se sjedine, srce se učvrsti na Pravom putu.

Kalem pripremanja za Dan povratka jeste nenadanje u dug život, pa ako se to dvoje spoji, u tome je sabrano svako dobro, a u njihovom razdvajanju leži svako zlo i šteta.

Kalem visoke ambicije jeste ispravna namjera, pa ako se to dvoje spoji, rob će postići ono što želi.

---

[557] Ovo predanje zabilježio je Ibnul-Mubarek u djelu *Ez-Zuhd*, str. 13.

ODLOMAK TREĆI:
NAJKORISNIJI I NAJŠTETNIJI ČOVJEK

Za tebe je najkorisniji čovjek onaj koji ti dopusti da u njemu *posiješ* sjeme dobra ili da mu učiniš neko dobro, jer on ti je, u tom slučaju, najbolji pomagač u onome što ti koristi i što te vodi ka ličnom upotpunjenju. Korist koju ćeš kod njega steći ista je kao i njegovo okorištavanje dobrom koje si mu učinio, ili čak i veća.

A za tebe najštetniji čovjek jeste onaj koji ti dopusti da u njemu *posiješ* sjeme grijeha. On te, ustvari, potpomaže u onome što će ti štetiti i što će te obezvrijediti kod ljudi i kod Allaha Uzvišenog.

ODLOMAK ČETVRTI:
VRSTE ZARADA I NJIHOVOG ULAGANJA

Postoje četiri vrste novca:

- novac koji je zarađen uz potpunu pokornost Allahu Uzvišenom, a zatim je i utrošen u ono što Allah Uzvišeni voli. To je najbolji novac;
- novac koji je zarađen uz griješenje prema Allahu Uzvišenom, a zatim je i utrošen u grijeh. Ovo je najgora vrsta novca;
- novac koji je zarađen uz nanošenje štete muslimanu, a zatim je i utrošen u ono što šteti muslimanu. Ovaj se novac smatra kao i prethodno spomenuta vrsta novca;
- novac koji je zarađen na dozvoljen način, a zatim je utrošen u dopuštene prohtjeve. Ovaj novac niti šteti niti koristi.

Ovo su osnovne vrste novca, zarada i njihovog ulaganja, a iz njih se granaju sve druge vrste, od kojih ćemo neke spomenuti:

- novac koji je zarađen na dopušten način, a zatim utrošen u grijeh;

- novac koji je zarađen u grijehu, a zatim je utrošen u korisnu stvar, što dođe kao vid iskupa;

- novac koji je zarađen na sumnjiv način, a čovjekov je iskup da se utroši u pokornosti Allahu Uzvišenom.

Nagrada ili kazna i pohvala ili pogrda vezuju se za svrhu u koju su novac i zarada utrošeni; s druge strane, sve to se, po istom mjerilu, vezuje i za način stjecanja novca i zarade: kako je novac stečen i u što je potrošen![558]

ODLOMAK PETI:
NADMETANJE IZMEĐU ŠEJTANA I MELEKA

Allah Uzvišeni u Kur'anu potvrđuje neprijateljstvo između meleka i šejtana, zatim neprijateljstvo između razuma i strasti, te neprijateljstvo između duše koja čovjeka nagovara na zlo i zdravog srca. U svemu tome, rob je na ispitu i iskušenju. On se nalazi u okruženju tih stvari, a svakoj od dvije zaraćene strane Allah Uzvišeni dao je pomagače i suradnike. Rat između njih ne jenjava, nego je u stalnom jeku sve dok jedna strana ne pobijedi i savlada drugu koja više neće imati utjecaja.

Ako pobjeda pripadne srcu, razumu i meleku, rob će uživati u sreći, blagodatima, užicima, radosti, veselju, smirenosti, bezbrižnosti i bogatstvu plijena.

Međutim, ako pobjeda pripadne pokvarenoj duši, strastima i šejtanu, to će donijeti brigu, tugu, more, neprijatnosti, tjeskobu u grudima i tjeranje meleka.

[558] Autor ukazuje na hadis: "Rob se neće pomjeriti s mjesta na Sudnjem danu sve dok ne bude upitan za četiri stvari..." a hadis je ocijenjen kao dobar.

Šta misliš o kralju koga je pokorio njegov neprijatelj?! O kralju koga je neprijatelj protjerao s njegovog prijestolja, okovao ga u lance i učinio robom! Neprijatelj ga je odvojio od njegovog blaga, pomoćnika i posluge, a zatim to sve podredio sebi! I pored svega toga, kralj se ne priprema za osvetu niti traži pomoći od prijatelja koji bi ga mogli izbaviti iz ropstva i osloboditi poniženja!

A iznad ovog poniženog kralja postoji Moćni Kralj i Vladar, Koji pobjeđuje, a Njega niko ne može pobijediti, Koji ponižava, a Njega niko ne može poniziti, Veličanstveni, Koga niko ne može potlačiti. On šalje poruku poraženom kralju: «Ako od Mene pomoći zatražiš, Ja ću ti pomoći! Ako Meni zavapiš, Ja ću ti se odazvati! Ako pribjegneš Meni, Ja ću tvoju osvetu naplatiti! Ako kod Mene utočište zatražiš, Ja ću učiniti da pobijediš svog neprijatelja i da ti njega zarobiš.»

Ako zatočeni kralj na ovaj poziv odgovori: «Doista me neprijatelj moj čvrsto i s umiiećem okovao i u lance privezao. Onemogućio mi je kretanje, pa kako da pribjegnem Tebi i pobjegnem u Tvoju zaštitu?! Ako pošaljeÅ¡ dio Svoje vojske da me izbave iz okova i lanaca i spase ropstva, u tom bih mogao stati pred kapiju Tvoju. U protivnom, ne mogu se izbaviti iz ropstva i osloboditi okova!"

Ako su to riječi kojima zatočeni kralj omalovažava ponuđenu pomoć Vladara Svemogućeg i znak prihvatanja stanja u kojem se našao kod svog neprijatelja, onda će mu Vladar Moćni uskratiti pomoć i prepustit će ga samome sebi i situaciji u kojoj se našao.

Međutim, ako to zatočeni kralj kaže, s osjećajem ovisnosti o Svemoćnom Vladaru i kao izraz svoje nemoći i poniženja, izjavljujući da je mnogo slabiji i nemoćnijii i od toga da sam, sobom, krene u utočište Onome Koji ga može zaštititi i pobjegne iz neprijateljskog pritvora, ukazujući da bi se dobročinstvo Vladara Svemoćnoga prema njemu

upotpunilo, pored slanja spasilačke poruke, kada bi mu On poslao vojsku i pomoćnike koji bi ga izbavili i oslobodili ropstva i pritvora, pa ako Svemoćni Vladar to i učini, time je upotpunio Svoju blagodat i dobročinstvo prema pokorenom kralju. Ali, ako mu poslije poruke ne ukaže dodatnu pomoć, On mu time nije učinio nepravdu i nasilje, niti mu je uskratio neko pravo koje ovome pripada. Tako je Njegova mudrost i veličina nalagala, a naročito ako Vladar Svemoćni zna da je pokoreni kralj sam dopustio da bude zatvoren i ponižen, ako zna da je neprijatelj koji ga je porazio zapravo samo jedan od kraljevih sluga kojim kralj može upravljati i nad njim vladati. Sam je kralj svjestan da taj sluga ništa ne posjeduje, da sam ne može ništa preduzeti, da opet iščekuje naredbe od kralja, a kralj ga se ne boji, jer zna da ne može ništa učiniti. Kralj zna da on upravlja tim slugom, i njegova kika je u ruci kralja, a onaj ko nečim upravlja, pa od njega strahuju njemu podređeni, od njega dobro iščekuju, njemu u teškoćama pribjegavaju, od njega traže i mole... Ako kralj shvati ovu činjenicu i bude svjestan toga, tada će mu doći pomoć i podrška, i on će pobijediti.

ODLOMAK ŠESTI:
SIN ADEMOV IZMEĐU UGLEDA I PONIŽENJA

Tijelo sina Ademova stvoreno je od zemlje, a njegova je duša s neba. Potom su tijelo i duša spojeni u jedno, pa ako sin Ademov izgladni tijelo, izmori ga noću u dugom bdijenju i trudu za vjeru, njegova će duša osjetiti polet, lahkoću i snagu, te će težiti za onim visokim mjestom odakle i potječe. Čeznut će za svojim visokim svijetom. Međutim, ako sin Ademov pretjerano nahrani svoje tijelo, ugladi ga, umrtvi ga u spavanju i užicima, onda će tijelo za cijeli svoj život prilijepiti za zemlju,

mjesto odakle tijelo i potječe, a duša će propasti s njime i bit će okovana u tamnici materije.

Da se duša već nije svikla na tijelo, tu tamnicu koja ju je zarobila, ona bi vrištala i tražila pomoć zbog svoje odvojenosti od visokog i lijepog svijeta u kojem je i stvorena, baš kao što i beznadnik priziva za spas.

LAHKOĆA I POKRETLJIVOST TIJELA I NJEŽNOST I MEHKOĆA DUŠE

Općenito, sve što je tijelo lakše i pokretljivije, duša je nježnija i mekša, i više teži i čezne za svojim visokim svijetom. S druge strane, sve što je tijelo teže i više tromo, i što se više vezuje za zemlju, užitak i strasti, time je duša sporija i više udaljena od svoga visokog svijeta. Ona pada niže i poprima zemaljske bezvrijedne osobine.

Tako možemo sresti čovjeka koji hoda po zemlji, tu pored nas, ali duša je njegova u visokim sferama u blizini Gospodara Arša plemenitog. On spava na postelji, a duša mu je kod Sidretul-muntehaa i kruži oko Arša.

Drugog čovjeka vidiš kako izgara u službi svoga tijela, a duša mu je nisko, zabavlja se nečistima i mizerijom. Zato kada duša napusti tijelo, odlazi u visoke sfere do položaja časnih, u društvo najodabranijih, ili pada u nizine do granice poniženja, u društvo najponiženijih.

U društvu najodabranijih, kod Allaha Uzvišenog, rob uživa sve blagodati: sreću, zadovoljstvo, radost, smirenost, lijep život, užitak, dok će u društvu najponiženijih rob pronaći samo tugu, brigu, nesreću, jad, tjeskobu, uznemirenost, bijedu i tegoban život. Uzvišeni je u Svojoj knjizi objavio: **"A onaj ko okrene glavu od Moje knjige, taj će teškim životom živjeti!"**[559] *Allahova knjiga*, to su Njegove riječi koje je objavio, a *okretanje od Knjige* znači nerazmišljanje i nerazumijevanje Njegovih

---

[559] Ta-Ha, 124.

riječi i poruka, te napuštanje njihove primjene u praksi. Pod riječima: «...težak život...» većina tumača Kur'ana smatra da se time misli na kabursku patnju. To zastupaju: Abdullah b. Mesud, Ebu Hurejra, Ebu Seid el-Hudri, Abdullah b. Abbas, r.a., i drugi, a u vezi s tim zabilježene su i riječi Poslanika, s.a.v.s.[560]

TEGOBNOST, *DANK*

Dank u arapskom jeziku inače znači: tegoba, tjeskoba i teško stanje. Izraz se koristi za kuću: ***menzilun dank,*** tijesna kuća, i ***ajšun dank,*** težak život.

Tegoban život dolazi kao posljedica razuzdanosti duše i njenog pretjeranog opuštanja u užicima, strastima i odmoru, jer duša sve što više uživa, time sve više guši i sputava srce, dok se život ne pretvori u tegobu i mučnost. Nasuprot tome, sve što se duša više steže i uređuje, time se više srce širi, smiruje i odmara.

Tegoban život na dunjaluku uzrokovan bogobojaznošću znači lagodnost i sreću u berzahu i na ahiretu, a ugodnost i lahak život na dunjaluku uzrokovan slijeđenjem strasti znači tegobu i nesreću u berzahu i na ahiretu.

ŽRTVOVANJE RADI BOLJEG I LJEPŠEG ŽIVOTA

Žrtvuj se i dadni prednost boljem i ljepšem životu u vječnosti, i napati tijelo radi užitka duše, a nemoj patiti dušu radi uživanja tijela, jer užitak ili patnja duše mnogo duže traju i veći su u odnosu na užitak ili patnju tijela koji su kraći i zanemarivi veličinom.

A od Allaha Uzvišenog pomoći tražimo u dobru!

---

[560] Zabilježio ga je Et-Taberi u svom Tefsiru, predanje br. 20.771, kao i El-Bejheki u djelu *Isbatu azabil-kabr*, 9., u predanju od Abdullaha b. Mesuda, r.a.

ODLOMAK SEDMI:
VAŽNOST ZIKRA, VELIČANJA ALLAHA UZVIŠENOG, I ŠUKRA, ZAHVALJIVANJA

Cijela vjera utemeljena je na dva fundamentalna načela: zikru i šukru. Uzvišeni je rekao: "**Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!**"[561] Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je Muazu, r.a.: "*Tako mi Allaha, ja te uistinu volim. Nemoj zaboraviti poslije svakog namaza da kažeš: 'Allahu moj, pomozi mi da Te slavim, da Ti zahvaljujem i da Ti na najljepši način robujem!'*"[562]

Pod zikrom, veličanjem i slavljenjem Allaha Uzvišenog, ne misli se samo na zikir jezikom, već se tu podrazumijeva i srčani, predani, zikr cijelim bićem.

Zikr obuhvata spominjanje Allahovih lijepih imena i savršenih atributa, spominjanje Njegovih naredbi i zabrana i čitanje Njegovih riječi. To, prije svega, podrazumijeva spoznaju Allaha Uzvišenog, te vjerovanje u Njegova lijepa imena i savršena svojstva, a zatim pohvale i zahvale Njemu. Rob to neće moći postići drugačije osim uz ispravno ispovijedanje *tevhida,* Allahove jednoće. Istinski zikr, veličanje Allaha Uzvišenog, zahtijeva sve spomenuto, kao što zahtijeva i spominjanje Allahovih nebrojenih blagodati i Njegovog dobročinstva prema stvorenjima.

Što se tiče *šukra,* zahvale Allahu Uzvišenom, to je pokazivanje potpune pokornosti Njemu, Svemogućem, i približavanje Njegovom zadovoljstvu s raznolikim, tjelesnim i srčanim, vanjskim i unutarnjim, dobrim djelima koje On voli.

---

561 El-Bekara, 152.

562 Ebu Davud, 985, Ahmed, 4/338, En-Nesai, 3/502, Ibn Huzejma, 724, i El-Hakim, 1/267, u predanju od Muaza b. Džebela, r.a. Hadis je ocijenjen kao sahih.

Ova dva načela u sebi sažimaju cijelu vjeru; *zikr*, veličanje Allaha Uzvišenog, nužno priziva na spoznaju, dok *šukr*, zahvala, nužno poziva na pokornost. Zbog ova dva načela uistinu su stvoreni ljudi, džini, nebesa i Zemlja. Zbog njih je određena nagrada i kazna, zbog njih su spuštene objave i izaslani poslanici, a.s.. Ta dva načela zajedno čine istinu, *el-hakk*, radi koje su stvoreni Zemlja, nebesa i sve što je između njih. Nasuprot ova dva načela stoji zabluda, laž i obmana, od čega je čist Uzvišeni Gospodar, a što Mu neprijatelji ipak pripisuju. Uzvišeni je kazao: **"Mi nismo uzalud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih; tako misle nevjernici!"**[563] I On je rekao: **"Mi nismo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih da bismo se igrali. Mi smo ih stvorili s ciljem, ali većina ovih ne znaju!"**[564] I rekao je: **"Mi smo nebesa i Zemlju i ono što je između njih mudro stvorili. Čas će oživljenja zacijelo doći!"**[565] Na početku sure Junus, nakon što je spomenuo neka Svoja znamenja i dokaze ljudima, Uzvišeni kaže: **"Allah je to s ciljem stvorio!"**[566] I On je rekao: **"Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete vratiti?!"**[567] I rekao je: **"Džinove i ljude stvorio sam samo da mi robuju!"**[568] I rekao je: **"Allah je sedam nebesa i isto toliko zemalja stvorio; Njegovo se naređenje na sve njih odnosi, a neka znate da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvata!"**[569] I rekao je: **"Allah je učinio da Kaba, Časni hram, bude preporod za ljude, a tako i sveti mjesec i kurbani, naročito oni ogrlicama označeni, zato da znate da je Allahu poznato ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, da Allah, zaista, sve zna."**[570]

[563] Sa'd, 27.
[564] Ed-Duhan, 38-39.
[565] Ed-Hidžr, 85.
[566] Junus, 5.
[567] El-Mu'minun, 115.
[568] Ez-Zarijat, 56.
[569] Et-Talak, 12.
[570] El-Maida, 97.

Iz navedenih ajeta zaključujemo da je cilj stvaranja i objavljivanja poslanica veličanje i spominjanje Allaha, zikr, i zahvaljivanje Njemu Uzvišenom, šukr, da se stalno veliča i spominje, bez zaborava na Njega, i da Mu se zahvala upućuje, bez poricanja i omalovažavanja Njegovih darova.[571] Allah Uzvišeni sjeća se onih koji se Njega sjećaju i koji Ga veličaju, i On, Uzvišeni, zahvalan je onome koji Njemu zahvaljuje. Sjećanje Allaha, zikr, jeste razlog da se i Allah sjeća roba, a zahvaljivanje roba Njemu razlog je povećanja Njegove blagodati prema robu. Plodovi Allahovog zikra, prisjećanje roba, odnose se na jezik i srce, tako da ova dva organa onda ne posustaju u veličanju Allaha, a i šukr, zahvala Allahu, odnosi se, također, i na jezik i na srce: u srce se ulijeva ljubav i čežnja za Allahom, a jezik samo izriče hvalu i pohvale Allahu, a svi ograni, odnosno cijelo tijelo, predaju se pokornosti i službi Uzvišenom.

ODLOMAK OSMI:

POSLJEDICE GRIJEHA I DUGA

Allahov Poslanik, s.a.v.s., u dovi traži od Allaha Uzvišenog da ga zaštiti od dvije stvari koje spominje zajedno: od grijeha i duga. To je stoga što grijeh ima za posljedicu kajanje i nesreću na ahiretu, a dug ima za posljedicu nesreću na dunjaluku.[572]

---

[571] U ovom značenju navodi se i predanje od Abdullaha b. Mesuda, r.a., koje su zabilježili Et-Taberani u djelu *El-Mu'džemul-kebir*, predanje br. 8.503, i El-Hakim u djelu *El-Mustedrek*, 2/294. A niz prenosilaca predanja ocijenjen je kao ispravan.

[572] Hadis u vezi s ovim zabilježili su El-Buhari, 832, i Muslim, 589, u predanju od Aiše, r.a. Ona kaže: "Poslanik, s.a.v.s., molio je u namazu: '... Allahu moj, od Tebe zaštitu tražim od grijeha i duga!, pa je neko upitao: 'O Allahov Poslaniče, zaista se puno utječeš od duga?!' A Poslanik, s.a.v.s., odgovori mu: 'Kada se čovjek zaduži, on zaista govori, pa slaže, zatim obeća, pa iznevjeri! '" (op. prev.)

ODLOMAK DEVETI:
RAZLIKA IZMEĐU HALALA I ZABRANJENOG UŽITKA

Zabranjeni užitak jeste doista ružan pri samom njegovom kušanju, a nakon kratkotrajne naslade on donosi bol i gorčinu. Zato kad osjetiš poziv i veliku želju za kušanjem zabranjenog užitka, prisjeti se njegove ružnoće, kratkotrajnosti i bola koji donosi. Zatim napravi usporedbu između zabranjenog užitka i halala, i pogledaj koliko se samo razlikuju i kolika je udaljenost između njih.

Umor i tegobu koju rob osjeća prilikom pokoravanja Allahu Uzvišenom razgaljuju i umanjuju ljepota koju pokornost nosi u sebi, te slast i smirenost koji se na kraju pojavljuju kao plodovi pokornosti. Ako se pokornost nekada pričini kao teret duši, razmisli o dugovječnosti njene ljepote, užitka i sreće koje ona dariva. Potom to sve izvagaj i uporedi, i dadni prednost boljem nad lošijem.

ULOGA RAZUMA

Uloga razuma jeste ta da pri izboru jedne od dvije nejednake koristi, pri čemu će jedna biti izgubljena, uputi na veću korist i dobrobit za roba, kao i da potakne na podnošenje slabijeg bola i manje štete radi izbjegavanja jačeg bola i veće štete.

POZNAVANJE UZROKA I POSLJEDICA

Da bi rob mogao dati prednost vrednijem i boljem[573], potrebno je da poznaje uzroke i posljedice stvari i da posjeduje razum koji će dati

[573] Autor nastavlja govoriti o usporedbi zabranjenog užitka i halala, i davanja prednosti jednome nad drugim. (op. prev.)

prednost većoj vrijednosti i korisnijem. Pa kome bude podareno takvo znanje i spomenuti razum doista će odabrati vrednije i neće žaliti da se zbog njega i žrtvuje, dok će onome kome bude uskraćeno i znanje i razum, ili jedno od toga; njegov izbor biti pogrešan.

Ko dobro promisli o dunjaluku i ahiretu zaključit će da se nijedan od ta dva izbora ne može postići ničim drugim osim uz veliki trud i napor. Zbog toga treba podnijeti teret i uložiti napor radi onoga što je vrednije i bolje od ovoga dvoga.

ODLOMAK DESETI:
IZVOR DOBRIH I IZVOR LOŠIH OSOBINA

Izvor svih loših osobina jeste oholost i niskost ličnosti, a izvor svih lijepih osobina jeste bogobojaznost i uzvišenost ličnih ciljeva.

Iz oholosti se rađa pretjerani ponos, omalovažavanje ljudi, zloćudnost, samodivljenje, zavist, razuzdanost, gordost, nepravda, grubost, drskost, odmetanje od dobra, neprihvatanje savjeta, odmazda, čežnja za ugledom, položajem i vlašću, prihvatanje laskanja i tome slično.

Međutim laž, podlost, izdaja, prevara, pretvaranje, spletkarenje, obmanjivanje, pohlepa, strah, kukavičluk, škrtost, nemoć, lijenost, poniznost pred ljudima, zamjena boljeg za lošije, i tome slično proizlaze zapravo iz niskosti i malodušnosti.

A što se tiče plemenitih i lijepih osobina, poput strpljivosti, hrabrosti, pravednosti, ljudskosti, čednosti, čestitosti, čuvanja časti i ugleda, plemenitosti, darežljivosti, blagosti, praštanja, uzvraćanja lijepim, podnošenja, davanja prednosti drugima nad sobom, uzvišenosti duše nad niskostima, skromnosti, zadovoljstva, iskrenosti, predanosti,

uzvraćanja na dobro dobrim ili još boljim, prelaženja preko ljudskih ispada i nehotičnih pogrešaka, neosvrtanje na ono što ga se ne tiče, čistota srca od loših namjera i osobina i tako dalje, sve ove osobine proizlaze iz skrušenosti i uzvišenosti ličnih ciljeva.

SKRUŠENOST ZEMLJE

Allah Uzvišeni govori u Kur'anu o skrušenosti Zemlje i njenoj pokornosti Njemu Svemoćnome. Potom On na nju spušta kišu, pa se ona pokrene i uzbuja, ukrasi se plodovima i onim što iz nje niče. A tako se događa i sa stvorenjem koje je od zemlje stvoreno ako mu se Allah Uzvišeni smiluje, pa ukaže na Pravi put.

NARAV VATRE

A što se tiče naravi vatre, ona se odlikuje gordošću, uzvišenošću, činjenjem nereda i uništavanjem onoga čega se domogne, a nakon toga se smiri i splasne, pa bude tako ponižena i mizerna, a takva je priroda i stvorenja koja su od nje stvorena. Vatra je u stalnom kretanju između dvije krajnosti: između uzdizanja, kada se razbukta i razjari, i niskosti, kad splasne i sagori.

Loše osobine vezuju se za vatru i stvorenja koja su od vatre stvorena, a dobre i plemenite osobine vezuju se za zemlju i stvorenja koja su od zemlje stvorena.

Onaj čija duša teži i uzdiže se ka visokim vrijednostima, taj se okitio svim lijepim osobinama, dok onaj čije želje i težnje budu niske i bezvrijedne, i u njegovoj duši nasilje prevlada, taj se ogrnuo svim lošim i bijednim osobinama.

ODLOMAK JEDANAESTI:
KAKO POSTIĆI ISKRENOST, IHLAS

U srcu se ne može spojiti iskrenost s ljubavlju za pohvalama i zahvalama i čežnjom za onim što je u posjedu ljudi, osim u onolikoj mjeri koliko se mogu spojiti voda i vatra, ili susresti kit i pustinjski gušter. Zato, kada te duša počne nagovarati na uzgajanje iskrenosti u srcu, prvo uzmi *nož beznađa* pa zakolji pohlepu. Potom se okreni pohvalama i zahvalama pa im pokaži svoj *zuhd,* odricanje, baš kao što se dunjalučari, zaljubljenici u ovaj svijet, odriču ahireta. Kada uništiš čežnju i pohlepu, i odricanjem savladaš ljubav prema pohvalama i zahvalama, onda ćeš lahko pronaći iskrenost u svom srcu.

LJUBAV PREMA POHVALI I ZAHVALI

Ako se pitaš: «Šta će mi olakšati uništenje pohlepe i čežnje i odricanje od ljubavi za pohvalama i zahvalama?!», odgovorit ćemo da će ti uništenje pohlepe i čežnje olakšati čvrsta spoznaja da je sve ka čemu čovjek teži, za čim čezne i vapi, u Allahovim riznicama, i samo Allah Uzvišeni robovima Svojim od toga daje koliko hoće, niko drugi pored Njega.

A što se tiče odricanja od ljubavi za pohvalama i zahvalama, u tome će ti pomoći spoznaja da ničija pohvala i zahvala, niti pogrda i izrugivanje, ne koristi, odnosno ne šteti, osim Allahove pohvale ili Njegove pogrde, kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pojasnio beduinu koji je kazao: «Moja je pohvala korisna, a pogrda štetna!», pa mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "To samo Allah može učiniti!"[574]

[574] Et-Tirmizi, 3.266, u predanju od El-Beraa b. Aziba, r.a. Niz prenosilaca predanja ocijenjen je kao ispravan.

ODNOS PREMA ONIMA KOJI HVALE I ONIMA KOJI KUDE

Odreci se pohvala onih čije ti pohvale ne mogu koristiti, i ne osvrći se na pogrde onih čije ti pogrde ne mogu štetiti. Teži ka pohvalama Onoga u kojima su svako dobro i ljepota sadržani, a čuvaj se Njegovih pogrda u kojima je stvarni prijekor sadržan. I dobro znaj da to nećeš moći postići ničim drugim osim uz strpljivost i čvrsto uvjerenje. A kada god izgubiš jedno od toga dvoga, bit ćeš poput onoga koji bez lađe želi pregaziti more. Uzvišeni je rekao: "**A ti budi strpljiv! Allahovo je obećanje, zaista, istina, i neka te nikako ne obmanu oni koji čvrsto ne vjeruju!**"[575] A u drugom ajetu On je kazao: "**Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali!**"[576]

ODLOMAK DVANESTI:
VEZIVANJE SRCA I TIJELA ZA ALLAHA UZVIŠENOG *(I'TIKAF)*

Priklanjanje i predavanje jeste i'tikaf srca, odnosno njegovog vezivanja za Allaha Uzvišenog, isto kao što postač, mu'tekif, priveže svoje tijelo za boravak u džamiji u određenim danima mjeseca ramazana.

Stvarnost ove vrste, i'tikafa, jeste da rob priveže svoje srce za ljubav prema Allahu i Njegov zikr, veličajući Allaha spominjanjem Njegove uzvišenosti i svetosti, zatim da svoje tijelo, kroz iskrenost i dosljedno slijeđenje sunneta, priveže za pokornost Uzvišenom. Ali onaj koji svoje srce ne vezuje za Allaha Uzvišenog vezuje ga za mnoge druge idole i kumire, kao što je predvodnik čiste vjere Ibrahim, a.s., kazao svom narodu: "**Kakvi su ovo kumiri kojima se i dan i noć klanjate?!**"[577] Tako

575 Er-Rum, 60.
576 Es-Sedžda, 24.
577 El-Enbija, 52.

se Ibrahim sa svojim narodom razišao u *i'tikafu,* vezivanju, on se vezao za Gospodara svjetova, a njegov narod za mrtve kumire.

Kada se srce vezuje za nešto drugo pored Allaha Uzvišenog i time se zaokupi, to je onda naginjanje i predavanje tim kumirima koji su zaposjeli srce, a okretanje od Allaha Uzvišenog. Tako se dogodilo s onima koji su se klanjali kipovima. Njihov širk, nevjerstvo, ogledao se u tome što su im kipovi zaposjeli i srca i misli, i želje i nade. Kipovi su ih zapravo porobili. Zbog toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., idolopoklonike i nazvao njihovim robovima i obožavateljima, prizivajući im propast i nesreću. Poslanik je, s.a.v.s., rekao: *"Propao je rob dinara! Propao je rob dirhema! Propao je i nesretan. I od uboda trna ne može se sačuvati!"*[578]

Svi ljudi na ovom svijetu jesu putnici, a svaki će putnik doći do svoga cilja i odsjesti kod onoga koji se raduje njegovom dolasku. Onaj koji čezne za ahiretskim životom i susretom s Allahom Uzvišenim on zapravo putuje Allahu ma gdje da bio, a kada Ga sretne, kod Njega će odsjesti. Sva briga ovog putnika jeste u tome kada će stići i okončati svoje putovanje: **"A ti, o dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i On tobom zadovoljan, pa uđi među robove Moje, i uđi u Džennet Moj!"**[579] Žena faraonova molila je: **"Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u Džennetu!"**[580] Tražila je da joj sagradi kuću kod Njega, prije nego što je tražila da kuća bude u Džennetu, jer se prvo traži komšija, a potom podiže kuća.

---

[578] El-Buhari, 2.887, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.
[579] El-Fedžr, 27-29.
[580] Et-Tahrim, 11.

ODLOMAK TRINAESTI:
"ALLAH NIJEDNOM ČOVJEKU DVA SRCA U NJEDRIMA NJEGOVIM NIJE DAO!"[581]

Da bi se nešto pohranilo u nečemu, prvo se mora isprazniti od onoga što ne odgovara željenom pohranjivanju. Ovo se odnosi na materijalne i opipljive stvari, ali takva zakonitost vlada i u onim apstraktnim idejnim stvarima.

Ako je srce ispunjeno zabludom koju s ljubavlju prihvata i u nju čvrsto vjeruje, onda u njemu nema mjesta i volje za istinskim i pravim uvjerenjem. Ako jezik priča o nekorisnom, onda nema mogućnosti da govori o korisnom sve dok ne završi kazivanje o onom prvom.

U istoj su poziciji ruke i noge na čovjekovom tijelu: ako su obuzete nekim poslovima koji nemaju veze sa ibadetima, ne mogu se predati pokornosti i ibadetu sve dok ne prekinu onaj prvi posao. Također, srce koje je obuzeto nekim stvorenjem, njegovom ljubavlju, čežnjom za njim i uživanjem u njegovoj blizini, ne može se predati Allahu Uzvišenom, voljeti Njega, čeznuti za susretom s Njime i radovati se boravku u Njegovoj blizini, sve dok se ne oslobodi one prve veze. Jezik se ne može predati zikru, a organi tijela pokornosti i služenju, sve dok se jezik ne oslobodi spominjanja stvorenja, a organi od pokornosti i služenja stvorenjima. Ako srce bude zauzeto stvorenjima i učenjem onoga što ne koristi, neće se moći obuzeti Allahom Uzvišenim i učenjem Njegovih imena, osobina i propisa.

Tajna uspjeha glede spomenutog jeste u tome da srce pomno sluša baš kao i uho, pa ako pored Allahovih riječi sluša nešto drugo, onda niti će čuti Allahove riječi, niti će ih razumjeti. Ako ljubav srca nagne

[581] El-Ahzab, 4.

nekom stvorenju, onda u njemu neće ostati mjesta za ljubav prema Allahu Uzvišenom. Ako srce spominje neko stvorenje, u njemu neće ostati mjesta za zikr, spominjanje Allaha, isto kao u slučaju jezika. U tom kontekstu u *Sahihu* se navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da se prsa nekog od vas napune gnojem, pa ih on upropasti, bolje mu je nego da se napune (nemoralnim) pjesništvom"[582] Allahov Poslanik, s.a.v.s., konstatuje da se prsa čovjeka mogu napuniti pjesništvom, što znači da se mogu napuniti i nečim drugim: sumnjama, nedoumicama, maštom, mislima, onim što u stvarnosti i ne postoji, nekorisnim znanostima, šalama, pričama i tome slično.

Kada se srce napuni time, dođu mu kur'anske istine i činjenice, znanje koje oplemenjuje i vodi ka ljudskoj savršenosti, ali ne pronađu mjesta niti dobrodošlice u srcu. Onda ga obiđu i odu tamo gdje se mogu smjestiti. Kada tako ispunjenom srcu bude upućen savjet, ono ga ne prima i savjet na njega ne utječe, nego ga obiđe bez imalo zadržavanja. Zbog toga je pjesnik kazao:

«Od drugih, srce odvoji za nas,
Podršku našu spremni smo dati!
Sabur je štit blaga naše vaze,
Ko štitom se brani, blago je dobio!»

A od Allaha Uzvišenog zavisi svaki uspjeh!

ODLOMAK ČETRNAESTI:
SLIJEĐENJE PRAVOG PUTA DO ALLAHA UZVIŠENOG

Onaj ko traži Allaha Uzvišenog i želi ahiretski život, neće pronaći pravi put do svog cilja sve dok spram svog srca, jezika i tijela ne ispuni po

[582] El-Buhari, 6.155, i Muslim, 2.257, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.

dva uvjeta: da pažnju srca okrene i koncentriše na svoj cilj i da mu spriječi osvrtanje i gledanje u nešto drugo pored željenog cilja; da jezik uposli veličanjem Allaha i onim što će mu povećati spoznaju o Uzvišenom i iman, a spriječi mu da govori o beskorisnom; da svoje tijelo uposli izvršavanjem obaveza i pohvalnih djela, a spriječi mu činjenje grijeha i povođenje za strastima. U ovakvom stanju rob treba ostati sve dok ne sretne svoga Gospodara, pa ga On, Uzvišeni, rasterećti i oslobodi stega tih uvjeta, i s tjesnaca puta kojim je hodio uvede ga u prostrahnost i ljepotu.

Ako rob ne uspije ispuniti ova dva uvjeta spram svojih organa i prepusti se prostranstvu strasti, po odlasku s ovog svijeta uslijedit će taj strašni i rugobni tjesnac i pritvor, jer svaki čovjek koji napusti dunjaluk ili se rasterećuje stega i ograničavanja obaveza ili ulazi u vječni ahiretski pritvor i ograničenje.

A Allah daje podršku za dobro!

ODLOMAK PETNAESTI:
TABOR POKORNIH I TABOR GREŠNIKA

Allah Uzvišeni kroz Objavu Svojim stvorenjima naređuje i zabranjuje, a kroz *kader,* odredbu, On im daje i uskraćuje, pa su se Njegova stvorenja spram toga podijelila u dva tabora:

- tabor koji naređeno ostavlja, a zabranjeno uzima, koji na darovima ne zahvaljuje, a zbog uskraćenog srdi se i prigovara. To su Allahovi neprijatelji i oni Mu pokazuju onoliko neprijateljstva koliko se loše odnose prema Njegovim naredbama i zabranama;

- drugi tabor predstavljaju oni koji Allahove zapovijedi prihvataju riječima: «Mi smo Tvoji robovi! Ako nam narediš, žurimo da to

ispunimo! Ako nam zabraniš, ostavljamo zabranjeno i suzdržajemo se od njega! Ako nam blagodat ukažeš, mi Ti zahvaljujemo! A ako nam nešto uskratiš, mi potrebe svoje ponizno od Tebe tražimo i Tebe veličamo!»

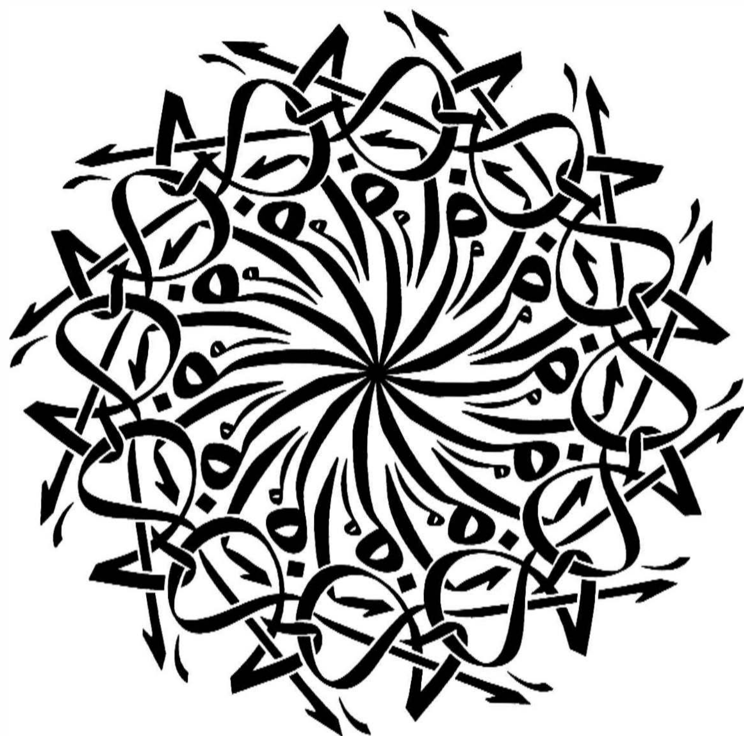
Između ovakvih robova i njihovog ulaska u Džennet jeste samo zastor dunjalučkog života, pa kada ga smrt podigne, oni se samo premjeste u vječnu blagodat i neprekidni užitak. Međutim, kad je riječ o pripadnicima prvog tabora, između Džehennema i njihovog ulaska u njega, stoji samo zastor dunjalučkog života, pa kada ga smrt podigne, oni će se naći u jadu, bolu i nesreći.

Kada se dva tabora, dvije vojske, ahiretska i dunjalučka, sukobe u tvom srcu, pa htjedneš saznati na čijoj si ti strani, pogledaj samo kojoj vojsci naginješ i u čijem borbenom stroju stojiš, jer ti zapravo ne možeš biti neutralan, ne možeš stajati po strani ili između dvije vojske. Zasigurno ćeš biti na nečijoj strani. Tabor pokornih u strastima je vidio prevaru i obmanu, pa su ih se klonuli. Obratili su se razumu za savjet, pa su savjet i prihvatili. Srca su uposlili razmišljanjem o cilju i svrsi njihovog stvaranja. Svoja su tijela zaposlili činjenjem dobrih djela koja su im naređena. Svoje su vrijeme trošili na ono što će im koristiti na ahiretu. Brzi prolazak dunjalučkog života preduhitrili su požurivanjem činjenja dobra. Borave na dunjaluku, ali im srca putuju ka ahiretu. Nastanili su se na ahiretu, prije su u njega zagazili. Zaokupljeni su Allahom Uzvišenim i pokornošću onoliko koliko osjećaju potrebe za Njime. Za ahiret se pripremaju onolik okoliko će u njemu boraviti. Na ovo im je Allah Uzvišeni još u dunjalučkom životu uzvratio blagodarjem iz Dženneta i njegovim mirisima: u srca im je ulio smirenost, ljubav prema Njemu i čežnju za susretom s Njim, a oslobodio ih je onoga čime je napunio srca poklonika dunjaluku: od ljubavi prema dunjaluku, od briga za njegovim

nestankom i od tuge za njegovim prolaskom. Njima je bilo lahko ono što je rasipnicima i ljubiteljima dunjalučkog sjaja bilo teško i trnovito. Oni su uživali u onome što je neznalicama strano i nepoznato. Tjelima su bili na dunjaluku, a dušama kod džennetskih kapija.

ČETRNAESTO POGLAVLJE

RAZNOVRSNE PORUKE

ODLOMAK PRVI:

NAPOMENE I SUGESTIJE

- Kada je Adem, a.s., čvrsto prihvatio načelo potpunog robovanja i predanosti Allahu Uzvišenom, više ga nije kaljao grijeh!

- «O sine Ademov, ako Me (na Sudnjem danu) sretneš s grijesima poput veličine Zemlje, a pri tom Mi nisi pripisao sudruga, Ja ću ti uzvratiti s isto toliko oprosta!»[583]

Kada Allah Uzvišeni vidi da Njegov rob ne čini grijeh zbog prkosa, niti radi omalovažavanja Njegove mudrosti u onome što stvara i daje, On, Svemilosni, poduči roba kako da se pokaje: **"I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti!"**[584]

[583] Hadisi-kudsij koji je zabilježio Et-Tirmizi, 3.540, i Ebu Nuajm u djelu *El-Hil'ja*, 2/231, u predanju od Enesa b. Malika, r.a. Šejh Ali El-Kari u djelu *El-Erba'in El-kudsijja*, hadis br. 31, za ovo predanje kaže da je hasen – dobro.

[584] El-Bekara, 37.

ROB I NJEGOVI GRIJESI

Rob se svojim griješenjem ne želi suprotstaviti i opirati Gospodaru Svemoćnome, niti mu je cilj pokazati se odvažnim spram Njegovih zabrana, međutim prevlada ga njegova priroda i narav, šejtansko uljepšavanje grijeha ili uljepšavanje duše, prevlast strasti, pouzdavanje u Božiju milost i nada u Njegov oprost. Sve je ovo od roba.

A što se tiče utjecaja sudbine, kadera, na postupke roba, u njegovom griješenju ogleda se sprovedba Allahovog htijenja i pokazuje se veličina Njegovog gospodarstva i bijeda čovjekovog robovanja. U tome se vidi ovisnost roba o Allahu Uzvišenom i potvrđuju se tragovi i utjecaj značenja Njegovih lijepih imena, poput: milosti, blagosti i praštanja, za onog roba koji se pokaje za učinjene grijehe, ili osvete, teškog kažnjavanja i pravednosti prema onom robu koji ustraje u grijehu.

On, Uzvišeni, želi pokazati Svom robu da je samo On savršen, dok je rob nepotpun i ovisan o Njemu. On želi da rob posvjedoči savršenost Njegove moći i snage, potpunost Njegovog oprosta i milosti, potpunost Njegovog dobročinstva i blagosti prema robu, kao i potpunost Njegove zaštite i prikrivanja mahana i sramota roba. Uzvišeni hoće da rob shvati da je Njegova milost koju mu ukazuje, ustvari, dobročinstvo kojim ga dariva, a ne uzvraćanje dobrim na dobro, i ako mu Allah Uzvišeni ne ukaže Svoju milost i dobrotu, on će, bez sumnje, propasti.

Slavljen neka je Allah, koliko samo ima mudrosti u određivanju grijeha?! Koliko u tome, pored pokajanja roba od počinjenog grijeha, ima koristi i milosti za njega?!

Pokajanje nakon učinjenog grijeha slično je pijenju lijeka nakon pojave bolesti. A koliko ima bolesti koje na kraju čovjeku zapravo donesu zdravlje?!

«Nekada posrtaj donese uspjeh,
a i bolesti znaju tijelo izliječiti!»

- Da nije određen grijeh, čovjeka bi uništilo samodivljenje!

- Grijeh koji čovjeka učini poniznim, Allahu je draži od pokornosti koja na kraju odvede u grijeh!

- Svijeća Allahove pomoći zasvijetlit će u svijećnjaku poniznosti.

- Čovjek doista ne oplemenjuje svoju dušu onoliko koliko je može poniziti, ne uzdiže je onoliko koliko je može baciti u nizine, ne daje joj odmora koliko je može umoriti, upravo kao što pjesnik kaže:

«Zamorit ću svoju dušu ili ću se odmoriti,
Poniženje duše biva kad se ona časti!»

Čovjek ne zasićuje svoju dušu onoliko koliko je može izgladnjeti, ne osigurava je onoliko koliko je može zastrašiti, ne dovodi je u blizinu Gospodara Svevišnjega koliko je od Njega može udaljiti i ne oživljava je koliko je može umrtviti! U pjesmi stoji:

«Nakon smrti duše počinju da žive,
Ko želi živjeti neka onda umre!»

- Piće je strasti slatko, ali se njime lahko davi!

- Kad vrabac vidi zrno na zubima zamke, lahko se odriče slasti jela!

- O zapleteni u mrežu strasti, brzo se odlučuješ na nove korake, eto poderao si mrežu!

- Odredbe sudbine ispunit će se neminovno, zato pribjegni primirju!

- Allahu pripada vlast nebesa i Zemlje. Od tebe u zajam traži samo jedno zrno, a ti si Mu ga uskratio. On je stvorio sedam mora, od tebe traži samo jednu suzu, no tvoje su oči ostale suhe!

- Bezobzirno i slobodno gledanje u srce urezuje sliku viđenoga. Srce je, ustvari, kao Kaba, a Onaj Kome se treba robovati ne dopušta da oko Kabe budu poredani kipovi i kumiri.

- Dunjalučki užici poput su crnila koje je prevladalo u tijelu, a džennetske hurije čude se čovjeku kako je prihvatio lošiji izbor.

Međutim, vihor strasti kad puhne u oči razuma, nabaca pijeska, i slika Pravog puta izgubi se.

- Slavljen neka je Allah Uzvišeni! Džennet se kao djevojka okitio za prosce, pa se oni nadmeću u visini mehra. Gospodar se Moćni preko Svojih lijepih imena i savršenih atributa predstavio onima koji su Ga zavoljeli, pa oni žurno rade za dan susreta, međutim, ti si zauzet dunjalučkom lešinom!

- Spoznaja je sag na koji staje samo Allahu bliski rob, a ljubav je pjesma koju pjeva samo zaljubljeni željan društva voljenoga!

- Ljubav je izvor u pustinji do kojeg nema puta, zbog toga malo ko s izvora pije!

- Zaljubljenik se povlači u osamu da bi se predao voljenome; o njemu mislio i njega spominjao, baš kao što dijete žuri majci ili riba vodi!

«Udaljim se od šatora u osamu – sam,
Da o tebi, u samoći, srcu pričam – znaj!»

- Pobožnjak neće pronaći odmora osim u hladu drveta Tuba, a zaljubljenik se neće smiriti osim u danu povišice (*el-mezid*).

- Predaj se Allahu Uzvišenom u životu, On će uz tebe biti poslije smrti!

- Čovječe, zar prodaješ svoj život za grijeh i okretanje od Allaha Uzvišenog?! Doista sebi nanosiš veću štetu nego što ti je nanose neprijatelji!

«Ne mogu dušmani neukom
štete nanijeti
koliko može on sam sebi.»

- Visoka ambicija jeste pripremati se za susret s Voljenim i poraditi mnoge stvari prije samog susreta. Ko tako postupi, onda se može radovati kad ugleda kraj svoga puta: "... **a pripremite šta i za duše**

svoje. I bojte se Allaha i znajte da ćete pred Njega stati. A ti obraduj prave vjernike!"[585]

- Tako mi Allaha Svemoćnoga, neprijatelj te neće napasti dok te ne napusti Zaštitnik. I nemoj misliti da te šejtan savladao! Ne, nego se Zaštitnik od tebe okrenuo!

SAVJET DUŠI

- Čuvaj se zla svoje duše (*nefsa*), jer te nijedna nedaća nije snašla, a da je nije izazvala tvoja duša. Nikada s dušom nemoj sklapati mir! Tako mi Allaha, onaj ko ne ponizi svoju dušu nije joj pokazao nikakve počasti, niti ju je uzdigao onaj ko je nije prizemljio, niti ju je odgojio onaj ko je nije salomio, niti ju je odmorio onaj ko je nije umorio, niti ju je osigurao onaj ko je nije zastrašio, niti ju je obradovao onaj ko je nije rastužio!

- Slavljen neka je Allah Uzvišeni! Tvoja vanjština okićena je odjećom bogobojaznosti, ali tvoja je nutrina poput zemljanog vrča u kojem se nalazi vino strasti. Kako god ugladiš i namjestiš vanjštinu, ispod odjeće zaudara smrad vina; od tebe se udalje istinoljubivi, a okruže te grešnici i pokvarenjaci!

- Dok se predaješ ibadetu u kutu džamije, prilazi ti lopov strasti i primjećuje da ga ne odgoniš. On će biti uz tebe pokušavajući da te odvrati od dobra sve dok te i ne izvede iz džamije!

- Budi iskren u onome što tražiš i za čim žudiš, jer pomoć uskoro stiže!

- Neki se čovjek obratio Ma'rufu[586], rekavši: «Poduči me iskazivanju ljubavi!» Ovaj mu reče: «Ljubav se ne postiže podučavanjem!

---

[585] El-Bekara, 223.

[586] Ma'ruf El-Kerhi, umro 200. god. po H. Pogledaj njegovu biografiju u djelu *Hil'jetul-evlija*, 8/360, i u djelu *Tarihu Bagdad*, 13/199.

To je čežnja da se sretneš s Onim Koga stvarno voliš,
Od smrti je ona gorča kad ljubav ne izrodi!»

- Nije čudno da vjernici Njega Uzvišenog vole: "**...i koji Njega vole!**", ali je čudno i divota prava da On, Uzvišeni, voli njih: "**...koje On voli!**"[587]

- Nije čudno da siromah prosjak voli dobročinitelja koji mu udjeljuje, ali je čudno da dobročinitelj voli tog siromaha!

ODLOMAK DRUGI:

KORISTI I MUDROSTI

- Kada su srcem dalekovidi vidjeli kako je dunjaluk ovladao svojim stanovnicima, kako nada izdaje one koji su se na nju oslanjali, kako je šejtan vlast preuzeo i duše ustrojio, kako duša koja na zlo nagovara pobjeđuje; oni su se okrenuli i sklonili u tvrđavu predanosti Bogu i preklinjanja za spas i milost kao što se prestrašeni rob sklanja u harem svog vlasnika.

- Dunjalučke strasti i izazovi jesu poput opuštanja u maštarenju. Pogled neznalice zadržava se na vanjštini i izgledu stvari, dok razuman rob vidi i šta se skriva iza zastora!

- Bile su im predočene strasti, pa kada su pružili ruke da ih kušaju, oči razuma zapazile su zamku, pa su na krilima opreza poletjeli u drugu stranu i popravili cilj svog putovanja: "Kamo sreće da narod moj zna!"[588]

- Neki su razmotrili stvarnost života, pa su razumjeli njegov cilj. Pripremili su se za odlazak prije konačnog odlaska i odlučno su krenuli stazom pravom. Neki ljudi obuzeti su ništarijama, dok ovi prevaljuju pustinje do svoga cilja, a njihovi vrapci strasti uhvaćeni u mrežu samo iščekuju dan klanja!

---

[587] Autor govori o ajetu: "**Allah će sigurno umjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole...!**" (El-Ma'ida, 54.)
[588] Ja-Sin, 26.

- Dvije se lisice uhvatile u lovčevu zamku, pa jedna pita drugu: «Gdje ćemo se sresti poslije ovog?!» A ova joj odgovara: «Za dva dana u kožari!»

- Tako mi Allaha, dani su za njih bili samo san, a kada su se probudili, dočekao ih je uspjeh!

- Ono što je proteklo od života, postalo je samo san, a ono što se iščekuje jeste, ustvari, nada. A između toga dvoga čovjek troši ili gubi svoje vrijeme!

- Kako da uspije onaj čovjek prema kojem njegova supruga nema milosti, djeca ga ne poštuju, od komšije nije siguran, prijatelj ga ne savjetuje, partner u poslu čini mu nepravdu, neprijatelj ga stalno progania, duša ga poziva na grijeh, dunjaluk ga izaziva svojim ukrasima, strast ga uništava, požuda ga savladava, srdžba ga pobjeđuje, šejtan mu zabludu uljepšava, a slabost ga je gotovo ophrvala?! Ako mu Allah Uzvišeni ukaže Svoju milost i privuče ga Sebi, onda će savladati sve spomenuto. Međutim, ako ga prepusti samome sebi i napusti ga, onda će se sve spomenuto udružiti protiv njega i na kraju ga uništiti!

ONI KOJI ODBACUJU SUD KUR'ANA I SUNNETA

Kada su ljudi odbacili sud Kur'ana i sunneta i prestali se obraćati ovom sudu, povjerovali su da Kur'an i sunnet nisu dovoljni ili kompetentni da ukažu na pravdu, pa su se okrenuli ljudskim mišljenjima, logici, racionalnim prosudama i stavovima učenjaka. Takvo ponašanje iskvarilo im je zdrave naravi, unijelo tamu u srca, zamutilo stavove i razmišljanje i donijelo prazninu u razum. To ih je zaslijepilo i potčinilo u tolikoj mjeri da su na tim kvazivrijednostima odgajana nova pokoljenja, a odrasli zapadali u duboku starost, i to za njih nije predstavljalo ništa loše. Zatim je došla druga vlast, podignuta druga država u kojoj su novotarije zamijenile sunnet,

ego zamijenio razum, strast zamijenila razboritost, zabluda zamijenila uputu, grijeh zamijenio dobro, neznanje zamijenilo znanje, pretvaranje zamijenilo iskrenost, laž zamijenila istinu, nepravda zamijenila pravdu, ulagivanje zamijenilo savjetovanje, te su trijumf i pobjeda pripali ovim pseudovrijednostima. U nosioce se zablude sada s poštovanjem upire prstom, a nekada se upiralo u pronositelje dobrote i čestitosti.

Kada vidiš da neka država, u kojoj se ovakve stvari promiču, napreduje, kada se njene zastave na koplja uzdignu, kada se njena vojska sakupi i pokrene, tada je, tako mi Allaha Uzvišenog, bolje biti pod zemljom nego njome hoditi, vrleti planina bolje su od prostranih ravnica, i boraviti u društvu zvijeri tada je sigurnije od boravka u društvu ljudi.

- Zemlja se naježila, a nebo smračilo, i pojavio se nered na kopnu i moru zbog grijeha razvratnika. Nestalo je blagoslova, dobro se smanjilo, životinje su onemoćale, a život je zbog nedjela nasilnika postao turoban. I svjetlost dana i tmine noći plaču zbog nedjela i zapanjujućih čini ljudi. Meleki pisari i pratioci žale se svom Gospodaru zbog prevladavanja razvrata, nemorala i zlodjela.

Tako mi Allaha Uzvišenog, to je opomena pred dolazak teške kazne koja samo što nije izbila. To je proglas noći što nesreću nosi koja je svoje tmine već razasula! Zato uz iskreno pokajanje skreni sa puta hrđavoga, dok još nije kasno. Požuri s pokajanjem da ne budeš od onih pred kojima su vrata pokajanja zatvorena, kojem je grijeh jedina sudbina, a Uzvišeni poručuje: **"A mnogobošci će sigurno saznati u kakvu će muku zapasti!"**[589]

- Kupi svoju dušu danas; pijaca je još tu, cijena je poznata, a i novca imaš. Roba je jeftina, ali doći će dan kada neće biti pijace ni robe, niti će se u tom danu išta, bilo veliko ili malo, moći kupiti i nabaviti. **"To će biti**

[589] Eš-Šuara, 227.

dan u kojem će vam biti jasno da ste sami sebe obmanuli!"[590] "Dan kad nevjernik bude prste svoje grizao!"[591]

"Ako odeš bez prtljaga; prave vjere i imana,
Na mahšeru ugledat ćeš one koji prtljag nose.
Zažalit ćeš zašto i ti nisi spreman kao oni
Zašto nisi ulagao i štedio kao mnogi!"

- Djela bez iskrenosti i povođenja za Poslanikom, s.a.v.s., jesu beskorisna kao što se putnik neće okoristiti od svoje obuće u koju trpa pijesak, nego će mu obuća samo postati teža!

- Ako svoje srce opteretiš dunjalučkim brigama, a zapostaviš njegove virdove – duhovnu hranu, što za njega predstavlja život i snagu, onda si poput putnika koji pretovari svoju jahalicu, a zaboravi na njenu hranu. Doista će mu ona brzo stati!

«Bez cilja nekog godine troši
ne vidi nadu, ni uspjeh neki
Da li vodič brzi zna kuda hodi,
jer ne ide brzo karavan svaki.
Uspori malo, gledaj kuda kročiš,
stopama svojim po mrtvima gaziš!»

- Kome se ukaže slast ugodnog života lakše podnosi gorčinu strpljivosti!

- Cilj je prva stvar kod procjenjivanja, ali se posljednji pojavljuje. Cilj je prva stvar i u čovjekovom razmišljanju, ali zadnja faza u ostvarivanju.

- Čovjek se navikao i kroz svakidašnju praksu naučio da kaže za nešto da je neostvarivo, ali ako bi njegova ambicija malo porasla, s

---

[590] Et-Tegabun, 9.
[591] El-Furkan, 27.

visokih i do tada nedokučivih ciljeva počela bi prodirati svjetlost čvrste odluke za ostvarenjem cilja.

- Ljudi se razlikuju po svojim ambicijama i željama, a ne po likovima i izgledima.

- Slaba ambicija spušta smetljara i u jarak s ljudskim nečistima!

- Između tebe i onih koji su uspjeli nalazi se brdo strasti. Oni su odsjeli ispred brda, a ti iza njega. Napusti svoj položaj i stignut ćeš karavan uspjelih.

- Dunjaluk je sedlo za trkaću životinju. Od mnoštva natjecatelja podigla se prašina i još se ne vidi pobjednik, mada ima ljudi koji jašu na konjima, a neki na magarcima, dok su neki ostali i bez svojih jahalica, pa idu pješke.

«Kad prašina na zemlju se slegne,
zamijetit ćeš jesi li konja ili magarca jaho!"

- U naravi čovjeka živi osobina pohlepnosti, ali suzdržljivost vodi ka boljem skončanju.

- Lopov pohlepe hodi samo kroz tamu strasti!

- Zrno ljudskih želja stavljeno je pod zamku uništenja, pa razmisli o takvoj smrti, zar nije lakše braniti se strpljivošću?!

- Snaga želje za ostvarenjem nade podstječe čovjeka na ulaganje napora u ostvarenje cilja i poziva na opreznost kako nada ne bi bila upropaštena!

- Škrtac je siromah koji neće imati nagradu za svoje siromaštvo!

- Treba se strpiti na žeđi za nanošenjem štete i ne piti sa strehe prigovaranja!

- Čestita žena bit će i gladna, ali neće prodavati svoje tijelo.

- Kad tražiš, traži od svoga Gospodara, jer ako rob traži od nekog drugog, pored svog vlasnika, to je poniženje i nečastan čin!

- Mladice samoće daju plodove dobrog društva.

- Udalji se od onoga što neće vječno potrajati, a potraži društvo u onome što se od tebe neće nikada odvojiti!

- Osamljivanje neznalice jeste propast, a kad se učenjak osami, pa on ima svoju spremu i može se braniti![592]

- Ako se u časnoj kući (srcu) spoje razum i čvrsto uvjerenje, a potom ih poprati zdravo razmišljanje, pa se međusobno dozivaju i savjetuju, onda:

«Slušat ćeš govor, dosadno ti neće biti,
Što skladom svojim dragost izaziva.
Kada se duša sjeti Njega, nestane bola,
s umorna srca briga odmah spadne!»

- Ako iz usta tvog neprijatelja izađe nepromišljena riječ, nemoj na nju istom riječju uzvraćati da se ne bi razmnožila, jer potomstvo rasprave i svađe jeste pogrdno potomstvo!

- Tvoja strastvena odbrana i privrženost duši odraz je tvog neznanja o njoj, jer da svoju dušu istinski poznaješ, udružio bi se sa svojim protivnikom protiv duše svoje!

- Kada se vatra osvete raspali iz vatre srdžbe, prvo izgori onaj koji na taj način vatru raspiruje!

- Priveži svoju srdžbu u okove mudrosti i blagosti, jer je srdžba kao lav, ako se otrgne, sve uništi!

- Kome sreća bude predodređena, on će na dobro upućivati makar to od njega i ne tražili!

- Kada Allah Uzvišeni hoće uputiti nekog roba, On u njegovo srce ubaci sjeme uspjeha i podrške, zatim ga zalije vodom želje i straha, potom ga kroz više faza promatra i prati, a onda pored njega do uroda

[592] Autor je upotrijebio riječi iz hadisa u kojem stoji da kada su pitali Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o izgubljenoj kamili, da li je čovjek može posvojiti ako je nađe, on je odgovorio: "Ona ima svoje napajanje (ima rezerve vode u želucu) i može se braniti (od zvijeri)!"

postavi čuvara – znanje, kad domalo iza toga vidiš biljku kako se na stabljici svojoj izdigla visoko.

- Kada se zvijezda ambicije pojavi u tminama noći nemarnosti, a zatim se pojavi i mjesec odlučnosti, tada zemlja srca zablista svjetlom Gospodara svoga.

- Kada se noć razastre, san ili budnost ovlada ljudima; opreznost i želja za ostvarenjem cilja vlada na samom čelu logora budnosti, dok sporost i lijenost vladaju u četi nemarnosti. Pa kada odlučnost krene u napad i navali s boka na neprijatelja, tada vojske traćenja vremena budu poražene, i dan ne osvane a da ratni plijen već ne bude podijeljen među ratnicima.

- Putovanje noću podnosi samo onaj koji je spreman i glad podnositi; na čelu da budu najbolje kamile, a na začelju one što potrepštine nose.

- Nemoj da ti dosadi stajati pred vratima, makar bio i odbijen. Nemoj prestajati da se izvinjavaš, makar bio i odbačen. Kada vrata budu otvorena drugima, pored tebe, i ti uđi poput lašca koji se među svijetom promiče, uđi poput parazita i pruži ruku govoreći: **"I udijeli nam milostinju!"**[593]

- O ti što vrata opskrbe otvaraš bez ključa bogobojaznosti, kako samo činiš puno grijeha, a žališ se na oskudnu opskrbu?!

- Kada bi rob udovoljio uvjetima bogobojaznosti, nijedna mu dunjalučka želja ne bi bila uskraćena!

- Grijesi sužavaju i zatvaraju vrata opskrbe, i čovjeku doista biva uskraćena neka opskrba zbog grijeha koji je počinio![594]

«Nisam vam došao u posjet,
nego me put ovuda nanese.
Od vrata vaših, nisam se okren'o
osim zbog grijeha, zbog njih i posrnuh!»

[593] Jusuf, 88.
[594] U istom značenju navodi se i merfu-predanje, s tim da je ocijenjeno kao slabo.

- Duše su smještene u likove kao što su ptice smještene u tvrđave, al' onaj ko je namijenjen da se gnijezdi, nije kao onaj koji je namijenjen da se u dobru natječe!

- Ko od posluge želi znati svoj položaj kod vladara neka pogleda u poslove koje mu vladar povjerava i zbog kojih ga drži!

- Budi sin ahireta, a ne sin dunjaluka, jer dijete svoje porijeklo vezuje za majku.

- Dunjaluk nije vrijedan ni jednog tvog koraka, pa kako onda možeš ići iza njega?!

- Dunjaluk je poput lešine, a i lav se susteže da jede tako nešto!

- Dunjaluk je prolaz, a ahiret je stvarna domovina i boravište, pa kako onda svoje potrebe da tražiš negdje drugdje osim u domovini?!

SUSRETI I DRUŽENJA S BRAĆOM

Susreti i druženja s braćom mogu se podijeliti na dvije vrste:

prva: susreti radi zabavljanja i trošenja vremena, i ovo druženje više šteti nego što koristi. A najmanja šteta koja se pojavljuje jeste da takva druženja umrtvljuju srce i beskorisno odnose vrijeme;

druga: druženje radi potpomaganja u vjeri i pokornosti, radi savjetovanja i preporučivanja istine i strpljivosti. Ovakva su druženja pravi ulog i zarada, ali i ona imaju tri mahane:

- Da ljudi jedni drugima uljepšaju postupke i stanja;

- prelaženje granice u govoru i druženju;

- da takva druženja postanu običaj i prerastu u strast, pri čemu se gubi i nestaje cilj radi kojeg se sastaje.

Jednom riječju kazano, druženja ili susreti jesu kalemi za dušu koja nagovara na loše, ili kalemi za čisto srce i dušu smirenu.[595] A plod

[595] O vrstama kalema, autor je govorio ranije.

kalemljenja bit će poput kalema: ako je kalem dobar, i plodovi će biti dobri. Dobre duše uzimaju svoje kaleme od meleka, a loše duše uzimaju svoje kaleme od šejtana. A Allah Uzvišeni, iz mudrosti Svoje, učinio je dobro za dobre, a loše za loše.

ODLOMAK TREĆI: RAZNOLIKI SAVJETI

- Kloni se onoga koji odbacuje Kur'an i sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako ti ne bi naudila njegova propast.

- Čuvaj se dvojice neprijatelja, zbog kojih je stradala većina svijeta: onoga koji lijepim riječima i svojim sumnjama odvraća od Pravoga puta i onoga koji je zaveden svojim položajem ili dunjalukom.

- U kome je stvorena snaga i spremnost za nešto, on uživa kada svoju snagu koristi u onome za što je spreman učiniti. Užitak onoga kome je data snaga i spremnost za spolni odnos jeste u trošenju svoje snage u tom činu. Kome je data snaga i spremnost za ljutnju i srdžbu, on uživa u korištenju svoje snage i spremnosti u srdžbi i ljutnji. Kome je data snaga i spremnost za jelo i piće, on uživa u korištenju svoje snage i spremnosti u jelu i piću. Kome je data snaga i spremnost za traženjem znanja, on uživa u trošenju svoje snage i spremnosti u traženju znanja.

Kome je data snaga i spremnost za ispoljavanje ljubavi prema Allahu Uzvišenom, za okretanjem Njemu i vezivanjem srca za Njega, on uživa u korištenju svoje snage u tome. A svi drugi užici, koji nastaju korištenjem snage i spremnosti, pored ovog užitka, bezvrijedni su i kratkotrajni. A najbolje skončanje nakon tih malih užitaka jeste da rob makar zbog njih ne bude natovaren grijesima, ako već time ništa ne zarađuje.

ODLOMAK ČETVRTI:
IMANSKE PORUKE

- Nemoj zaboraviti na Onoga Koji je tvom životu kraj odredio, a tvojim danima i uzdasima rok i broj. Od svih drugih možeš biti neovisan, ali o Njemu ti ovisiš i On ti neminovno treba.

- Ko izbor dunjalučkih dobara i njihovu povišicu, ili traženje vlasti i ugleda, ili oslobađanje od neprijatelja ili rješavanje pomanjkanja dunjaluka, prepusti Allahu Uzvišenom, oslanjajući se na Njega i pouzdavajući se u Njegovu odredbu i lijep izbor, predajući Mu se u potpunosti i zadovoljavajući se onim što On presudi, bit će oslobođen od svih dunjalučkih briga, tuge, boli i jada. Međutim, onaj ko ne postupi ovako, nego se zadovolji da sam sebi odredi i izabere najbolje, zapast će u brige, tugu, teret i jad.

U takvom stanju život će izblijedjeti, srce radost izgubiti, trud neplodan biti, nada iščeznuti, a smiraj i odmor nestati. Allah Uzvišeni olakšao je Svojim stvorenjima put do Njega, ali se Svojim odredbama, *kaderom,* zaklonio od njih. Pa onome ko se preda Allahu Uzvišenom, prihvati Njegovu odredbu i zadovolji se njome, Allah otkloni taj zastor između Sebe i roba, i tad srce roba pohrli Njemu i uz Njega se smiri!

- *Mutevekkil,* onaj koji se oslanja na Allaha Uzvišenog, ne traži ništa drugo osim od Allaha, ne pogovara Allahu zbog onoga što On odredi, i uz Allaha, on ništa ne ostavlja i ne štedi za sutra.

- Ko se sobom zabavi zaboravi na sve drugo. A ko se zabavi svojim Gospodarom, On učini da se ne zabavi samim sobom!

- Iskrenost ili ihlas ne poznaje melek pa da je zapiše, niti neprijatelj, pa da je uništi, niti se njen vlasnik s njome divi, pa je tako upropasti.

- Zadovoljstvo je smirenost srca u sprovođenju odredaba kadera.

- Ljudi na dunjaluku pate onoliko koliko su vezani za dunjaluk.

- Srce ima šest staništa po kojima kola, i ne postoji sedmo zasigurno. Tri staništa plemenita su i časna, a tri su niska i bezvrijedna.

Bezvrijedna staništa jesu: dunjaluk koji se srcu uljepšava, zatim duša koja mu došaptava i neprijatelj koji ga obmanjuje. Ovo su staništa niskih i prljavih duša. One tu borave i ne odlaze dalje.

A plemenita i časna staništa srca jesu: dobra djela, koja vidi, razum, koji ga vodi i Bog, Koga obožava. Dobra srca borave između ova tri staništa.

- Slijeđenje strasti i nada u dug život povod su svake propasti, jer slijeđenje strasti zasjenjuje spoznaju i slijeđenje istine, dok nada u dug život baca ahiret u zaborav kao i pripremanje za njega.

- Čovjek neće osjetiti ni miris iskrenosti sve dok obmanjuje sebe ili dok obmanjuje druge!

- Kada Allah Uzvišeni želi dobro svome robu, On mu ukaže na njegove grijehe, a učini da se ne osvrće na grijehe drugih. On učini da rob ne mari za bogatstvom onoga što posjeduju ljudi, nego da dijeli ono što posjeduje i da trpi uvrede od drugih. A kada On želi loše robu, sve mu ovo izopači.

- Visoka ambicija roba stalno kruži oko tri stvari:

oko spoznaje neke nove osobine Uzvišenog, kako bi se dodatno povećala ljubav roba prema njegovom Gospodaru;

oko primjećivanja Njegovih blagodati, kako bi rob dodatno zahvaljivao Uzvišenom i više Mu se pokoravao;

oko prisjećanja grijeha koje je rob počinio, kako bi se rob opet pokajao i dodatno pokazao strahopoštovanje prema svom Stvoritelju.

Ali, ako se ambicija roba priveže za nešto drugo pored ovoga troga, onda doista samo kruži po dolinama opasnosti i šejtanskog nagovaranja.

- Ko se zaljubi u dunjaluk on pogleda u svoj položaj kod tog roba pa ga ponizi, potčini i porobi, a kad se rob okrene od dunjaluka, on pogleda u veličinu položaja tog roba, pa mu se pokori i stavi na uslugu.

- Putnik će stići do svoga odredišta ako se drži pravoga puta i noću prevaljuje razdaljine, no ako skrene s puta i cijelu noć provodi u snu, kada će onda stići do svoga cilja?!

ODLOMAK PETI:

SAVJETI I POUKE

- Ko u društvu ljudi ne nalazi smirenost i zadovoljstvo, a nalazi ih u osamljivanju iskren je, ali slab. Ko pronađe smirenost i zadovoljstvo u društvu ljudi, a ne pronalazi ih u osamljivanju, bolestan je ili manjkav. Ko ne pronađe smirenost i zadovoljstvo ni među ljudima ni u osamljivanju taj je onda mrtav i odbačen, dok onaj koji pronalazi smirenost i zadovoljstvo u društvu ljudi i u osamljivanju jeste iskren i on dariva svoju ljubav, a ujedno je i jak u cijelom svom stanju.

Ko osjeti slast i povećanje imana u osamljivanju, to je jedini njegov način za postizanje tog osjećaja. Ko osjeti povećanje imana u druženju s ljudima, u njihovom upućivanju i savjetovanju samo će na taj način i pronalaziti taj osjećaj, dok onaj koji osjeća slast i porast imana prilikom izvršavanja Allahovih naredbi, ma gdje da bio, on će pronalaziti taj osjećaj i u samoći, a i kada je u društvu s ljudima.

Najsrčanije stanje za roba jeste ono koje mu Njegov Gospodar odredi, zato prihvati ono što Allah Uzvišeni hoće od tebe, a nemoj tražiti od Allaha Uzvišenog ono što ti svojom dušom želiš.

- Svjetiljke čistih srca po svojoj prirodi svijetle i prije nego što ih Objava oplemeni: **"...čije ulje gotovo da sija kad ga vatra ne dotakne!"**[596]

[596] En-Nur, 35.

- Kuss[597] je prihvatio islam iako nije ni vidio Poslanika, s.a.v.s., a Ubejj[598] nije vjerovao, iako je s Poslanikom, s.a.v.s., klanjao u džamiji!

- U kaderu je davno zapisano da će Musa biti poslanik, a Asija, žena faraona, muslimanka. Tabut s dječakom, bez majke, došao je do njenog dvorca, do žene koja nije imala djecu.

Tako ti Allaha, koliko samo ovo kazivanje nosi poruka i pouka?! Koliko je faraon poklao djece tražeći Musaa još kao dječaka, ali jezik sudbine kao da je govorio: «Mi ga nećemo podići i odgojiti osim u tvom krilu!»

- Zul-Bidžadejni[599] bio je siroče. Odgajao ga je njegov amidža, pa ga je duša zvala da prihvati islam. Ali kada htjede doći Poslaniku, s.a.v.s., spriječi ga bolest amidže, pa je ostao uz njega. A kada se ovaj oporavi, kod Zul-Bidžadejna nestade strpljivosti, pa mu reče: «Amidža moj, dugo sam čekao da prihvatiš islam, ali ti ništa ne poduzimaš!» Na ove riječi, amidža uzvrati: «Ako prihvatiš islam, ja ću ti oduzeti sve što sam ti dao!»

Međutim, čežnja Zul-Bidžadejna kao da reče: «Pogled u lice Muhammedovo draži mi je od dunjaluka i svega što je na njemu! «

«Da je Medžnun bio pitan:
'Hoćeš Lejlu il' dunjaluk
s ukrasima svim njegovim?!',
Zasigurno rekao bi:
'Ta prašina s nanula
koje Lejla sada nosi
draža mi je od onoga
što mi za nju vi nudite!'»

I kada je Zul-Bidžadejn odlučio krenuti Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., amidža mu je sve oduzeo, čak je s njega skinuo i odjeću, pa

[597] Zvao se Kuss b. Saida El-Ijadi. Ibn Kesir u djelu *El-Bidaja ven-nihaja*, spominje neka predanja u vezi s ovim čovjekom, 2/230-237.

[598] To je Abdullah b. Ubejj, predvodnik munafika.

[599] Zvao se Abdullah b. Abdunuhm, u predislamskom dobu zvali su ga Abduluzza. Pogledaj *Usdul-gaba*, 3/227.

mu je njegova majka dala neko prugasto platno koje su zvali *bidžad*[600], pa ga je on rasplovio; jedan dio je ogrnuo oko pasa i nogu, a drugi je koristio kao gornji ogrtač. A kasnije, nakon prihvatanja islama, kada je glasnik džihada pozvao u pohod, on se odazvao među prvima želeći biti u skupini odabranih. Kada je kao šehid preselio na ahiret, Allahov Poslanik, s.a.v.s., spustio se u njegov kabur proširujući otvor lahda[601], govoreći: "Bože, ja sam omrknuo, a bio sam njime zadovoljan, pa budi i Ti njime zadovoljan!"[602] Na ovo je Abdullah b. Mesud rekao: «Kamo sreće da sam ja bio na njegovom mjestu!»

- O ti neodlučni! Na šahovskoj tabli pješak, pijun, jeste najslabiji, ali kada se sruči na neprijatelja, postaje kraljica.

- Neki su mudraci vidjeli čovjeka kako napaja mazgu, pa su kazali: «Da je ona brza, svi bi je jahali!»

- Teške situacije ili prepreke samo su iskušenja u kojima se raspoznaju iskreni od lažljivaca, pa kada tešku situaciju čovjek dobro iskoristi, ona mu postane podrška do ostvarenja željenog cilja.

ODLOMAK ŠESTI:
OPORUKE I PODSTICAJI

- Čuvaj se grijeha, jer grijeh je ponižavanje veličine Allahove naredbe: "**Poklonite se...**"[603] i on znači prekidanje blagodati: "**...živite!**"[604]

- O kakav je to trenutak zbog kojeg se Adem kajao hiljadu godina?![605]

[600] Zbog toga je i prozvan Zul-Bidžadejn – osoba s dva prugasta platna.
[601] Bočno potkopavanje kabura kako bi se mejjit u njega stavio. (op. prev.)
[602] Predanje je zabilježio Ibn Ishak u djelu *Siretu Ibn Hišam*, i Ebu Nuajm u djelu *El-Hil'je*, 1/122. Sened predanja je munkati, isprekidan, kako navodi El-Hafiz u djelu *El-Isaba*, 2/330, dok Ez-Zehebi u djelu *Tedžridu esmais-sahaba* za sened kaže da je ispravan, 1/168.
[603] Kako se navodi u ajetu: "**A kad rekosmo melekima: 'Poklonite se Ademu!', oni se pokloniše, ali Iblis ne htjede, on se uzoholi i postade nevjernik!**" (El-Bekara, 34.)
[604] Kako se navodi u ajetu: "**I Mi rekosmo: 'O Ademe, živite, ti i žena tvoja, u Džennetu...**" (El-Bekara, 35.)
[605] Misli na grijeh zbog kojeg je Adem izveden iz Dženneta. (op. prev.)

- Adem nije prestajao krvlju kajanja pisati poruke svoje tuge i žaljenja, sve dok nije došla potvrda od Gospodara svjetova: "**...pa mu On oprosti!**"[606]

- Iblis se obradovao Ademovom spuštanju na Zemlju, ali je zaboravio da se ronilac u potrazi za biserima poslije spuštanja na dno mora ponovo uzdiže.

- Koliko je proteklo vremena od onog časa kada je Allah Uzvišeni objavio melekima: "**Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti!**"[607] i Njegovog obraćanja Iblisu: "'**Odlazi!**', **reče On**, '**Onima koji se za tobom budu poveli i tebi – kazna džehennemska bit će vam puna kazna?!**'"[608]

- Ono što se desilo Ademu, on je radi toga i stvoren: "Kada vi ne bi griješili, Allah bi doveo novi narod koji bi griješio, da bi im On mogao praštati!"[609]

- Ademe, nemoj tugovati i patiti zbog Mojih riječi: "**Izlazi iz njega!**"[610], jer Ja sam Džennet stvorio za dobro tvojih potomaka!

- O Ademe, dolazio si kod Mene kao što kralj dolazi kralju, ali danas dolaziš k Meni kao što rob dolazi svome gospodaru!

- O Ademe, nemoj tugovati zbog čaše posrtaja koju si ispio, jer ona je bila razlogom tvoga osvješćenja; izašla je iz tebe bolest samodivljenja, a obukao si plašt pobožnosti i robovanja: "**Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas!**"[611]

- O Ademe, tvoje mjesto u Džennetu nisam nikome drugom dao, nego sam te iz njega izmjestio da bi ga dodatno uljepšao i upotpunio, i da Mi radnici (vjernici) pošalju svoju ušteđevinu: "**Bokovi se njihovi postelja lišavaju, i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju...**"[612]

[606] El-Bekara, 37.
[607] El-Bekara, 30.
[608] El-Isra, 63.
[609] Muslim, 2.749, u predanju od Ebu Hurejre, r.a.
[610] El-E'raf, 18.
[611] El-Bekara, 216.
[612] Es-Sedžda, 16.

- Kada je Adem, a.s., učinio grijeh nije mu koristila počast: "**Poklonite se...**"[613], ni ugled: "**I On Adema poući...!**"[614], ni odlika: "**...što sam rukama Svojim stvorio!**"[615], ni ponos: "**...i u njega od ruha Svoga udahnem!**"[616], već mu je koristila skrušenost i poniznost: "**'Gospodaru naš', rekoše oni, 'sami smo sebi krivi!'**"[617]

- Kada rob obuče štit čvrstog vjerovanja, tevhida, na tijelo koje zahvaljuje, neprijateljska strijela ga i pogodi, ali ne pogubi, već samo rani. Potom rob na svoju ranu stavi mehlem poniznosti, pa rana zacijeli kao da je nije ni bilo, a ranjenik ustane kao da boli nije ni osjećao.

ODLOMAK SEDMI:

ČINJENICE I FINESE

- Ko se ne okoristi svojim vidom neće mu koristiti ni sluh!

- Između roba i njegovog Gospodara postoji zavjesa, kao što postoji zavjesa između roba i ostalih ljudi. Onaj ko razotkrije zastor između sebe i svoga Gospodara, Gospodar će razotkriti zastor koji je između tog roba i drugih ljudi.

- Rob ima Gospodara, Kome će se vratiti i kuću u koju će se nastaniti, zato treba zadovoljiti svoga Gospodara prije nego što Mu se vrati i urediti svoju kuću prije nego što se u nju nastani.

- Gubljenje vremena gore je od smrti, jer gubljenjem vremena rob kida svoju vezu s Allahom i ahiretom, a smrću on samo kida svoju vezu sa dunjalukom i onima koji na njemu još ostaju.

- Dunjaluk od svog postanka pa do časa u kojem će biti uništen ne

[613] El-Bekara, 34.
[614] El-Bekara, 31.
[615] Sa'd, 75.
[616] El-Hidžr, 29.
[617] El-E'raf, 23.

vrijedi ni koliko jedan sat brige, pa kako se onda o njemu brinuti cijeli život?!

- Ono što je danas drago sutra će donijeti brigu, a ono što je danas mrsko sutra će donijeti radost!

- Najbolja zarada na dunjaluku jeste uposliti svoju dušu cijelo vrijeme u onome što će joj najviše koristiti na ahiretu.

- Kako se za onoga koji je prodao svoj Džennet za jedan čas užitka i strasti može kazati da je razuman?!

- Vjernik će napustiti dunjaluk, a neće se zasititi dvjema svarima, a to su oplakivanjem svog stanja i pohvale svoga Gospodara!

- Kada se bojiš nekog stvorenja, bježiš od njega i ne osjećaš se ugodno u njegovoj blizini, a kada se rob boji svoga Gospodara, on mu se približava i osjeća se ugodno u Njegovoj blizini.

- Kada bi koristilo znanje bez djela, Allah Uzvišeni ne bi pokudio učenjake ehlul-kitaba, a da koriste djela bez iskrenosti, Allah Uzvišeni ne bi pokudio munafike.

- Kada ti nešto naumpadne, pokušaj to odbaciti od sebe, jer ako ne uspiješ, to će postati razmišljanje. Zatim pokušaj odbaciti to razmišljanje, jer ako u tome ne uspiješ, ono će postati čežnja. Potom se bori protiv te čežnje, jer ako u tome ne uspiješ, ona će postati nakana i čvrsta odluka. Nakon toga bori se protiv te nakane i odluke, jer ako to ne uspiješ, one će se pretvoriti u djelo. A ako i djelo ne mogneš odaciti od sebe, ono će prerasti u običaj, pa će ti biti veoma teško osloboditi ga se.

- Takvaluk ili bogobojaznost ima tri stepena:

prvi stepen: čuvanje srca i drugih organa od harama i grijeha;

drugi stepen: čuvanje srca i drugih organa od pokuđenih stvari i

treći stepen: čuvanje srca i drugih organa od nekorisnih djela i onoga što te se ne tiče.

Prvim stepenom rob sebi garantuje život, drugim garantuje zdravlje i snagu, a trećim radost, zadovoljstvo i sreću.

- Koga je Allah Uzvišeni stvorio za Džennet, neprestano mu stižu Njegovi darovi kroz ono što čovjek prezire i ne voli, a koga je stvorio za Džehennem, neprestano mu stižu Allahove blagodati kroz strasti i zabranjeno.

- Kada je Adem, a.s., tražio vječnost u Džennetu kroz plod zabranjenog drveta koji je kušao, protjeran je iz Dženneta, a kada je Jusuf, a.s., tražio izbavljenje iz zatvora preko mladića kojem je protumačio san, ostao je u zatvoru još nekoliko godina.

ODLOMAK OSMI: SVJEDOČENJA PRI UDARCIMA SUDBINE

Kada roba snađe neka teška i njemu nevoljna odredba sudbine, dužan je u toj odredbi ispuniti šest svjedočenja (*šehadeta*):

prvi šehadet: da posvjedoči Allahovu jednoću (*šehadetut-tevhid*), da je Allah Uzvišeni po Svojoj volji to odredio i dao da se dogodi. Što On hoće, to će biti, a što On neće, to se ne može ni desiti!;

drugi šehadet: da posvjedoči Allahovu pravednost (*šehadetul-adl*), da se Njegova odredba sprovodi nad robom i da je ona pravedna;

treći šehadet: da posvjedoči Allahovu milost (*šehadetur-rahma*), da prizna da je Njegova milost u onome što je odredio Svom robu veća od Njegove srdžbe i kazne, te da je sama bit odredbe zapravo milost za roba;

četvrti šehadet: da posvjedoči Allahovu mudrost (*šehadetul-hikme*), da je Njegova mudrost iziskivala takvu odredbu, tj. da On, Uzvišeni, datu odredbu nije bez cilja ili iz zabave odredio;

peti šehadet: da posvjedoči da Allahu Uzvišenom uvijek pripada svaka hvala i pohvala (*šehadetul-hamd*), da Njemu zbog odredbe koju je dodijelio Svom robu pripada potpuna zahvala u svakom pogledu;

šesti šehadet: da posvjedoči da samo Njemu Uzvišenom dolikuje da se ljudi klanjaju i pokoravaju (*šehadetul-ubudijje*), da mu se on pokorava u svakom smislu i da se nad njim sprovode Njegove odredbe, jer je Allah Uzvišeni njegov Gospodar i Vlasnik. On nad njim s pravom sprovodi Svoje šerijatske odredbe i odredbe kadera.

ODLOMAK DEVETI:

POSLJEDICE GRIJEHA

Među posljedicama grijeha jesu: pomanjkanje Allahove podrške u činjenju dobra, bezvrijedno promišljanje, zamagljivanje istine, kvarenje srca, opadanje ugleda, gubljenje vremena, izbjegavanje grešnika od ljudi, osjećaj otuđenosti između roba i njegovog Gospodara, neuslišavanje dove, krutost srca, uskraćivanje blagoslova u opskrbi i životu, uskraćivanje znanja, poniženje, omalovažavanje grešnika od njegovog neprijatelja, tjeskoba u grudima, zapadanje u loše društvo koje utječe na iskvarivanje srca i gubljenje vremena, naviranje dugotrajnih briga i tuge, tegoban život i razotkrivanje stanja grešnika.

Iz grijeha se rađa nemarnost prema spominjanju i veličanju Allaha Uzvišenog, kao što iz zemlje koja se natopi vodom rađa bilje, ili kao što se javlja pepeo iz sagorijevanja vatre. A ono što je suprotno nemarnosti i nehaju rađa se iz pokornosti Allahu Uzvišenom.

ODLOMAK DESETI:
POUKE I SAVJETI

O ti koji se odvajaš i osamljuješ, čuvaj se pronicljivosti bogobojaznoga, jer on vidi skrivenu stranu tvojih djela iza zastora: *"Čuvajte se pronicljivosti vjernika!"*[618]

Slavljen neka je Allah Uzvišeni! U ljudskom egu (*nefsu*) skriva se Iblisova oholost, Kabilova zavist, bahatost Ada, zabludjelost Semuda, odvažnost Nemruda, uzdizanje faraona, gordost Karuna, drskost Hamana, strast Bel'ama,[619] obmane onih koji su se o subotu ogriješili, prkos Velida[620] i neznanje Ebu Džehla.

U egu su skrivene i neke životinjske osobine, kao, naprimjer: upornost gavrana, pohlepa psa, lahkoumnost pauna, mizernost noja, prevrtljivost guštera, mržnja kamile, napast tigra, borbenost lava, štetnost miša, zlobnost zmije, igrarija majmuna, stjecanje i sabiranje mrava, podlost lisice, lagahnost leptira i san medvjeda.

Međutim, stalnim vježbanjem i ulaganjem truda i napora mogu izliječiti se te loše osobine. Međutim, ko se prepusti svojoj naravi i prirodi on pripada tamo čemu naginje njegova priroda, i nije podoban za sklapanje ugovora: **"Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet!"**[621] Allah Uzvišeni ne kupuje robu osim onu koju je iman uljepšao izvozeći je iz njene prirode u zemlju onih koji se Njemu iskreno kaju i predano pokoravaju.

[618] Hadis je slab. Neki su ga pokušali ocijeniti kao ispravan, ali im dokazi nisu pomogli u tome.
[619] On se spominje u israilijatima u tefsiru ajeta: **"I kaži im vijest o onome kome smo dokaze Naše dali, ali koji se od njih udaljio, pa ga šejtan dostigao, i on zalutao"** (El-E'raf, 175.). Pogledaj *Tefsirut-Taberi*, 13/252, i njegovu *Historiju*, 1/226-228.
[620] Misli na Velida b. El-Mugiru, o kome je Uzvišeni objavio: **"Meni ostavi onoga koga sam Ja izuzetkom učinio..."** (El-Muddessir, 11.), kako navode El-Hakim, 2/507, i El-Bejheki, u *Delailun-nubuvva*, 1/556, u predanju od Abdullaha b. Abbasa, r.a. El-Hakim za ovo predanje kaže da je ispravno, što je potvrdio i Ez-Zehebi. Es-Sujuti u djelu *Lubabun-nukul*, o ovom predanju pod brojem 1.142, kaže: "Predanje je ispravno po uvjetima El-Buharija."
[621] Et-Tevba, 111.

- Predaj robu kupcu prije nego se ona pokvari u tvojim rukama, pa je neće niko htjeti primiti!

- Kupac je saznao za manjkavost robe, ali ju je opet kupio, i ne brini se da će ti je vratiti!

- Vrijednost robe raspoznaje se po vrijednosti onoga koji je kupuje, po cijeni koja je za robu data i po onome ko razglašava robu za prodaju. Ako je kupac poštovan, cijena značajna, a razglasivač prodaje ugledan, onda je roba zasigurno vrijedna.

- Čovječe, ubrajaš se u one koji imaju iskustvo, a znaš li koliko vrijedi tvoja duša?! Sve što je stvoreno, to je radi tebe![622]

- O ti što si zadojen dobročinstvom i previjan pažljivim rukama! Sve pored tebe jeste drvo, a ti si plod. Sve osim tebe je formalnost, a ti si suština! Sve je, ustvari, školjka, a ti si biser! Sve je trina, a ti si sjeme!

- Ono što se od tebe traži sasvim je jasno, ali tvoj je trud veoma malen!

- Kada Me poželiš, traži Me u svojoj blizini! Traži Me kod sebe, Ja sam pored tebe! Ne traži Me preko drugih, Ja sam ti bliži od njih!

- Kada bi poznavao svoj položaj kod Nas, ne bi se ponižavao u grijehu! Mi smo prognali Iblisa kada ti se nije htio naklonuti, a ti si tada bio u kičmi svog oca Adema! Veliko je čudo kako si se pomirio s Iblisom, a Nas si napustio?! Da u tvom srcu ima ljubavi prema Nama to bi se odrazilo na tvome tijelu!

«Kada sam joj ljubav svoju iskazao,
Ona mi oštro reče: 'Lažeš!
To tijelo tvoje nimalo ne pokazuje!'»

- Ako se srce nahrani ljubavlju, izgubi debljinu strasti!

«Da si brazda na mom prstu, ne bi debeo bio,
Od ljubavi na jelo ti bi zaboravio!»

---

[622] Uzvišeni je rekao: **"On je za vas sve što postoji na Zemlji stvorio!"** (El-Bekara, 29.)

- Da je tvoja ljubav iskrena, osjećao bi se neugodno u društvu onih koji te ne podsjećaju na voljenoga!

- Čudno je to da tvrdiš da Ga voliš, a potreban ti je neko ko će te na Njega podsjećati!

- Najmanje što ljubav sa sobom nosi jeste da ti ne dopušta da zaboraviš na voljenoga!

- Kada zaljubljenik krene na put radi susreta s voljenim, s njim se zaputi i njegova vojska. Ljubav je na čelu vojske, nada pak pjesmom predvodi vojsku, čežnja za susretom tjera je i požuruje, a strah ili neizvjesnost drži vojsku na okupu. Kada se približe boravištu voljenoga, predvodnici ili glasonoše zaljubljenika zbog skorog susreta izađu ispred vojske.

«Lijek mi gorki dajte tijelo da sačuvam,
Prevarit ne mogu, srce ohladite!
Zbog daljine tvoje nemoj da saburim,
jer strpljivost moja nije postojana!
Iz ljubavi tebi srce svoje šaljem
Dolazi ti s čežnjom, prihvati ga k sebi!»

Kada zaljubljenik stigne do voljenog, biva obasut raznim darovima, kao iskušenje da li će se tome zadiviti i okrenuti, pa da to bude nagrada za njegovu ljubav, ili će se okrenuti onome koji ga darovima obasipa?!

- Napunili su lađe srca robom koja će biti izložena za prodaju pred samim Kraljem. Kada je zapuhao noćni vjetar, lađe su zaplovile i zora se nije ni pojavila, a lađe su već stigle do svoga pristaništa.

- Na nogama ozbiljnosti pregazili su pustinju strasti i brzo su završili svoje putovanje. Na putu do željenog susreta osjećali su smiraj i zadovoljstvo, a kada su stigli do ciljanog grada, ušli su u njega, a uspjeh vječnosti već im je bio dodijeljen.

- Neki su ljudi svoja srca ispraznili od svega dunjalučkog što ih zaokuplja, podižući u njima šatore ljubavi prema Milosnome, a potom su

obavezali oči da bdiju nad šatorima; pa ih oči čas čuvaju, a čas suzama zalijevaju!

- Šatori se ljubavi ne mogu podići osim na čistom, praznom i prostrahnom predjelu!

«Od drugih, srce odvoji za nas,
podršku našu spremni smo dati!
Sabur je štit blaga naše veze
ko štitom se brani, blago je dobio!»

- Saberi koliko si dobra propustio, a zatim plači za svim onim što ti je promaklo!

- Ako odeš iz blizine onih koje voliš, od svog udaljavanja od njih napravit ćeš kabur.

- Kada bi malo udisao zraka prije zore, zasigurno bi se probudilo tvoje mahmurno srce!

- Ko put pred sobom vidi dalekim, njegov hod postane trom!

«Do voljenog nećeš stići ako kažeš:
Rastavlja nas mnogo noći i pustinja!»

- Zar ne znaš da iskreni, kada nešto naumi, ispred očiju svojih stavi čvrstu odluku u koju gleda i za njom se povodi!

- Kada se u srce spusti vrelina, oko iščekuje oblake kiše![623]

- Čuvarima je mnogo lakše bdjeti noću kada znaju da njihov glas dopire do Kralja!

- Ko sebi predoči sliku ahireta, lahko mu je napustiti dunjaluk!

- Kada soko ugleda plijen, zaboravi na hranu koju jede s dlana svoga vlasnika!

- O noge strpljivosti, izdržite, nije još puno preostalo!

- Prisjećanje slasti vezanosti i dolaska do cilja olakšava gorčinu truda i napora!

---

[623] Autor misli na toplinu i razbuktalost imana koji u oku izmamljuje suze.

- Saznao si gdje je konačno stanište, pa zapjevaj pjesmu poleta[624] da lakše dođeš do cilja!

- Najveća ambicija jeste ona koja svoga vlasnika potakne na spremanje za susret s voljenim, pa on prije samog susreta sve uredi i pripremi za susret, te zbog toga bude dočekan sa zadovoljstvom od voljenoga: **"...a pripremite što i za duše svoje!"**[625]

- Džennet će biti zadovoljan da te prihvati ako izvršiš svoje obaveze, Džehennem će te se proći ako se suzdržiš od grijeha, a ljubav neće biti zadovoljna tobom sve dok za nju ne žrtvuješ i svoju dušu!

- Tako ti Allaha, kaži mi ima li išta ljepše od vremena u kojem noge pokornosti hitaju po zemlji čežnje za susretom?!

- Kada su ljudi predali svoje duše šerijatskom odgajatelju, on ih je podučio kako da uspiju i pobjede raznolikost i težnje naravi, tako da su, pridržavajući se užeta pokornosti, uvijek bili postojani na Pravom putu ma gdje da su se našli!

ODLOMAK JEDANAESTI:
BISERI I POUKE

NEKE IZREKE ABDULLAHA B. MESUDA, R.A.

Neki je čovjek u društvu Abdullaha b. Mesuda, r.a., kazao: «Ne želim biti iz skupine *ashabul-jemin*[626], već želim biti u skupini *el-mukarrebin.»*[627] Na ove riječi Abdullah b. Mesud, r.a., reče: «Ovdje ima jedan čovjek čija je želja da ne bude proživljen kada umre», misleći na sebe.

[624] Pjesma poleta, hida, ujednačeni ili rimovani stihovi koje vodič karavane ponavlja i pjevuši da bi ujednačio i uredio hod kamila. (op. prev.)
[625] El-Bekara, 223.
[626] Sretnici u Džennetu – oni s desne strane. Pogledaj suru El-Vakia. (op. prev.)
[627] Oni Allahu bliski, u Njegovoj blizini, također se spominju u suri El-Vakia. (op. prev.)

Jednom prilikom izašao je Abdullah b. Mesud, r.a., a za njim krenu skupina ljudi. On ih upita: «Imate li neku potrebu?!» A oni rekoše: «Ne, nego želimo ići s tobom i biti u tvom društvu!» Na to im on reče: «Ne slijedite me, jer to je poniženje za vas, a iskušenje za mene!»

Za sebe je on rekao: «Da me poznajete kao što ja sebe poznajem, doista bi mi glavu pijeskom posipali!»

Također je kazao: «Eh da nam je nešto što ne volimo: ili smrt ili siromaštvo! Tako mi Allaha, čovjek može biti imućan ili siromašan, a meni je svejedno čime bih od toga dvoga bio iskušan. Ako bih bio imućan, to bi me pozvalo na milost i udjeljivanje, a ako bih bio siromašan, to bi me pozvalo na strpljenje.»

Obratio se ljudima, pa kazao: «Doista vam dani i noći prolaze, života vam manje ostaje, vaša se djela zapisuju, a smrt će doći iznenada! Ko posije dobročinstvo uskoro će ubrati sreću, a ko posije zlo uskoro će kajanje i očaj žnjeti. Svaki će sijač ubrati ono što je posijao. Sporom ne može umaći njegov udio, niti marljivi i brižljivi može ugrabiti više od onoga što mu je propisano!»[628]

- «Kome bude dato dobro, pa Allah mu ga je dao, a ko bude sačuvan od zla, pa Allah ga je od zla sačuvao!»

- «Bogobojazni su ugledni, *fakihi,* šerijatski pravnici, predvodnici su, a druženje s njima je uvijek korisno.»

«Postoje samo dvije stvari: govor i uputa. Najbolji govor jeste Allahov govor, najbolja uputa jeste uputa Muhamedova, s.a.v.s., a najveće zlo jesu novotarije u vjeri. Neka vas ne zavede dug život, i neka vas nada ne zaokupi, jer sve što će doći, zaista je blizu, a daleko je samo ono što se neće ni desiti. Nije li nesretnik onaj kome je nesreća još

---

628 Et-Taberani u djelu *El-Mu'džemul-kebir*, 8553, Ebu Nuajm u djelu *Hil'jetul-evlija*, 1/132-134, i El-Bejheki, u djelu *El-Medhal*, 439. El-Hejsemi u djelu *Medžmeuz-zevaid*, 1/733, u vezi s ovim predanjem kaže: «Prenosioci su pouzdani.»

zapisana u utrobi njegove majke, a sretnik onaj ko uzme pouku iz života drugih?! Doista je oružani sukob s muslimanom nevjerstvo, a vrijeđanje je muslimana veliki grijeh. Nije dopušteno muslimanu izbjegavati svoga brata muslimana više od tri dana, već je obavezan poselamiti ga kada se sretnu, da mu se odazove ako ga ovaj pozove (na veselje) i da ga obiđe ako se razboli. Nema sumnje da je laž najgori govor. Laž ne dolikuje da se priča ni u zbilji ni u šali, čak i da čovjek nešto obeća svome djetetu pa to ne ispuni. Laž zaista vodi ka razvratu, a razvrat vodi ka vatri. Istina sigurno vodi ka dobročinstvu, a dobročinstvo vodi ka Džennetu. Za iskrenog će na Sudnjem danu biti kazano: 'Istinu je govorio i dobročinstvo činio!' A za lažljivca će biti kazano: 'Lagao je i razvrat širio!' Muhammed, s.a.v.s., kazivao nam je da će čovjek govoriti istinu, sve dok kod Allaha ne bude upisan među iskrene, a drugi će pak lagati, sve dok kod Allaha ne bude upisan među lažljivce!"[629]

Najistinitiji je govor u Allahovoj knjizi, a najčvršća veza je riječ bogobojaznosti. Najbolja vjera jeste vjera Ibrahimova. Najbolja je praksa praksa Muhammedova, s.a.v.s. Najbolja je uputa uputa vjerovjesnika, a.s. Najbolji je govor zikr, veličanje Allaha. Najbolje kazivanje jeste kazivanje Kur'ana. Najbolji dio posla jeste lijepo okončanje. Najpogubnije su novotarije. Malo i dovoljno bolje je od mnoštva koje čovjeka zavede. Duša koju možeš popraviti bolja ti je od bogatstva koje ne možeš izbrojati. Najgore pravdanje jeste ono pri smrtnom času, a najgore je kajanje ono na Sudnjem danu. Najgora zabluda jeste zabluda poslije upute. Najbolje je bogatstvo bogatstvo duše. Najbolja sprema za putovanje jeste bogobojaznost. Najbolje što se u srcu može posaditi jeste čvrsto vjerovanje i sumnja u pozive nevjerstva. Najgore sljepilo jeste sljepilo srca.

---

[629] Et-Taberani, 857, i Abdurrezzak, 20.086. Dijelovi ovog predanja zabilježeni su u još nekim izvorima i preneseni su kao merfu.

Alkohol je majka svih zala. Žene su šejtanska užad. Mladost je jedan stepen ludosti. A naricanje za umrlim jeste džahilijjetska praksa.

Neki ljudi na džumu dolaze samo da stignu na namaz i Allaha s lijenošću i rijetko spominju. Najveći je grijeh laž. Ko čuva svoju čednost i čestitost, i Allah će ga zaštititi. Ko svoju srdžbu guši, Allah će ga nagraditi. Ko prašta ljudima, Allah će njemu oprostiti. Ko se strpi u iskušenju, Allah će mu na kraju to platiti. Najgora zarada jeste zarada od kamate. Najgora hrana je iz uzurpiranog imetka jetima. Dovoljno je nekom od vas ono malo čime se zadovolji duša, jer svi se selimo u kuću dužine samo 4-5 aršina. Posao se procjenjuje na kraju, a dobra djela po onome u čemu čovjek okonča. Najbolja smrt jeste pogibija na Allahovom putu. Ko se oholo uzdiže, Allah će ga prizemljiti. A ko griješi prema Allahu, pokorit će se šejtanu.[630]

Hafiz Kur'ana treba se noću prepoznavati po noćnom namazu, dok svijet spava, a danju po postu, kada drugi jedu. Treba se prepoznavati po tuzi, dok se svi drugi raduju, i po plaču, dok se svi drugi smiju. Treba se prepoznavati po šutnji, kad drugi ljudi o svemu pričaju, i po bogobojaznosti, dok drugi ne zaziru od grijeha.

Hafiz Kur'ana treba biti smiren, milostiv, mudar, s izrazom tuge na licu i suzom u oku. Ne treba biti grub, štur, grlat, nemaran, oštar i brbljiv.[631]

- Ko se iz oholosti i obijesti uzdiže, Allah će ga poniziti, a ko se iz bogobojaznosti ponižava i pokazuje skromnost, Allah će ga uzdići![632]

- I melek i šejtan nagovaraju čovjeka; melek nagovara čovjeka na dobro i prihvatanje istine, pa ko to od vas osjeti neka zahvaljuje Allahu, dok šejtan nagovara čovjeka na grijeh i poricanje istine, pa ko to od vas osjeti neka traži od Allaha zaštitu od šejtana![633]

[630] El-Bejheki u djelu *El-Medhal*, 796, Ebu Nuajm u djelu *El-Hil'ja*, 1/138-139, i Ebu Davud u djelu Ez-Zuhd, 170.

[631] Ahmed b. Hanbel u djelu *Ez-Zuhd*, 162.

[632] El-Veki u djelu *Ez-Zuhd*, 216.

[633] *Mevkuf*-predanje. Radi se o riječima ashaba.

- Ljudi veoma lijepo govore, pa onaj čija se djela podudare s riječima, zaista je dobio veliki udio, a onaj čija se djela razlikuju od njegovih riječi, taj sam sebe izgrđuje i sramoti![634]

- Ne navikavajte se da vam tijela noću budu poput bačene lešine[635], a da danju budete kradljivci svoga dobra.[636]

- Doista mrzim vidjeti čovjeka koji se ničim ne zanima; niti stječe za ahiret, niti za dunjaluk![637]

- Koga njegov namaz ne poziva na dobro i ne odvraća od lošeg, onda ga samo udaljava od Allaha![638]

- Od ispravnog jekina, čvrstog vjerovanja, jeste i to da ne udovoljavaš ljudima izazivajući Allahovu srdžbu, da ne zahvaljuješ nikome na onome čime te je Allah opskrbio, da nikoga ne koriš zbog onoga što ti je Allah uskratio; jer Allahovu opskrbu ne može povećati brižnost marljivoga, niti je može umanjiti prezir zavidnika. Doista je Allah Uzvišeni iz Svoje mudrosti i pravednosti učinio da sreća i smiraj dolaze sa zadovoljstvom i jekinom, a da tuga i briga dolaze sa sumnjom i nezadovoljstvom.[639]

- Sve dok si u namazu ti kucaš na kapiji Vladara Velikoga, a onaj ko kuca na kapiji, bit će mu otvorena![640]

- Smatram da kada čovjek zaboravi neko znanje koje je posjedovao, da je to zbog grijeha koji je počinio![641]

---

[634] El-Veki u djelu *Ez-Zuhd*, 266, i El-Buhari u djelu *Et-Tarihul-kebir*, 6/414.
[635] Podstiče na noćni namaz i prekidanje sna. (op. prev.)
[636] Et-Taberani u djelu *El-Mudžemul-kebir*, 9/152, i Ebu Nuajm u djelu *El-Hil'ja*, 1/130. U predanju ima i dodatak: "Neko je upitao: 'A ko je to kradljivac svoga dobra?!' On reče: 'Onaj ko provodi cio dan u razgovoru i besjedi!'"
[637] Ibn Ebu Šejba, 8/164, i Ebu Davud u djelu *Ez-Zuhd*, 184.
[638] Ebu Davud u djelu *Ez-Zuhd*, 134, i Et-Taberani u djelu *El-Mudžemul-kebir*, 9/103. Sened je predanja ispravan po ocjeni El-Irakija u *Tahridžul-Ihja*, 1/134. No pogledaj i u djelu *Silsiletud-daifa* od El-Albanija, br. 2
[639] Hennad u djelu *Ez-Zuhd*, 536, i Ibn Ebu Dun'ja u djelu *El-Jekin*, 23. (skraćena verzija)
[640] Abdurrezzak u svom *El-Musannefu*, 3/47.
[641] Ebu Hajsema u djelu *El-'Ilm*, 14-141, i El-Hatib u djelu *Iktidaul-ilmil-amel*, 96.

- Budite izvori znanja, luče upute, zvona kuća i baklje noći. Budite snažnih srca, trošne odjeće. Budite poznati stanovnicima neba, a nepoznati među žiteljima Zemlje![642]

- Srca nekada pokazuju želju i snagu, a nekada nemoć i nezainteresiranost; zato ih iskoristite kada pokažu želju, a pustite ih kada su nezainteresirana.

- *Nije znanje znati puno predanja, već je znanje biti bogobojazan!*[643]

- *Vi smatrate da je nevjernik najzdraviji tijelom a najbolesniji srcem, a da je vjernik najzdraviji srcem, a najbolesniji tijelom. Tako mi Allaha, kada bi vam srca bila bolesna, a tijelo zdravo, doista kod Allaha ne biste vrijedili ni koliko pustinjski gmizavac!*[644]

- Rob neće doseći stvarnost imana dok ne spozna njegov vrhunac, a neće spoznati vrhunac imana dok mu siromaštvo ne bude draže od bogatstva, skromnost od ugleda, sve dok mu pohvala i pogrda ne budu iste vrijednosti![645]

- Doista čovjek nekada izađe iz svoje kuće sa svojom vjerom, a zatim se bez ičega vrati. On dođe čovjeku poput njega, koji ni sam sebi ne može koristiti niti od sebe štetu odagnati, pa mu se Allahom kune: «Ti si ovakav i ovakav!» Zatim se vrati, a nikakvu svoju potrebu nije riješio, a Allah se na njega rasrdio![646]

- Kada bih se ismijavao i psu, bojao bih se da me Allah ne pretvori u psa![647]

- *Grijeh prvo kao misao pada na srce, a kada čovjek baci svoj pogled, šejtan gleda da to iskoristi!*[648]

---

[642] Ed-Darimi u djelu *Es-Sunen*, 1/80, i Ibn Ebu Dun'ja u djelu *Et-Tevadu'u vel-humul*, 11.
[643] El-Bejheki u djelu *El-Medhal*, 485.
[644] Ahmed b. Hanbel u djelu *Ez-Zuhd*, 163, i Hennad, 427.
[645] Ahmed b. Hanbel u djelu *Ez-Zuhd*, 1/106, i Ebu Nuajm u djelu *El-Hil'ja*, 1/132.
[646] El-Hakim, 4/437, i Et-Taberani, 9/112.
[647] Ibn Ebu Šejba, 8/790, i Hennad, 1193.
[648] Hennad u djelu *Ez-Zuhd*, 934, i Et-Taberani u djelu *El-Mu'džemul-kebir*, 9/163.

- *Nakon radosti slijedi pad, i u kuću ne uđe veselje, a da nakon toga ne dođe iskušenje!*[649]

- Svaki je od vas kao gost, a vaši su imeci kao posudba; gost odlazi, a posuđeno se vraća![650]

- Pred Sudnji dan pojavit će se ljudi čija će najbolja djela biti međusobno prepiranje i korenje, a sebe će nazivati *el-entan,* nečisti.[651]

- Ako čovjek želi biti pravedan prema sebi, neka odlazi kod onih koje voli da i oni njemu dolaze![652]

- Istina je teška, ali pitka, dok je laž lahka, ali gorka![653]

- Strast često donese dugotrajnu žalost!

- Na Zemlji ne postoji ništa što bi tako dugo trebalo držati u pritvoru kao jezik![654]

- Kada se u nekom naselju pojavi blud i kamata, to je znak njegovog uništenja!

- Ko može svoje bogatsvo podići na nebo, gdje ga ne mogu rastočiti crvi i pokrasti lopovi, neka to učini jer je srce čovjeka vezano za njegovo bogatstvo![655]

- Neka se niko od vas u vjeri slijepo ne povodi za nekim čovjekom; ako on vjeruje, i ti ćeš vjerovati, a ako on uznevjeruje, i ti ćeš nevjerstvo učiniti. A ako se već za nekim morate povoditi neka to budu oni koji su umrli, jer od živih niko nije zaštićen od iskušenja i smutnje![656]

- Neka niko od vas ne bude slijepi povodljivac, oportunist! Neko upita: «A ko je to?!» Reče: «To je onaj koji govori: 'Ja sam kao i ostali ljudi!

---

[649] Ahmed b. Hanbel u djelu Ez-Zuhd, 163, i Veki, 507.
[650] El-Bejheki u *Šuabu*, 10.644, i u *Ez-Zuhdul-kebiru*, 579.
[651] Ebu Davud u *Ez-Zuhdu*, 192.
[652] Ibn Ebu Šejba u *El-Musannefu*, 8/164.
[653] Ibnul-Mubarek u *Ez-Zuhdu*, 98, i Hennad, 499.
[654] Ibn Ebu Asim, 23, i El-Fesevi u djelu *El-Ma'rifetu vet-tarih*, 3/189.
[655] Ibn Ebu Šejba, 8/159, i Ebu Davud u *Ez-Zuhdu*, 177.
[656] Ebu Davud u *Ez-Zuhdu*, 140, Et-Taberani u djelu *El-Mu'džemul-kebir*, 9/152, i Ebu Nuajm u djelu *El-Hil'ja*, 1/136.

Ako su na uputi, i ja sam s njima, a ako zalutaju, i ja ću s njima zalutati!'» Naviknite svoje duše da ako ljudi učine nevjerstvo, da vi to ne činite![657]

- Neki je čovjek Abdullahu b. Mesudu, r.a., rekao: «Poduči me nekim sadržajnim i korisnim riječima!» On mu reče: «Obožavaj Allaha i ne pripisuj Mu sudruga, drži se Kur'ana, onako kako on propisuje i prihvati istinu ma od koga došla, makar i od nepoznatog i mrskoga, a odbaci laž i zabludu ma od koga došla, makar i od bližnjega i dragog!»[658]

- Na Sudnjem danu bit će doveden rob pa će mu se reći: «Vrati ono što ti je povjereno!» Rob će kazati: «Moj Gospodaru, gdje da to vratim kad više nema dunjaluka?!» Potom će ono što mu je povjereno biti stvoreno u Džehennemu, pa će rob sići u Džehennem, a zatim će se sa svojim bremenom početi uspinjati, pa kada pomisli da će izaći iz Džehennema, ispast će mu tovar, pa će on opet za njim požuriti, i tako se strovaliti u vatru za cijelu vječnost!

- Potraži živost svoga srca u tri situacije: prilikom učenja Kur'ana, u društvu u kojem se veliča Allah i u samoći, pa ako ga tu ne pronađeš, onda traži od Allaha da ti podari živo srce, jer ti si ga, očito, izgubio!

Džunejd je rekao: «Ušao sam kod nekog mladića, pa me on upitao o pokajanju, a ja sam mu odgovorio. Zatim me upitao o stvarnosti pokajanja, a ja rekoh: 'To je da stalno vidiš svoj grijeh sve dok ti ne dođe čas smrti', pa me on prekide i reče: 'Dosta! Nije to stvarnost pokajanja!' Na to sam ga upitao: 'A šta je to kod tebe stvarnost pokajanja, mladiću?!' On reče: 'Da zaboraviš na svoj grijeh!' Zatim me je ostavio i otišao. 'Pa šta ti o tome kažeš, Ebul-Kasime?!'[659] 'Ispravno je ono što je mladić spomenuo.' Ako se stalno prisjećaš grijeha, to treba da te prenese iz stanja krutosti u stanje odazivanja obavezama, a ako se prisjećaš krutosti u stanju kada trebaš da se odazoveš, to je, onda, opet krutost!'»

[657] Ovo predanje je zabilježeno i kao merfu, s tim da je slabo, a zabilježio ga je Et-Tirmizi, 2.008, u predanju od Huzejfe, r.a.

[658] Ebu Nuajm u djelu *El-Hil'ja*, 1/134.

[659] Nadimak Abdullaha b. Mesuda. (op. prev.)

ODLOMAK DVANAESTI:
RIJEČI ZA OPOMENU

- Između roba i Allaha, i robovog ulaska u Džennet, stoji most koji se može preći samo u dva koraka; jedan korak kojim će se čovjek udaljiti od svoga ega (nefsa) i drugi korak kojim će se čovjek udaljiti od ljudi. U prvom koraku rob treba žrtvovati svoj nefs radi onoga što je između njega i drugih ljudi, a u drugom koraku rob treba žrtvovati svoje odnose s ljudima radi onoga što je između njega i njegovog Gospodara. Rob se neće obazirati ni na koga, osim na onoga koji ga upućuje na Allaha i na put koji do Njega vodi!

- Među ashabima, r.a., opominjač je povikao: "**Ljudima se bliži čas polaganja računa njihovih!**"[660], pa su im se srca uplašila, a od zebnje oči suzama navlažile: "**...pa rijeke teku koritima s mjerom!**"[661]

- Dunjaluk se uljepšao Aliju b. Ebu Talibu, r.a., pa je on rekao: "Dajem ti razvod, trostruki, neopozivi!", iako po sunnetu nije imao potrebu da mu daje trostruki razvod. Međutim, neopozivim razvodom je htio dokazati strastima da ne postoji mogućnost zajedničkog života. Alijina vjera i zdrava narav ne prihvata *muhallila*[662], a kako i da prihvati, a on je jedan od prenosilaca hadisa: *"Allah je prokleo muhallila!"*

- Na dunjaluku ne postoji mjesto gdje bi se čovjek mogao osamiti, zato potraži osamu u svojoj duši!

- Čovjeka često nešto zanese, zato upoznaj ono što te zanosi i budi na oprezu od toga, i znaj da ti neće naškoditi zauzetost nekim poslom, ako ti je, dok radiš taj posao, srce odvojeno od njega!

[660] El-Enbija, 1.
[661] Er-Ra'd, 17.
[662] *Muhallil* je onaj čovjek koji se fiktivno oženi nekom ženom koja se želi vratiti svom prvom mužu od koga je razvedena neopozivim razvodom, jer Šerijat omogućava ponovno stupanje u stari brak nakon što se raspuštenica uda za drugog čovjeka pa se ovaj s njom razvede. (op. prev.)

- Svjetlost istine jača je od svjetlosti sunca, zato šišmišima upute i ne škodi što ne vide svjetlost sunca!

- Na putu ka Allahu nećeš naći one koji imaju neke sumnje niti one koji slijede svoje strasti. Taj je put ispunjen onima koji nose čvrst jekin i koji su strpljivi. Takvi su na putu ka Allahu primjetni poput brda: **"Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali."**[663]

ODLOMAK TRINAESTI:
POUČNE RIJEČI

- Podučio si svoga lovačkog psa da, poštujući tvoju blagodat prema njemu i iz straha od tvoga gnjeva, savlada svoju požudu za plijenom, a koliko vremena tebe podučava učitelj Šerijata, a ti nikako da to prihvatiš?!

- Nije dopušteno jesti plijen koji je uhvatio pas koji nije podučen lovu i koji je plijen uhvatio radi svoje potrebe, pa šta onda misli čovjek neznalica čija su sva djela radi njegovih prohtjeva i strasti?!

- U čovjeku živi razum meleka, požuda životinje i strast šejtana, i on će pripasti onoj vrsti čija osobina u njemu prevlada. Ako čovjek savlada požudu i strast, uzdignut će se na stepen meleka. Međutim, ako ga prevladaju strast i požuda, spustit će se ispod nivoa psa!

- Kada pas lovi za svoga gazdu, dozvoljeno je jesti ono što ulovi, a kada lovi za sebe, zabranjeno je jesti ono što ulovi!

- Izvor čovjekovih dobrih i loših osobina i djela jesu dva Allahova imena: El-Mu'ti (Onaj Koji daje) i El-Mani'u (Onaj Koji uskraćuje).

---

[663] Es-Sedžda, 24.

Udio roba u pokornosti Svevišnjem vezuje se za ova dva imena. Rob zahvaljuje Allahu kada mu nešto podari, te pokazuje svoju ovisnost o Njemu kada mu nešto uskrati. Tako Allah Uzvišeni obasipa Svoga roba darovima, da bi Mu rob zahvaljivao, i uskraćuje mu blagodati, da bi rob pokazao svoju ovisnost o Njemu!

- Grijesi su poput rana, a rana nekada bude i smrtna!

- Ako ti se razum oslobodi potčinjenosti strastima, onda će on vladati tijelom!

- Ako uđeš u kuću strasti, svoj život stavio si na kocku!

- Kada ti se ukaže prilika za nedopušteni pogled, znaj da je to raspirivanje borbe, zato se zaštiti oklopom: "**Reci vjernicima neka obore poglede svoje!**" i bit ćeš spašen [664] "**...a vjernike je borbe Allah poštedio!**"[665]

- Ako nadođe more strasti, plivač se može ugušiti, i za plivača je najštetnije da otvara oči u vodi!

"Nikome počast ukazana nije
Ko onom u kaburu što ga djela tješe!
Iz džennetskog vrta plodove mu služe,
Nije kao onaj iz kabura tame!
Ko izgubi strpljivost tamo gdje je treba,
Ostvariti neće ono za čim žudi!"

- Usjev je požnjeven prije prave žetve, ali to ne pomaže požnjevenom žitu!

- Kupi svoj nefs, pijaca je otvorena, a cijena poznata!

- Drijemež nemarnosti i san strasti teško se mogu izbjeći, ali ako zaspiš, budi lahkog sna, jer čuvari grada uzvikuju: "Jutro je, sviće dan!"

---

664 En-Nur, 30.
665 El-Ahzab, 25.

- Svjetlo razuma razbije tmine strasti, pa se ukazuje prava staza, i u tom pronicljivi razaznaje i nazire skončanje puta!

- S visokom ambicijom izađi iz ove tijesne i uske bašče, koja je ispunjena patnjom i nedostacima, u tu prostranu i široku bašču koju razum ne može ni zamisliti, u kojoj se ne može izgubiti voljeni niti traženo i željeno može biti uskraćeno.

- O ti što prodaješ svoju dušu za užitak bezvrijednoga, za ono što ti neprijatnost nosi i čija prividna ljepota neće potrajati! Doista si ono najvrednije prodao u bescjenje. Kao da ne poznaješ vrijednost svoje robe i mizernost cijene za koju si je dao?! No vidjet ćeš na dan kada se sve obmane i prevare obznane, kakav si ugovor sklopio, na dan kada sva vrijedna roba bude: "La ilahe illellah!", Allah Uzvišeni kupac, cijena robe Džennet, a Poslanik razglasivač prodaje! Zar si zadovoljan da prodaš svoju robu za samo mali dio onoga što u cjelini kod Allaha ne vrijedi ni koliko krilo mušice?![666]

"Sav dunjaluk kod Allaha ne vrijedi ni krilo
Mušice što leti, a tebe je ovladao samo dio njegov.
Kod Njega si na stepenu trgovine svoje,
Kad prodaješ svoju dušu, onda kupi Džennet!"

- Čovječe, zar si izgubio ambiciju?! Kakav je tvoj odnos prema putu na kojem se umorio Adem, zavapio Nuh, Ibrahim bio bačen u vatru, Ismail bio povaljen za klanje, Jusuf prodat za nekoliko groša pa zatim nekoliko godina proveo u zatvoru, Zekerija prepolovljen pilom, Jahja plemeniti zaklat, Ejjub sve patnje i boli okusio, Davud neprestano plakao, Isa u samoći i izolaciji boravio, Muhammed siromaštvo i mnoge

[666] Autor ukazuje na hadis: *"Kada bi dunjaluk kod Allaha vrijedio i koliko krilo mušice, ne bi dopustio da nevjernik na dunjaluku popije i gutljaj vode!"* Et-Tirmizi, 2.422, i kaže da je sahih. Međutim u senedu hadisa ima slabost, ali ga potvrđuju druga predanja kod Et-Taberanija, 5.838 i 5.921, i Šahid, čiji je sened ispravan kod El-Kudaija u djelu *Musneduš-Šihab*, 1.439, i El-Hatiba u *Tarihu Bagdad*, 4/92.

boli trpio, neka je Allahov mir i spas na sve njih?! No, ti se opuštaš u igri i zabavi?!

- Rat bukti, a ti si samo posmatrač, a iako se pokreneš, samo porazu doprinosiš!

- Ko u popodnevnoj vrelini ne traži slavu neće se odmarati u hladu časti!

- Govorili su nekim pobožnjacima: "Koliko ćete umarati svoje duše?!" A oni su odgovarali: "Mi im samo tražimo odmora!"

- Čovječe! Podarena ti je blagodat imana, a prije toga blagodat zdravlja, no ti ih trošiš u griješenju prema Darovatelju, zato nemoj da te iznenadi dokidanje tih blagodati, jer onaj koji troši blagodati darovatelja u ono čime darovatelj nije zadovoljan zaslužuje da mu te blagodati budu oduzete!

- Dunjalučke su ljepote poput djevojaka koje se dotjeruju proscima pa iščekuju ko će ih izabrati nad drugima. No, onaj ko upozna vrijednost ahireta nad dunjalukom dat će prednost vrjednijem!

"Ljepote dunjaluka kada se ukazaše,
rekoše mi: 'Hajde, uzmi nas za sebe!'
No ja sam se pravio k'o da nisam vidio,
kada spazih da sam ciljano dokučio!"

- O ti što si skrenuo sa Pravoga puta, budi makar na začelju kolone, i kada spavaš, spavaj na putu, jer predvodnik kolone brine se o onima koji vode ma gdje bili!

Neko je rekao Hasanu el-Basriju: "Prethodnici su nas pretekli (u dobru) na crnim i punokrvnim konjima, a mi jašemo na iznurenim magarcima!" Na to on reče: "Ako si na njihovom putu, uskoro ćeš ih stići!"

* * *

SADRŽAJ